

ATHENSvoice

ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Λίγο πριν η «**Σπασμένη φλέβα**»
κάνει πρεμιέρα, μιλήσαμε
με τον κορυφαίο σκηνοθέτη

Του Δημήτρη Αθανασιάδη

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

Work Ethics

Τι συμβαίνει με την εργασία σήμερα;
A.V. Team

«Εγώ, ο Ανδρέας»

Ο Μάριος Βουτσινάς μάς ξεναγεί στη
ζωή και τα μυστικά του πατέρα του
Του Γιάννη Νένε

Τζο Νέσμπο: Μοναχικός λύκος

Ο πολυδιαβασμένος συγγραφέας
μιλάει με τη μεταφράστριά του,
Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη

162 προορισμοί σε 47 χώρες.

Go for it! Με την ΑΕΓΕΑΝ.

aegeanair.com

A STAR ALLIANCE MEMBER

ΑΕΓΕΑΝ

Η κανονικότητα αργεί, το αντέχουμε;

Του ΠΑΝΤΕΛΗ ΚΑΨΗ

Την προηγούμενη εβδομάδα η Fitch αναβάθμισε το οικονομικό αξιόχρεο της Ελλάδας κατά μία ακόμα βαθμίδα. Δεν είμαστε πια στον πάτο της επενδυτικής κατηγορίας. Οι εποχές, ωστόσο, που οι εκτιμήσεις των οίκων αποτελούσαν πρώτη είδηση έχουν περάσει. Σήμερα αφορούν μάλλον τις οικονομικές στήλες. Παρ' όλα αυτά λειτουργούν ως καμπανάκι για την πραγματική κατάσταση της χώρας αλλά και για τις προτεραιότητες της κυβέρνησης στην οικονομία.

Η αγαπημένη μας συζήτηση αφορά την αλλαγή του «παραγωγικού μοντέλου». Η αλήθεια, βέβαια, είναι πολύ πιο πεζή. Μετά την έξοδο από τα μνημόνια, η Ελλάδα αγωνίζεται να σταθεί ξανά στα πόδια της. Να αρχίσει να καλύπτει την απόσταση που τη χωρίζει από όλη σχεδόν την υπόλοιπη Ευρώπη. Το θετικό είναι ότι υπάρχει συνεχής βελτίωση. Το αρνητικό ότι οι ρυθμοί είναι χαμηλότεροι των προσδοκιών.

Ως προς το πρώτο, δεν χρειάζομασταν τη Fitch για να πιστοποιήσει την πρόοδο. Το χρέος αποκλιμακώνεται με γοργούς ρυθμούς και, όπως είπε ο υπουργός Οικονομικών, Κυριάκος Πιερρακάκης, στόχος πια είναι το 2029 η Ελλάδα να μην είναι η χώρα με το μεγαλύτερο χρέος στην Ευρώπη. Μπορεί αυτά για κάποιους να είναι σκέτοι αριθμοί, όμως αυτό συμβαίνει μόνο επειδή έχουν κοντή μνήμη. Αλλά κι επειδή δεν είναι σε θέση να καταλάβουν ότι μια υπερχρεωμένη χώρα, στην πραγματικότητα υποθηκεύει την ανεξαρτησία της, ιδίως στην περίπτωση που θα βρεθεί μπροστά σε μια αιφνιδιαστική γεωπολιτική κρίση.

Για την κυβέρνηση αυτή ήταν η πρώτη προτεραιότητα: δημοσιονομική σταθερότητα και αξιοποίηση των πλεονασμάτων για την αποπληρωμή του χρέους. Πολιτική την οποία, αν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, ακολούθησε σε μεγάλο βαθμό και ο Τσακαλώτος επί ΣΥΡΙΖΑ. Άλλο το ότι σήμερα θέλει να το ξεχάσει. Το μέγεθος της ελληνικής επιτυχίας μπορούμε να το συνειδητοποιήσουμε αν θυμηθούμε πόσοι κορυφαίοι οικονομολόγοι αλλά και άσπονδοι φίλοι αμφισβητούσαν το ότι η Ελλάδα θα μπορεί να εμφανίζει για τόσα χρόνια πρωτογενή πλεονάσματα. Αυτό δεν έχει ξαναγίνει, μας έλεγαν. Να λοιπόν που έγινε.

Στην πραγματική οικονομία τα πράγματα είναι πιο σύνθετα. Η ακρίβεια, βέβαια, έχει ως αποτέλεσμα να βομβαρδιζόμαστε από αρνητικές ειδήσεις. Η αλήθεια όμως είναι ότι έχουν γίνει και αρκετά σημαντικά βήματα. Σε όλους τους οικονομικούς και κοινωνι-

κούς δείκτες υπάρχει βελτίωση. Μειώνεται η ανεργία και η φτώχεια, αυξάνονται οι επενδύσεις, οι εξαγωγές, η παραγωγικότητα και η απασχόληση, ελέγχεται ο πληθωρισμός. Ενδεικτικά, τον Σεπτέμβριο είχαμε τον τρίτο χαμηλότερο πληθωρισμό στην Ευρωζώνη και τον τέταρτο χαμηλότερο πληθωρισμό τροφίμων.

Ποιο είναι το πρόβλημα λοιπόν; Ότι η πρόοδος γίνεται με πολύ αργούς ρυθμούς. Ενδεικτικά, το 2019 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας ήταν 66% του ευρωπαϊκού μέσου όρου και το 2024 είχε ανέβει μόλις κατά δύο μονάδες, στο 68%. Η σύγκλιση, με άλλα λόγια, ο μεγάλος στρατηγικός μας στόχος τις δεκαετίες του '90 και του 2000, αργεί ακόμα πολύ. Οι επενδύσεις όπως και η παραγωγικότητα, πάλι, παρά τη βελτίωση, υστερούν σε σχέση με την ΕΕ. Το ίδιο ισχύει και για τις εξαγωγές, με αποτέλεσμα το εξωτερικό μας έλλειμμα να είναι και πάλι σε μη διατηρήσιμα ύψη. Εξακολουθούμε δηλαδή να κατανalώνουμε περισσότερα απ' όσα παράγουμε. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι, όπως είδαμε, στο 68% του ευρωπαϊκού μέσου όρου, η κατά κεφαλήν κατανάλωση φτάνει στο 80%! Θα το κάσουμε απόψε, κυρ Στέφανε.

Μετά την έξοδο από τα μνημόνια, η Ελλάδα αγωνίζεται να αρχίσει να καλύπτει την απόσταση που τη χωρίζει από την υπόλοιπη Ευρώπη

Τι δείχνουν αυτά τα στοιχεία; Στην πραγματικότητα ότι το παραγωγικό μοντέλο εξακολουθεί να μας κρατά σε μη βιώσιμη πορεία. Το γιατί μπορεί να το συζητάμε επ' άπειρον. Φταίει ενδεχομένως το ότι δεν έχουν προχωρήσει οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις. Ότι μένουν στα χαρτιά ή ότι έχουμε λάθος προτεραιότητες. Την ίδια στιγμή, ωστόσο,

κάποιοι θα μπορούσε να υποστηρίξει ότι η αλλαγή της παραγωγικής βάσης, έτσι κι αλλιώς, δεν γίνεται μέσα σε λίγα χρόνια. Χρειάζεται μακροπρόθεσμο σχέδιο, με ορίζοντα μεγαλύτερο από τη μία ή τις δύο θητείες μιας κυβέρνησης.

Ότι από τα δύο κι αν ισχύει –προφανώς ισχύουν και τα δύο–, το συμπέρασμα είναι ένα: ότι η συνέχιση της μεταρρυθμιστικής πορείας πέρα από τον άμεσο εκλογικό κύκλο αποτελεί όρο επιβίωσης. Η πλειονότητα της κοινωνίας, βέβαια, βρίσκεται αλλού. Το ίδιο και αυτή του πολιτικού συστήματος. Οι πρώτοι πιστεύουν ότι ήρθε η ώρα για την επιστροφή στην κανονικότητα, δηλαδή στη διανομή των πλεονασμάτων. Οι δεύτεροι βρίσκονται σε διαρκή πλειοδοσία υποσχέσεων. Όσο για την κυβέρνηση, μοιάζει να πελαγοδρομεί ανάμεσα στην αναπόφευκτη φθορά και στις μεγάλες δικές της αστοχίες. Με αυτή την έννοια, θα μπορούσε να θεωρηθεί και ένα μικρό θαύμα το ότι κρατά την οικονομία σε σταθερά θετική πορεία. **Α**

Η πτώση του BBC και το κυνήγι της αλήθειας

Της ΣΟΦΙΑΣ ΚΑΛΑΜΑΝΤΗ

Από τις αρχές του μήνα, το BBC βρίσκεται στο επίκεντρο ενδελεχών ελέγχων και οξείας κριτικής. Η Βρετανική Ραδιοτηλεοπτική Εταιρεία, ιδρυθείσα το 1922, ο «παλαιότερος και μεγαλύτερος τοπικός και παγκόσμιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας», με τον μεγαλύτερο αριθμό εργαζομένων και υποτιθέμενο ακλόνητο κύρος ως προς την αξιοπιστία του, διανύει ίσως την πιο ταραχώδη περίοδο της μακράς πορείας του. Αιτία οι πλέον επιβεβαιωμένες κατηγορίες για ένα αλλοιωμένο –με τη χρήση μοντάζ– απόσπασμα ομιλίας του Αμερικανού προέδρου, Ντόναλντ Τραμπ. Το απόσπασμα προβλήθηκε σε επεισόδιο της εκπομπής «Raportage» το 2022, ενώ κομμάτια του έπαιξαν και στην εκπομπή «BBC Newsnight». Τα κομμένα και ραμμένα αποσπάσματα έδιναν την εντύπωση πως ο Τραμπ, σε ομιλία που έδωσε το 2021, ενθάρρυνε τους υποστηρικτές να προβούν σε ταραχές, σημείο που συνδέθηκε με τις μετέπειτα αιματηρές ταραχές της 6ης Ιανουαρίου στο Καπιτώλιο μετά τις προεδρικές εκλογές του 2020. Στο φιλμ είχαν μονταριστεί τρεις φράσεις από δύο διαφορετικά αποσπάσματα της ομιλίας, ώστε να φαίνονται ως μία ενιαία φράση, με την οποία ο Τραμπ παρότρυνε τους υποστηρικτές του να πορευτούν μαζί του και να «πολεμήσουν με λύσσα». Στο αληθινό απόσπασμα ο Τραμπ δεν προτρέπει τους υποστηρικτές του σε βίαιη εξέγερση. Μετά τις αποκαλύψεις, ο Τιμ Ντέιβι, γενικός διευθυντής, και η Ντέμπορα Τέρνες, διευθύνουσα σύμβουλος του BBC News, υπέβαλαν τις παραιτήσεις τους.

Εκτός από την υπόθεση Τραμπ, ακολούθησαν κι άλλες αποκαλύψεις. Σύμφωνα με εσωτερικό υπόμνημα που δημοσίευσε και πάλι η «Telegraph», γραμμένο από τον πρώην δημοσιογράφο Μάικλ Πρέσκοτ, ο οποίος μέχρι τον Ιούνιο κατείχε τη θέση του ανεξάρτητου συμβούλου στο Συμβούλιο Κατευθυντήριων Γραμμών και Προτύπων Σύνταξης του BBC, φαίνεται να διατυπώνονται εξαιρετικά έντονα ανησυχίες ως προς την αξιοπιστία και την εν γένει ακεραιότητα του ραδιοτηλεοπτικού δικτύου-κολοσσού. Αναφορές από το ίδιο έγγραφο κάνουν λόγο για εξαιρετικά προβληματική κάλυψη των εξελίξεων στη Γάζα από το BBC Arabic, το οποίο φαίνεται να μεροληπτεί ανοικτά, δίνοντας περισσότερο χώρο και χρόνο στις απόψεις και τις θέσεις της Χαμάς για τα τεκταινόμενα στην εξέλιξη του αιματηρού πολέμου.

Σε θέματα που αφορούν ταυτοτικά και άλλα κοινωνικά ζητήματα τα πράγματα δεν είναι καλύτερα: ο Πρέσκοτ εκφράζει ξεκάθαρα την ανησυχία του ότι μια «αντάρτικη» ομάδα ΛΟΑΤΚΙ δημοσιογράφων εντός του μέσου λογοκρίνει ανοικτά την κάλυψη της συζήτησης γύρω από τα ζητήματα σχετικά με τα τρανς άτομα. Σε άλλο σημείο, ο Πρέσκοτ φαίνεται να επισμαίνει ότι η κορυφαία υπηρεσία fact checking του ίδιου του BBC, η Verify, παρήγαγε και δημοσίευσε μια «εντελώς λανθασμένη» αναφορά, σύμφωνα με την οποία συγκεκριμένες ασφαλιστικές εταιρείες αυτοκινήτων ήταν «ρατσιστικές».

Τα παραπάνω στοιχεία δεν είναι απλώς ενδεικτικά μερικών πρόσφατων «στραβοπατημά-

των» του βρετανικού δικτύου, αλλά μαρτυρούν κάτι πολύ μεγαλύτερο. Πώς μπορούμε να βεβαιωθούμε πότε ξεκίνησε αυτή η καλή ενορχηστρωμένη προκατάληψη και βεβαιωμένη οπτική των γεγονότων; Τα υπάρχοντα δεδομένα, τα οποία μάλιστα διαρρέουν από το εσωτερικό του σταθμού, σκιαγραφούν μια πολύ συγκεκριμένη εικόνα, αυτή των καλώς εδραιωμένων πρακτικών και ζυμώσεων για το πώς φτάνει το τελικό προϊόν πληροφορίας στον θεατή/αναγνώστη/ακροατή. Κοινώς, δεν πρόκειται για ένα συγκεκριμένο πρόσωπο που δρούσε επιλεκτικά υπέρ μεροληπτικών θέσεων, ούτε οι θέσεις αυτές αφορούν ένα συγκεκριμένο θεματικό πεδίο, το οποίο μπορεί κανείς να αποκλείσει αφαιρώντας το BBC από το «media diet» του.

Η εικόνα που σχηματίζεται είναι αυτή της πάγιας πρακτικής, της εν γένει ιδεολογικοποιημένης προβολής της πραγματικότητας, μέσω της οποίας η πληροφόρηση και η αναμετάδοση ειδήσεων γίνονται με γνώμονα την αναπαραγωγή, διάχυση και επιβεβαίωση ξεκάθαρα ιδεολογικών απόψεων και θέσεων. Η πραγματικότητα εν συνόλω διαθλάται μέσα από ένα πρίσμα μεταμοντέρνου woke αριστερισμού, ο οποίος μάλιστα προωθείται επιθετικά σε πλήθος ζητημάτων, διεθνολογικών, πολιτισμικών, οικονομικών κ.ο.κ. Φαίνεται λοιπόν ότι, όποιος αποφάσιζε να συμβουλευτεί το BBC για την επικαιρότητα έμπαινε

σε μια δίνη ιδεολογικής πάλης, στην οποία η πραγματικότητα υποχρεωνόταν να «λυγίσει» προς την πλευρά που μεροληπτικά και ενθέρμως υποστηρίζαν τα στελέχη του δικτύου.

Οι εξελίξεις, πέρα από εξαιρετικά απογοητευτικές για την ακεραιότητα της mainstream δημοσιογραφίας, θα πρέπει να είναι και πηγή προβληματισμού. Αναξιοπιστία, έλλειψη ακεραιότη-

τας, μεροληψία, παραβίαση κάθε δημοσιογραφικής δεοντολογίας οδηγούν με τη σειρά τους στην έκρηξη του αντικαθεστωτισμού και της συνωμοσιολογίας. Η σχέση ακεραιότητας και αξιοπιστίας με τη συνωμοσιολογική οπτική είναι αντιστρόφως ανάλογη. Η μείωση του ενός οδηγεί στην αύξηση του άλλου. Ο Πιερ-Αντρέ Ταγκιέφ, στη «Σύντομη πραγματεία περί συνωμοσιολογίας» (εκδ. Πατάκη, 2016), έχει επισημάνει πως βασικό επιχείρημα των συνωμοσιολόγων είναι η «αντίσταση» στην «επίσημη παραπληροφόρηση», όπως αποκαλούν τα μιντιακά προϊόντα. Όσο περισσότερο το κύρος των «ειδημόνων» ασθενεί, τόσο αυξάνονται οι «αντι-ειδήμονες», με τις «εναλλακτικές ερμηνείες», την «πλήρη διαφάνεια» και τη «δίψα για αποκάλυψεις» να εμφανίζονται ως διά μαγείας από τα «γκρίζα σημεία» μιας είδησης, σημεία που φυσικά μόνο αυτοί γνωρίζουν και αναμεταδίδουν. Η υπερ-κριτική στάση, γράφει ο Ταγκιέφ, δεν δημιουργεί μισόαα εκείνων που δεν είναι πρόθυμοι να πιστέψουν τίποτα, αλλά, τελικά, κι εκείνους που είναι πρόθυμοι να πιστέψουν τα πάντα, με ό,τι αυτό συνεπάγεται. Ας είναι λοιπόν παραδειγματική η τιμωρία του BBC, ώστε το μάθημα να γίνει ευρέως αντιληπτό: η ιδεολογία θα συνθλίβεται από την πραγματικότητα και όσοι έσπευσαν να προτιμήσουν το «αφήγημα» από το γεγονός θα συνθλιβούν μαζί του. **Α**

Όσο περισσότερο το κύρος των «ειδημόνων» ασθενεί, τόσο αυξάνονται οι «αντι-ειδήμονες»

Μεγάλος
Χορηγός

ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

#μετοΕθνικο

Με τις παραστάσεις που εμπνέουν.
Με τις ερμηνείες που καθηλώνουν.
Με σεβασμό στην κλασική θεατρική
παράδοση, αλλά και στήριξη
στη σύγχρονη δημιουργία.
Η ΔΕΗ, με σταθερή και πολυετή
προσφορά στον Πολιτισμό, γίνεται
Μεγάλος Χορηγός του Εθνικού Θεάτρου,
ενισχύοντας το όραμα για ένα θέατρο
ανοιχτό σε όλους.

Για να είμαστε όλ@
ένα **#μετονπολιτισμο**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ
Ρεπερτόριο
2025-26

Τα νούμερα της εβδομάδας

Του ΣΤΑΜΑΘΗ ΖΑΧΑΡΟΥ

40% αύξηση σε επίπεδο τζίρου εμφάνισε η αγορά της εστίασης στην Ελλάδα το 2023 σε σχέση με το προηγούμενο έτος, σύμφωνα με στοιχεία του ΙΕΛΚΑ και της ΕΛΣΤΑΤ.

1,5 δισεκατομμύρια ευρώ δαπανούν ετησίως οι Έλληνες για delivery καφέ και φαγητού, σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η εφημερίδα Καθημερινή. Το ποσό δεν συμβαδίζει με την κυρίαρχη άποψη ότι ο μισθός τελειώνει στις 15 του μήνα, όπως υποστηρίζει, π.χ., το ΜεΡΑ 25.

22% αύξηση στον κύκλο εργασιών της εμφάνισε το 2024 η e-Food, φτάνοντας τα 211 εκατομμύρια ευρώ.

77% των καταναλωτών της Gen Z αγοράζει έτοιμα γεύματα τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα, σύμφωνα με έρευνα της McKinsey.

72% είναι το αντίστοιχο ποσοστό τους Millennials.

57% στην Gen X.

33% μόλις στους Baby Boomers. Το συμπέρασμα είναι ότι οι νέοι δεν θέλουν να μαγειρεύουν.

8 βαθμίδες υψηλότερη πιστοληπτική αξιολόγηση έχει πλέον η ελληνική οικονομία μετά και την πρόσφατη αναβάθμιση από τη Fitch Ratings την περασμένη Παρασκευή. Πλέον η Ελλάδα αξιολογείται με BBB, ενώ στις 13 Ιουλίου 2011 είχε βρεθεί στο σημείο CCC. Το βασανιστικό ερώτημα κάθε λαϊκιστή που σέβεται τον εαυτό του είναι: «Και τι κερδίζει ο λαός απ' αυτό?».

© ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ, EUROKINISSI

91,6 εκατ. επικυρώσεις εισιτηρίων και καρτών πραγματοποιήθηκαν στα ΜΜΜ το 2025, έναντι 74 εκατ. το 2024.

1.076 νέα λεωφορεία κυκλοφορούν πλέον στους δρόμους της Αθήνας, με στόχο έως το 2027 να φτάσουν τα 1.600. Το 2019 το νεότερο λεωφορείο ήταν αγορασμένο το 2011.

15 νέοι συρμοί αναμένεται να ενταχθούν στις γραμμές 2 και 3 του μετρό έως το 2029.

700 νέοι οδηγοί αναμένεται να προσληφθούν άμεσα στην Ο.ΣΥ., ενώ προχωρά και συνεργασία με ιδιώτες για ένταξη 440 επιπλέον οδηγών.

3 μονάδες χαμηλότερα είχε βρεθεί στις 9 Μαρτίου του 2012, όταν ο οίκος είχε κηρύξει το αξιόχρεο της ελληνικής δημοκρατίας σε πτώχευση (Restricted Default), αλλά αυτό δεν θεωρείται αξιολόγηση. Είναι και θεωρείται «σκουπίδια».

3 χρόνια ποινή φυλάκισης χωρίς αναστολή και χρηματικό πρόστιμο 450 ευρώ επιβλήθηκαν σε καθέναν από τους τριάντα μετανάστες που συμμετείχαν στα επεισόδια της προηγούμενης Τετάρτης στην κλειστή δομή του Δήμου Σιντικής στις Σέρρες.

29 από αυτούς ήταν Αιγύπτιοι κι ένας από το Μπαγκλαντές.

330 ημέρες απαιτούνται πλέον για την έκδοση δικαστικών αποφάσεων, από 750 που απαιτούνταν προηγουμένως, μετά την εφαρμογή του Νέου Δικαστικού Χάρτη. Το ΠΑΣΟΚ είχε ψηφίσει «παρών», ενώ ο ΣΥΡΙΖΑ είχε υπερψηφίσει τον Νέο Δικαστικό Χάρτη.

513 από 1.422 ημέρες απαιτούνται για την έκδοση αποφάσεων στην Αθήνα. Ο Δικηγορικός Σύλλογος της Αθήνας στις 24 Σεπτεμβρίου του 2024 καταδίκασε «με τον πλέον απερίφραστο τρόπο την πλήρη προχειρότητα με την οποία τέθηκε σε εφαρμογή ο "Νέος" Δικαστικός Χάρτης στην Αθήνα».

20 διαφορετικές εκδοχές του εαυτού της παρουσίασε στο κοινό της η Ζωή Κωνσταντοπούλου, με αφορμή την παρουσίαση του κυβερνητικού προγράμματος του κόμματός της, με σύνθημα «Ο άνθρωπος μπροστά». Εννοούσε φυσικά έναν και μόνον άνθρωπο, την ίδια. Μην φοβάστε, δεν πρόκειται –ακόμη– για κλωνοποίηση. Το έκανε με τη χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης. Ίσως αυτή είναι η δυστοπία για την οποία μας είχε προειδοποιήσει η αριστερά.

34% των πολιτών στην Ελλάδα θα είναι άνω των 65 ετών μέχρι το 2060, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Υγείας.

81,1 έτη είναι το προσδόκιμο ζωής στην Ελλάδα.

2/3 των Ελλήνων άνω των 65 ετών πάσχουν από κάποιο χρόνιο νόσημα.

6 εκατομμύρια είναι πλέον τα αυτοκίνητα που κυκλοφορούν στο λεκανοπέδιο.

2 εκατομμύρια αυτοκίνητα αντέχουν οι δρόμοι, σύμφωνα με εκτιμήσεις των συγκοινωνιολόγων.

2 ημέρες στο μποτιλιάρισμα χάνει κατά μέσο όρο κάθε οδηγός στην Αθήνα.

50% των Ελλήνων ζει στο 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας

0,96 τ.μ. πρασίνου αντιστοιχούν σε κάθε Αθηναίο, με όριο «ασφαλείας» τα 9 τ.μ. ανά κάτοικο.

Τύμπανα πολέμου

Πόσο κοντά βρίσκεται ένας Ευρωπαϊκός

Του ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

«Ας μην τρέφουμε αυταπάτες: πρόκειται για πόλεμο», ανέφερε σε πολύ σοβαρούς τόνους στα τέλη του Σεπτεμβρίου που μας πέρασε ο πρωθυπουργός της Πολωνίας, Ντόναλντ Τουσκ, μπροστά σε ένα ακροατήριο εμπειρογνομόνων και υψηλόβαθμων Ευρωπαίων αξιωματούχων στο Φόρουμ Ασφάλειας της Βαρσοβίας. Και κατέληξε: **«Και είτε το θέλουμε είτε όχι, είναι ο δικός μας πόλεμος»**. «Δικός μας» εννοώντας πως είναι πόλεμος ολόκληρης της Ευρώπης.

Αυτά συνέβαιναν στις αρχές του Φθινοπώρου, όπως επισημαίνει η Σιλβί Κάουφμαν, αρθρογράφος της Le Monde και εξειδικευμένη αναλύτρια στις σχέσεις Ανατολής-Δύσης με βαθιά γνώση σε ζητήματα που αφορούν τη Ρωσία. Την περασμένη Δευτέρα ο υπουργός Άμυνας της Γερμανίας επανήλθε στο προσφιές του θέμα προειδοποιώντας πως το περυσινό καλοκαίρι ενδεχομένως να ήταν το τελευταίο που περάσαμε σε συνθήκες ειρήνης. Η «ωμότητα» των δηλώσεων του κ. Πιστόριους, ο οποίος το τελευταίο διάστημα δεν μασάει τα λόγια του, φαίνεται πως «απελευθέρωσε» ορισμένους παράγοντες οι οποίοι δεν αποτολμούσαν να εκφραστούν με τόσο άμεσο τρόπο.

Το απόγευμα της Δευτέρας 18 Νοεμβρίου ο αρχηγός των πολωνικών ενόπλων δυνάμεων χτύπησε καίρια, εξηγώντας πως **«είτε το θέλουμε είτε όχι, βρισκόμαστε σε προπολεμική κατάσταση»**. Είχαν προηγηθεί οι ηγεσίες –πολιτική και στρατιωτική– της Φινλανδίας, οι οποίες από το καλοκαίρι εκτιμούσαν πως είναι ζήτημα χρόνου να ξεσπάσει πολεμική αναμέτρηση στην Βαλτική και τη Σκανδιναβία. Τότε η Νορβηγία δημοσιοποίησε την απόφαση των αρμόδιων φορέων να ανακαινίσουν τα καταφύγια της χώρας. Ζητήθηκε από τους Νορβηγούς να έχουν έτοιμη μια τσάντα με είδη πρώτης ανάγκης. Κάποια τρόφιμα, νερό, μπαταρίες, ένα φορητό ραδιόφωνο, τα απαραίτητα φάρμακα και λίγα χρήματα σε μετρητά, σε περίπτωση που δεν μπορούν να γίνουνται ηλεκτρονικές συναλλαγές. Σχεδόν ταυτόχρονα, η Φινλανδία ακολούθησε. Το καλοκαίρι ο φινλανδικός στρατός –επαγγελματίες και κληρωτοί, εθελοντές και μόνιμοι– το πέρασαν στα δάση κατά μήκος της υπερχιλίων χιλιομέτρων συνοριακής γραμμής με τη Ρωσία.

«Μήπως οι Πολωνοί σιγά σιγά ακολουθούν το παράδειγμα των Φινλανδών», διερωτάται η Σιλβί Κάουφμαν στο φύλλο της Le Monde της 18ης Νοεμβρίου. Μέχρι τώρα ο πόλεμος ήταν περιορισμένος στην Ουκρανία, με την πρώτη εισβολή της Ρωσίας το 2014. Στη συνέχεια, το

VERBA VOLANT

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΣΑΠΟΥΝΑ

«Αν δεν δώσει την απάντηση η αριστερά, θα τη δώσει η άκρα δεξιά». Η αναληφώς τρία γραμματέας της Κ.Ε. του ΣΥΡΙΖΑ-ΠΣ κάνει μια απόλυτη πρόβλεψη, αποκλείοντας το ενδεχόμενο τη λύση να τη δώσουν πιο μετριοπαθείς πολιτικές δυνάμεις, όπως το κέντρο ή η κεντροδεξιά. Απομονώνει επίσης ότι επί των ημερών που ο ΣΥΡΙΖΑ βρισκόταν στην εξουσία τη λύση την

είχαν δώσει ομού η αριστερά (ΣΥΡΙΖΑ) με την ακροδεξιά (ΑΝΕΛ).

ΠΑΝΙΑ ΘΡΑΣΚΙΑ

«Είμαστε ανοικτοί στον διάλογο, ακόμα και με τον Τσίπρα». Η μεταγραφη αεροδρομίου του ΠΑΣΟΚ (από τον ΣΥΡΙΖΑ) ανάβει φωτιές στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Ιδίως καθώς στη Χαριλάου Τρικούπη υπάρχουν ορισμένοι εμπαθείς που αρνούνται να ξεχάσουν ότι ο Τσίπρας αποκαλούσε τον πρώην πρόεδρο του κόμματος «Ολαντρέου» και στελέχη του κόμματος έλεγαν τους

ΠΑΣΟΚους «γερμανοσολιάδες».

ΚΚΕ

«Δεν πρόλαβαν να φύγουν από την Ελλάδα οι Αμερικανοί ντίλερς του πανάκριβου LNG, και κατέφτασε ο αγοραστής, ο οποίος δεν είναι άλλος από τον επικεφαλής του αντιδραστικού και διεφθαρμένου καθεστώτος της Ουκρανίας, που, μαζί με ΗΠΑ-NATO-ΕΕ, έχει σύρει τον λαό του στο μακελειό με τη Ρωσία, που κρατά σχεδόν 4 χρόνια». Ο αντιδραστικός και διεφθαρμένος Ζελένσκι έσυρε τον λαό του σε πόλεμο,

ενώ θα μπορούσε κάλλιστα να έχει ανοίξει διάπλατα τις πόρτες για τον καλοκάγαθο κύριο Πούτιν. Όλα από το ΚΚΕ πια;

ΘΟΔΩΡΟΣ ΜΑΡΓΑΡΙΤΗΣ

«Να φορολογήσουμε τον πλούτο, να μην πάνε οι πλούσιοι τα λεφτά σε offshore». Η πρόταση ακούγεται ιδανική. Το ερώτημα είναι αν το συμβαθές μέλος της Πολιτικής Γραμματείας του ΠΑΣΟΚ όντως καταθέτει μια φρέσκια ιδέα ή αν μπρεδεύτηκε και διάβασε κάποια ξεχασμένη κομματική εφημερίδα της περιόδου 2012-2015.

και προειδοποιητικές βολές

Πόλεμος με παγκόσμια χαρακτηριστικά;

2022, ξέφυγε από τον έλεγχο.

Η Ευρώπη συλλήβδην έχει περάσει σε Οικονομία Πολέμου, η Αμερική δεν αποτελεί πλέον τον ισχυρό εγγυητή, η Γερμανία αντιλαμβάνεται πως δεν διαθέτει ούτε καν τα μέσα για να αμυνθεί, πόσο δε μάλλον να αποτελέσει ισχυρή αποτρεπτική δύναμη και η Γαλλία συνολογεί πως οι βιομηχανικές της δυνατότητες, όπως έχουν διαμορφωθεί, δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν σε μαζική παραγωγή πολεμικού υλικού και συνθέτων οπλικών συστημάτων. Για να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους: Το καμάρι της γαλλικής πολεμικής βιομηχανίας, η Dassault, δεν είναι σε θέση να κατασκευάζει πάνω από τρία (3) Rafale τον μήνα. Οι παραγγελίες έχουν φτάσει σε ένα μη διαχειρίσιμο πλέον πλαφόν των 200 αεροσκαφών. Αντίστοιχες είναι οι δυσκολίες και στους υπόλοιπους τομείς της γαλλικής παραγωγής αμυντικού υλικού.

Η Γερμανία αποφάσισε να δημιουργήσει εκ του μηδενός αξιόμαχο στρατό. Αυτό σημαίνει εκατοντάδες δισεκατομμύρια σε δαπάνες και κυρίως αλλαγή νοοτροπίας. Ο μέσος Γερμανός μεγάλωσε μεταπολεμικά με την ιδέα πως δεν θα κληθεί ποτέ να πολεμήσει. Το σύστημα της χώρας, οι νόμοι και η οικονομία προσανατολίστηκαν μεταπολεμικά σ' αυτή την κατεύθυνση. Την άμυνα της χώρας την είχαν αναλάβει εξ ολοκλήρου οι Αμερικανοί αλλά και οι Γάλλοι και οι Βρετανοί με τους Καναδούς, που, σαν κατοχικές δυνάμεις, διατηρούσαν ισχυρό στρατό εντός της τότε Δυτικής Γερμανίας.

Όλα αυτά σιγά σιγά έπαψαν να ισχύουν μετά το 1989 και κυρίως μετά το 2014 και την ενσωμάτωση της Κριμαίας στον ρωσικό κρατικό κορμό. Η Κεντρική Ευρώπη ανακάλυψε ξαφνικά πως ολόκληρος ο βόρειος βραχίονας της ήταν απολύτως εύαλωτος σε μια ενδεχόμενη επιθετική ενέργεια εκ μέρους της Ρωσίας. Είναι αστείο να μιλάμε για εθνικές άμυνες στην Εσθονία, τη Λετονία και τη Λιθουανία. Ήταν αστείο μέχρι και προ ολίγων ετών να μιλήσουμε για άρτια αμυντική υποδομή στην Πολωνία. Την άμυνα των βαλτικών χωρών την έχουν αναλάβει η Βρετανία, η Γερμανία και εσχάτως η Γαλλία.

Αντιθέτως, η Σουηδία και η Φινλανδία, τουλάχιστον από το 2014 και μετά, αντιλήφθηκαν πως τα στρατιωτικά δεδομένα στη Βόρεια Ευρώπη δεν θα είναι ποτέ τα ίδια στο μέλλον, όπως τουλάχιστον τα ξέραμε κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η Σουηδία, με μια σύγχρονη αλλά περιορισμένη ως προς τη δυναμική της αμυντική βι-

ομηχανία, άλλαξε νοοτροπία, ενώ η Φινλανδία άφησε πίσω της το δόγμα της φινλανδοποίησης, το οποίο της είχε επιβάλει εκ των πραγμάτων ο ισχυρός γείτονάς της (και πρώην εισβολέας της), η Σοβιετική Ένωση.

Γράφει η Σιλβί Κάουφμαν στο editorial της στη Le Monde: «Σιωπηρά, η ρωσική επιθετικότητα, με την οποία ζούμε εδώ και σχεδόν τέσσερα χρόνια, έχει αλλάξει κλίμακα. Δεν είναι πλέον μόνο η Ουκρανία που δέχεται επίθεση. Η σύγκρουση μεταφέρεται και στην Ευρώπη. Ο υβριδικός πόλεμος (κυβερνοεπιθέσεις, εισβολές, drones, σαμποτάζ, παραπληροφόρηση) έχει ενταθεί και επεκταθεί θεαματικά. Η αυτοκρατορική οπτική του Βλαντιμίρ Πούτιν δεν αφήνει πλέον καμία αμφιβολία». Και συμπληρώνει: «Ετσι, μπαίνουμε σε μια άλλη διάσταση: η Ουκρανία ήταν το προπύργιο μας, τώρα γίνεται σκαλοπάτι γι' αυτόν. Ακόμα κι αν δεν είναι όλοι τόσο απαισιόδοξοι όσο ο Ντόναλντ Τρουσκ, οι Ευρωπαίοι ηγέτες το έχουν συνειδητοποιήσει. Οι μυστικές υπηρεσίες και οι ανώτεροι στρατιωτικοί αξιωματούχοι πολλαπλασιάζουν τις προειδοποιήσεις, αποφεύγοντας όμως να γίνουν τροπολόγοι».

Η Ευρώπη έχει περάσει σε Οικονομία Πολέμου, ενώ η Αμερική δεν αποτελεί πλέον τον ισχυρό εγγυητή

Και είναι αλήθεια, σημειώ-
νουμε ερείς, πως πολιτικοί και στρατιωτικοί, όταν καλούνται να σχολιάσουν τα περί ενδεχόμενης πολεμικής σύγκρουσης με τη Ρωσία, επισημαίνουν με έναν καθόλου πειστικό τρόπο: «Δεν πρόκειται για αύριο, αλλά μάλλον για το 2030». Αστεία πράγματα. Όχι τώρα δηλαδή, αλλά σε πέντε χρόνια. Αλλά, όταν θέλεις να στήσεις έναν αξιόμαχο στρατό όπως η Γερμανία, το 2030 είναι ήδη αύριο, για να μην πούμε πως μάλλον είναι ήδη χθες.

Την εβδομάδα που μας πέρασε, στα γαλλικά και τα βρετανικά ΜΜΕ, δειλά δειλά είναι η αλήθεια, άρχισαν να εμφανίζονται κάποια πρώτα σχόλια και αναλύσεις σχετικά με την αναδυόμενη γερμανική στρατιωτική ισχύ. Βλέπετε, οι ιστορικές μνήμες είναι ακόμη νωπές. Ο Μεσοπόλεμος, η άνοδος της ακροδεξιάς και το γερμανικό πολεμικό θαύμα του Αδόλφου δεν ξεχνιούνται εύκολα. Και τι άραγε μέλλει γενέσθαι με μια Γερμανία με ισχυρή αεροπορία, ισχυρό ναυτικό και οπλικά συστήματα που θα είναι σε θέση να χτυπήσουν παντού στην Ευρώπη και στην Ευρασία αλλά και, γιατί όχι, σε «απαγορευμένα» για το Βερολίνο εδάφη (μέχρι τώρα τουλάχιστον) όπως η Μέση και η Εγγύς Ανατολή και η Βόρειος Αφρική; Το ερώτημα δεν είναι ρητορικό και οι ανησυχίες δεν είναι θεωρητικές. Θα διεκδικήσει η Γερμανία αυτό που ανέκαθεν διεκδικούσε χωρίς τύχη αλλά με πολύ αίμα, τον απόλυτο έλεγχο της διευρυμένης Mittel Europa; **A**

ΟΙΔΙΠΟΔΑΣ

Φωτογραφία: Γιώργος Κατσανίδης

ROBERT ICKE ΟΙΔΙΠΟΔΑΣ

Βασισμένο στον «Οιδίποδα Τύραννο» του Σοφοκλή

ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ

ΝΙΚΟΣ ΚΟΥΡΗΣ ΚΑΡΥΟΦΥΛΛΙΑ
ΚΟΥΡΗΣ ΚΑΡΑΜΠΕΤΗ

20 11 25 → 28 12 25
ΘΕΑΤΡΟ ΣΤΗ ΣΤΕΓΗ

Κατάλληλο για ηλικίες 15+

50 ΧΡΟΝΙΑ
ONASSIS

Παραγωγή του αρχικού έργου

ITA international
theater
amsterdam

ONASSIS.ORG

Έξυπνοι δρόμοι + Πράσινη πόλη

Το κυκλοφοριακό δεν λύνεται οριστικά σε καμία μεγαλούπολη. Είναι ένα διαρκές και εξελισσόμενο πρόβλημα, που λαμβάνει στον χρόνο νέες μορφές, κι έτσι χρειάζεται συνεχώς νέα μέτρα και εναλλακτικούς τρόπους αντιμετώπισης.

Πάντως για τη χώρα μας, θα έπρεπε να αλλάξει ολοκληρωτικά το υπόδειγμα οργάνωσης και σχεδιασμού των πόλεων, με διακριτική αποθάρρυνση της χρήσης των ΙΧ αυτοκινήτων και ταυτόχρονη ενίσχυση των ΜΜΜ, που σήμερα δεν υπάρχει. Η πολιτική τάξη είτε δεν ξέρει είτε δεν δύναται να αναλάβει το πολιτικό κόστος. Δεν έχει αφήγημα λύσης για το πρόβλημα.

Αλλά και μέχρι τότε υπάρχουν δεκάδες πράγματα που πρέπει να κάνουμε, καθώς δεν έχουμε προχωρήσει σχεδόν σε τίποτα από τη δεκαετία του '80 έως σήμερα.

Η ATHENS VOICE ανοίγει τον διάλογο για μια καλύτερη ζωή των ανθρώπων και των πόλεων, με μια σειρά εύγλωττων και εκλαϊκευμένων άρθρων για το μεγαλύτερο αστικό περιβαλλοντικό πρόβλημα, που θίγει βάνουσα τον πολιτισμό της καθημερινότητας. Το πρόβλημα της λειτουργίας της Αθήνας και των ελληνικών πόλεων. Ο γνωστός συγκοινωνιολόγος **Σταύρος Κωνσταντινίδης** στο δεύτερο άρθρο του αναλύει το τι συμβαίνει στη χώρα μας και προτείνει τι θα μπορούσαμε να κάνουμε χωρίς να πρέπει «να ανακαλύψουμε την Αμερική».

Πρόταση 2η

Μικρές τοπικές διαπλατύνσεις πεζοδρομίων

Η στάθμευση καταλαμβάνει κάθε ζωτικό ελεύθερο χώρο. Τα αυτοκίνητα βρίσκονται το ένα πίσω από το άλλο για εκατοντάδες μέτρα, κάνοντας την καθημερινή ζωή δύσκολη έως αβίωτη. Οι πεζοί είναι εγκλωβισμένοι, η αισθητική και περιβαλλοντική υποβάθμιση είναι μεγάλη. Έτσι προτείνουμε ανά 20 με 30 μέτρα να σπάει το μπλοκ της στάθμευσης, δημιουργώντας μια μικρή όαση πεζοδρομίου με καθιστικά και πράσινο. Μια τέτοια μαζική παρέμβαση σε ολόκληρη την Αθήνα θα πρόσφερε άμεσα την αναβάθμιση του δημόσιου χώρου και της αίσθησης των πολιτών και επισκεπτών.
Ας δούμε το παράδειγμα στην οδό Σκουφά:

Τρισδιάστατος σχεδιασμός: Θεανώ Πέππα, αρχιτέκτων

Εικόνα 1
Σημερινή
κατάσταση
κατά μήκος
της Σκουφά

Τι πρέπει να γίνει

Προτείνεται η δημιουργία τοπικών διαπλατύνσεων, ανακτώντας μέρος του δημόσιου χώρου προς όφελος των πεζών. Οι επεκτάσεις αυτές καταλαμβάνουν περίπου τη θέση στάθμευσης ενός οχήματος και τα κυκλοφοριακά χαρακτηριστικά της οδού μένουν και πάλι αμετάβλητα, καθώς οι τοπικές διαπλατύνσεις δεν ξεπερνούν σε πλάτος τα 2 μέτρα, όσο δηλαδή και το πλάτος παράλληλης στάθμευσης παρά την οδό.

Εικόνες 2-3
Επέκταση πεζοδρομίων κατά 50 με 80 εκ. ανάλογα με τις ανάγκες. Σημειογραφία επέκταση πεζοδρομίων κατά 10 τ.μ. σε μία θέση στάθμευσης ανά 10 (10%). Ελεύθερο οδόστρωμα 3,5 μ. Στάθμευση όπως σήμερα.

Ελληνικός Χρυσός: Η δημιουργία αξίας στον πυρήνα της εταιρικής στρατηγικής

Σημαντική συνεισφορά στην οικονομία και ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Σε μια εποχή όπου η βιωσιμότητα δεν αποτελεί απλή δέσμευση αλλά εργαλείο μετασχηματισμού ολόκληρων κλάδων, η μεταλλευτική δραστηριότητα επικεντρώνεται ολοένα και περισσότερο στη δημιουργία αξίας για όλους τους κοινωνικούς εταίρους. Η Ελληνικός Χρυσός, ως μία ιστορική μεταλλευτική εταιρεία που αναπτύσσει τη **μεγαλύτερη μεταλλευτική επένδυση 53 δισ.** στα Μεταλλεία Κασσάνδρας στη Χαλκιδική, επενδύει σε ένα μοντέλο λειτουργίας όπου η οικονομική ανάπτυξη συμβαδίζει με τη διαφάνεια, τη λογοδοσία, την περιβαλλοντική και κοινωνική υπευθυνότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, παρουσιάζει την **Έκθεση Βιωσιμότητας για το 2024**, αποτυπώνοντας τις επιδόσεις και προτεραιότητες της για ουσιαστικά θέματα που ενδιαφέρουν τους κοινωνικούς της εταίρους.

Σημαντική συνεισφορά στην οικονομία

Το 2024, η Ελληνικός Χρυσός διένειμε συνολικά **439,4 εκατ. ευρώ** ενισχύοντας την ελληνική οικονομία, στηρίζοντας τις τοπικές κοινωνίες και προάγοντας υπεύθυνες πρακτικές σε κάθε επίπεδο της δραστηριότητάς της. Από αυτά, **334,3 εκατ. ευρώ κατευθύνθηκαν απευθείας σε εργολάβους, προμηθευτές και λοιπούς παρόχους υπηρεσιών**, υπογραμμίζοντας τη σημαντική συμβολή της στην εν γένει οικονομική δραστηριότητα και τη δημιουργία έμμεσων και επαγόμενων θέσεων εργασίας. **14,2 εκατ. ευρώ αποδόθηκαν στο ελληνικό κράτος**, εκ των οποίων **5,1 εκατ. ευρώ διατέθηκαν απευθείας στον Δήμο Αριστοτέλη** μέσω μεταλλευτικών τελών (και απορρέουν από τη δραστηριότητα του 2023), ενισχύοντας σημαντικά τα δημόσια έσοδα και τις αναπτυξιακές δυνατότητες της περιοχής.

Απασχόληση και ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού

Ως ο μεγαλύτερος εργοδότης της περιοχής, με **2.528 θέσεις εργασίας** στο τέλος του 2024, και **112 νέες προσλήψεις** μέσα στο έτος, η Ελληνικός Χρυσός επενδύει σε ανθρώπους που εκπαιδεύονται, εξελίσσονται και τους δίνεται η δυνατότητα να ζήσουν και να παραμείνουν στον τόπο τους. Το 2024 καταγράφηκαν **33.291 ώρες εκπαίδευσης**, εκ των οποίων **19.605 αφορούσαν αποκλειστικά προγράμματα υγείας και ασφάλειας**, με τις επενδύσεις στον τομέα αυτό να ξεπερνούν τα **2,6 εκατ. ευρώ**.

Άνθρωπος και κοινωνία στο επίκεντρο

Στην Ελληνικός Χρυσός κάθε κοινωνική δράση θεωρείται ουσιαστική μόνο όταν έχει σχεδιαστεί από κοινού με την τοπική κοινωνία, ώστε να απαντά σε πραγματικές ανάγκες. Το 2024 η εταιρεία διέθεσε **2,47 εκατ. ευρώ σε 137 δράσεις εταιρικής υπευθυνότητας**, ενισχύοντας έμπρακτα την κοινωνική συνο-

χή και την ποιότητα ζωής στην περιοχή όπου δραστηριοποιείται. **Πάνω από το 90% των επενδύσεων (2,2 εκατ. ευρώ) κατευθύνθηκε αποκλειστικά στον Δήμο Αριστοτέλη**, ενώ πραγματοποιήθηκαν **367 δράσεις διαβούλευσης** με φορείς, συλλόγους και κατοίκους, επιβεβαιώνοντας την προσήλωση της εταιρείας στη δύναμη της τοπικής ανάπτυξης μέσα από ανοιχτό κοινωνικό διάλογο.

Δομές υγείας και παιδείας σε πρώτο πλάνο

Η γνώση είναι η πιο ουσιαστική μορφή ανάπτυξης και για την Ελληνικός Χρυσός αποτελεί προτεραιότητα. Το 2024 η εταιρεία επένδυσε **647.000 ευρώ σε εκπαιδευτικά προγράμματα** που ενισχύουν τη μάθηση, τη δημιουργικότητα και τις δεξιότητες των νέων, ανοίγοντας τους δρόμους για μια πιο δυναμική ακαδημαϊκή πορεία. Παράλληλα, η εταιρεία διέθεσε πάνω από **203.000 ευρώ για την αναβάθμιση δομών υγείας**, τον εκσυγχρονισμό εξοπλισμού και την υποστήριξη ευπαθών ομάδων, ενισχύοντας την ποιότητα ζωής στην τοπική κοινωνία.

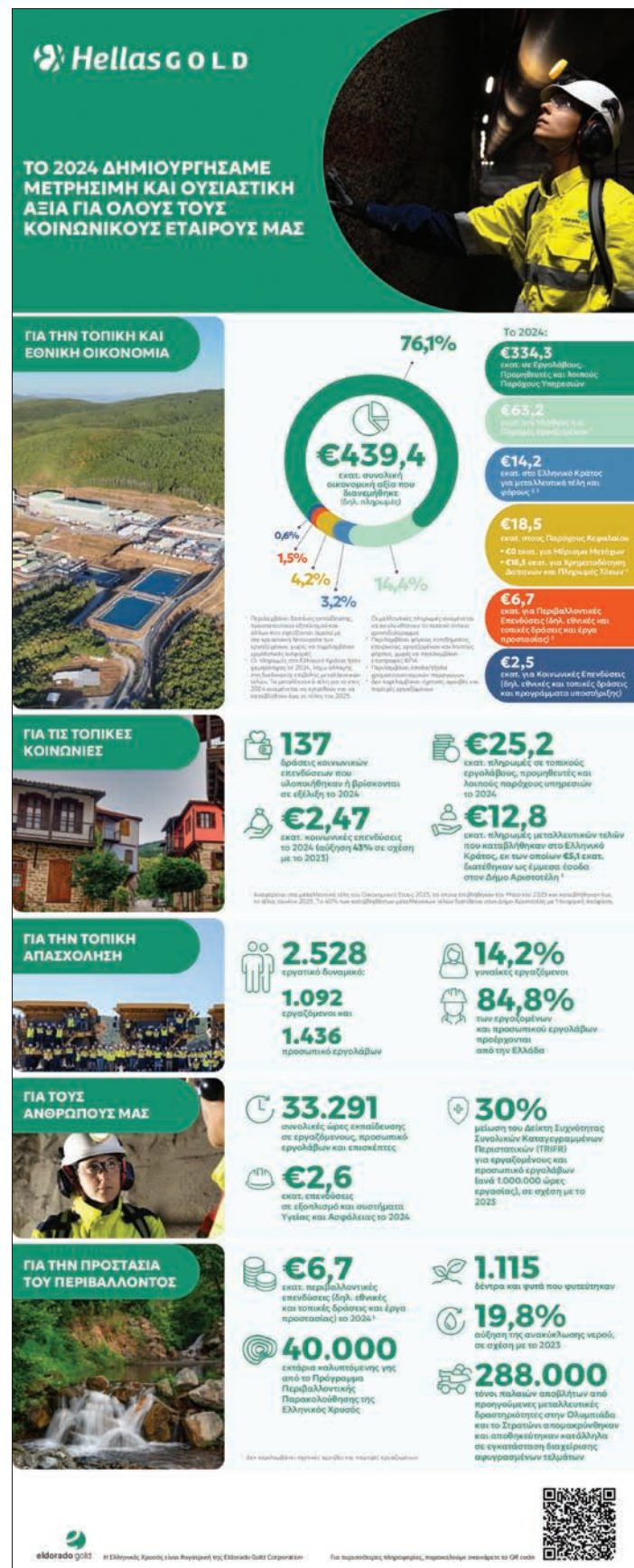
Περιβαλλοντική διαχείριση

Οι επενδύσεις σε μια από τις σταθερές προτεραιότητες της εταιρείας, την ενσωμάτωση πρακτικών και έργων που διασφαλίζουν τη βέλτιστη περιβαλλοντική διαχείριση στη λειτουργία της, ανήλθαν σε **6,7 εκατ. ευρώ**. Συνεχίστηκε το πρόγραμμα περιβαλλοντικής αποκατάστασης, με τη μεταφορά **288.000 τόννων παλαιών μεταλλευτικών αποβλήτων** από την παρελθοντική δραστηριότητα προηγούμενων ιδιοκτητών των μεταλλείων, ενώ η **ανακύκλωση νερού αυξήθηκε κατά 19,8% σε σχέση με το 2023**.

Κοινωνία ίσων ευκαιριών

Μέσα από έρευνα στον Δήμο Αριστοτέλη, εντοπίστηκε η ανάγκη περαιτέρω στήριξης των εργαζόμενων μπτέρων, ανοίγοντας τον δρόμο για νέα προγράμματα και παροχές, που προάγουν την ισορροπία ανάμεσα στην επαγγελματική και την οικογενειακή ζωή. Το **14,2% του ανθρώπινου δυναμικού της εταιρείας είναι γυναίκες**, ποσοστό που αυξάνεται σταθερά, αντιστακώνοντας τη δέσμευση της εταιρείας για ίσες ευκαιρίες στην εργασία, μέσα από μία κουλτούρα συμπερίληψης.

Η βιώσιμη ανάπτυξη για την Ελληνικός Χρυσός δεν είναι στατική έννοια, αλλά μια διαρκής διαδικασία μετασχηματισμού. Από τα προγράμματα εκπαίδευσης και στήριξης των τοπικών κοινωνιών, έως τις στοχευμένες περιβαλλοντικές δράσεις και τη διασφάλιση ίσων ευκαιριών στην εργασία, κάθε πρωτοβουλία αποτελεί μέρος ενός ολοκληρωμένου σχεδίου βιωσιμότητας, που αποδεικνύει με τρόπο διαφανή και τεκμηριωμένο ότι η σύγχρονη μεταλλευτική δραστηριότητα μπορεί να είναι ταυτόχρονα οικονομικά αποδοτική, περιβαλλοντικά υπεύνητη και κοινωνικά δίκαιη.

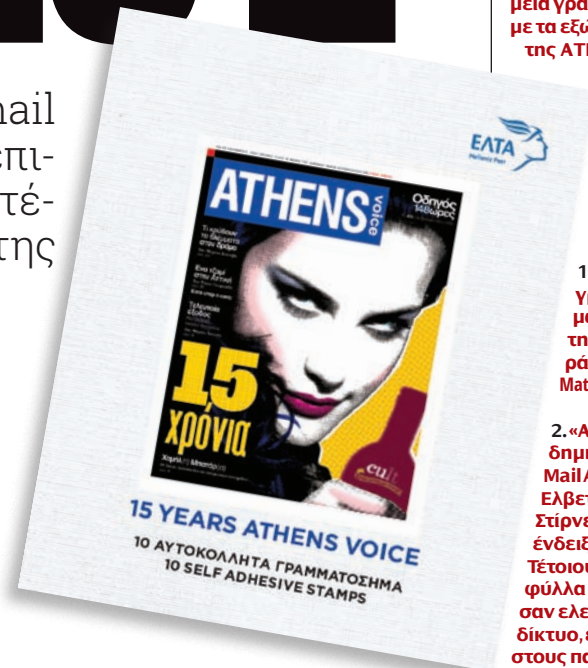
Το 2024 η εταιρεία επένδυσε **647.000 ευρώ σε εκπαιδευτικά προγράμματα** που ενισχύουν τη μάθηση, τη δημιουργικότητα και τις δεξιότητες των νέων, ανοίγοντας τους δρόμους για μια πιο δυναμική ακαδημαϊκή πορεία

Mail ART

Το 2019, για πρώτη φορά στην ιστορία του ελληνικού τύπου, τυπώθηκαν από τα Ελληνικά Ταχυδρομεία γραμματόσημα με τα εξώφυλλα της ATHENS VOICE

Στην εποχή του τέλους των παραδοσιακών ταχυδρομείων, η mail art συνεχίζει να συγκινεί. Μας κάνει να ξαναγαπήσουμε την επιστολογραφία, το χειρόγραφο και –γιατί όχι;– την ταχυδρομική τέχνη. Φάκελοι, κάρτες, επιστολόχαρτα, ακόμα και τα εξώφυλλα της ATHENS VOICE, όλα μπορούν να γίνουν καμβάς τέχνης.

Του **Γιάννη Νένε**

1. Φύλλο 15 γραμματοσήμων artistamps της Αστριντ Τερσας (Printed Matter Inc., 2020)

2. «Αναμνηστική» δημιουργία Mail Art από τον Ελβετό Μάνφρεντ Στίνεμαν, με την ένδειξη «Copyleft». Τέτοιου είδους έργα-φύλλα κυκλοφορούσαν ελεύθερα στο δίκτυο, επιτρέποντας στους παραλήπτες να τα αναπαράγουν ή να προσθέτουν πάνω τους (η αντίθετη φιλοσοφία του copyright).

3. Ον Καβάρα, «I Got Up», 10 Μαΐου 1968 (Συλλογή Kasper König. Φωτό: Michele Didier)

4. Τεύχος του ανεπίσημου samizdat περιοδικού «Transponans» (1986), ενός από τα εμβληματικά έντυπα της σοβιετικής underground τέχνης, διασωσμένο στο αρχείο FSO στη Βρέμν. Τεκμήριο της αυτοοργανωμένης εκδοτικής δραστηριότητας των καλλιτεχνών του μη επίσημου κύκλου. [Courtesy FSO Archive (M.A.N.I. Collection) FSO 01-066]

5. Artistamps, Σάλι Γουόσινγκ (The Portland Stamp Company)

6. Mathart 2023, του Ρισάρ Μποντέ (International Union of Mail-Artists)

7-8. Mail Art: «Οι δέκα εντολές» του Ιταλού mail artist Ικουιέλιο Ακίλε Καβελίνι. Ένα σατιρικό έργο του 1980 που στάλθηκε μέσω ταχυδρομείου, ειρωνεύοντας τις διακηρύξεις της τέχνης.

9. Χειροποίητη πρόσκληση για τη δράση «Σπειροειδής» του Νικίτα Αλεξέεφ (1979), όπως δημοσιεύτηκε στο samizdat περιοδικό «Metki». Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της εικαστικής περφόρμανς ως μορφής αντίστασης και τεκμηρίωσης στο περιθώριο της σοβιετικής τέχνης. [Courtesy FSO Archive (Petrov/Gribkov/Melamid Collection) FSO 01-076]

Η πρόσφατη κρίση στα Ελληνικά Ταχυδρομεία –με το σχέδιο για κλείσιμο καταστημάτων και την αναστάτωση που ακολούθησε– έφερε στο προσκήνιο μια παράδοση νοσταλγία. Ξαφνικά, θυμηθήκαμε τον παλιό καλό ταχυδρόμο με το ποδήλατο, τις γιαγιάδες που περίμεναν τη σύνταξη στο κατώφλι και τα παιδάκια που στέλνουν γράμματα στον Αϊ-Βασίλη. Σε ορισμένες απομακρυσμένες περιοχές, μάλιστα, ο ταχυδρόμος παραμένει ο μόνος σύνδεσμος με τον έξω κόσμο – αυτός που φέρνει τη σύνταξη στη γιαγιά, τα φάρμακα, την ειδοποίηση, την αλληλογραφία, το δέμα στον φαντάρο που βρίσκεται πάνω, δίπλα στην πινέζα του χάρτη. Αν θέλουμε να γίνουμε λίγο κυνικοί, θα λέγαμε πως όσοι είχαν να στείλουν γράμμα πάνω από μια δεκαετία, τώρα ξαφνικά αναπολούν την εποχή που το χαρτί και το μελάνι ήταν οι κύριοι αγγελιαφόροι μας. Κι όμως, πίσω απ' αυτή τη νοσταλγία κρύβεται ίσως μια πραγματική ευκαιρία: να ξαναγαπήσουμε την επιστολογραφία, το χειρόγραφο και –γιατί όχι;– την ταχυδρομική τέχνη.

Mail Art = Τέχνη πάνω σε έναν φάκελο

Η Mail Art (ταχυδρομική τέχνη ή correspondence art, όπως λέγεται διεθνώς) είναι ένα καλλιτεχνικό κίνημα που έχει επίκεντρο την αποστολή μικρών έργων μέσω του ταχυδρομείου. Με άλλα λόγια, το ίδιο το ταχυδρομικό σύστημα λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος: έργα σε μορφή καρτ ποστάλ, κολάζ, ποιήματα, αυτοσχέδια γραμματόσημα, σφραγίδες –οτιδήποτε χωρά σε έναν φάκελο– ταξιδεύουν ως τέχνη. Μην τρελαίνεσαι, δεν πρόκειται για καμιά Μπιενάλε. Είναι ένα τρυφερό παιχνίδι κατά το οποίο μπορούν

να συμβούν μικρά αριστουργήματα. Αλλά δεν υπάρχουν κριτικές επιτροπές ή τέλη συμμετοχής, μόνο ένα ανοιχτό δίκτυο δημιουργών που ανταλλάσσουν έργα. Κάθε έργο θεωρείται τέχνη από τη στιγμή που ταχυδρομείται. Πρόκειται ίσως για την πιο «δημοκρατική» μορφή τέχνης, μια και βασίζεται στον πιο δημοκρατικό θεσμό: την ταχυδρομική υπηρεσία. Όποιος έχει πρόσβαση στο ταχυδρομείο μπορεί να γίνει mail artist.

Από τη φύση της, η Mail Art αμφισβητεί τους καθιερωμένους θεσμούς της τέχνης και της διανομής της. Οι καλλιτέχνες του δικτύου παρακάμπτουν την αγορά της τέχνης, τα μουσεία και τις γκαλερί, και προτιμούν να μοιράζονται τα έργα τους μέσα από αυτό το ανεπίσημο «αντάρτικο» δίκτυο. Πρόκειται για μια οριζόντια, συμμετοχική κοινότητα: στέλνω – λαμβάνεις – ανταποδίδεις. Το έργο αποκτά νόημα μόνο όταν ταξιδεύει στον χώρο και τον χρόνο.

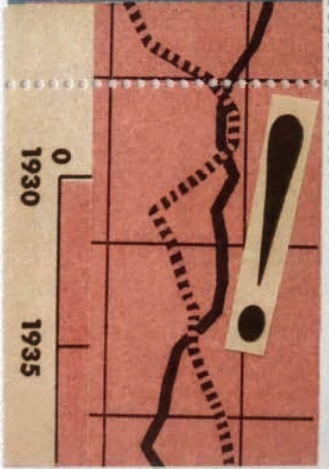
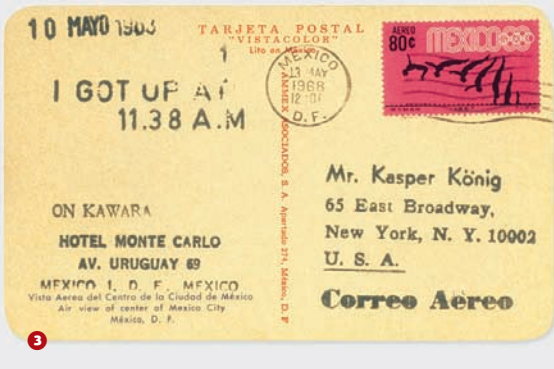
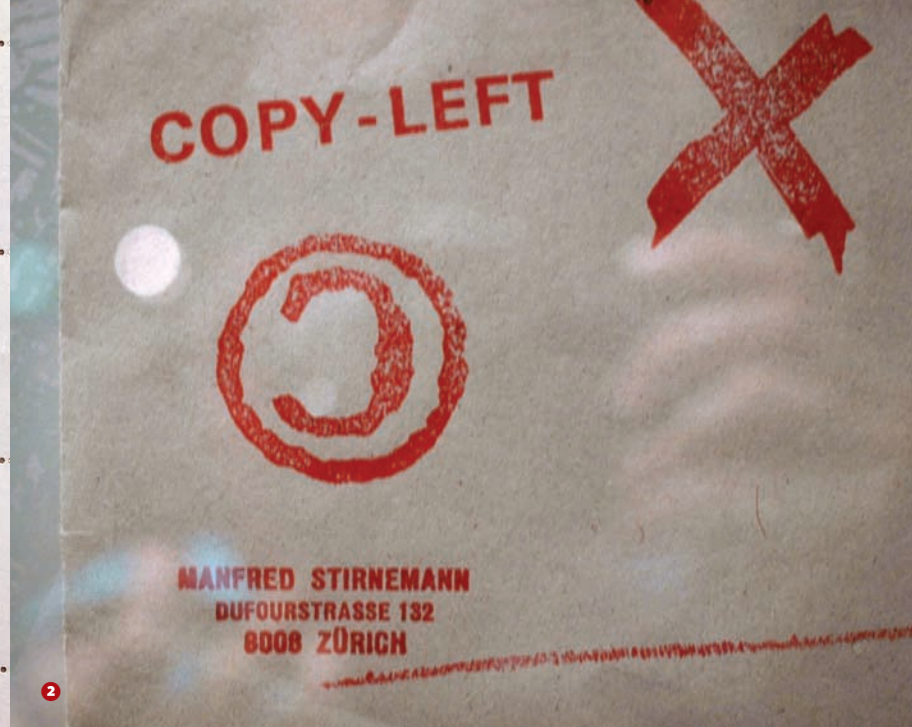
Πότε ξεκίνησαν όλα

Η Mail Art ξηπάλησε στα μέσα της δεκαετίας του 1950 από τη δράση του Αμερικανού καλλιτέχνη Ρέι Τζόνσον, ενός ιδιαίτερου δημιουργού που έχει περιγραφεί ως «ο πιο διάσημος άγνωστος καλλιτέχνης της Νέας Υόρκης». Ο Ρέι Τζόνσον μετέτρεψε το ταχυδρομείο σε σκηνή τέχνης: ήδη από το 1943 έστελνε έργα με το ταχυδρομείο, ενώ στα μέσα των 50s καθιέρωσε ταχυδρομικές αποστολές με οδηγίες δράσης προς τους παραλήπτες. Ίδρυσε τη λεγόμενη Σχολή Αλληλογραφίας Νέας Υόρκης (New York Correspondance School – επίτηδες ανορθόγραφο στο -dance, ένα λογοπαίγνιο που ταίριαζε στο πνεύμα του) και δημιούργησε ένα ευρύ δίκτυο ανταλλαγής. Γράμματα, κολάζ, «αλυσιδωτές» επιστολές

τύπου «προσθέτεις και το επιστρέφεις», ακόμα και αυτοσχέδια fan clubs μέσα από αλληλογραφία, αποτέλεσαν τα πρώτα υλικά μιας τέχνης που ξεπερνούσε τα σύνορα της παραδοσιακής έκθεσης.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά και το House of European History, η νοοτροπία της Mail Art εστιάζοταν στην ελεύθερη επικοινωνία, την ανταλλαγή ιδεών πέρα από πολιτιστικά σύνορα, την ελευθερία έκφρασης και την αμφισβήτηση των κοινωνικών ταμπού. Η πρόκληση της Mail Art πετάχτηκε στο πρόσωπο του καθωσπρεπισμού του κόσμου της τέχνης από τον Ρέι Τζόνσον μέσω του ταχυδρομείου.

Στη δεκαετία του '60, η Mail Art συνδέθηκε με το διεθνές κίνημα Fluxus. Το Fluxus, που ιδρύθηκε το 1961 από τον Λιθουανοαμερικανό Τζορτζ Ματσιούνας, ήταν ένα αβάν γκαρντ κίνημα που επεδίωκε να θολώσει τα όρια μεταξύ τέχνης και καθημερινής ζωής. Με πειραματισμό, χιούμορ και anti-art διάθεση, οι Fluxus καλλιτέχνες έφεραν τη μουσική, την ποίηση, το θέατρο και κάθε είδους δράση σε ένα ενιαίο παιχνίδι. Δεν ήθελαν η τέχνη να απευθύνεται μόνο σε μια μορφωμένη ελίτ ούτε να παράγουν υψηλή τέχνη για μουσεία – αντίθετα, γελοιοποιούσαν τον ελιτισμό και προσπαθούσαν να φέρουν την τέχνη στις μάζες με προσιτά έργα και χιούμορ. Έδιναν έμφαση στη διαδικασία και όχι στο τελικό αντικείμενο, αποδέχονταν τον ρόλο του τυχαίου και της συμμετοχής του κοινού, επιδιώκοντας μια πιο ανοιχτή και διαδραστική δημιουργία. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί Fluxus καλλιτέχνες οργάνωναν event scores (σύντομα σενάρια με απλές οδηγίες για καλλιτεχνική δράση) και χρησιμοποιούσαν ταχυδρομικές κάρτες, σφραγίδες, ακόμα και ταχυδρόμους, ως μέρος των έργων τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Mail Art απέκτησε θεωρητικό υπόβαθρο και νέα «εργαλεία». Ο Ρομπέρ Φιλίου, Γάλλος Fluxus καλλιτέχνης, εισήγαγε την έννοια του «Eternal Network» –του «Αιώνιου Δικτύου»– για να περιγράψει το διεθνές δίκτυο αλληλογραφίας και δημιουργίας που ξεπερνούσε τον χώρο και τον χρόνο. Πράγματι, από τα 60s και μετά, δημιουργήθηκε ένα παγκόσμιο ιστόγραμμα ανταλλαγών: καλλιτέχνες από τη Δύση μέχρι το Ανατολικό Μπλοκ και τη Λατινική Αμερική έστελναν έργα ο ένας στον άλλο. Σε εποχές σκληρής λογοκρισίας και κλειστών συνόρων, αυτές οι αλληλογραφίες έγιναν υπόγειοι αρτηρίες: συνέδεσαν ανθρώπους πίσω από το Σιδηρούν Παραπέτασμα με τον έξω κόσμο, επέτρεψαν την κυκλοφορία ιδεών που τα καθεστώτα φοβούνταν. Φυσικά, οι αρχές αντιλήφθηκαν τον κίνδυνο – το δίκτυο βρισκόταν συχνά υπό παρακολούθηση και λογοκρισία. Προς τα τέλη των 80s, αρκετοί mail artists του Ανατολικού Μπλοκ είδαν την αλληλογραφία τους να «χάνεται» ή να ανοίγεται. Παρ' όλα αυτά, το «Αιώνιο Δίκτυο» άντεξε, αφήνοντας πίσω του αρχεία που σήμερα είναι πολύτιμες μαρτυρίες.

Ένα τέτοιο αρχείο είναι το Artpool στη Βουδαπέστη. Ιδρύθηκε το 1979 από τον καλλιτέχνη Τζιέρτζι Γκάλανταϊ και τη Γιούλια Κλάνιτσι ως ένα ανεξάρτητο «Ενεργό Αρχείο» για τις πειραματικές, εναλλακτικές μορφές τέχνης –όπως η Mail Art, τα artist's books, η visual poetry– που τότε περιθωριοποιούνταν από το σοσιαλιστικό κράτος. Το Artpool λειτουργήσει επί χρόνια ως «παράνομο» εργαστήρι σε ένα διαμέρισμα, οργανώνοντας διεθνή Mail Art πρότζεκτ, εκθέσεις σε μικρές αίθουσες και ανταλλαγές με καλ-

λιτέχνες από το εξωτερικό. Σήμερα είναι ένα επίσημο ερευνητικό κέντρο, όπου φυλάσσονται χιλιάδες επιστολές, κάρτες, σφραγίδες και ντοκουμέντα – μια ολόκληρη υπόγεια ιστορία της τέχνης που γράφτηκε με γραμματόσημα και φακέλους.

Η Mail Art στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, η ιδέα της ταχυδρομικής τέχνης έφτασε με μικρή καθυστέρηση και ανάλογο ενθουσιασμό (μικρό). Ωστόσο ήρθε. Τον Φεβρουάριο του 2006, πραγματοποιήθηκε στην Ελασσόνα η πρώτη διεθνής έκθεση Mail Art στη χώρα, με τίτλο «Ψυχεδέλεια», η οποία μεταφέρθηκε αργότερα και σε χώρο του Δήμου Αθηναίων στην πρωτεύουσα. Ακολούθησε το 2007 η 1η Διεθνής Μπιενάλε Mail Art, που έλαβε χώρα στη Δημοτική Πινακοθήκη Λάρισας, με τη συμμετοχή εκατοντάδων καλλιτεχνών από όλο τον κόσμο. Έκτοτε διοργανώθηκαν και άλλες εκθέσεις Mail Art, ενώ πολλοί Έλληνες δημιουργοί συμμετείχαν σε διεθνείς ανταλλαγές ταχυδρομικής τέχνης.

Αξιοσημείωτη ήταν και η έκθεση «Συστήνοντας τη Mail Art στη Νάξο», που εγκαινιάστηκε τον Αύγουστο του 2021 στον χώρο Cycladia Culture στον Δαμάλα της Νάξου. Τη διοργάνωσε η εικαστικός Μαρία Χωριανοπούλου, μια από τις πιο ενεργές Ελληνίδες mail artists, η οποία από το 2008 έχει συντονίσει 7 διεθνή πρότζεκτ με συμμετοχές καλλιτεχνών από 36 χώρες. Η έκθεση φιλοξένησε έργα αλληλογραφικής τέχνης απ' όλο τον κόσμο και συνόδευε την παρουσίαση με ανοιχτά εργαστήρια Mail Art, επιδιώκοντας να συστήσει το κίνημα στο νησιωτικό κοι-

νό. Όπως και στα πρωτότυπα Mail Art projects του εξωτερικού, τα έργα που παρουσιάστηκαν δεν ήταν προς πώληση – ανήκαν στους παραλήπτες τους, ενσαρκώνοντας την ίδια την ιδέα της ανταλλαγής και της μη εμπορικής διάστασης της τέχνης.

Η ATHENS VOICE δεν θα μπορούσε να μείνει αμέτοχη σ' αυτή την τάση. Από νωρίς λάτρευε να λαμβάνει γράμματα αναγνωστών – «μοναδικά, ζωγραφισμένα και χειρόγραφα, με μουτζούρες ή όχι, τέλειο γραφικό χαρακτήρα ή στραβό, λεκιασμένα με δάκρυα / αλκοόλ / βροχή / θάλασσα... ποιος ξέρει;». Το 2005 η εφημερίδα τόλμησε το δικό της Mail Art πείραμα: μέσω της στήλης «Πες κάτι» κάλεσε τους αναγνώστες να της ταχυδρομήσουν ανώνυμα μια καρτ ποστάλ με ό,τι ήθελαν να πουν –μυστικό ή μη, μικρό και γραμμένο στο χέρι– και υποσχέθηκε να τις δημοσιεύσει στις σελίδες της. Η καρτ ποστάλ έπρεπε να ταχυδρομηθεί ανοιχτή, χωρίς φάκελο, αφήνοντας το ίδιο το αντικείμενο να ταξιδέψει και να αφηγηθεί την ιστορία του. Ήταν ένας τρόπος να δώσει βήμα στις φωνές των αναγνωστών της, αγκαλιάζοντας το πνεύμα της Mail Art, που θέλει την τέχνη προσβάσιμη σε όλους. Η σχέση της ATHENS VOICE με το ταχυδρομείο απέκτησε και συλλεκτική διάσταση μερικά χρόνια αργότερα. Τον Οκτώβριο του 2019, δέκα επιλεγμένα εξώφυλλα της ATHENS VOICE, φιλοτεκνημένα από διακεκριμένους Έλληνες καλλιτέχνες, έγιναν συλλεκτικά γραμματόσημα από τα ΕΛΤΑ – γεγονός που συνέβη για πρώτη φορά στην ιστορία του ελληνικού Τύπου. Η επετειακή σειρά των ΕΛΤΑ, που κυκλοφόρησε με αφορμή τα 15 χρόνια της εφημερίδας, περιλάμβανε επίσης 10 εικονογραφημένες καρτ

Ήδη από 2005, η ATHENS VOICE τόλμησε το δικό της Mail Art, εγκαινιάζοντας τη στήλη «Πες κάτι», όπου καλούσε τους αναγνώστες της να ταχυδρομήσουν τις δικές τους εικαστικές καρτ ποστάλ, τις οποίες και δημοσίευε κάθε εβδομάδα από τις σελίδες της

ποστάλ και ισάριθμους αναμνηστικούς φακέλους. Έτσι, η εικαστική ταυτότητα της ATHENS VOICE, τα τολμηρά έργα τέχνης που κοσμούν τα εβδομαδιαία εξώφυλλά της, ταξίδεψε συμβολικά στα χέρια του κοινού, μέσω του παραδοσιακού ταχυδρομείου.

Από το Ταχυδρομείο, στα social media

Είναι αξιοσημείωτο ότι η Mail Art προέβλεψε, κατά κάποιον τρόπο, το φαινόμενο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως αναγνωρίζουν και οι ιστορικοί τέχνης. Σκεφτείτε το: στη Mail Art υπήρχαν ανοικτά calls (προσλήψεις) σε θέμα, οι καλλιτέχνες «απαντούσαν» στέλλοντας έργα, δημιουργούνταν αλυσίδες ανταλλαγών και τεράστια αρχεία από φακέλους και κάρτες – μια φυσική εκδοχή του timeline. Αντί για «like», είχε σφραγίδα ταχυδρομείου. Αντί για λίστα φίλων, είχατε έναν κατάλογο διευθύνσεων από προηγούμενα πρότζεκτ. Δεν είναι τυχαίο λοιπόν ότι πολλοί θεωρούν το παγκόσμιο δίκτυο της Mail Art πρόδρομο των σημερινών ψηφιακών δικτύων: μια πλατφόρμα ανταλλαγής περιεχομένου που δεν χρειαζόταν έγκριση από κανέναν «θεσμό».

Και ενώ διανύουμε την ψηφιακή εποχή, η λαχτάρα για χειροπιαστή επικοινωνία όχι μόνο δεν εξαφανίστηκε, μάλλον εντείνεται. Ένα εντυπωσιακό σύγχρονο παράδειγμα είναι το Postcrossing, ένα παγκόσμιο online εγχείρημα όπου άγνωστοι μεταξύ τους ανταλλάσσουν καρτ ποστάλ. Σύμφωνα με τα στατιστικά του Postcrossing, περίπου 5 εκατ. καρτ ποστάλ ετησίως ανταλλάσσονται τα τελευταία χρόνια,

με σύνολο πάνω από 84 εκατ. να έχουν ταξιδέψει από το 2005 μέχρι σήμερα. Αν και το Postcrossing δεν είναι ακριβώς τέχνη, δείχνει πόσο μαγευτική παραμένει η εμπειρία της φυσικής ανταλλαγής: άνθρωποι σε όλο τον κόσμο αφιερώνουν χρόνο στο να γράψουν μια κάρτα και να τη στείλουν, αντί να στείλουν απλώς ένα SMS. Είναι μια μικρή ιεροτελεστία που αντιστέκεται στην ταχύτητα του ψηφιακού.

Παράλληλα, το ίδιο το δίκτυο της Mail Art δεν έχει σβήσει. Υπάρχουν ακόμα και σήμερα ενεργοί mail artists, μικρά μουσεία και αρχεία σε διάφορες χώρες (π.χ. Museo Civico della Mail Art στο Μοντεκαρότο της Ιταλίας), καθώς και τακτικά διεθνή καλέσματα. Το 2025, π.χ., διοργανώνεται μια Διεθνής Συνάντηση Mail Art (International Mail Art Convocation) με θέμα «Ο κόσμος, αυτός ο κόσμος ο δικός μας», υπό την αιγίδα ενός νέου χώρου τέχνης αφιερωμένου στην ταχυδρομική τέχνη. Στο διαδίκτυο, κοινότητες όπως το IUOMA (International Union of Mail Artists) συνεχίζουν να φέρνουν σε επαφή παλιούς και νέους δημιουργούς. Και φυσικά, κάθε τόσο εμφανίζονται σύγχρονες παραλλαγές – για παράδειγμα, email art όπου τα ψηφιακά μέσα μιμούνται την αισθητική του ταχυδρομείου, ή projects που τα έργα συγκεντρώνονται online αλλά τελικά εκτυπώνονται και ταχυδρομούνται στους συμμετέχοντες.

Ειδικά όσοι αγαπούν το χαρτί και τη γραφή δεν μπορούν παρά να αναρωτιούνται: σε έναν κόσμο όπου τα δημόσια ταχυδρομεία συρρικνώνονται και οι ιδιωτικοί κούριερ αναλαμβάνουν τα ηνία, τι τύχη θα έχει η γραφική, χειροποίητη τέχνη του δρόμου; Η

αλήθεια είναι πως η Mail Art ανέκαθεν ευδοκίμωσε στα περιθώρια. Δεν χρειαζόταν τα μεγαλεία του κράτους ή της αγοράς, αρκούσε ένα γραμματόσημο κι ένας πρόθυμος παραλήπτης. Ακόμα κι αν αύριο το πρωί τα ΕΛΤΑ αντικατασταθούν πλήρως από drones που φέρνουν δέματα, μπορούμε να φανταστούμε τους mail artists να προσαρμόζονται δημιουργικά και σ' αυτό. Ίσως δούμε Mail Art με drones-ταχυδρόμους που θα αφήνουν έργα σε απίθανα μέρη (όπως γινόταν κάποτε με το bookcrossing, όταν ακόμα τα βιβλία ήταν δημοφιλή). Ή μπορεί η νοσταλγία αυτή για το απτό να γεννήσει ένα νέο κύμα artisanal επικοινωνίας: μικρο-βιβλία φτιαγμένα στο χέρι, ανταλλαγές πολυτελών χειργραφών επιστολών ως αντίδραση στην κυριαρχία των pixels. Ή –γιατί όχι;– μια υβριδική πλατφόρμα όπου στέλνεις email και στον παραλήπτη φτάνει ένα φυσικό, τυπωμένο αντικείμενο, μια καρτ ποστάλ (ήδη κάτι τέτοιο δειλά υπάρχει ως υπηρεσία).

Σε κάθε περίπτωση, το πιθανότερο είναι ότι το χειρόγραφο και το φυσικό αντικείμενο θα αποκτήσουν μια νέα αξία, σχεδόν σαν μικρές πολυτέλειες. Όσο περισσότερο βυθιζόμαστε στα ψηφιακά, τόσο πιο ξεχωριστό φαντάζει ένα γράμμα στο γραμματοκιβώτιο. Η Mail Art μάς διδάξε ότι η τέχνη μπορεί να κατοικεί στα πιο καθημερινά και φθηνά μέσα – έναν φάκελο, ένα χαρτί, ένα ταχυδρομικό κουτί. Αυτή η φιλοσοφία, αντί να σβήσει, ίσως βρει καινούργιους δρόμους. Στο κάτω κάτω, η ανάγκη μας να νιώσουμε μια ανθρώπινη παρουσία σε ένα κομμάτι χαρτί –λίγη κόλλα στα δάχτυλα από το κολάζ, λίγη μελάνη που έχει λεκιάσει το γράμμα– δεν πρόκειται να εξαφανιστεί. **A**

Το ταχυδρομικό σύστημα λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος: έργα σε μορφή καρτ ποστάλ, κολάζ, ποιήματα, αυτοσχέδια γραμματούσημα, σφραγίδες –οτιδήποτε χωρά σε έναν φάκελο– ταξιδεύουν ως τέχνη.

Ιστορίες Mail Art

Η Mail Art έχει δώσει ορισμένες ιστορίες και έργα τα οποία είναι τόσο ιδιαίτερα, που μοιάζουν με καλλιτεχνικό παραμύθι:

On Kawara – «I Got Up»: Ο Ον Καβάρα, Ιάπωνας καλλιτέχνης της εννοιολογικής τέχνης, πραγματοποιούσε μια τελετουργική δράση επί 12 χρόνια (1968-1979). Κάθε μέρα έστελνε δύο καρτ ποστάλ σε διαφορετικούς φίλους ή γνωστούς, βάζοντας σφραγίδα με την ακριβή ώρα που σπκώθηκε εκείνο το πρωί. Οι καρτ ποστάλ ήταν τουριστικές, από την πόλη όπου βρισκόταν κάθε φορά. Το έργο «I Got Up» θεωρείται από τα πλέον προσωπικά του, μια καθημερινή αυτο-χρονογράφιση. Σκεφτείτε το: ένα τεράστιο ημερολόγιο, όχι γραμμένο σε τετράδιο, αλλά διασκορπισμένο σε ταχυδρομικά κουτιά ανά τον κόσμο. Σήμερα, αυτές οι καρτ ποστάλ εκτίθενται σε μουσεία ως ενιαία σύνολα – ένα είδος ημερολογίου/αρχείου που συνδυάζει τον χρόνο, τον χώρο και την πράξη της επικοινωνίας.

Ben Vautier – «The Postman's Choice» (1965): Ο Μπεν Βοτιέ, καλλιτέχνης του Fluxus, οραματίστηκε ένα έργο που κάνει τον ίδιο τον ταχυδρόμο συμμετοχό. Η «Επιλογή του ταχυδρόμου» ήταν μια καρτ ποστάλ τυπωμένη και στις δύο πλευρές πανομοιότυπα, με κενές γραμμές για διευθύνσεις και γραμματόσημο και στις δύο όψεις. Ο αποστολέας έγραφε δύο διαφορετικές διευθύνσεις –μία μπρος και μία πίσω–, κόλλαγε ένα γραμματόσημο στη μία πλευρά της καρτ ποστάλ και την έριχνε στο κουτί. Πλέον, άφηνε στην τύχη και στις ταχυδρομικές αρχές να αποφασίσουν ποιανού η διεύθυνση θα θεωρηθεί «εμπρός» και πού θα παραδίδονταν η κάρτα. Ήταν ένα λεπτό παιχνίδι υπονόμευσης: ποιος είναι ο πραγματικός αποδέκτης του έργου; Ο καλλιτέχνης άφηνε τον έλεγχο στον ταχυδρόμο και στο σύστημα, μετατρέποντάς τους σε συμπαίκτες.

Artistamps & σφραγίδες: Ένα ολόκληρο παρακλάδι της Mail Art είναι τα artistamps – τα καλλιτεχνικά γραμματούσημα. Πρόκειται για ψευδο-γραμματούσημα που σχεδιάζουν οι ίδιοι οι καλλιτέχνες, πολλές φορές σε πλήρη, διάτρητα φύλλα, με θεματολογία σατιρική, ποιητική ή απλώς εικαστική. Δεν έχουν, βέβαια, ταχυδρομική ισχύ, αλλά συχνά τα κολλούν πάνω σε φακέλους δίπλα στα αληθινά γραμματόσημα, «ξεγελώντας» το μάτι και χαρίζοντας στο αντικείμενο τη δική του εικαστική σφραγίδα. Παρομοίως, από τη δεκαετία του '80 άνθισε και ένα κύμα rubber stamp art – τέχνης με σφραγίδες. Καλλιτέχνες έφτιαχναν πρωτότυπα λαστικένια σφραγιδάκια με σχέδια ή φράσεις και τα χρησιμοποιούσαν σε έργα ή αντάλλαζαν τις στάμπες μεταξύ τους. Υπάρχει μάλιστα το περίφημο TAM Rubber Stamp Archive, ένα αρχείο σφραγίδων και αποτυπωμάτων που ξεκίνησε το 1983 από τον Ρουντ Γιάνσεν και σήμερα, 40 χρόνια μετά, έχει συγκεντρώσει χιλιάδες σχέδια απ' όλο τον κόσμο. Τα artistamps και οι σφραγίδες δημιούργησαν μια αυτόνομη γλώσσα μέσα στη Mail Art – μια κουλτούρα όπου ο φάκελος και η σφραγίδα μετατρέπονται σε μικρούς καμβάδες.

Το 2019, όταν η ATHENS VOICE έκλεινε τα 15 της χρόνια, τα Ελληνικά Ταχυδρομεία επέλεξαν 10 εικαστικά εξώφυλλα αντίστοιχων καλλιτεχνών, τα οποία τύπωσαν σε μια σειρά γραμματοσήμων που γρήγορα έγινε συλλεκτική. Οι καλλιτέχνες των οποίων τα έργα επελέγησαν ήταν: ο Διαμαντής Αϊδίνης, ο Σοτός Αναγνος, ο Κωνσταντίνος Βήτας, ο Κωνσταντίνος Κακανιάς, ο Πάννης Κουρούδης, ο Αντώνης Κυριακούλης, ο Βαγγέλης Περρής, ο Φώτης Πεχλιβανίδης, ο Μανώλης Χάρος και ο Αλέξανδρος Ψυχούλης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

Το να κάνεις
μία ταινία,
είναι σαν
να κάνεις
μία
εκστρατεία

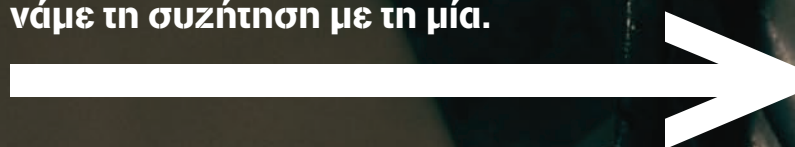
Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΑΘΑΝΑΣΙΑΔΗ**
Φωτό: **ΤΑΣΟΣ ΑΝΕΣΤΗΣ**
Βοηθός Παραγωγής: **ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΥΣΙΟΥΡΑ**

Spoiler Alert. Είναι η καλύτερη ταινία του και θα συναντήσει τους θεατές στις 27 Νοεμβρίου. Λίγες ώρες πριν βρεθούμε, έχω χαθεί στη «Σπασμένη φλέβα».

121 λεπτά με σκηνές που εναλλάσσονται μαζί με τα συναισθήματά σου. Σε αυτό το φιλμ θαυμάζεις τις σύγχρονες αναφορές στη μεγάλη παράδοση του αρχαίου ελληνικού δράματος, ξαφνιάζεσαι, σε κυριεύει η αγωνία, σφίγγεσαι, παγώνεις, μειδιάς, στοχάζεσαι, γελάς, χαλαρώνεις, παρατηρείς κάθε σεκάνς, όχι γιατί είναι ακαταλαβιστίκ αλλά για να πιάσεις τα πολλαπλά επίπεδά της ταινίας, και κουνάς το κεφάλι σου στον ρυθμό του σάουντρακ. Ένα ξέφρενο ταξίδι της ζωής, από έναν κινηματογραφιστή που δεν αντιμετωπίζει τους ηθοποιούς ως πειραματόζωα, αλλά δουλεύει μαζί τους με τη δική του μοναδική μέθοδο. Πρωινό Πέμπτης, έχουμε δώσει ραντεβού με τον Γιάννη Οικονομίδη στο λόμπι του ξενοδοχείου Τιάνια, λίγο παρακάτω από τα γραφεία της ATHENS VOICE. Είναι εντάξει, δεν θέλει καφέ, οπότε ξεκινάμε τη συζήτηση με τη μία.

— **Η «Σπασμένη φλέβα» ξεκινά με τη ρήση του Ηράκλειτου: «Η μοίρα του ανθρώπου είναι ο χαρακτήρας του». Πώς την επιλέξατε;**

Μάλλον η ίδια η ταινία επέλεξε αυτή τη ρήση. Ταιριάζει πάρα πολύ στην ιστορία του κεντρικού ήρωα. Αυτό που παθαίνει έχει να κάνει με τον χαρακτήρα του, τη συμπεριφορά του, μ’ αυτό που καθορίζει τη ζωή του, τη μοίρα του, την κατάληξή του. Απλά όταν έπεσα ξανά πάνω σ’ αυτή τη ρήση, συνειδητοποιήσα ότι εκφράζει την ταινία. Εκφράζει ένα από τα επίπεδα της ταινίας που έχει να κάνει με τον χαρακτήρα, με τον ήρωα, με το πρόσωπο του Θωμά Αλεξόπουλου.

— **Πώς γεννήθηκε η ιδέα της «Σπασμένης φλέβας»; Ήταν μια ιστορία που την είχατε στο μυαλό σας για καιρό ή προέκυψε μέσα από την εποχή που ζούμε;**

Στο μυαλό μου υπήρχε το τραγικό γεγονός – αυτό, δηλαδή, που συμβαίνει προς το τέλος της ταινίας. Όχι ακριβώς έτσι, αλλά ως ένα αποτρόπαιο έγκλημα. Απλώς μετά έπρεπε να διαμορφωθεί η ιστορία σεναριακά. Έτσι ξεκινήσαμε με τον Βαγγέλη Μουρίκη, την εποχή της πανδημίας του κορονοϊού, να στήνουμε την πλοκή. Αυτό πήρε περίπου ενάμιση χρόνο. Σενάριο, χαρακτήρες, ιστορία και πλοκή.

— **Ο Θωμάς Αλεξόπουλος, ήρωας της ταινίας, μοιάζει να είναι ένας τραγικός άνθρωπος, που παλεύει με τις συνέπειες των επιλογών του. Υπάρχουν και κάποιες αναφορές στο αρχαίο δράμα. Πόσο κοντά νιώθετε ότι βρίσκεται αυτή η φιγούρα σε κάτι βαθιά ελληνικό;**

Βρίσκεται πολύ κοντά σε κάτι βαθιά ελληνικό, αλλά και βαθιά παγκόσμιο. Γιατί αυτούς τους τραγικούς ήρωες τους βρίσκεις παντού, δεν είναι μονοπώλιο της αρχαίας Ελλάδας. Τραγωδίες και δράματα παίζονται καθημερινά στη ζωή μας ή γύρω μας. Το θέμα είναι πώς το ξεχωρίζεις αυτό το πράγμα και πώς το κάνεις έργο τέχνης. Πώς το κάνεις κινηματογράφο. Πώς το εντάσσεις σε μία ιστορία και φτιάχνεις μια ταινία.

— **Ο Θωμάς Αλεξόπουλος είναι ένας μεσήλικας επιχειρηματίας που πνίγεται, καταπνίγεται στα λάθη, στις επιπολαιότητες, στα χρέη. Έχετε νιώσει την πίεση αυτού του τύπου; Όχι σε τέτοιο επίπεδο. Έχω κάνει λάθη, έχω μετανιώσει πράγματα, όπως όλος ο κόσμος. Αλλά χοντρά λάθη, που να καθορίσουν τη ζωή μου, όχι.**

— **Πώς δουλεύετε με τον Βαγγέλη Μουρίκη;**

Είναι πολύ καλή η συνεργασία μας, έχουμε ξαναδουλέψει μαζί στο παρελθόν. Και εγώ τον έχω σκηνοθετήσει, αλλά και ο Βαγγέλης ήταν μέσα στα σενάρια. Απλά τώρα ήμασταν μονάχα οι δυο μας. Γράψαμε το σενάριο πάρα πολλές φορές, παίξαμε όλους τους χαρακτήρες για να ακούσουμε πώς μιλάνε, την ακρίβεια της εκφοράς του λόγου, τον τρόπο που εκφέρονται οι ατάκες, αν υπάρχει φυσικότητα, αν είναι η γλώσσα μας αυτή που χρησιμοποιούν – η γλώσσα που μιλιέται σήμερα. Στις πρόβες πειράζω το σενάριο ξανά και ξανά και μετά, στο γύρισμα, υπάρχουν αυτοσχεδιασμοί και μια γενικότερη ελευθερία με την οποία προσεγγίζω τα πράγματα. Γενικά είναι πολύ δουλεμένο το σενάριο.

— **Είστε ένας κινηματογραφιστής που το έχει πάει «τάπα» στην ατάκα, με πολλές παρέες να επικοινωνούν μεταξύ τους χρησιμοποιώντας τις ατάκες αυτές. Πώς νιώθετε γι’ αυτό; Αυτό έγινε μαγικά. Στην αρχή με ξάφνιασε πολύ κι εμένα. Και το ξάφνιασμα μεγάλωνε ακόμα περισσότερο όταν αυτό γινόταν από ταινία σε ταινία. Έβλεπα ότι οι ατάκες διεισδύουν μέσα στην κοινωνία. Κι αυτό, σ’ έναν βαθμό, καθόρισε ένα κομμάτι της κουλτούρας, της καθημερινότητας του Έλληνα. Είναι ευχάριστο και, σε ένα βαθύτερο επίπεδο, σημαίνει ότι οι ταινίες έφτασαν σε έναν κόσμο που θα ασχοληθεί και θα το ψάξει. Πολλοί συναντήθηκαν έτσι με τις ταινίες μου. Στην αρχή ήρθαν σε επαφή μαζί τους μέσα από παρέες και ατάκες, κι έπειτα μπήκαν στον κόπο να τις δουν. Δεν το επιδιώξαμε, πάντως. Είναι ένα θέμα προς διερεύνηση.**

— **Πώς δουλεύετε με τους ηθοποιούς;**

Μπορώ να απαντήσω μόνο γενικά. Πολλή δουλειά. Μια αντίληψη που έτυχε να έχω από την αρχή. Μαζί με έναν στόχο που ήθελα να φτάσω. Το κυνήγησα για να το πετύχω. Η ουσία είναι ότι έχω ένα δικό μου τρόπο. Μία μέθοδο την οποία δουλεύω και εξελίσσω από την εποχή του «Σπιρτόκουτου», σχεδόν μια 25ετία, σχετικά με το acting και το πώς καταφέρνω τη φυσικότητα σε σχέση με το ποιο είμαστε – με τον Έλληνα, με την Ελλάδα και το πώς μπορεί ο ηθοποιός να πάψει να θυμίζει ηθοποιό μέσα στις ιστορίες, αλλά πραγματικό άνθρωπο. Το πώς γίνεται αυτό έχει να κάνει με μια ολόκληρη επίμονη και επίπονη διαδικασία, η οποία σταδιακά μετεξελίσσεται. Και φτάσαμε σήμερα σε αυτή την ταινία, που θεωρώ ότι έχει ανέβει κλίμακα σε επίπεδο υποκριτικής. Βλέποντας μια ταινία και τους ηθοποιούς να παίζουν, βλέπεις το γούστο του σκηνοθέτη. Τι καταλαβαίνει ο σκηνοθέτης από το παίξιμο, τη φυσικότητα, τον ρεαλισμό, τη δραματουργία. Στην πραγματικότητα αυτό είναι που βλέπεις

σε κάθε ταινία: την αντίληψη του ανθρώπου που φτιάχνει την ταινία. Από εκεί και πέρα, από τη στιγμή που είχα θέσει τον στόχο, το θέμα ήταν να καταφέρω να τον κατακτήσω. Να βρω μια μέθοδο, να μη βρω μια μέθοδο; Να κόψω τον λαιμό μου ώστε να φτάσω εκεί. Αλλιώς, αν δεν φτάσω εκεί, δεν θα με ικανοποιεί ούτε εμένα αυτό που βλέπω. Άρα, τελικά, σε κάθε ταινία που βλέπεις, φαίνεται πού έχει βάλει τον πήχη ο σκηνοθέτης, βάσει του γούστου του και της αντίληψής του. Τον στόχο του.

— **Στη «Σπασμένη φλέβα» πού βάλατε τον πήχη;**

Εκεί που πήγε. Είναι ακόμα πιο ρευστό, πιο ελεύθερο, πιο φυσικό το παίξιμο, ακόμα πιο καθημερινό, χωρίς να γίνεται γραφικό ή νατουραλιστικό. Να υπάρχει περισσότερη εμπιστοσύνη από μεριάς των ηθοποιών στο ίδιο τους το παίξιμο. Αυτό είναι πάντα το ζητούμενο. Δεν πρόκειται για δυσκολία, αλλά για τη χαρά της δημιουργίας. Βέβαια δεν είναι απλό πράγμα, δεν είναι εύκολο.

— **Ο τίτλος «Σπασμένη φλέβα» παραπέμπει στο σημείο θραύσης, εκεί που η πίεση γίνεται αίμα. Ποιο είναι για εσάς το σημείο θραύσης, ας πούμε, του σύγχρονου ανθρώπου;**

Είναι πάρα πολλά τα σημεία θραύσης, από πού να το πιάσεις... Το θέμα είναι ο σημερινός άνθρωπος, ο σύγχρονος, ο «νέος νεοέλληνας», που φορτώνεται πράγματα. Υπάρχει πολλή πρέσα. Τώρα, το πού σκας... Το φοβερό είναι ότι μπορεί να συμβεί και με αφορμή κάτι πολύ απλό. Αυτά είναι και τα χειρότερα κρασάρσματα. Εκεί που δεν το περιμένεις ότι θα σκάσεις.

— **Υπάρχει η θεώρηση ότι στις ταινίες σας στηλιτεύετε τους μικροαστούς, την οικογένεια, τη μίζερη ανδροκρατία, τις νοσηρές σχέσεις ανάμεσα σε άνδρες και γυναίκες, με ωμό ρεαλισμό. Θα λέγατε ότι βλέπετε τον κόσμο με μία οριακή μισανθρωπία; Γίνεστε πιο τρυφερός όσο περνάει ο χρόνος;**

Τους βλέπω με τον ίδιο τρόπο, με την ίδια αικμηρότητα, απλά είμαι πιο ψυχραιμος. Έχω κατανόηση, γιατί μεγάλωσα. Δεν έχω τα νεύρα και την ένταση που είχα. Ωρίμασα, θέλω να πιστεύω. Κατάλαβα πέντε πράγματα στη ζωή, που έχουν να κάνουν με τον χρόνο, τη βιασύνη, τα νεύρα, την αποδοχή, την υπομονή... τέτοια πράγματα. Να ακούς καλύτερα και τον άλλον, να τον δέχεσαι. Πράγματα που τα κατακτάς, με τον χρόνο, και μέσα από τη ζωή σου.

— **Υποθέτω ότι, ως άνθρωπος που κάνει ταινίες, έχετε επηρεαστεί από σκηνοθέτες και κινηματογραφικά ρεύματα. Έχουν αλλάξει αυτές οι επιρροές όσο περνά ο χρόνος;**

Αν σας πω πως όχι; Δηλαδή τις ταινίες που πρωτοερωτεύτηκα και τους σκηνοθέτες που πρωτοαγάπησα, εκεί ψηλά τους έχω ακόμα. Όταν καμιά φορά γυρίζω και βλέπω ταινίες που θα ήθελα να τις είχα κάνει εγώ, πάλι μένω με το στόμα ανοικτό. Πάλι ζηλεύω, υποκλίνομαι, μου τρέχουν τα σάλια.

— **Ποιες ταινίες θα θέλατε να κάνετε με τον δικό σας τρόπο;**

Τη «Φλόγα που τρεμοσβήνει», του Λουί Μαλ, το «In Cold Blood» του Ρίτσαρντ Μπρουκς και το «Shortcuts» του Ρόμπερτ Άλτμαν. Είναι μεγάλες ταινίες βέβαια, δεν θα ήταν εύκολο να τις είχα κάνει. Έχω συνείδηση του τι μπορώ να κάνω και τι όχι. Κάτι είναι κι αυτό. Δηλαδή στην Ελλάδα πρέπει να καταλάβουμε τι σινεμά μπορούμε να κάνουμε. Το θέμα είναι –το βάζω κι εγώ στον ίδιο μου τον εαυτό– μέσα σε αυτή την κινηματογραφία, τι ταινίες μπορείς να κάνεις. Για να τις κάνεις καλά. Για να μη σε καταπιεί η παραγωγή, για να μη σε καταπιούν άλλα ζητήματα – τεχνικά, προϋπολογισμού. Δεν μπορείς, για παράδειγμα, να κάνεις εδώ το «Αρμαγεδδών». Γιατί κατά καιρούς ακούω στα γραφεία διάφορους φίλους που γράφουν σενάρια, κάτι μεγαλεπήβολα, κάτι μαζιμαλισμούς, από ταινίες εποχής απίστευτης δυσκολίας μέχρι sci-fi. Υπάρχει ένα range, ένα πλαίσιο, στις δυνατότητες που έχει και σ’ αυτά που μπορεί να υποστηρίξει η ελληνική κινηματογραφία. Για παράδειγμα, στα «Παράσιτα» βλέπουμε τη σκηνή της βροχής, της πλημμύρας. Αυτή τη σκηνή, ακόμα και όλα τα λεφτά του κόσμου να είχαμε, δεν θα μπορούσαμε να την είχαμε κάνει εμείς. Δεν έχουμε το know how. Δεν έχουμε την παράδοση ώστε να καταφέρουμε να γυρίσουμε αυτή τη σκηνή, να τη φτιάξουμε όσο άρτια την έκανε ο Κορεάτης.

— **Πριν από λίγα χρόνια υπήρχε ένα κύμα weird κινηματογράφου. Τι πιστεύετε ότι απέγινε; Σήμερα διακρίνετε κάποιες νέες τάσεις στο ελληνικό σινεμά;**

Έχω την εντύπωση ότι η τάση αυτή παραμένει. Είναι μια τάση πιο φρεστιβαλική, όχι τόσο weird, αλλά παραμένει λίγο η παραινεία, το εσωστρεφές. Το οποίο σε κάποιους βγαίνει. Και υπάρχει και μία άλλη τάση του ελληνικού κινηματογράφου, η οποία προσπαθεί να πει σημερινές ιστορίες, να πλησιάζει την κοινωνία, τα προβλήματα, τους ανθρώπους, να αρθρώνει καλύτερα ιστορίες, χαρακτήρες, συναισθήματα. Χονδρικά, αυτές είναι οι δύο τάσεις.

— **Αν σας δινόταν η δυνατότητα να έχετε μεγάλα μπάζτζετ και σπαρ, θα σας ενδιέφερε να δουλέψετε σ’ αυτό το μοντέλο; Ενδεχομένως ναι, αλλά πάντα με τη συνθήκη να διαχειρίζομαι εγώ την ταινία, χωρίς να με καταπνίγει η παραγωγή. Να μπορώ να έχω εγώ τον έλεγχο της κατασκευής. Ως εκεί ναι, εννοείται.**

Έτσι κι αλλιώς τα λεφτά πάντα λίγα είναι. Πάντα θες παραπάνω, για να πληρωθεί ο κόσμος καλύτερα και για να κάνεις καλύτερα τη δουλειά σου.

— **Έχετε εργαστεί και στο θέατρο, στο «Στέλλα κοιμήσου». Πώς μεταπηδάτε από το ένα μέσο στο άλλο;**

Στο «Στέλλα κοιμήσου», στην πραγματικότητα, έκανα αυτό που ήξερα από το σινεμά. Ήταν ένα ευχάριστο διάλειμμα, το απόλαυσα. Επίσης, με πήγε παρακάτω σε σχέση με τη δουλειά μου με τους ηθοποιούς. Το πώς δούλεψα με την ομάδα του «Στέλλα κοιμήσου» ήταν και για μένα ένα μάθημα, το οποίο χρησιμοποίησα μετά στη «Σπασμένη φλέβα». Ένιωσα, δηλαδή, πιο ελεύθερος να δοκιμάζω πράγματα, ένιωσα μια πιο μεγάλη αυτοπεποίθηση, «ξεφοβήθηκα» πράγματα σε σχέση με τη δραματουργία. Πώς έχεις ένα κείμενο, πώς το βάζεις κάτω με μια ελευθερία και πώς το ελέγχεις, πώς το κουμαντάρεις για να μη χαθεί η μπάλα,

για να κατακτήσεις την πιο μεγάλη ρευστότητα, την πιο μεγάλη φυσικότητα, τη μεγαλύτερη αλήθεια, το παίξιμο.

— **Πιστεύετε ότι το σινεμά είναι ένας τρόπος να καταλάβουμε τον εαυτό μας, την κοινωνία γύρω μας, τον κόσμο; Αν ναι, τι καταλάβατε για τον εαυτό σας κάνοντας σινεμά;**

Η απάντηση είναι εύκολη για έναν θεατή. Η επαφή του με την τέχνη είναι το ζητούμενο. Να καταλάβει τον εαυτό του και τους ανθρώπους γύρω του, τον κόσμο, να ανοίξουν τα μάτια του, να φωτιστούν τα σκοτάδια, γι’ αυτό υπάρχει η τέχνη. Για τον δημιουργό είναι όλο αυτό κι άλλα τόσα. Γιατί το να κάνεις μια ταινία, είναι σαν να κάνεις μια εκστρατεία. Ένας μικρός πόλεμος.

— **Αισθάνεστε στρατηγός σε αυτόν τον πόλεμο;**

Και στρατηγός και στρατιώτης. Η επαφή με τον κόσμο, η ένταση, οι προσωπικές σχέσεις, η ευθύνη για μια ομάδα ανθρώπων, η ευθύνη για το αποτέλεσμα, όλος ο αγώνας –από το σενάριο μέχρι να βρεις τα λεφτά, να πας να κάνεις το γύρισμα, να παραδώσεις την ταινία–, όλο αυτό το πράγμα είναι μια μάχη, ένας πόλεμος. Μέσα από αυτό, ανδρώνεσαι. Εξελίσσεσαι. Έχει πολλή κάψα και γκάβλα όλο αυτό το πράγμα.

— **Βλέποντας τη φιλμογραφία σας, τι θα κάνατε διαφορετικά σήμερα; Τι σας ενώνει και τι σας χωρίζει από τις πρώτες ταινίες σε επίπεδο θεματολογίας, στη σκηνοθετική μέθοδο, στο πώς διευθύνετε τους ηθοποιούς, την ομάδα παραγωγής...**
Όλα αυτά μου είναι πιο εύκολα τώρα πια, πιο «πατημένα», έχω εμβαθύνει περισσότερο, τα έχω κατακτήσει. Η προσπάθεια όμως, παραμένει πάντα ίδια. Το να κάνεις μια ταινία είναι μια φοβερή ανηφόρα. Είναι μια κατάσταση στα κόκκινα. Ειδικά στην Ελλάδα, που όλο το πράγμα είναι βιοτεχνικό, κάθε φορά ανακαλύπτεις ξανά από την αρχή το παιχνίδι, το game.

— **Συχνά νομίζουμε ότι είναι βιομηχανικό, ενώ είναι βιοτεχνικό.**
Είναι βιοτεχνία που έχει τα υπέρ και τα κατά. Τα πράγματα για μένα πλέον, σε κάποια επίπεδα, έχουν γίνει πιο εύκολα. Στις πρώτες ταινίες κατέβαλα πιο πολλή προσπάθεια στο να απο-

— **Υπάρχει μια πολύ μεγάλη συζήτηση γύρω από την Τεχνητή Νοημοσύνη. Πώς σας φαίνεται; Υπάρχει κάτι που σας ανησυχεί, κάτι που σας ενθουσιάζει;**
Παρακολουθώ τι παίζει. Θα συμφωνήσω με τον Γκιγιέρμο ντελ Τόρο, ο οποίος είχε πει ότι φοβάται την ανθρώπινη βλακεία πιο πολύ από την ΑΙ. Από την άλλη, ενστερνίζομαι όλες τις ανησυχίες, γιατί είναι πραγματικές. Πολύς κόσμος θα χάσει τη δουλειά του. Όσο εξελίσσονται τα ρομπότ, θα έρθουν τα πάνω κάτω.

— **Πώς είναι να συνεργάζεσαι με τον Φατίχ Ακίν;**
Ωραίος τύπος. Τα πήγαμε πολύ καλά. Μου έδωσε κι εμένα ευχέρεια να αυτοσχεδιάσω, να προσθέσω κάποια στοιχεία στον ρόλο. Είχε πολλή ενέργεια, ήταν φιλόδοξος, ακούραστος, ασταμάτητος.

— **Υπάρχει κάποια συμβουλή που σας έχει δώσει κάποιος και**

Κάνω πολιτικό σινεμά. Είμαι ένα κοινωνικό ον και θέλω να επικοινωνήσω με τους συμπατριώτες μου, μιλάω με την Ελλάδα για τον Έλληνα, κάνω ταινίες που έχουν έναν προβληματισμό, έχουν επίπεδα. Δεν είμαι διασκεδαστής, δεν χαϊδεύω κανέναν.

δείξω ποιος είμαι και να πείσω τους συνεργάτες μου για το πού θέλω να πάμε, τον στόχο που κυνηγάω, τη μέθοδο που θέλω να τους περάσω» δεν με ξέρανε, είναι φυσιολογικό. Απλώς, από ταινία σε ταινία κι όταν αρχίσανε να βγαίνουνε τα έργα, το πράγμα διευκόλυνε τις συνεργασίες, γιατί με ήξεραν πια. Στην πρώτη και δεύτερη ταινία έπρεπε να ιδρώσω.

— **Ποιο είναι το πιο τρελό ψυστήρι που έχετε κάνει;**
Όλα τα ψυστήρια ευοδώθηκαν. Το θέμα είναι από εκεί και πέρα τι κάνεις. Η σχέση που δημιουργείς και το πώς αυτή βαθαίνει. Στις πρώτες ταινίες έβλεπα στο βλέμμα του άλλου τον φόβο, μια ανασφάλεια του τύπου «τι μου λέει αυτός ο τρελός τώρα, τι έχει στο κεφάλι του αυτός ο μαλάκας, πού μας πάει». Έπρεπε να καταβάλλω προσπάθεια – για τη διαδικασία περισσότερο. Μετά τα πράγματα ήταν πιο οργανικά, είχα αποκτήσει κι εγώ ταυτότητα. Πρόσωπο. Κούτελο. Αυτό το κομμάτι έγινε πολύ ευκολότερο. Ένα κομμάτι που, αν το σκεφτείς, δεν είναι καθόλου απλό. Είναι αυτό το βαθύτερο τρακ που έχει κάθε σκηνοθέτης όταν ξεκινάει, έχει τόσα πράγματα στο κεφάλι του, πρέπει να μεταφέρει τις σκέψεις του σε ένα σωρό συνεργάτες, να τους εμπνεύσει, να τους βάλει σε ένα τριπάκι, να τους πάει κάπου.

την ακολουθείτε;
Ήταν κάτι που μου είχε πει παλιά, πριν το «Σπιρτόκουτο», ένας λογιστής που είχα τότε – έγραφε και βιβλία Ιστορίας. Δεν μου είχε πει κάτι φοβερό, αλλά εμένα κάτι μου έκανε τότε και το κράτησα. Σημασία, λέει, έχει να κάνεις ό,τι μπορείς. Δεν έχει νόημα να κάθεται ο Ένας καναπέ, να κοιτάς το σενάριο σου και να λες: «Ρε γαμώτο, δεν έχω λεφτά να κάνω αυτό το σενάριο. Τι έχω, 5 ευρώ;». Σήκω από τον καναπέ και κάνε αυτό που αντιστοιχεί στα 5 ευρώ. Κάνε κάτι. Πιο μεγάλη αξία έχει για την αξιοπρέπειά σου, για την ψυχική σου υγεία, για το νόημα της ζωής και των πραγμάτων. Κάποια στιγμή σηκώθηκα και εγώ από τον καναπέ. Είχα γνωρίσει και τον Ερρίκο Λίση, είπα έχω αυτόν τον άνθρωπο, μπορώ γύρω του να χτίσω μια ταινία. Βρήκα και τα άλλα παιδιά της ομάδας, μπήκαμε σε έναν χώρο, είχαμε πέντε φράγκα, δανείστηκα άλλα πέντε και είπαμε πάμε να το κάνουμε. Αυτό μπορώ, αυτό θα κάνω, στ' αρχίδια μου. Έτσι έγινε το «Σπιρτόκουτο». Σημασία δεν έχει να κάνεις συνέχεια πράγματα. Σημασία έχει να κάνεις αυτό που πρέπει, την ώρα που το νιώθεις και το έχεις ανάγκη.

— **Από το «Επεισόδιο» και το «Καλημέρα καληνύχτα» μέχρι**

σήμερα, ποιο θα λέγατε ότι είναι το σημαντικότερο μάθημα που έχετε πάρει, εντός ή εκτός κινηματογράφου, και γιατί είναι σημαντικό για εσάς;
Πάνω απ' όλα είναι η προσωπική επαφή. Με την προσωπική επαφή μπορείς να καταφέρεις πολλά πράγματα. Όταν λέω προσωπική επαφή, εννοώ τη σύνδεση. Να συνδέεσαι με τους ανθρώπους. Με τη φιλία, με την πραγματική επικοινωνία. Τις δυνατότητες που αποκτάς όταν πραγματικά δίνεις.

— **Υποθέτω ότι έχετε αποκτήσει πολλούς φίλους μέσα απ' αυτό το ταξίδι.**
Πραγματικούς φίλους. Αυτό είναι και το ωραίο του σινεμά. Σε περνάει, μαζί με άλλους, μέσα από τις δυσκολίες. Ή σε αποσυνδέει.

— **Όταν τελειώσουν όλα, τα γυρίσματα, οι συνεντεύξεις, οι προμιέρες, τι μένει από κάθε ταινία;**
Ο κοινωνικός απόηχος της ταινίας είναι πολύ σημαντικός για έναν δημιουργό. Και εγώ το έχω βιώσει αυτό με τις ταινίες μου. Κάνω σινεμά για να επικοινωνήσω. Κάνω πολιτικό σινεμά. Είμαι ένα κοινωνικό ον και θέλω να επικοινωνήσω με τους συμπατριώτες μου, μιλάω με την Ελλάδα για τον Έλληνα, κάνω ταινίες που έχουν έναν προβληματισμό, έχουν επίπεδα. Δεν είμαι διασκεδαστής, δεν χαϊδεύω κανέναν.

— **Δεν είστε και πολιτικάντης...**
Αυτό που είναι να πω, θα το πω. Δεν κάνω υποχωρήσεις – ούτε ρούπι. Κι αν η ταινία βρει αποδοχή, παίρνω κουράγιο για την επόμενη. Νιώθω μια δικαίωση, γεμίζω. Αισθάνομαι ότι είμαι στη σωστή κατεύθυνση, γιατί μέσα στα χρόνια έχουμε δεχτεί πολύ πόλεμο. Πάρα πολλοί προσπάθησαν, με διάφορους τρόπους, να μας βγάλουν από την πορεία, να μας πετάξουν στο χαντάκι, να τυφλωθούμε και να πάμε, ίσως, και κάπου αλλού. Άνθρωποι που πολλές φορές πλασάρονται και ως φίλοι.

— **Σας φοβίζει η μανιέρα;**
Η μανιέρα με φοβίζει, αλλά κάθε ταινία μου περιέχει φοβερό ρίσκο για μένα. Κινούμαι σε άγνωστα νερά, δοκιμάζω καινούργια πράγματα σε κάθε ταινία.

— **Σε αυτή την ταινία ποιο ήταν το ρίσκο που πήρατε;**
Η ταινία περιλαμβάνει πάρα πολύ ζορικές στιγμές και πολύ ανθρώπινες σκηνές που, αν δεν τις πετυχαίναμε, δεν θα υπήρχε ταινία. Ο έρωτας μιας 80χρονης με έναν πενήνταχρονο. Η σεξουαλικότητα που έχουν αυτοί οι δύο, το έγκλημα και πώς γίνεται. Αυτός ο χαρακτήρας είναι της μεσαίας τάξης και πάνω. Πρώτη φορά ασχολούμαι με έναν χαρακτήρα Νοτίων Προαστίων, που να είναι φραγκάτος, καλοζωϊσμένος, επιχειρηματίας, που έχει ζήσει την καλή ζωή και γυρίζει με τη Mercedes του.

— **Η «Σπασμένη φλέβα» είναι αφιερωμένη σε δύο ανθρώπους που χάσατε το 2020, τον πατέρα σας και τη φίλη και σκηνογράφο σας Ιουλία Σταυρίδου. Πώς διαχειριστήκατε τις απώλειες;**
Στην πραγματικότητα δεν είναι εύκολο να διαχειριστείς μια τέτοια κατάσταση. Δεν είναι εύκολο να κατανοήσεις τον θάνατο. Είναι ένας παραλογισμός. Τώρα έχεις έναν άνθρωπο και μετά δεν τον έχεις. Είναι πολύ δύσκολο να το δεχτεί αυτό κάποιος, όταν στην πραγματικότητα δεν μπορεί να κάνει κάτι για να το αλλάξει. Πάντα μα πάντα υπάρχει ο πόνος και η αίσθηση ότι κάτι παράλογο έχει συμβεί, που δεν μπορούμε να αντιληφθούμε. Απλώς αυτό που κάνουμε, σαν άμυνα, είναι κατά περιόδους να το ξεχνάμε, να το βάζουμε λίγο στην άκρη, για να προχωρήσουμε.

— **Σας φοβίζει ο θάνατος;**
Και ναι και όχι. Είναι φορές που με φοβίζει. Η ανυπαρξία, ότι δεν υπάρχουν, φεύγεις. Κενό. Μηδέν. Είναι φορές που βρέθηκα σε μια τέτοια διάθεση που είπα «δεν γαμιέται».

— **Το λέτε συχνά το «δεν γαμιέται»; Είναι αυτό που σας σπκώνει από τον καναπέ;**
Όχι σε τέτοιο στίλ. Αυτό το «δεν γαμιέται» που λέω είναι όταν είμαι σε άσχημη φάση με τον εαυτό μου, που χάνω την αυτοεκτίμησή μου, την πίστη μου, χάνω το κέφι μου, όταν δεν με νοιάζω αρκετά και δεν με υπολογίζω αρκετά. Τότε, σαν να αποκτώ μια ανδρεία απέναντι στο ενδεχόμενο της εξαφάνισής μου διά παντός. Ξαφνικά γίνομαι πολύ δυνατός, πολύ θαρραλέος.

Βάζουμε τελεία στην κουβέντα και περνάω στο GPS μια διεύθυνση κάποιας αθηναϊκής στοάς όπου έχουμε δώσει ραντεβού για τη φωτογράφιση. Στον δρόμο δυο υπάλληλοι ενός μαγαζιού αναγνωρίζουν τον Γιάννη Οικονομίδη και του απαντούν για τη διεύθυνση που ψάχνουμε. Το επόμενο ραντεβού είναι στις κινηματογραφικές αίθουσες, για να δούμε τη «Σπασμένη φλέβα», που έρχεται από την Tapweer και την Αργοναύτες Α.Ε.. Εκεί που, μετά τους τίτλους τέλους, ΛΕΞ & Kepler is Free ερμηνεύουν το φερώνυμο τραγούδι της ταινίας κι εσύ έχεις καταλάβει ότι είχες πολύ καιρό να δεις μια τέτοια. A

«Πιστεύω βαθιά
στη δύναμη
της τέχνης
να στηλιτεύει
την κατάχρηση
εξουσίας»

**Μερνούς
Αλία**

Μιλήσαμε με την Ιρανοαμερικανίδα σκηνοθέτιδα με αφορμή τη νέα της ταινία «1001 Frames», που ξεχωρίσαμε στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης

Της ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΜΠΙΝΑΖΗ

ΕΝΩ Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ γύρω από το φύλο και τη σεξουαλικότητα έχει γίνει πιο σύνθετος από ποτέ, με τη διεύρυνση των έμφυλων ταυτοτήτων και την αμφισβήτηση των παραδοσιακών ρόλων, το παράδοξο παραμένει: ζούμε σ’ έναν κόσμο όπου ο ανδρικός λόγος εξακολουθεί να έχει το προνόμιο της εξουσίας. Από τα τηλεοπτικά πάνελ και τις πολιτικές αντιπαραθέσεις μέχρι τις πιο απλές, καθημερινές συζητήσεις, το mansplaining επιβιώνει ως σύμπτωμα ενός βαθύτερου μηχανισμού: της επιβολής του «κυρίαρχου φύλου», που ακόμη χρησιμοποιεί τα ίδια εξουσιαστικά μέσα για να ορίζει τον χώρο, τον λόγο, τη σιωπή.

Το φεμινιστικό κίνημα, παρά τις κατακτήσεις του, εξακολουθεί να παλεύει με αυτό το υπόλειμμα πατριαρχίας, μια αόρατη αλλά υπαρκτή δομή που επιβιώνει ακόμη και μέσα στις πιο προοδευτικές κοινωνίες. Κι αν αυτά ισχύουν για τη Δύση, φανταστείτε πόσο πυκνώνουν οι αντιφάσεις σε μια κοινωνία όπως αυτή του Ιράν, όπου οι γυναίκες διεκδικούν το δικαίωμα στην ορατότητα μέσα σ’ ένα σύστημα που τις θέλει αόρατες.

Σε αυτό το πλαίσιο, το «1001 Frames» της Ιρανοαμερικανίδας σκηνοθέτιδας Μερνούς Αλία, που προβλήθηκε στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης, μοιάζει με ψυχολογικό τεστ για το βλέμμα του θεατή. Μια ταινία σχεδόν απογυμνωμένη από κινηματογραφικά μέσα —μια καρέκλα, ένα φως, ένα πρόσωπο— κι όμως ικανή να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον μέχρι το τέλος. Από τα πρώτα της καρέ ένιωσα πως είχα μπροστά μου κάτι περισσότερο από μια αλληγορία για

την εξουσία· είχα μια ταινία που κατορθώνει να μεταφράσει τη σύγχυση των φύλων και τη βία της ματιάς σε καθαρή κινηματογραφική γλώσσα. Έτσι, αποφάσισα να μιλήσω με τη δημιουργό της.

— Το σκηνικό του «1001 Frames» είναι σχεδόν θεατρικό: μια καρέκλα, ένα φως, μια αίσθηση διαρκούς απειλής. Γιατί επιλέξατε έναν τόσο ριζικά μινημαλιστικό χώρο;

Ήθελα να παγιδεύσω τόσο το κοινό όσο και την ερμηνεύτρια στο ίδιο ψυχολογικό πλαίσιο, με όσο το δυνατόν λιγότερους περισπασμούς. Όταν υπάρχουν ελάχιστα στοιχεία στην εικόνα, νιώθεις αμέσως ότι κάτι πρόκειται να συμβεί. Η αίσθηση της οντισιόν από μόνη της κουβαλά θεατρικότητα· εκεί ερμηνεύεις, σε παρακολουθούν και σε κρίνουν — υπάρχει τεράστια ανισορροπία δύναμης. Αφαιρώντας τα πάντα γύρω, η ένταση πολλαπλασιάζεται. Όταν δεν υπάρχει τίποτα για να κρυφτείς πίσω του, κάθε παύση, κάθε ανάσα φορτίζεται. Αυτή η λιτότητα δημιουργεί τον τρόπο· ένα μόνο βλέμμα ή μια μικρή κίνηση μπορεί να κουβαλά τεράστιο βάρος. Όταν αφαιρούνται όλοι οι περισπασμοί, αποκαλύπτεται η ψυχολογική ένταση ανάμεσα σ’ αυτόν που παρατηρεί και σ’ αυτόν που παρατηρείται. Είναι ο πιο άμεσος τρόπος να δείξεις πώς η εξουσία μπορεί να μετατρέψει το καθημερινό σε κάτι τρομακτικό.

— Υπάρχει μια συνεχής αμφισημία: βλέπουμε μια πραγματική οντισιόν, μια ερμηνεία ή κάτι ανάμεσα στα δύο; Πόσο σκόπιμη ήταν αυτή η σύγχυση ως κινηματογραφικό εργαλείο;

Από την αρχή αποφάσισα ότι η ταινία έπρεπε να φαίνεται όσο το δυνατόν πιο αληθινή για να έχει το αποτέλεσμα που ήθελα. Γι’ αυτό και όλα γυρίστηκαν μέσα από την κάμερα της οντισιόν· δεν αλλάζουμε ποτέ οπτική γωνία, δεν «κόβουμε» σε άλλη κάμερα. Οι χαρακτήρες βασίζονται σε πραγματικούς ανθρώπους, των οποίων τις ιστορίες ερευνήσα. Ήθελα το κοινό να αναρωτιέται συνεχώς αν αυτό που βλέπει είναι αληθινό ή αναπαράσταση — αυτή η αβεβαιότητα δημιουργεί επιπλέον ένταση. Ταυτόχρονα, θέτει ένα ηθικό ερώτημα: έχουμε ακούσει πολλά για σκηνοθέτες που χειραγωγούν τους ηθοποιούς τους· τι συμβαίνει όταν ο θεατής γίνεται συνένοχος, βλέποντας τα πάντα μέσα από το βλέμμα του σκηνοθέτη; Η ίδια η οντισιόν είναι μια θολή ζώνη ανάμεσα στην αλήθεια και την ερμηνεία. Αναζήτησα αυτή την αμφισημία αντί να την ξεκαθαρίσω. Αυτή η αβεβαιότητα μάς κρατά σε εγρήγορση απέναντι στο πώς λειτουργεί η εξουσία και πόσο εύκολα σβήνει το όριο ανάμεσα στη γνησιότητα και στη χειραγώγηση όταν κάποιος βρίσκεται υπό παρατήρηση.

— Ο άνδρας σκηνοθέτης μέσα στην ταινία είναι μια τρομακτική παρουσία, κι όμως δεν τον βλέπουμε ποτέ καθαρά. Ήταν αυτό μια μεταφορά για το πώς η εξουσία κρύβεται σε κοινή θέα;

Η απόφαση να μην τον δείξω ποτέ πλήρως ήταν απόλυτα συνειδητή. Στη μικρού μήκους εκδοχή του φιλμ είχα τραβήξει μερικές σκηνές όπου φαινόταν, αλλά στο μοντάζ τις έκοψα και συνειδητοποιήσα πόσο πιο ισχυρό γίνεται όταν δεν τον βλέπεις. Έτσι, στη μεγάλη μήκους ταινία δεν τον κινηματογράφησα καθόλου. Ήθελω το κοινό να τον αισθάνεται, όχι να τον

βλέπει. Το να μην τον γνωρίζεις είναι πιο δυνατό, γιατί υπονοεί ότι θα μπορούσε να είναι οποιοσδήποτε, κι αυτό είναι πιο ανησυχητικό από το να τον περιορίσεις σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο. Η εξουσία συχνά λειτουργεί μ’ αυτόν τον τρόπο: κρύβεται πίσω από έναν τόνο, μια σιωπή, μια υπόνοια. Είναι περισσότερο αυτό που δεν λέγεται ή δεν φαίνεται.

— Γυρίσατε την ταινία μυστικά στο Ιράν, ενώ ζείτε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Πώς διαχειριστήκατε τους κινδύνους, τόσο καλλιτεχνικά όσο και προσωπικά;

Η αλήθεια είναι πως το γύρισμα δεν ήταν το πιο δύσκολο κομμάτι. Επειδή όλα έγιναν σε εσωτερικούς χώρους, μπορούσαμε να μείνουμε διακριτικοί. Το πραγματικό θάρρος ανήκει στους ηθοποιούς μου, εκείνοι ρίσκαραν περισσότερο. Εγώ ήξερα πάντα πως, στη χειρότερη περίπτωση, θα μπορούσα να φύγω, χάρη στη διπλή υπηκοότητά μου. Οι υπόλοιποι δεν είχαν αυτή την επιλογή.

Η μεγάλη πρόκληση ήρθε μετά, όταν μάθαμε ότι η ταινία θα έκανε πρεμιέρα στο Φεστιβάλ Βερολίνου ως η μοναδική μεγάλου μήκους από το Ιράν. Ξαφνικά τράβηξε πολλή προσοχή και μαζί της ήρθε και ο φόβος. Νιώθαμε περηφάνια, αλλά και άγχος για το τι θα σήμαινε αυτή η δημοσιότητα για όσους είχαν μείνει πίσω. Ένιωθα και νιώθω υπεύθυνη για την ασφάλειά τους.

Ακόμα και τώρα, όταν συμβαίνει κάτι, όπως η βράβευσή μου στη Θεσσαλονίκη, η πρώτη μου σκέψη δεν είναι “θα το γιορτάσω”, αλλά “θα γραφτεί αυτό στις εφημερίδες του Ιράν;”. Γιατί, όταν το νέο κυκλοφορήσει, δεν μπορείς να το ελέγξεις πια. Φυσικά θέλεις το έργο σου να το δουν άνθρωποι, αλλά πάντα υπάρχει αυτή η σκιά του φόβου πόσο μακριά μπορεί να φτάσει, πριν κάποιος αποφασίσει να το κάνει δύσκολο για σένα ή για όσους αγαπάς.

— Κατά τη γνώμη σας, η τέχνη είναι ένας ασφαλές χώρος για να καταγγείλει κανείς την κακοποίηση ή αναπαράγει τελικά τις ίδιες ιεραρχίες που καταγγέλλει;

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι η τέχνη είναι ασφαλέστερος χώρος, αλλά συχνά καθρεφτίζει τις ίδιες ιεραρχίες που προσπαθεί να αποκαλύψει. Οι δομές εξουσίας μεταμφιέζονται σε δημιουργικότητα, καθοδήγηση, “όραμα”, και μαζί τους έρχεται η κατάχρηση. Αυτή η ψευδαίσθηση ασφάλειας μέσα στον καλλιτεχνικό χώρο είναι μέρος του «1001 Frames». Εκεί που υποτίθεται ότι υπάρχει ελευθερία, πολύ εύκολα όλα μετατρέπονται σε έλεγχο. Παρ’ όλα αυτά, πιστεύω βαθιά στη δύναμη της τέχνης να στηλιτεύει την κατάχρηση εξουσίας, αλλά μόνο αν είμαστε ειλικρινείς για το πώς κυκλοφορεί η εξουσία μέσα στις ίδιες μας τις πρακτικές: ποιος μιλά, ποιος ακούει, και ποιος μένει αόρατος.

Το «1001 Frames» είναι μια ταινία για το βλέμμα, αλλά και για τη φωνή που κόβεται: Η Μερνούς Αλία δεν ενδιαφέρεται να δείξει τον «κακό» άντρα, αλλά τον μηχανισμό που τον παράγει: τη σιωπή, τη συνθήκη, την αποδοχή του mansplaining ως φυσικού τρόπου επικοινωνίας. Και ίσως αυτό είναι που κάνει την ταινία της τόσο τρομακτική και τόσο αληθινή: το ότι δεν αφορά μόνο το Ιράν, αλλά όλους μας. **A**

Η Κρυστάλλη
Γλυνιαδάκη
ταξιδεύει στο
Όσλο και μας
μεταφέρει στο
παρόν και την
ιστορία της
νορβηγικής
πρωτεύουσας

Ημερολόγιο ΤΟΥ Όσλο

Εισαγωγή σ' ένα
love affair που
κρατάει χρόνια
Μέρος Α'

Έρωτες και χωρισμοί, βροχές και χιόνια, κάτι από πολιτική και μια γεύση από νορβηγικές λικουδιές

Αν πριν από 26 χρόνια, όταν πρωτοπάτησα το πόδι μου στη Νορβηγία, κάποιος μου έλεγε ότι θα ερχόταν μια μέρα που θα προσγειωνόμουν στο αεροδρόμιο του Όσλο και θα ένιωθα ότι έφτανα σπίτι μου, μπορεί να μην τον θεωρούσα ακριβώς τρελό, αλλά σίγουρα δεν θα μπορούσα να μαντέψω τη διαδρομή που θα είχα διανύσει ώστε να φτάσω – μια βροχερή μέρα του Οκτώβρη του 2025 – να σκάω ένα πλατύ χαμόγελο βλέποντας την πυκνή ομίχλη που με καλωσόριζε στη χώρα, με θερμοκρασία 20 βαθμούς χαμηλότερη απ' ό,τι άφησα πίσω μου, στη γλυκιά, απατηλά φθινοπωρινή Αθήνα.

Οι Νορβηγοί κάτι ξέρουν, βλέπετε, κι εξαφανίζονται σε πιο θερμά κλίματα γύρω στα τέλη Οκτώβρη με μέσα Νοέμβρη: είναι αυτή η εποχή που έχει πιάσει μεν κρύο, μα δεν χιονίζει· μόνο βρέχει, βρέχει, βρέχει, ο ουρανός χαμηλώνει με το βαρύ του γκριζο, η ομίχλη (κυρίως γύρω από το αεροδρόμιο – μεγάλη ιστορία αυτή παρεμπιπτόντως, ένα θρίλερ που περιέχει μέχρι και μια εξαιρετικά ύποπτη αυτοκτονία, που μοιάζει με φόνο, και στοιχεία που μυστηριωδώς εξαφανίστηκαν...), η ομίχλη λοιπόν, απλώνεται

πυκνή και ο υδράργυρος δεν λέει να κατέβει κοντά στο πολυπόθητο μηδέν, να ασπρίσει η γη από το χιόνι, να φωτίσουν όλα.

Κι όμως, μέσα σ' αυτή την γκριζίλα, με ορατότητα στα τρία μέτρα, εγώ πάτησα στο πόδι μου στις ξύλινες σανίδες του αεροδρομίου, κοίταξα τις πινακίδες που ήταν γραμμένες στα νορβηγικά, άκουσα την τραγουδιστή λαλιά των εργαζομένων και τη θεραπευτική ψυχία που επικρατούσε στους γεμάτους κόσμο χώρους του αεροδρομίου, και σχεδόν μου ήρθαν δάκρυα συγκίνησης στα μάτια. Είχα καιρό να έρθω στο Όσλο. Ακόμα περισσότερο, είχα καιρό να έρθω με την προοπτική μιας ολόκληρης εβδομάδας γεμάτης μουσεία, θέατρα, βιβλιοθήκες, βιβλιοπωλεία, τρέξιμο στην εξοχή, συναντήσεις με αγαπημένους φίλους, απερίγραπτα καλό καφέ και βόλτα γύρω από το φιόρδ.

*

Το πώς έφτασα να χαίρομαι με αυτή την προοπτική είναι μια αναπάντεχη ιστορία, αν σκεφτεί κανείς πόσες φορές το Όσλο κι εγώ έχουμε τσακωθεί και χωρίσει τα τσανάκια μας. Ας πούμε ότι η πρώτη φορά που θα μπορούσα να έχω κάνει σπίτι μου αυτήν την πόλη ήταν το μακρινό 2003, όταν με

δέχτηκαν για μεταπτυχιακό φιλοσοφίας στο πανεπιστήμιο, με την προοπτική του διδακτορικού. Δεν κατάφερα να μείνω: 23 χρονών, φρεσκοχωρισμένη από τη Νορβηγίδα φίλη μου, προσγειώθηκα μέσα σε μια κατάλευκη, γεναριάτικη πόλη, έχοντας χάσει κάθε αίσθηση προσανατολισμού για το πού έπεφτε η εστία του πανεπιστημίου σε σχέση με το κέντρο· τα πάντα μου φαινόταν όπως ακριβώς ήταν: παγωμένα, λευκά, αποστειρωμένα. Η περιπέτειά μου κράτησε 3 μέρες όλες κι όλες – ίσα που πρόλαβα να πάω να γραφτώ στη σχολή, να ανοίξω λογαριασμό στην τράπεζα, να ξεγραφτώ από το πανεπιστήμιο (ζητώντας χίλια συγγνώμη από τον καθηγητή που με είχε υποστηρίξει στην αίτησή μου) και να φύγω για θερμότερα κλίματα. Όσλο-Κρυστάλλη σημειώσατε 1.

Τα χρόνια πέρασαν. Τα νορβηγικά μου βελτιώθηκαν, άρχισα να εργάζομαι ως μεταφράστρια. Οι σχέσεις μου με τη Νορβηγίδα φίλη μου και την οικογένειά της αποκαταστάθηκαν σε φιλικό επίπεδο, είχα πια δυο τρεις ανθρώπους να θεωρώ δικούς μου στον άγριο βορρά. Ξαναγύρισα στην άλλη μου αγάπη, την Αγγλία (όπου πρωτόμαθα και τα νορβηγικά), παράτησα άλλο ένα διδακτορικό στη φιλοσοφία, το γύρισα στην ποίηση, μετακόμισα στην Κων/πολη,

Η ομίχλη απλώνεται πυκνή και ο υδράργυρος δεν λέει να κατέβει κοντά στο πολυπόθητο μηδέν, να ασπρίσει η γη από το χιόνι, να φωτίσουν όλα

καταπιάστηκα με τα τουρκικά, η ελληνική οικονομία άρχισε να τρεκλίζει, μέχρι που κατάρρευσε. Γύρισα στην Ελλάδα. Έχασα τον πατέρα μου, μαζί και κάθε αίσθηση οικονομικής ασφάλειας. Φτάνουμε στο 2015: καλοκαιράκι, η χώρα στα κάγκελα, ένα 62% ψηφίζει «όχι» στο δημοψήφισμα, εγώ βάζω το καπελάκι μου στραβά και φεύγω. Προσγειώνομαι στο Όσλο, έναν Αύγουστο με 18 βαθμούς και τον ήλιο να καίει το δέρμα τα μεσημέρια και τ' απογεύματα, χωρίς να σε μαυρίζει. Ουρανοί πανύψηλοι. Στην Ελλάδα προετοιμάζονται για νέες εκλογές κι εγώ, για πρώτη φορά στη ζωή μου, αρνούμαι συνειδητά να ψηφίσω. Οι πολιτικοποιημένοι Νορβηγοί φίλοι μου με βρίζουν. Η κούρασή μου είναι τέτοια που δεν θέλω καν να υπερασπιστώ τον εαυτό μου.

Για τους επόμενους έξι μήνες θα μάθω πώς να ντύνομαι υπό πάσα καιρική συνθήκη («δεν υπάρχει κακός καιρός», λένε οι Νορβηγοί, «μόνο κακό ντύσιμο»), πώς να τρέχω γύρω από τη λίμνη Songsvann 5 χλμ., καθημερινά, βρέξει-χιονίσει (στην κυριολεξία), πώς να ξυπνώ στις 5 το πρωί για να είμαι στη δουλειά στον παιδικό σταθμό στις 6.30, έχοντας περπατήσει μες στο μαύρο σκοτάδι των λόφων με το κέντρο της πόλης να λάμπει σαν διαμάντι, με τα στραφταλιστά του φωτάκια κάτω από τα πόδια μου

και τα νησιά να κουρνιάζουν σαν σκοτεινοί δεινόσαυροι στο μαυρομπλέ φιόρντ του πρωινού, πώς να τρώω πατέ συκωτιού για κολατσιό με τα πιτσιρίκια 3-5 ετών, πώς να τους λέω ιστορίες από την ελληνική μυθολογία χωρίς να βαριούνται (δύσκολη πίστα), πώς να παίζω μαζί τους στον κήπο ξανά και ξανά χωρίς να βαριέμαι εγώ, πώς ν' αλλάζω εκατοντάδες βρόμικες πάνες στα μικρότερα, πώς να συνεννοούμαι με ανθρώπους στις πιο περιέργες διαλέκτους της χώρας, πώς να καταλαβαίνω «παιδικά» νορβηγικά, πώς να αντιμετωπίζω τον (εξαιρετικά σπάνιο) υποδόριο ρατσισμό ορισμένων γονιών, πώς να κάνω υπομονή, υπομονή, υπομονή μες στο σκοτάδι και στο κρύο, πώς να ξεδεύω ελάχιστα και να τρώω κατ' αποκλειστικότητα στο σπίτι, πώς η μία μελιτζάνα κοστίζει όσο 4 μερίδες σολομού και πώς τα νορβηγικά οπωροκηπευτικά από τα θερμοκήπια δεν έχουν να ζηλέψουν τίποτα από τα δικά μας (από τα θερμοκήπια)· πώς είναι να γυρίζω με το μετρό στο σπίτι, σε μια από τις μεγαλοαστικές περιοχές της πόλης (γιατί εκεί ζούσαν οι οικοδεσπότες μου) και να νιώθω πραγματικά στο πετσί μου τι σημαίνει να ανήκω στην εργατική τάξη. Μεγάλο σχολείο το Όσλο.

*

Αυτούς τους μήνες του 2015/16 απέκτησα φίλους ζωής: τον Ελληνονορβηγό Αλέξανδρο Ίψεν (που θα σας παρουσιάσω συντόμως, μαζί με την έρευνά του για τον Παντελή Χορν), που τότε ήταν υπεύθυνος του εκλογικού προγράμματος του κόμματος της Δεξιάς στο νορβηγικό κοινοβούλιο· τον Στίαν Μηρούμαρκ, συγγραφέα, δημοσιογράφο, εκδότη με βαθιά πορεία στο κόμμα των Εργατικών, ήδη από τα νιάτα του· τον Ιζζέτ Τζελάσιν, Τούρκο, κομμουνιστή, αντιφρονούντα συγγραφέα, που πέρασε τα πάνδεινα μέχρι να καταλήξει στο καταφύγιο της Νορβηγίας (διαβάστε και το βιβλίο του *«Μαύρος ουρανός, μαύρη θάλασσα»* από τις εκδόσεις Πόλις). Κι άλλους πολ-

Λοιπόν, Πατί όμως αναφέρω αυτούς τους τρεις; Από τη μία, γιατί συνεχίζω να συνεργάζομαι μαζί τους, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο (για χρόνια ολόκληρα π.χ. έγραφα για το ονλάιν περιοδικό που ίδρυσε ο Στίαν, το *Agenda Magasin* – disclaimer) κι από την άλλη, γιατί εδώ έχουμε το παράδειγμα τριών ανθρώπων που ψηφίζουν εντελώς διαφορετικά κόμματα κι όμως έχουν μόνο καλά λόγια να πουν ο ένας για τον άλλον, δημοσίως και ιδιωτικώς, χωρίς καμία φειδώ. Αυτό είναι που πάντα ζήλευα στη Νορβηγία: τον πολιτικό της πολιτισμό. Ο οποίος πηγάζει, είναι η αλήθεια, από την κοινή επιθυμία για «υπεράσπιση του δημοσίου αγαθού», που λέει και ο καθηγητής πολιτικής φιλοσοφίας Στέφανος Δημητρίου. Μια αίσθηση πολιτικής που δεν έχει ευτελιστεί από κόμματα και πολιτικούς που προασπίζονται, ξεδιάντροπα, τις επιμέρους, ιδιωτικές τους επιδιώξεις. Δεν λέω ότι όλα είναι ρόδινα· κι εκεί άνοδο της ακροδεξιάς καταγράφεται (και θα μας μιλήσει και γι' αυτό ο Αλέξανδρος Ίψεν σε μελλοντική καταγραφή αυτού του ημερολογίου). Το διακύβευμα της πολιτικής, όμως, παραμένει ένα: το δημόσιο αγαθό και το κοινό καλό –με τους πολιτικούς συμβιβασμούς που αυτό απαιτεί πάντα– και όχι οι ταυτοτικού τύπου επιδιώξεις μιας ομάδας κόντρα στις υπόλοιπες, σ' ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος. Ίσως φταίει γι' αυτό και η μεταπολεμική παράδοση της Νορβηγίας στην αντι-σοβιετική σοσιαλδημοκρατία.

Το πώς οι ταξικοί πόλεμοι του Μεσοπολέμου οδήγησαν στον περίφημο μεταπολεμικό «ταξικό συμβιβασμό», το κοινωνικό κράτος και τη συνύπαρξή του με την ιδιωτική επιχειρηματικότητα, θα είναι κι αυτό θέμα μελλοντικής ημερολογιακής καταγραφής. Για την ώρα, ας επιστρέψω στα πιο «μπανάλ», ταξιδιωτικά χαρακτηριστικά αυτού του άρθρου.

*

Το πρώτο που έκανα σαν έφτασα σπίτι και άφησα τις βαλίτσες μου ήταν να πάω στο σούπερ μάρκετ. Ακούγεται αστειό, αλλά δεν είναι: όχι μόνο επειδή

το να φας σ' ένα εστιατόριο συνήθως σου κοστίζει όσο μισό νεφρό, αν έχεις μισθό Ελλάδας (υπάρχουν κι οι έξυπνες εξαιρέσεις, θα τις μαρτυρήσω κι αυτές στο μέλλον), αλλά γιατί, ειλικρινά, μου είχε λείψει εκείνο το πατέ συκωτιού (leverpostei). Και ο καφές. Και η ολόκληρη βρόμη, όχι η σπασμένη, η χωρίς γλουτένη, για πρωινό ή grøt, ένα ρυζόγαλο χωρίς ρύζι και χωρίς ζάχαρη, ουσιαστικά «βρομόγαλο». Και το αδιανόητα νόστιμο καφέ τυρί (brunost), που για να γίνει βράζουν τυρόγαλο, γάλα και κρέμα μέχρι να καραμελώσουν τα σάκχαρα της λακτόζης και να δώσουν στο τυρί μια γλυκιά, σαν καραμέλα, γεύση. Και ο άγριος σολωμός τους (lax). Και η παραδοσιακή τους γαριδοσαλάτα (rekesalat). Τα φιλετάκια σκουμπριού με σάλτσα ντομάτας, που τρώγονται σε ανοιχτό σάντουιτς (smørbrød). Και το ψωμί για τα ανοιχτά τους σάντουιτς.

Αχ το ψωμί τους... Οι Νορβηγοί, λένε, καταναλώνουν το περισσότερο ψωμί στον κόσμο: 38,5 κιλά το άτομο ανά έτος! (Και στον καφέ πάνε για πρωτιά, με 9,8 κιλά κατ' άτομο τον χρόνο, αλλά τους τρώει η Φινλανδία με 11,9 κιλά. Εμείς, ας πούμε, που το παίζουμε και πολύ του φρέντο, καταναλώνουμε μόνο 5,5 κιλά.) Και λογικό: αφού το τρώνε στο δεύτερο πιο βασικό γεύμα της ημέρας, το πρωινό, και στο κολατσιό τους. Οι Νορβηγοί, να ξέρετε, δεν τρώνε μεσημεριανό, ούτε δείπνο: τρώνε middag, το φαγητό του «μέσου της ημέρας», ήτοι στις 5.30 το απόγευμα. Αργότερα δεν έχει· άντε να έχει κάνα φρούτο ή κάνα τσάι ή κι άλλο καφέ. Ή ακόμα και μια βόλτα με τα σκι ή κάνα τρεξιμάκι. Κι εσείς που πιστεύατε τον Οβε-λίξ: ότι και καλά οι Ρωμαίοι ήταν τρελοί...

Τέλος πάντων! Νορβηγικό ψωμί: από βρόμη, σίκαλη, πίτουρο, σπόρους κι ό,τι άλλο μπορείτε να φανταστείτε. Δεκάδες παραλλαγές, καθημερινά διαθέσιμες στους πάρα πολλούς φούρνους που, εκτός από το ψωμί, ψήνουν και το εμβληματικό νορβηγικό bolle: το τσουρεκάκι/μπριός που έχει βάση το κάρδαμο. Και καμία σχέση δεν έχει με αυτές τις βλακείες που σας περνούν τώρα τελευταία στην Ελλάδα διάφορα hipsterokaφέ ως «cardamom buns», με γλασαρισμένες ζάχαρες κι ανδιές: αυτές είναι σουηδικές χαζομάρες. Όχι· το μπόλλε το σωστό είναι απλό και μοσχομυρίζει κάρδαμο και αγάπη. Τίποτε άλλο. Πάρτε και τη συνταγή:

Παραδοσιακή συνταγή για μπόλλε της οικογένειας Rytter:

800 γρ. αλεύρι / μισό λίτρο γάλα/ 40 γρ. φρέσκια μαγιά / 150 γρ. ζάχαρη / μισό κουτάλι κάρδαμο / 150 γρ. αλατισμένο βούτυρο / 1 αυγό

Λιώστε το βούτυρο, ρίξτε το γάλα, ανακατέψτε. Βάλτε το μείγμα σε ένα μπολ, ρίξτε τη μαγιά και ανακατέψτε.

Προσθέστε τη ζάχαρη, το κάρδαμο και το αυγό. Προσθέστε το μισό αλεύρι. Πλάστε καλά. Προσθέστε τα υπόλοιπα υλικά. Ξαναπλάστε.

Απλώστε το μείγμα με τον πλάστη. Στο απλωμένο μείγμα προσθέστε μια λεπτή στρώση βουτύρου και ζάχαρης.

Κάντε το ρολό και κόψτε το σε 25 περίπου κομμάτια. Κάντε τα μπαλίτσες (όσο περίπου ένα μπαλάκι του τένις).

Βάλτε τα σε ταψί με αντικολλητικό χαρτί. Αφήστε τα να φουσκώσουν για 45 λεπτά. Αλείψτε τα με αυγό. Και βάλτε τα στον φούρνο στους 250 βαθμούς για 10-12 λεπτά.

Håper det smaker!

*

Στις επόμενες ημερολογιακές καταγραφές: Μουσεία, βιβλιοθήκες, νορβηγική σοσιαλδημοκρατία, άνοδος της ακροδεξιάς, κι ένα βίντκαστ για τον θεατρικό συγγραφέα Παντελή Χορν, τη νεράιδα που βρήκε στο νορβηγικό δάσος και τον οδήγησε, εν έτει 1899, πού αλλού; Στο τραπέζι του Ερρίκου Ίψεν.

Vi sees snart! (Τα λέμε σύντομα!)

Μοναχικός λύκος

Ο δημοφιλέστατος και πολυαγαπημένος συγγραφέας μιλάει με τη μεταφράστριά του, Κρυστάλλη Γλυνιαδάκη, για το νέο του βιβλίο, «Η ώρα του λύκου»

Από το Όσλο στη Μινεάπολη κι από τα ράφια των βιβλίων στο Netflix, ο **Τζο Νέσμπο** έρχεται ξανά, κουβαλώντας μεγάλες συγκινήσεις.

Της ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΓΛΥΝΙΑΔΑΚΗ

Ένας Νορβηγός συγγραφέας προσγειώνεται στη Μινεάπολη των ΗΠΑ λίγο πριν τη δεύτερη εκλογή Τραμπ, για να ερευνήσει μια υπόθεση που συνέβη λίγο πριν την πρώτη θητεία του προέδρου των ΗΠΑ. Ένας Αμερικανός ντετέκτιβ νορβηγικής καταγωγής συναντά έναν μυστηριώδη ταρικευτή σε μια πόλη που έχει για καμάρι της την ομάδα των Vikings. Ένα υποδόριο σχόλιο περί οπλοκατοχής, παράνοιας και διαφθοράς και η ανατομία μιας βαθιά μεσοδυτικής πολιτείας: οι συμμορίες που κυκλοφορούν δίπλα στις οικογένειες, καλοκουρεμένα γρασιδία δίπλα σε πορνοσινεμά, η καταπατημένη γη των Ινδιάνων κάτω από το δικαστικό και αστυνομικό μέγαρο της πόλης. Τα φαντάσματα, οι δολοφονίες, τα όπλα, η νοσταλγία της παιδικής ηλικίας όλο καραμέλες, πλιοβασιλέματα και φως. Και στο κέντρο όλων αυτών; Ο Μισισιπής. Που «με κάθε πολιτεία που διέσχιζε, ο αριθμός των πτωμάτων ανέβαινε, μέχρι που τα αιματοβαμμένα νερά συναντούσαν τη θάλασσα κι η πιθανότητα να πεθάνει κανείς από σφαίρα τριπλασιαζόταν».

Καλώς ήρθατε στο νέο βιβλίο του Τζο Νέσμπο

(Που Νέσμπο είναι η σωστή προφορά στα νορβηγικά), την «Ωρα του λύκου». Ή, όπως κυκλοφορεί στα νορβηγικά, «Μινεσότα». Ρωτώ τον συγγραφέα γιατί άλλαξαν τον τίτλο στα αγγλικά και ποιον από τους δύο προτιμά. «Το “Μινεσότα” φέρνει πάντα στο μυαλό των Σκανδιναβών τη μαζική μετανάστευση των παππούδων και προπάππων μας στις μεσοδυτικές ΗΠΑ. Μαζί και των δικών μου». [Σημείωση: μεταξύ 1825 και 1925, 800.000 Νορβηγοί μετανάστευσαν στις ΗΠΑ. Φέτος γιορτάστηκαν με κάθε επισημότητα τα 200 χρόνια νορβηγικής μετανάστευσης στην απέναντι μεριά του Ατλαντικού] «Η ώρα του λύκου» είναι ο αγγλόφωνος τίτλος που διάλεξαν ατζέντηδες και μεταφραστές γιατί παραπέμπει στην ιδέα ενός “μοναχικού λύκου”-δολοφόνου αλλά και στη συμμορία των Μαύρων Λύκων που λυμαίνεται την πόλη», εξηγεί. «Εμένα όμως μου αρέσει ο πρωτότυπος τίτλος: φέρνει στον νου κάτι από Νότια Ντακότα, “Badlands”, Τέρενς Μάλικ... Σαν να υπονοείται κάτι το σκοτεινό, το υποχθόνιο. Κι αφού με ρωτάς, πάντα οι πρωτότυποι νορβηγικοί τίτλοι μου αρέσουν περισσότερο. Αλλιώς δεν θα τους είχα επιλέξει», λέει μ' ένα χαμόγελο από την οθόνη του υπολογιστή.

Όλο και πιο συχνά τώρα τελευταία βρίσκεται στην Κάλυμνο, στο σπίτι του, για να μπορέσει να κάνει αναρχήση, να διαβάσει και να γράψει με την ψυχία του, «μακριά απ' όλες τις υποχρεώσεις που έχω στη Νορβηγία». Από εκεί συνομιλούμε. Τον ρωτώ πώς του ήρθε η ιδέα για την ιστορία του «Λύκου» – που ξεφεύγει γεωγραφικά όχι μόνο από τη σειρά του Χάρι Χόλε, αλλά κι από τα υπόλοιπα, standalone, βιβλία του, που διαδραματίζονται κυρίως στην πατρίδα του.

«Ηθελα πολύ να γράψω για τις ΗΠΑ. Ο πατέρας μου γεννήθηκε στη Νέα Υόρκη, εγώ έχω περάσει πάρα πολύ καιρό στη χώρα τα τελευταία 20 με 30 χρόνια. Μεγάλωσα διαβάζοντας αμερικανική λογοτεχνία: Μαρκ Τουέιν, τις “Περιπέτειες του Χάκλμπερι Φιν”, τον “Τομ Σόγιερ”, αλλά και Τζέιμς Φένιμορ Κούπερ. [Σημείωση: η γειτονιά του Κούπερ στη Μινεάπολη, που πήρε τ' όνομά της από τον συγγραφέα, έχει ξεχωριστή θέση στο μυθιστόρημα του Νέσμπο]. Από παιδί, λοιπόν, η Αμερική καταλάμβανε ένα μεγάλο μέρος του φαντασιακού μου και, όταν μεγάλωσα, τη γύρισα ολόκληρη: τολμώ να πω ότι έχω μάλλον δει ένα πολύ μεγαλύτερο μέρος των ΗΠΑ απ' ό,τι ο μέσος Αμερικανός».

Και η Μινεάπολη; «Η Μινεάπολη ήταν μια πόλη μέσω της οποίας μπορούσα, ως ξένος –παρά τον Αμερικανό μου πατέρα– να έχω *inside info* για την αμερικανική εμπειρία, ακριβώς λόγω των σκανδιναβικών ριζών μεγάλου μέρους του πληθυσμού της. Ξέρεις, καμιά φορά νομίζουμε ότι καταλαβαίνουμε μια κουλτούρα επειδή έχουμε περάσει χρόνια σε μια χώρα. Μα είναι άλλο πράγμα να έχεις γεννηθεί και μεγαλώσει μέσα στις σιωπηρές κοινωνικές συμβάσεις ενός λαού: εσύ στη Νορβηγία, εγώ στις ΗΠΑ, θα είμαστε πάντα *outsiders*. Έπρεπε, λοιπόν, να βρω έναν τρόπο να μην είμαι ξένος, να βάλω τον αφηγητή μου έστω και με το ένα πόδι μέσα στην Αμερική. Και τον βρήκα: τον έστειλα σε μια νορβηγική μεταναστευτική φωλιά».

Η δράση ξεκινάει ως εξής: ο Νορβηγός συγγραφέας Ρούντι Χόλγκερ προσγειώνεται στη Μινεσότα για να ακολουθήσει μια σειρά από φόνους που έγιναν το 2016 κι ερευνήθηκαν από τον Νορβηγο-αμερικανό ντετέκτιβ Μπομπ Οζ. Βρισκόμαστε, φυσικά, στην προ-Black Live Matters Μινεάπολη, αλλά η τοπική αστυνομία έχει από τότε ράμματα για τη γούνα της, παρά το μότο που στέκει γραμμένο σε όλα της τα περιπολικά: «To Protect with Courage, to Serve with Compassion».

Τα φλας-μπακ μεταξύ 2022 και 2016 επιτρέπουν στον Νέσμπο να εισάγει έξυπνα και διακριτικά πολιτικά σχόλια περί οπλοκατοχής, τραμποισμού, ρατσισμού μες στην αφήγηση, δίνοντας και μια άλλη διάσταση στο κλασικό whodunnit. Ο Μπομπ Οζ θα βρει στις έρευνές του έναν αναπάντεχο βοηθό: τον ταρικευτή Μάικ Λούντε (επίσης σκανδιναβικής καταγωγής, όπως δηλώνει το επώνυμό του, αλλά μάλλον Σουηδό, αφού το βράδυ στο σπίτι τρώει «σουηδικά κεφτεδάκια με καφετιά σάλτσα») Αυτοί οι δύο θα αναπτύξουν μια σχέση εμπιστοσύνης και φιλίας που θα ζηλέψει κι ο καλύτερος ψυχοθεραπευτής. (Κι άλλο σχόλιο: τι ωραία να διαβάξεις για την τρυφερή φιλία δύο ανδρών σ' έναν κόσμο όπου προσπαθεί να κάνει κουμάντο το λόμπι της οπλοκατοχής με τα τσιτάτα του.)

Έχουμε συνηθίσει τον Νέσμπο να μας μαθαίνει ένα σωρό καινούργια πράγματα με κάθε νέο του βιβλίο, ανάλογα με την εκάστοτε εμμονή του: από τους ροζ γυμνοσάλιαγκες της Νέας Ζηλανδίας και τον τρόπο να επενδύσει κανείς κερδοφόρα σε εργοτάξια λούνα παρκ, μέχρι την αποικιακή ιστορία του Κονγκό και τα βουνά της Καλύννου. Στην «Ωρα του λύκου» θα μάθουμε για την τέχνη της ταρίκευσης, και μάλιστα της *rogue taxidermy*, όπως λέγεται: της συνένωσης μελών διαφορετικών ταριχευμένων πλασμάτων, μαζί με άλλα υλικά, για τη δημιουργία νέων, φανταστικών μορφών που αποτελούν από μόνα τους έργα τέχνης. Τι φάση;

«Το να πειραματίζονται καλλιτέχνες και ταρικευτές με την τέχνη της ταρίκευσης δεν είναι κάτι νέο. Στο βιβλίο κάνω μια σύντομη ιστορική αναφορά στη φιλοσοφία της ταρικευτικής τέχνης. Όμως εδώ και κάποιες δεκαετίες εμφανίστηκαν διάφοροι νέοι καλλιτέχνες που θέλπσαν να χρησιμοποιήσουν ως υλικά τους και ταριχευμένα ζώα, δημιουργώντας μια νέα, εννοιολογική τέχνη. Κοιτάζοντας φωτογραφίες από ανθρωπόμορφα ζώα ή ζώα με ενσωματωμένα υλικά όπως το γυαλί, οι χάντρες, το σίδερο, βρήκα το αποτέλεσμα διασκεδαστικό και ανατριχιαστικό συνάμα. Δηλαδή συναρπαστικό. Επισκέφτηκα λοιπόν κι εγώ ένα τέτοιο κατάστημα και ανακάλυψα ότι εκεί μέσα κυριαρχεί μια πάρα πολύ ιδιαίτερη ατμόσφαιρα: είναι σαν γραφείο τελετών, με τον θάνατο παρόντα, γεμάτο σιωπή και σεβασμό για τους νεκρούς. Μόνο που οι νεκροί είναι ζώα, ταριχευμένα ζώα. Κι ήθελα πολύ να καταγράψω και να μεταφέρω αυτή την ατμόσφαιρα μέσα απ' την ιστορία του “Λύκου”».

Ο Νέσμπο έκανε επιτόπια έρευνα στη Μινεάπολη

και σε όλα τα μέρη όπου διαδραματίζεται το μυθιστόρημά του, παρόλο που πολλά από αυτά παρουσιάζονται λίγο αλλαγμένα για λόγους πλοκής. Διάβασα, μάλιστα, σε μια νορβηγική εφημερίδα, ότι είχε και μια μικρή περιπέτεια με την Αστυνομία της Μινεάπολης που ήθελε να τον συλλάβει ως ύποπτο για τρομοκρατία...

«Αχ, να», λέει, «κυκλοφορούσα με δύο ευγενέστατους εκπαιδευτικούς που είχαν έρθει να παρακολουθήσουν το φεστιβάλ αστυνομικού μυθιστορήματος, στο οποίο συμμετείχα και προσφέρθηκαν να με συνοδεύσουν σε μέρη που ήθελα να επισκεφτώ για την έρευνά μου. Βρεθήκαμε, λοιπόν, μπροστά σε ένα εμπορικό κέντρο κι από εκεί είδα ένα πολυώροφο γκαράζ που ταίριαζε μούρλια στα σχέδιά μου: να βάλω έναν ελεύθερο σκοπευτή να πυροβολεί από την τaráτσα του. Απέναντι από το γκαράζ, μπροστά από μια κλινική, έκαναν εργασιακή κινητοποίηση κάτι νοσοκόμες. Άρχισα να τις ρωτώ διάφορα, εξηγώντας ότι ήμουν Νορβηγός συγγραφέας και σκόπευα να τοποθετήσω στο μυθιστόρημά μου έναν σκοπευτή στην τaráτσα για να δολοφονήσει κάποιον. Δεν φάνηκαν να αντιδρούν ιδιαίτερα σε αυτά που τους έλεγα. Αλλά επειδή η Αμερική είναι μια χώρα γεμάτη βία και παράνοια, τα κορίτσια κράτησαν την πινακίδα του αυτοκινήτου μας και κάλεσαν την Αστυνομία, εξηγώντας τι τους είχα πει».

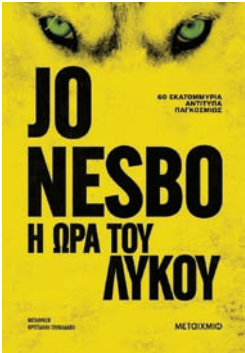
«Χτύπησε κόκκινος συναγερμός σε όλη την Αστυνομία της Μινεάπολης για χάρη μας. Εκ των υστέρων, μάλιστα, έμαθα ότι είχε φτάσει μήνυμα μέχρι το γραφείο του κυβερνήτη της πολιτείας πως κυκλοφορεί, λέει, ένας τρομοκράτης ή τρελός που σχεδιάζει να πυροβολήσει από την τaráτσα του τάδε πάρκινγκ! [Σημείωση: θυμάστε τον Τιμ Γουόλτζ, υποψήφιο αντιπρόεδρο των Δημοκρατικών με την Κάμαλα Χάρις; Αυτός] Τελικά μας εντόπισαν και μου μίλησαν στο τηλέφωνο, αλλά μέχρι τότε είχαν κάνει την έρευνά τους και βρει ποιος είμαι και το ζήτημα δεν πήγε παραπέρα. Για κάποιες ώρες, βεβαίως, τα πράγματα ήταν πραγματικά δραματικά. Παρόλο που εγώ είχα μεγάλη περιέργεια να δω τι θα έκαναν αν μ' έπιαναν και νόμιζαν ακόμα ότι ήμουν τρομοκράτης, όσοι με συνόδευαν, όχι και τόσο. Νομίζω ήταν πραγματικά χαρούμενοι που δεν έφτασαν ως εκεί τα πράγματα». (γελάει)

Ωραία πάσα αυτή η ιστορία για να μιλήσουμε για τα διάφορα του σχόλια περί οπλοκατοχής και πολιτικής διαφθοράς στις ΗΠΑ. Τι θέλει να μας πει;

«Το έχω ξαναπει: δεν μου αρέσει να έχω συγκεκριμένη πολιτική ατζέντα όταν γράφω. Προφανώς και ως συγγραφέας κάποιου είδους ατζέντα θα έχω: αν θες να πεις μια ιστορία, σημαίνει ότι κάτι θες να πεις. Αλλά εγώ δεν θέλω να πείσω κανέναν ότι ξέρω δήθεν κάτι που δεν ξέρουν οι άλλοι. Θέλω απλώς να θέσω ορισμένα ερωτήματα, ελπίζοντας πως εσείς, ως έξυπνοι αναγνώστες που είστε, θα θελήσετε να τα εξερευνήσετε μαζί μου. Αυτό δεν σημαίνει ότι εγώ δεν έχω πολιτικές απόψεις ή πεποιθήσεις ως άνθρωπος».

«Όμως προσπαθώ να είμαι ανοιχτός και ανεκτικός σε διάφορες απόψεις, να βλέπω τα πράγματα από πολλές γωνίες, ελπίζοντας και οι αναγνώστες μου να κάνουν το ίδιο. Για να δώσω ένα παράδειγμα, φυσικά και ασχολούμαι με το λόμπι της οπλοκατοχής στην Αμερική και τις συνέπειες της οπλοκατοχής στον τεράστιο όγκο δολοφονιών της χώρας, αλλά γράφω και για ένα νεαρό κορίτσι από το νότιο Σικάγο, για το οποίο το περίστροφο που έχει κάτω από το μαξιλάρι είναι ο μόνος τρόπος να κρατάει σε απόσταση τον τρόπο και την κακοποίηση. Οι ΗΠΑ είναι μια κοινωνία όπου σκοτώνονται αδιανόητα πολλοί άνθρωποι όχι επειδή είναι διαφορετικοί, αλλά επειδή υπάρχουν οι νόμοι που το επιτρέπουν. Πέρνα στον Καναδά, ας πούμε, και θα δεις σχεδόν ίδιους ανθρώπους, με την ίδια σχεδόν κουλτούρα, να έχουν εντελώς διαφορετικές στατιστικές ανθρωποκτονιών, επειδή έχουν διαφορετικούς

ΤΟ ΟΤΙ ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ ΠΡΟΣ ΕΝΑΝ ΗΓΕΤΗ ΠΟΥ ΣΤΗΡΙΖΕΙ ΤΑ ΟΠΛΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΦΟΒΕΡΑ ΘΛΙΒΕΡΗ ΕΞΕΛΙΞΗ. ΟΜΩΣ ΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΩ ΤΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ ΜΟΥ ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΩΘΗΣΩ ΑΥΤΗ ΜΟΥ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ.

Τζο Νέσμπο
Η ώρα του λύκου
(εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ)

νόμους περί οπλοκατοχής και συνεπώς διαφορετική κουλτούρα βίας. Πιστεύω πως οι νόμοι έχουν διαμορφώσει δυο εντελώς διαφορετικές κοινωνίες. Σε όσους ζούμε εκτός ΗΠΑ, αυτό φαίνεται σαν μια πολύ διεστραμμένη πλευρά της αμερικανικής κοινωνίας».

Και συνεχίζει: «Αλλά, και πάλι, εγώ συνεχίζω να αγαπώ την Αμερική. Φαίνεται και από το βιβλίο, νιώθω φοβερά κοντά της. Κι έτσι με λυπεί αφάνταστα να βλέπω τη μεσαία τάξη της να καταρρέει, να μην μπορεί να βγάλει τα προς το ζην, να είσαι δάσκαλος και να μην μπορείς να στηρίξεις μια οικογένεια, να είστε δύο δάσκαλοι και πάλι να μην τα βγάζετε πέρα. Το ότι οι Αμερικανοί στρέφονται προς έναν ηγέτη που στηρίζει τα όπλα είναι μια φοβερά θλιβερή εξέλιξη. Όμως δεν χρησιμοποιώ τα μυθιστορήματά μου για να προωθήσω αυτή μου την άποψη. Αυτό που προσπαθώ να “προωθήσω” είναι τα ερωτήματα που γεννιούνται από αυτή την ιστορία: γιατί να εκλέξεις έναν πρόεδρο που είναι υπέρ των όπλων; Γιατί να θες νόμους που στηρίζουν την οπλοκατοχή; Τι ακριβώς στον αμερικανικό ορισμό της ελευθερίας δεν καταλαβαίνω εγώ ως Σκανδιναβός;»

Έχω την αίσθηση, του λέω, πως όσο περισσότερα βιβλία γράφει, τόσο πιο σύνθετοι γίνονται οι χαρακτήρες του. Ειδικά στα τελευταία του αυτοτελή βιβλία («Ο βασιλιάς», «Το βασίλειο», «Ο άρχοντας της ζήλιας», «Το νησί των αρουραίων») έχουν συχνά πρωταγωνιστές που κάνουν και το κακό ή «κακούς» που είναι συμπαθείς. Έτσι κι εδώ, στην «Ωρα του λύκου». Αυτό διαφέρει από τα ασπρόμαυρα πλαίσια στα οποία κινείται ο θρυλικός του ήρωας Χάρι Χόλε και οι Απόλυτοι Κακοί του. Άραγε, όταν επιστρέφει στον Χόλε (όπως και θα κάνει συντόμως) νιώθει τους χαρακτήρες του λειψούς;

«Όχι, δεν νομίζω», απαντά. «Τα μυθιστορήματα του Χάρι Χόλε ανήκουν σ' ένα συγκεκριμένο είδος, το *genre* της αστυνομικής λογοτεχνίας, κι εγώ λατρεύω το *genre*, σε ποπ μπάντα παίζω μουσική! Λατρεύω την ιδέα των τριών στίχων + ρεφρέν και να τραγουδάει μαζί σου ολόκληρο στάδιο (γελάει). Και δεν εννοώ ότι το αστυνομικό μυθιστόρημα είναι κάτι το απλό, γιατί μου αρέσει να είμαι δημιουργικός και να βρίσκω νέες ανατροπές και διεξόδους εντός των περιορισμών του *genre* του αστυνομικού, εντός του whodunnit. Το γεγονός ότι απαιτεί κάπως πιο... ασπρόμαυρους χαρακτήρες είναι αληθές. Αλλά αυτό είναι εν μέρει και ανακουφιστικό. Νομίζω ότι, απ' ης στιγμής μπορώ να κάνω και τα δύο, και αστυνομικό και πιο πολύπλοκη μυθοπλασία, είμαι ένας ευτυχισμένος άνθρωπος».

Κάπου στον φανταστικό του κόσμο ο Χάρι Χόλε χαμογελάει: όχι μόνο επειδή ξέρει ότι είναι ακόμα το αγαπημένο τέκνο του πατέρα του, όχι μόνο επειδή εκείνος επεξεργάζεται μια νέα περιπέτειά του στο χαρτί, αλλά κι επειδή θα δει τον εαυτό του να παίρνει σάρκα και οστά στις οθόνες του Netflix, στο πρόσωπο του ηθοποιού Τομπίας Σάντελμαν. Η σειρά των 9 επεισοδίων, βασισμένη κυρίως στο μυθιστόρημα «Το αστέρι του Διαβόλου», βγαίνει στην πλατφόρμα κάποια στιγμή το 2026. «Εν αντιθέσει με παλιότερα πρότζεκτ βασισμένα στα βιβλία μου, όπου δεν ήμουν σχεδόν καθόλου εμπλεκόμενος, τώρα είμαι μέσα μέχρι τον λαιμό: έχω γράψει το σενάριο, είμαι *show runner* σε όλη τη σειρά, ενεργός από την αρχή ως το τέλος. Κι αν τα προηγούμενα πρότζεκτ δεν πήγαν, ας πούμε, τόσο εξαιρετικά, μπορούσα τουλάχιστον να πω ότι το λάθος δεν ήταν δικό μου», λέει. «Ενώ τώρα, αν δεν λειτουργήσει ο Χάρι Χόλε στο Netflix, θα φταίω πραγματικά εγώ».

Δεν νομίζω ότι πρέπει να ανησυχεί. Αν κρίνουμε από τα βιβλία του, το σενάριο της σειράς του Χάρι Χόλε στο Netflix θα πάει... σφαίρα. **A**

Η «Ωρα του λύκου» κυκλοφορεί στις 4 Δεκεμβρίου, από τις εκδόσεις Μεταίχμιο

Στη σχολή του,
το Atelier, στο Παρίσι

«Εγώ, ο Ανδρέας»

Ο Μάριος Βουτσινάς
μάς ξεναγεί στη ζωή και
τα μυστικά του πατέρα του

Του **Γιάννη Νένε**

*Οι φωτογραφίες είναι από το αρχείο του Ανδρέα Βουτσινά

Με αφορμή την έκθεση «Εγώ, ο Ανδρέας», που εγκαινιάζεται στις 24 Νοεμβρίου 2025 στην Ελληνοαμερικανική Ένωση, συνάντησα τον **Μάριο Βουτσινά**, γιο του Ανδρέα, ο οποίος, μαζί με τον Σταμάτη Γκίκα και την Ίριδα Κρητικού, υπογράφει την επιμέλεια.

Η συνομιλία μας δεν ήταν απλώς μια ξεναγηση στα εκθέματα – ήταν μια εξομολόγηση, άλλοτε τρυφερή, άλλοτε σκληρή, με χιούμορ, με πίκρα αλλά και ψυχαναλυτική διάθεση. Ο Μάριος με οδήγησε βήμα βήμα μέσα από τα πορτρέτα, τις επιστολές, τα προσωπικά αντικείμενα και τα θεατρικά απομεινάρια στη θυελλώδη, μυθική, λαμπερή και θυμωμένη ζωή ενός ανθρώπου μεταξύ Νέας Υόρκης, Παρισιού, Λονδίνου και Αθήνας.

Μίλησε για την πίκρα ενός «ξεχασμένου» γιου και την αγάπη που ακολούθησε –εκείνη των τελευταίων επτά μηνών της ζωής του Ανδρέα–, μα και για την ανάγκη να φυλάξει τη μνήμη του μέσα από τα ρολόγια, τα αρώματα, τα γράμματα, τα βλέμματα αλλά και την απουσία. Ένα αφήγημα που μοιάζει με ταινία: με σκηνές από το Actors Studio, πλάνα με την Τζέιν Φόντα, μια γέννα που σχεδόν συνέβη μέσα στην Γκαλερί Λαφαγιέτ και μια ζωή που δεν χωρούσε ποτέ σε ένα μόνο κάδρο. ►

Οι «καυτές» επιστολές
της Τζέιν Φόντα

I was thinking about
you all day... +
I love you - Jane

Ο νεαρός Ανδρέας
Βουτσινάς, αρχές 50ς στο Λονδίνο

ΘΕΛΩ ΝΑ ΜΕ ΣΚΟΡΠΙΣΕΤΕ ΣΤΗΝ ΕΠΙΔΑΥΡΟ, ΓΙΑ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΕΚΕΙ ΟΤΑΝ ΟΙ ΗΘΟΠΟΙΟΙ ΠΑΙΖΟΥΝ ΑΣΧΗΜΑ, ΝΑ ΤΟΥΣ ΜΠΑΙΝΩ ΣΤΗ ΜΥΤΗ

Αυτή η έκθεση ξεκίνησε την επομένη του θανάτου του πατέρα μου. Έχοντας ζήσει μαζί του όσο καιρό ήταν άρρωστος, 7 μήνες, με έναν τρόπο που δεν είχαμε ξαναζήσει ποτέ μαζί, και έχοντας απελευθερωθεί από αυτά που κρατούσαμε μέσα μας και δεν λέγαμε ο ένας στον άλλο, τώρα, έπειτα από τόση επιμονή, είχα την ευκαιρία να του πω ότι αναζητούσα έναν άνθρωπο με τον οποίο θα μπορούσαμε να είμαστε φίλοι και που θα ήταν και πατέρας μου. Αυτό το διάστημα είδα πάρα πολλά πράγματα, αλλά μου έμειναν και πάρα πολλές απορίες, πάρα πολλές ψηφίδες από το παζλ, άγνωστες. Πριν από αυτούς τους 7 μήνες η σχέση μας ήταν ολέθρια.

Η μεγαλύτερη συγγνώμη για έναν εγωιστή

Πάντα εγώ ήμουν που τον κυνηγούσα, πάντα εγώ τον έψαχνα, πάντα εγώ ήθελα να διεκδικήσω μια σχέση. Ο τελευταίος καβγάς έγινε μετά το εγκεφαλικό, όταν ανέβαζε στην Επίδαυρο τις «Εκκλησιαζουσες». Γι' αυτό το θεατρικό μου παρήγγειλε ένα κόσμημα-γλυπτό για να χαρίσει σε όλους τους ηθοποιούς και στους συντελεστές της παράστασης. Πήγα στην Επίδαυρο με ένα κιβώτιο γεμάτο γλυπτά, καταλαβαίνεις το βάρος, ήταν 100 κομμάτια. Ήταν η εποχή που μιλάγαμε ακόμα. Του δείχνω το γλυπτό, το κοιτάει και μου λέει: «Αριστούργημα, σ' ευχαριστώ πολύ, θα έρθεις το βράδυ στο Λεωνίδιο να το μοιράσεις στα τραπέζια της ταβέρνας». Και μου ήρθε κόλπος.

Γυρίζω και του λέω πάρα πολύ απλά: «Ανδρέα, με συγχωρείς, αλλά εγώ είμαι ο καλλιτέχνης που σου το έφτιαξε, που σου το παραδίδει, όχι κανένα παιδάκι από την παραγωγή, να κάνω τη λουλουδού το βράδυ». Ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε. Σήκωσε το μπαστούνι του να μου πάρει το κεφάλι. Κι επειδή έσκυφα και πέρασε από πάνω το μπαστούνι, έσπασε η τζαμαρία στο Χενία, κι εκεί σήκωσα πια το κεφάλι μου και του είπα: «Κοίταξε, Ανδρέα, εδώ τελειώσαμε. Γιατί το μόνο που δεν φανταζόμουν ήταν αυτού του είδους ο ανταγωνισμός. Δεν πρόκειται να σε ξαναενοχλήσω ποτέ, κι όταν αποφασίσεις ότι θες να έχεις μια υγιή σχέση μαζί μου, φιλική, τότε να μου τηλεφωνήσεις εσύ».

Πέρασαν 7 χρόνια. Κι ένα πρωινό, 1/1/10, στις 10:15 –ούτε κινηματογραφικό σενάριο να ήταν– χτυπάει το τηλέφωνο κι ακούω μια φωνή να μου λέει: «Είμαι στο νοσοκομείο, θα έρθεις να με δεις;». Δεν μπορείς να μην πας.

Πήγα λοιπόν. Φτάνοντας στο νοσοκομείο, η πόρτα ήταν μισάνοικτη, τον βλέπω να διαβάζει με τα γυαλιά κατεβασμένα. Δεν γύρισε το κεφάλι του. Μα τα μάτια του είδα ότι με είδανε μέσα από τον καθρέφτη που υπήρχε απέναντι. Και μου λέει: «Ξέρω εγώ τώρα, εσύ θα θες να σου ζητήσω συγγνώμη, αλλά εγώ συγγνώμη δεν μπορώ να σου ζητήσω, και ξέρεις γιατί. Γιατί η συγγνώμη δεν είναι μια λέξη, είναι μια πράξη, κι εγώ από το κρεβάτι δεν μπορώ να κάνω τίποτα». Υπάρχει μεγαλύτερη συγγνώμη για έναν εγωιστή; Αυτό λοιπόν με έκανε να είμαι εκεί 7,5 μήνες, μέχρι να φύγει. Ανελλιπώς. Κάθε μέρα στο νοσοκομείο, και όσες φορές χρειάστηκε να είμαι στο Παρίσι, ήμουν εκεί για να τακτοποιήσω τις δουλειές του.

«Θέλω να δω τον μπαμπά μου»

Η απόμακρη σχέση ξεκίνησε από αυτόν και υπήρχε σε όλη μου τη ζωή. Στα 9 μου, πήγα στη Νέα Υόρκη. Με πήγε η μάνα μου στο Actors Studio, χτύπησα την πόρτα και είπα «Θέλω να δω τον μπαμπά μου» κι

άρχισαν να κατεβαίνουν όλοι οι ηθοποιοί από πάνω να δούνε ποιον μπαμπά, γιατί δεν ήξερε κανείς ότι ο Ανδρέας είχε γιο. Και ο Ανδρέας το έσκασε από την πίσω πόρτα. Αμέσως μετά μου έστειλε τηλεγράφημα να τον δω στο γραφείο της ψυχαναλύτριάς του, στην τάδε του μηνός, στην τάδε οδό, στις 6 το απόγευμα. Κι εκεί τον είδα για πρώτη φορά. Εκεί είδα για πρώτη φορά και τη μάνα μου και τον πατέρα μου μαζί. Θυμάμαι τη σκηνή: εγώ στη μέση, σε μια συρόμενη πόρτα, στη μία μεριά η μάνα μου, στην άλλη ο πατέρας μου, και κοιτάω μία τον ένα και μία τον άλλο. Συρόμενο βλέμμα. Ο Ανδρέας ήταν πολύ stiff· η μάνα μου ήταν έτοιμη να λιώσει.

Τον λέω πάντα Ανδρέα, γιατί επίσης πρέπει να σου πω ότι, επειδή μεγάλωσα χωρίς πατέρα, με πέντε γυναίκες κι έναν παππού-περιβόλι, με τον ιππόδρομο στόχο της ζωής του, δεν αισθάνθηκα, δεν ξέρω τι θα πει να έχεις μπαμπά. Δεν το ξέρω αυτό το πράγμα και δεν ξέρω αν μου έλειπε. Μου έλειπε όταν ήμουν σχολείο και άκουγα τα άλλα παιδιά που μιλούσαν για τον πατέρα τους... Αλλά επί της ουσίας μεγάλωσα σαν σε γυναικωνίτη, όπου με είχαν στα όπα όπα.

Την απόφαση να κάνω εγώ ένα βήμα για να δω τον Ανδρέα την πήρα όταν είδα μια μεγάλη συνέντευξή του σε κάποια εφημερίδα. Μου είχε πει η γιαγιά μου μετά την Αμερική και τη συνάντηση στην ψυχαναλύτρια: «Εάν εντοπίσεις τον πατέρα σου στην Ευρώπη, θα σου δώσω λεφτά να πας να τον δεις. Αμερική δεν σε στέλνω». Μπαίνω μια μέρα στο σπίτι με την «Ελευθεροτυπία»; «Μεσημβρινή»; «Απογευματινή»; Δεν θυμάμαι. Ήταν η Ήρα Φελουκατζή ανταποκρίτρια. Ήταν τότε που οι εφημερίδες ήταν ακόμα τεράστιες. Και είχε ένα ολόκληρο κατεβατό, άρθρο για τη σχολή του Ανδρέα στο Παρίσι. Μπαίνω μέσα και της λέω: «Να το, τότε φεύγω».

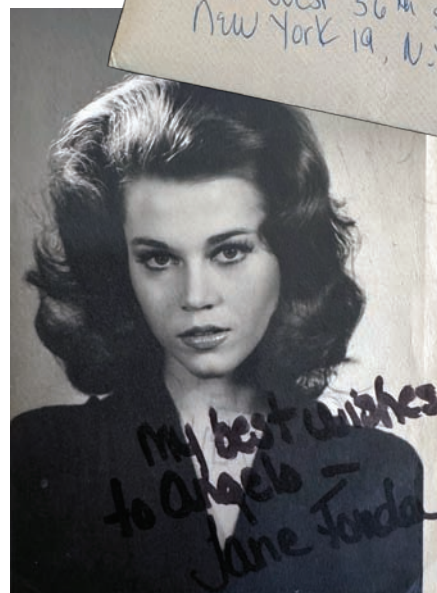
Στο Παρίσι τον πήρα τηλέφωνο και του είπα ότι είμαι ένας δημοσιογράφος από την Ελλάδα και έχω έρθει να του πάρω συνέντευξη. Και το έκανα γιατί στα εννιά μου, που είχε κανονίσει αυτός το ραντεβού μας, είχα συναντήσει έναν «μπαμπά» που είχε έρθει σαν «μπαμπάς μου». Με γραβάτα, κοστούμι, καλογουλισμένα παπούτσια, χωρίς δαχτυλίδια, χωρίς κοσμήματα, φρεσκοξυρισμένος μπαμπάς. Στα 9 μου, ήρθε για να δει το παιδί του. Αυτή τη φορά, στα 19 μου, συνάντησα έναν «ηθοποιό», που είχε έρθει για να εντυπωσιάσει έναν Έλληνα δημοσιογράφο – κι αυτήν ακριβώς τη διαφορά ήθελα να δω. Και είδα αυτό που είδατε όλοι σας όταν πρωτοήρθε ο Ανδρέας στην Ελλάδα: με την κοτσίδα, το κασκέτο, τις καδένες τις χρυσές, τα δαχτυλίδια... το σκυλί έλειπε μόνο.

Μόλις με είδε σοκαρίστηκε – με αναγνώρισε, βέβαια, αμέσως. Βάλαμε τα γέλια, γιατί καθίσαμε έτσι απέναντι και άνοιξα την τσάντα μου να πάρω τα τσιγάρα μου και πήγε να πάρει και αυτός τα τσιγάρα του και ήταν σαν να 'βλεπες την άσκηση που κάνουν οι ηθοποιοί μπροστά στον καθρέφτη. Ναι. Διότι το DNA μάς είχε προλάβει. Ήμασταν ολόιδιοι. Αυτό λοιπόν που εγώ νόμιζα ότι ήταν το θετικό στοιχείο για να έχεις τη μαγιά για μια σχέση, γι' αυτόν ήταν το πιο αρνητικό. Γιατί ένας εγωκεντρικός άνθρωπος, όπως ήταν ο Ανδρέας, το τελευταίο πράγμα που θα ήθελε να ακούει ήταν ότι ο γιος του του μοιάζει. Και του μοιάζει σαν να ανοίγεις όλη τη βεντάλια και να το βλέπεις παντού.

Πάνω:
«Το σταυροδρόμι
των λαθρεμπόρων»
(1971) του Ρομπέρ
Ενρικό, με την
Μπριζίτ Μπαρντό

Απο κάτω:
Ο Ανδρέας
Βουτσινάς με
τη Μελίνα
Μερκούρη
στο «Κραυγή
Γυναικών»
(1978)

Οι «καυτές» επιστολές
της Τζέιν Φόντα

Δεξιά: Τζέιν Φόντα
«Σ' αγαπώ»

Τζέιν Φόντα και
Ανδρέας Βουτσινάς
«The fun couple»

Μια ζωή φυλαγμένη σε κιβώτια

Τους τελευταίους 7 μήνες δεν είχε σημασία πια. Εγώ ήθελα να του κάνω το χατίρι. Μέσα σε όλα αυτά τον ξαναρώτησα αν όντως ήθελε όταν πεθάνει να τον κάψουν –γιατί μου το είχε ζητήσει στη Θεσσαλονίκη, στο πρώτο εγκεφαλικό– και μου λέει «Βεβαίως, και να το ξέρεις, θέλω να με σκορπίσετε στην Επίδαυρο, για να είμαι εκεί όταν οι νθοποιοί παίζουν άσχημα, να τους μπαίνω στη μύτη». Και όντως έκανα ό,τι ακριβώς μου ζήτησε: από την πώληση του σπιτιού στο Παρίσι μέχρι τη μεταφορά των κιβωτίων και των πραγμάτων του εδώ, που ποτέ δεν κατάλαβα γιατί όλη αυτή τη χαρτούρα έπρεπε να την κουβαλήσω, μέχρι που τα άνοιξα και είδα ότι εκεί μέσα ήταν όλη του η ζωή, αυτή που δεν ήξερα. Αυτό ήταν το ζουμί. Κρατούσε ημερολόγια, δηλαδή άλμπουμ φύρδην μίγδην με αποδελτιώσεις στο Παρίσι, με προγράμματα, με φωτογραφίες και ημερομηνίες από τις παραστάσεις του. Μιλάμε για 137 παραστάσεις σε μια ζωή ανάμεσα σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Παρίσι, Νέα Υόρκη, Σικάγο και Λονδίνο. Εγώ ήξερα το κομμάτι της Ελλάδας και πολύ λίγα από τα κομμάτια του Παρισιού, όπου είχε τύχει να πάω. Ούτε για τη Νέα Υόρκη ήξερα ούτε για το ότι είχε συνεργαστεί με τον Φελίνι ήξερα. Είχε κάνει coaching στον «Καζανόβα». Είχε κάνει coaching και στη Μάρθα Κέλερ, που ήταν μαθήτριά του στο Παρίσι, όταν έπαιζε στη «Φεντόρα» του Μπίλι Γουάιλντερ, που είχε γυριστεί εδώ, στην Κέρκυρα. Τον έπαιρνε κάθε απόγευμα τηλέφωνο στην Κυψέλη, της έκανε μάθημα από το τηλέφωνο και στο τέλος της εβδομάδας ήρθε μια επιταγή ενάμισι εκατομμύριο για τον Ανδρέα. Δραχμές τότε.

Στο διάστημα που έζησα στο Παρίσι γνώρισα τον Σταμάτη τον Γκίκα από τον πατέρα μου, γιατί ήταν μαθητής του. Κι όταν ο Ανδρέας ερχόταν στην Ελλάδα κι ανέβαζε παραστάσεις το καλοκαίρι, όσους μαθητές του ήταν Έλληνες τους έπαιρνε για εξάσκηση μαζί του. Ο Σταμάτης έπαιζε στη «Λυσιστράτη» του Λαζόπουλου. Με τον Σταμάτη ζήσαμε μαζί επτά χρόνια, μεταξύ Αθήνας και Παρισιού. Εκεί πήγαινα μαζί του στη σχολή του Ανδρέα και παρακολουθούσα τα μαθήματά του χωρίς να μάθει κανένας, παρακαλώ, απ' όλους εκείνους τους επώνυμους και τους διάσημους ποιος ήμουν. Μου είχε πει: «Σε παρακαλώ, δεν θέλω να πεις ότι είσαι γιος μου». Ήταν τότε μια περίοδος που μέχρι στις εφημερίδες διάβαζα τίτλους όπως «Μετά τον Θεό, στο θέατρο, είναι ο Βουτσινάς». Δηλαδή υποκλίνονταν ο κόσμος. Υπήρχαν φορές στα μαθήματα που δίπλα μου καθόταν ο Ζεράρ Ντεπαρντιέ, πίσω μου η Κατρίν Ντενέβ και μπροστά μου η Φανί Αρντάν...

Ρολόγια, πορτρέτα, αρώματα, επιστολές

Έχω ανοίξει λοιπόν όλα αυτά τα κιβώτια, έχω βρει όλη αυτή τη χαρτούρα και τα έχω βάλει σε μια αποθήκη, μαζί και τα ρολόγια (σ.σ. ο Ανδρέας Βουτσινάς ήταν φανατικός συλλέκτης, μεταξύ άλλων, και ρολογιών Swatch. Μετά τον θάνατό του, ο Μάριος Βουτσινάς δημιούργησε ένα καλλιτεχνικό έργο, ένα κρεβάτι, το στρώμα του οποίου είναι «πλεγμένο» με τα 300 από τα 700 ρολόγια Swatch της συλλογής).

Στην έκθεση κάνω μια αναπαράσταση του σπιτιού του, όπου, αντί να βάλω ένα κρεβάτι ή ένα στρώμα, θα βάλω αυτό που έφτιαξα από τα ρολόγια της συλλογής. Μάλιστα θα βάλω και μια κολόνα 2,5 μέτρα ύψος, στρογγυλή, πλεξιγκλάς, που είναι γεμάτη με όλα τα μπουκάλια από τα αρώματα που

βρήκα στο σπίτι του. Έχει μέσα μια ταινία led και φωτίζονται τα μπουκάλια μισογεμισμένα με αρώματα. Είχε πολλές μανιές ο Ανδρέας. Συνειδητοποιήσα μαζί με τον Σταμάτη Γκίκα ότι έχουμε 70 highlights από τα θεατρικά του έργα: προγράμματα, αφίσες, κριτικές, φωτογραφίες. Ο Ανδρέας κράταγε κάτι άλμπουμ με σπιράλ και φύλλα από νάιλον, όπου απλώς έχωνε μέσα πράγματα αντί να τα ταξινομεί. Σκέφτηκα λοιπόν ότι ένας τρόπος να δείξω αυτά τα πράγματα είναι να κάνω μια αναπαράσταση αυτού του ντοσιέ σε μεγέθυνση. Λευκά πάνελ foam 2.30 επί 1.25, σε μαύρους τοίχους γύρω γύρω, σαν να έχεις ξεδιπλώσει ένα τετράδιο. Αυτά θα είναι στη μία αίθουσα της έκθεσης. Στην άλλη θα είναι η αναπαράσταση του σπιτιού.

Από άλλα αντικείμενα έχω κάποια μικροέπιπλα τα οποία έχουν ενδιαφέρον και την πολυθρόνα όπου καθόταν. Έχω πάρα πολλά σενάρια. Έχω το σενάριο από το «Αυτοί οι τρελοί παραγωγοί» με σημειώσεις του επάνω και το μονόκλ που φορούσε στο έργο. Ακόμα την ασημένια ταμπακέρα του Γιώργου Χειμωνά. Του τη χάρισε μετά την παράσταση που του είχε κάνει με το Αναλόγιο για τους «Χτίστες» στην Πάτρα. Ήμουν μπροστά. Ο Ανδρέας είχε βάλει ένα βαρέλι με φωτιά και οι νθοποιοί διαβάζανε το κείμενο και μετά το έριχναν στη φωτιά. Και έπαθε σοκ ο Χειμωνάς. Πλησίασε μετά τον Ανδρέα και του λέει: «Να σας ρωτήσω κάτι, κύριε Βουτσινά, πού ξέρετε εσείς ότι εγώ καίω ό,τι δεν δημοσιεύω;». Είχε εντυπωσιαστεί. Κι έβγαλε την ασημένια του ταμπακέρα και του τη χάρισε. Έχω επίσης ένα καπέλο του από ένα θεατρικό έργο όπου έπαιζε με τη Ζαζά Γκαμπόρ, το «Λούλου», έχω καμιά εικοσαριά κασκέτα, ένα παλτό Hermès που είναι όλο κασμίρι φόδρα.

Όλα αυτά τα πράγματα συνοδεύονται από 38 πορτρέτα του Ανδρέα, τα οποία έχουν μεγάλο ενδιαφέρον. Είναι καμιά δεκαριά αριστουργηματικά της Λίλα ντε Νόμπιλι (σ.σ. σπουδαία Ιταλίδα σκηνογράφος, ενδυματολόγος και illustrator μόδας). Είναι ο Ανδρέας ντυμένος Μαρκήσιος, ο Ανδρέας ντυμένος κανταδόρος με κιθάρα στην Ισπανία, ο πίνακας «Las Meninas» με Βελάθκεθ τον Ανδρέα με το μουστάκι και τη Μίκα, τον σκύλο του, μαζί. Επίσης έχει ζωγραφίσει τον διάσημο πίνακα του Ζορζ Κλερέν με τη Σάρα Μπερνάρ ξαπλωμένη σε ένα ανάκλιντρο με τον σκύλο μπροστά της και τη σκιά του Ανδρέα μαύρη να της διδάσκει τον ρόλο. Τυχαία με τον Σταμάτη προχθές βρήκαμε μια επιστολή της Λίλα, όπου γράφει: «Καλώ τον μαρκήσιο Ανδρέα Βουσίν, τη μαρκησία Μίκα ντε Κολκρί και τον Τίτο Ανδρόνικο –αυτά είναι τα σκυλιά του– για να τους κάνω τα πορτρέτα». Όλο αυτό το πηναινέλα αλληλογραφίας, από τα πιο σπουδαία γράμματα μέχρι τις χυδαίες ανταλλαγές επιστολών με τον Γεωργουσόπουλο.

Η Τζέιν Φόντα κι εγώ

Για όλα αυτά τα αντικείμενα υπάρχουν ιστορίες. Ειδικά για την έκθεση αυτή έχω φτιάξει ένα έντυπο σαν εφημερίδα, που έχει μέσα τα πάντα. Καταρχάς έχει τα ενθυμήματα της Τζέιν Φόντα, τα αυτογράφητά της. Η Φόντα, όταν ήρθε στην Ελλάδα, έμεινε στο σπίτι της γιαγιάς μου, δεν πήγε στο ξενοδοχείο. Εκεί τη γνώρισα. Στην Υδρα, στα γυρίσματα της ταινίας «Διακοπές στην Αθήνα», στη σκηνή που χορεύει μέσα στο φερίμπότ ήμουν εκεί μαζί με τη γιαγιά μου και τον παππού μου. Το μουσικό θέμα της ταινίας, το τραγούδι «In the cool of the day», που είχε γράψει ο Χατζηδάκης, το τραγουδάει ο Νατ Κινγκ Κόουλ. Θυμάμαι τότε που έλεγε η γιαγιά μου πως, ►

ΗΤΑΝ ΤΟΣΟ ΜΕΓΑΛΗ Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ ΝΑ ΝΙΩΘΕΙ ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ, ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑ- ΤΙΚΑ ΤΟΝ ΕΝΟΧΛΟΥΣΕ ΤΟ ΟΤΙ ΤΟΥ ΕΜΟΙΑΖΑ

αν ο Ανδρέας είχε πάει στρατό, θα μπορούσε να ήταν εδώ. Την εποχή εκείνη η Φόντα ήταν με τον Ανδρέα, ζούσαν μαζί. Έχω αυτόγραφο της για τη γιαγιά μου, που γράφει «To the lady with the loveliest legs», κι ένα άλλο που γράφει στα γκρίκλις «Na me thymaste, Jane».

Η Τζέιν Φόντα για μένα είναι μία από τις πιο εντυπωσιακές παιδικές αναμνήσεις μου. Πραγματικά ήταν η πιο όμορφη γυναίκα που είχα δει ποτέ. Είχε μια αλογουρά μέχρι τον κώλο. Αχυρένια, κατάνθη. Κουκλάρα. Και τη στιγμή που έβαλε τα κλάματα μόλις με είδε γιατί της θύμισα τον πατέρα μου δεν θα την ξεχάσω ποτέ. Ο Ανδρέας δεν μίλαγε για την Τζέιν Φόντα. Θεωρώ ότι βαθιά μέσα του είχε πικραθεί. Υπήρξε μια περίοδος που είχαν μια αλληλογραφία που, αν τη δημοσιεύσω, μπορεί να πάω φυλακή. Δηλαδή ή θα την πάρω μαζί μου ή θα την κάψω. Ή θα την αγοράσει η κυρία Φόντα. Μου λέγανε κάποιοι φίλοι: «Στο Σόθμις να το στείλεις αυτό». Παιδιά, είστε τρελοί; Θα πάω φυλακή. Είναι 12 γράμματα σε ροζ φακέλους. Όλα τα γράμματα που της έχει στείλει ο πατέρας μου είναι δακτυλογραφημένα. Όλα τα δικά της χειρόγραφα. Λοιπόν, χωρίσανε με πολύ άσχημες συνθήκες, ξέρανε την αλήθεια. Αυτή που ξεχνάμε όλοι σήμερα: ότι μέχρι το 1953 –και το ξέρω γιατί ήταν η χρονιά που γεννήθηκα– η ομοφυλοφιλία στο Λονδίνο ήταν παράνομη. Το 1953 ψηφίστηκαν οι νόμοι και άλλαξαν τα πράγματα. Που σημαίνει ότι όλοι οι άντρες εκείνη την εποχή έπρεπε να έχουν μια γυναίκα για να βγαίνουν. Λοιπόν αυτή η σχέση ήταν κάτι ανάμεσα στον έρωτα, στη φιλία, στη ζήλια και στη «χρησιμοποίηση». Σε ντύνω, σε στολίζω, σε κυκλοφορώ...

Υπό την αιγίδα της Βουλής

Θεωρώ λοιπόν ότι από όλο αυτό το υλικό κάποια πράγματα άξιζε τον κόπο να τα δει ο κόσμος. Ξεκίνησα να χτυπάω πόρτες, χωρίς να παίρνω απαντήσεις, μέχρι που κάποια στιγμή μου λέει η αρχαιολόγος και ιστορικός τέχνης Ίριδα Κρητικού, που συνεπιμελείται την έκθεση: «Να σου πω κάτι, ο πατέρας σου έχει δουλέψει στην Αμερική, γιατί να μη χτυπήσουμε την πόρτα της Ελληνοαμερικανικής Ένωσης». Και δέχτηκαν. Η αιγίδα της Βουλής ήρθε όταν πια είχα δεδομένα την έκθεση και το Σωματείο Φίλων του Ανδρέα Βουτσινά, γιατί ως σωματείο κινήθηκε, αλλιώς θα ήταν σαν προσωπική βοήθεια, και δεν γίνονται αυτά. Είχα μια ανταπόκριση από τον κύριο Κακλαμάνη που πραγματικά ήταν συγκινητική. Αυτά τα 30 πάνελ με όλες τις λεπτομέρειες έτοιμες λοιπόν, όταν τελειώσει η έκθεση, θα πάνε όλα στο Καπνεργοστάσιο, που είναι η αρχειοθήκη της Βουλής, για να φωτογραφηθούν, να ψηφιοποιηθούν και να φυλαχτούν.

Από τη Φωκίωνος Νέγρη στο Actors Studio

Ο Ανδρέας γεννήθηκε στο Χαρτούμ τον Αύγουστο του 1932. Ο παππούς μου ήταν έμπορος στην Αβυσσυνία. Και ο παππούς και η γιαγιά ήταν από την Κεφαλονιά. Γύρισαν στην Ελλάδα επί Νάσερ. Ο παππούς μου είχε φαληρίσει στην Αίγυπτο. Οπότε σήκωσε τα μανίκια της η γιαγιά μου και, επειδή μιλούσε 7 γλώσσες, έπιασε δουλειά στην American Export Line, μια ναυτιλιακή εταιρεία στον Πειραιά. Στην αρχή, νομίζω, είχαν κάνει έναν φούρνο στη Φωκίωνος Νέγρη. Και αντεστράφησαν οι όροι. Δηλαδή ήταν ο παππούς μου στο σπίτι και μαγείρευε, καθάριζε, σκούπιζε και η γιαγιά μου δούλευε. Ο Ανδρέας δεν τον χώνευε τον πατέρα του. Δεν τα

πήγαινε καθόλου καλά μαζί του. Κι όταν η γιαγιά μου πέθανε ξαφνικά επάνω σε μια μετακόμιση αγοράζοντας ένα σπίτι για τον Ανδρέα, δεν πρόλαβε καν να μπει. Ο παππούς μου έζησε εκεί μόνος του εφτά με οχτώ χρόνια.

Τον Ανδρέα η μάνα του τον προέτρεπε να φύγει από την Ελλάδα, να σπουδάσει στο εξωτερικό. Κι έφυγε στα 19 του για να δώσει εξετάσεις στο Old Vic. Μάλιστα πέρασε με έναν μονόλογο που του είχε συστήσει ο Κουν, χωρίς καν να ξέρει αγγλικά. Τον Κουν τον είχε γνωρίσει μικρός, δεκαοχτάρης. Η μάνα μου, λοιπόν, ερωτευμένη μαζί του, τον ακολούθησε στο Λονδίνο, λέγοντας στη δική της μάνα, τη γιαγιά μου, ότι πήγαινε να κάνει πλαστική στη μύτη της. Και γύρισε μ' ένα μωρό. Στο Λονδίνο ζούσαν μαζί, έμεινε έγκυος, κάνανε έναν πολιτικό γάμο –βρήκα και το τηλεγράφημα όπου ανακοίνωναν τον γάμο τους στον παππού και στη γιαγιά μου– και κάποια στιγμή τής είπε ο Ανδρέας, γύρνα πίσω να γεννήσεις και θα έρθω. Και δεν ήρθε ποτέ.

Από τον πολιτικό εκείνο γάμο δεν βγήκε ποτέ διαζύγιο. Εκείνη την εποχή, ο πολιτικός γάμος δεν ίσχυε στην Ελλάδα. Η μάνα μου ήρθε από το Λονδίνο με ένα μωρό αγνώστου πατρός. Ο Ανδρέας δεν ξαναπαντρεύτηκε, δεν χρειαζόταν το διαζύγιο. Αυτή που το χρειαζόταν, όταν έγινε ο πολιτικός γάμος νόμος στην Ελλάδα, ήταν η μάνα μου. Κι έτσι προέκυψε η ιστορία στην Αμερική. Όταν πήγαμε στην Αμερική, το 1964, και πήγα στο Actors Studio, η μάνα μου με δικηγόρους και με τον πατριό μου τον Σακελαρίδη, ζήτησε διατροφή από τον Βουτσινά για τα χρόνια που με είχαν μεγαλώσει. Ο Ανδρέας έκανε μια ντρίπλα κι έβγαλε τη μάνα μου δίγαμη, αφού δεν υπήρχε διαζύγιο του πολιτικού γάμου, κι εξαφανίστηκε.

Εκείνο το «σε ντύνω, σε στολίζω...» ήταν ακριβώς ο λόγος που η μάνα μου δεν ξεπέρασε ποτέ τον πατέρα μου. Μαζί οι δυο τους γύριζαν τα πιο κοσμικά πάρτι στην Αθήνα. Την έντυνε, την έβαφε ο ίδιος και ήταν μια κουκλάρα. Δεν το ξεπέρασε ποτέ της. Έχω επιστολές της – ο Ανδρέας τις είχε φυλάξει όλες. Ανάμεσα στους γάμους της, σε ένα γράμμα τού έλεγε: «Μήπως θες να ξαναβρεθούμε μαζί; Γιατί προσπαθώ να παντρευτώ πάλι».

Τότε ο Ανδρέας δεν μπορούσε να έρθει εδώ. Ήταν ήδη έξω. Ο Ανδρέας έφυγε από δω το 1951 και δεν ξαναγύρισε μέχρι τα 44 χρόνια του, που πλήρωσε τον στρατό. Συν το γεγονός ότι μέσα στη χούντα δεν μπορούσε να έρθει ούτε στην κηδεία της γιαγιάς μου, διότι είχε κάνει μια ταινία με την Ντελφίν Σερίγκ, τη μεγάλη Γαλλίδα ηθοποιό, η οποία ήταν κομμουνίστρια, και η χούντα τον είχε χαρακτηρίσει ως κομμουνιστή.

«Στο σπίτι της κυρίας Γαλνέα»

Στην Ελλάδα ήρθε το καλοκαίρι του 1972 ή '73, που συζητούσε με τη Γαλνέα και τον Αλεξανδράκη για να κάνουν το «Κάθε χρόνο τέτοια μέρα», το πρώτο έργο που ανέβασε στην Ελλάδα. Τότε ήταν που τον είδα κι εγώ. Έμαθα ότι ήταν εδώ, παίρνω σβάρνα τα τηλέφωνα στα ξενοδοχεία και στο Γκραν Μπερτάνια μου λένε: «Ο κύριος Βουτσινάς για σήμερα θα είναι στο σπίτι της κυρίας Γαλνέα στο Καβούρι». Και πήρα το λεωφορείο και κατέβηκα στο Καβούρι. Χτυπάω την πόρτα, μπαίνω μέσα, είναι η υπηρέτρια. Λέω: «Έρχομαι να δω τον κύριο Βουτσινά». «Ποιος είστε;» «Ο γιος του». Μου λέει: «Καθίστε στο

Ανδρέας Βουτσινάς, Τζέιν Φόντα και ο θρυλικός Λι Στράσμπεργκ, ιδρυτής του Actors Studio στη Νέα Υόρκη

Τζέιν Φόντα και Ανδρέας Βουτσινάς «The fun couple»

Ο Ανδρέας Βουτσινάς με τον Πάνη Τσαρούχη

Ο Ανδρέας Βουτσινάς στο «Απέραντο γαλάζιο» (1988)

Με τον Ντικ Σον στην ταινία «Αυτοί οι τρελοί παραγωγοί» (1967) του Μελ Μπρουκς

Με την Έλεν Μπέρνστιν, τον Ζιλ Ντασέν και τη Μελίνα Μερκούρη στην πρεμιέρα του «Κραυγή Γυναικών» στο Φεστιβάλ Καννών (1978)

μπαλκόνι να σας βγάλω ένα ποτό να τον περιμένετε». Και σε λίγη ώρα ανοίγει η πόρτα, μπαίνει ο Αλεξανδράκης με τις βαλίτσες –επέστεφαν από περιοδεία– κι από πίσω του έρχεται η Νόνικα. Λέω «Είμαι ο γιος του Ανδρέα και ήρθα να τον περιμένω». «Μμμ, δεν ξέρω αν θα έρθει να ρωτήσουμε τη Νόνικα», βγάζει την ουρά του απέξω ο Αλεξανδράκης. Η Νόνικα βγάζει το γυαλί το πεταλουδέ, κοιτάω το μάτι της και μου λέει: «Ο Ανδρέας δεν είναι εδώ και δεν πρόκειται να έρθει» και μου δείχνει την πόρτα. Και βέβαια είμαι 19 χρονών και είναι η πρώτη φορά που ντράπηκα τόσο πολύ στη ζωή μου. Και φεύγω. Και την ώρα που μπαίνω στο λεωφορείο βλέπω ένα Mini Cooper να παρκάρι έξω απ' της Νόνικας. Με το μουσάκι του, τον αναγνωρίζω, κατεβαίνω στην πρώτη στάση, παίρνω τηλέφωνο, το σηκώνει η Νόνικα και της λέω: «Κυρία Γαλλνέα, σας παρακαλώ, δώστε μου τον πατέρα μου, και θα σας συμβούλευα να μην ανακατεύετε σε οικογενειακές υποθέσεις». Την άλλη μέρα είπε στον Ανδρέα ότι το έκανε για να τον προστατέψει από το τέρας, εμένα.

«Είναι σίγουρα γιος μου, γιατί έχουμε τα ίδια πόδια»

Η μάνα μου με γέννησε στο Παρίσι. Στη διαδρομή για να γυρίσει στην Αθήνα είχε χάσει τις μέρες της και γεννήθηκε εκεί, γιατί της σπάσανε τα νερά στην Γκαλερί Λαφαγιέτ, όπου είχε πάει να ψωνίσει μωρουδιακά. Με πήρε λοιπόν και με πήγε στο Λονδίνο να με δείξει στον Ανδρέα. Ξέρεις, τα δύο δάχτυλα του ποδιού μου μετά το μεγάλο είναι ενωμένα, σαν να είναι δίδυμα. Και μου λέει η μάνα μου ότι σήκωσε την κουβερτούλα να του δείξει τα πέλματά μου, κι εκείνος, μόλις τα είδε, γύρισε και είπε: «Είναι σίγουρα γιος μου, γιατί έχουμε τα ίδια πόδια». Της είπε λοιπόν γύρνα πίσω και θα έρθω. Όμως έκανε την περιοδεία στον Καναδά, πέρασε κι από τη Νέα Υόρκη, έδωσε εξετάσεις στο Actors Studio, μπήκε πέμπτος ανάμεσα σε, δεν ξέρω, 1.500, και δεν ξαναγύρισε. Γιατί εκτός των άλλων, αν γύριζε τότε, θα έπρεπε να πάει στρατό, δεν θα τον άφηναν να ξαναφύγει. Και είναι στην καλύτερη εποχή της Νέας Υόρκης. Στην καλύτερη εποχή του Actors Studio. Ήταν η Μέριλιν, ο Μάρλον Μπράντο, ο Τζέιμς Ντιν, ήταν όλοι. Κι από κει και πέρα, από μαθητής έγινε δάσκαλος εκεί. Κι όταν έφυγε για να πάει να κάνει ένα σεμινάριο στο Παρίσι, τη Μέθοδο του Στράσπεργκ, δεν ξαναγύρισε, γιατί τον κράτησε η Γαλλία εκεί να κάνει το δικό του Actors Studio.

Εκεί ακριβώς επάνω είναι που γίνεται η ανταπόκριση από την Ήρα Φελουκατζή στις εφημερίδες και παίρνω αμπαρίζα και πάω να τον βρω. Την πρώτη φορά που πήγα μου φέρθηκε πάρα πολύ ωραία, βγήκαμε, φάγαμε, με πήγε στη Μαρπέσα Ντον, την πρωταγωνίστρια του «Ορφéo νέγκρο», που ήταν η κολλητή του. Τον επόμενο χειμώνα πήρα το τρένο και ξαναπήγα στο Παρίσι. Και ποιος είδε τον Θεό και δεν τον φοβήθηκε. Έξαλλος! Κι εγώ να επιμένω, γιατί την ήθελα τη σχέση με τον πατέρα. Εγώ προσπαθούσα πάντα. Η μοναδική φορά που προσπάθησε αυτός ήταν όταν είχε παραδώσει τα όπλα. Και δεν προσπάθησε, το ζήτησε, κι εγώ του το έδωσα απλόχερα. **Α**

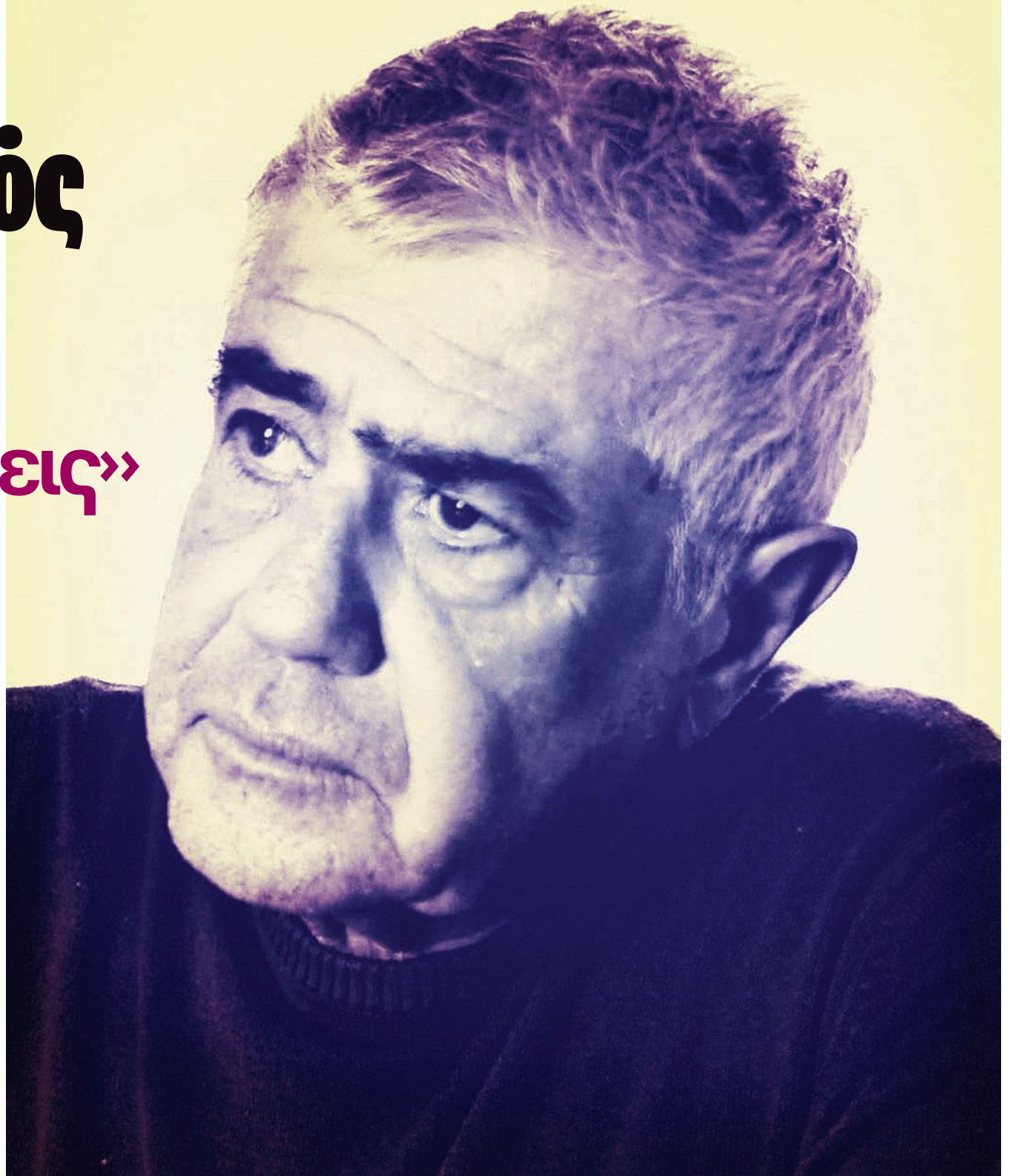
INFO «Εγώ, ο Ανδρέας», Γκαλερί Ελληνοαμερικανικής Ένωσης, Μασσαλίας 22, Αθήνα
Εγκαίνια: Δευτέρα 24 Νοεμβρίου 2025, 19:00
Διάρκεια: 24 Νοεμβρίου 2025 - 24 Ιανουαρίου 2026

Πέτρος Αυγερινός

«Το πάθος καταλύει τις συμβάσεις»

Μιλήσαμε με τον καλλιτεχνικό
διευθυντή του Θεάτρου του Ιονίου,
με αφορμή το έργο «Αγάπη
παράνομη», που παίζεται στο
θέατρο Radar για περιορισμένο
αριθμό παραστάσεων

Της ΝΙΚΗΣ-ΜΑΡΙΑΣ ΚΟΣΚΙΝΑ

ΜΕΤΑΦΕΡΟΜΑΣΤΕ ΣΤΗΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, στις αρχές του 20ού αιώνα, στο σπίτι μιας αγροτικής οικογένειας, μακριά από την πόλη. Τραγική ηρωίδα η Διαμάντω, η οποία κουβαλάει τα βάρη της οικογένειας αλλά και της συμπεριφοράς του συζύγου της, Στάθη, που τρέφει έναν κρυφό πόθο για την όμορφη Χρυσσαυγή, η οποία παντρεύεται τον γιο του – μια συμπεριφορά κατακριτέα στην κοινωνία. Ενώ η Διαμάντω θα ήθελε να το φωνάξει, προσπαθεί να το κουκουλώσει, για να προστατεύσει το σπίτι της. Αυτό είναι το θέμα του διηγήματος του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, που μεταφέρεται επί σκηνής από τον Πέτρο Αυγερινό, καλλιτεχνικό διευθυντή του Θεάτρου του Ιονίου.

Με αφορμή την παρουσίαση του έργου στην Αθήνα, για περιορισμένο αριθμό παραστάσεων, μιλήσαμε με τον σκηνοθέτη, ο οποίος μας μετέφερε τις σκέψεις του για την κεντρική ηρωίδα, τη θέση της γυναίκας στην Κέρκυρα εκείνη την εποχή, τη δύναμη ή την κατάρτα της ομορφιάς, αλλά και το Θέατρο του Ιονίου.

— Είστε καλλιτεχνικός διευθυντής του Θεάτρου του Ιονίου. Με έδρα την Κέρκυρα, πού και πώς ταξιδεύουν οι παραστάσεις σας; Μιλήστε μας για το όραμα και το πρόγραμμά σας. 20 χρόνια λειτουργίας, δημιουργία θεατρικού εργαστηρίου, πάνω από 20 παραγωγές, περισσότερες από 150 παραστάσεις σ' όλα τα νησιά του Ιονίου (και όχι μόνο). Εκδόσεις, παρουσιάσεις, ανταλλαγές, σεμινάρια, συμπόσια. Έχοντας βάλει στόχο ν' ανοίξουμε δι-αύλους επικοινωνίας μεταξύ των ζωντανών καλλιτεχνικών δυνάμεων των νησιών μας (με βάση και την πλούσια θεατρική μας παράδοση) και να αναδείξουμε τα Ιόνια νησιά ως τόπο του πνεύματος και της δημιουργίας – αυτό που ήταν πάντοτε. Φιλόδοξο, θα μου πείτε, και δύσκολο το εγχείρημα. Το πρόγραμμά μας βέβαια θα ήταν πλουσιότερο, αν είχαμε μια ελάχιστη έστω οικονομική ή άλλη ενίσχυση από τοπικούς και κρατικούς φορείς.

Αλλά η αλήθεια είναι πως το Θέατρο του Ιονίου, ένα μικρό κι ευέλικτο θέατρο ρεπερτορίου, ταξιδεύει συχνά. Για παράδειγμα, η τωρινή μας παράσταση, «Αγάπη παράνομη» του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, ξεκίνησε απ' την Κέρκυρα, στα μέσα του περασμένου Ιουνίου φιλοξενήθηκε στη Ζάκυνθο (στον ιστορικό λόφο του Στράνη), μέσα από μια υποδειγματική συνεργασία με

το Ιόνιο Θέατρο, και τώρα βρίσκεται στην Αθήνα για περιορισμένες παραστάσεις, στο θέατρο RADAR – έναν εξαιρετικό χώρο που δημιούργησε η Αναστασία Παπαστάθη με τους συνεργάτες της. Τολμώ να πω ότι στο θέατρο RADAR η παράστασή μας βρήκε το ιδανικό της περιβάλλον. Αφήστε που, χάρη στο μετρώ, έχει και πανεύκολη πρόσβαση.

— Γιατί αποφασίσατε να καταπιαστείτε με το συγκεκριμένο διήγημα του Θεοτόκη και πόσο δύσκολο ήταν να δραματοποιηθεί και να μεταφερθεί στο θέατρο;

Δεν είναι η πρώτη φορά που το Θέατρο του Ιονίου καταπιάνεται με έργα του Θεοτόκη. Η αρχή είχε γίνει πολλά χρόνια πριν. Άλλωστε, ο Θεοτόκης θεωρείται πρωτοπόρος στη σπουδή της εντοπιότητας. Οι ήρωές του, έρμαια των παθών και των αναγκών τους, είναι γνήσιοι κι αυθεντικοί. Αυτό που θαυμάζει κανείς στο έργο του Θεοτόκη είναι η τεκμηρίωση όλων των ηρώων του μέσω κυρίως της ψυχολογικής παρατήρησης. Τα θέματά του μας μεταφέρουν αυτούσιο το βίωμα. Οι συγκρούσεις απόφεις, η γλώσσα του τολμηρή και σχεδόν παραστατική. Όμως αυτό που με γοητεύει είναι οι εξπρεσιονιστικές του εκλάμψεις, όπως κι ένα ημίφως σε ό,τι αφορά τις καταβολές και τα κίνητρα.

Τσίπουρο Οικογένειας Αποστολάκη

Η ιστορία μιας γεύσης που ταξίδεψε στον χρόνο

Από τη Μικρά Ασία, στα κυριακάτικα τραπέζια μας

«Πάμε για ένα τσίπουρο;» Έτσι ξεκινούν οι καλύτερες ιστορίες.

Τα αυθόρμητα ξενύχτια της Παρασκευής μετά το γραφείο, τα κυριακάτικα μεσημέρια με φίλους που καταλήγουν αζέχαστα, ή τα Σάββατα που προλαβαίνεις το ταβερνάκι δίπλα στη θάλασσα και μένεις εκεί μέχρι ο ήλιος να βουτήξει. Όμως αυτές οι στιγμές δεν γεννιούνται μόνες τους. Χρειάζονται μια αφορμή κι ένα καλό τσίπουρο, όπως αυτό της **Οικογένειας Αποστολάκη**. Πίσω από κάθε τέτοια γεύση που μας φέρνει γύρω από το τραπέζι, κρύβεται μια ιστορία και μια διαδρομή που ξεκινά πολύ πριν φτάσει στο ποτήρι μας, μια πορεία ανθρώπων που κουβάλησαν μαζί τους τέχνη, μνήμες και πείσμα ώστε να ξαναστήσουν τη ζωή τους από την αρχή.

Η αρχή γράφεται το 1922. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες που έφτασαν στη Νέα Ιωνία έφεραν μαζί τους έναν ολόκληρο κόσμο από συνήθειες, γεύσεις και κυρίως τη γνώση της απόσταξης, ένα κομμάτι παράδοσης που περνούσε από τον γονιό στο παιδί σαν πολύτιμο μυστικό. Ανάμεσά τους και η οικογένεια Αποστολάκη, που ξεκίνησε τότε να χτίζει τη δική της σχέση με το τσίπουρο, με σεβασμό προς την πρώτη ύλη και αφοσίωση στη διαδικασία. Ήταν ένα νέο ξεκίνημα που βασίστηκε σε όσα έφεραν μαζί τους και σε όσα θα καλλιεργούσαν στη νέα τους πατρίδα.

Καθώς περνούσαν τα χρόνια, η τέχνη ωριμάζε όπως και ο τόπος γύρω τους. Η γνώση μεταδιδόταν από γενιά σε γενιά, αλλάζοντας χέρια, χωρίς ποτέ να χάνει τον πυρήνα της: την ανάγκη για αυθεντικότητα. Με συνέπεια και επιμονή, η οικογένεια τελειοποιούσε κάθε στάδιο της παραγωγής, από την επιλογή των σταφυλιών μέχρι την τελική απόσταξη, αναζητώντας πάντα αυτό το λεπτό σημείο όπου η παράδοση συναντά την ποιότητα.

Σήμερα, η συνέχεια αυτής της ιστορίας γράφεται στον Κρόκο Θεσσαλίας. Εκεί, σε έναν χώρο που συνδυάζει τη σύγχρονη τεχνολογία με την παραδοσιακή διαδικασία, παράγεται το Τσίπουρο Αποστολάκη, ένα απόσταγμα που τιμά όλο το ταξίδι που προηγήθηκε. Τα στέμφυλα από τον Θεσσαλικό αμπελώνα ζυμώνονται με προσοχή πριν μεταφερθούν στους χάλκινους άμβυκες, ένα υλικό που εδώ και αιώνες θεωρείται σύμμαχος της καλής απόσταξης. Ο σωστός διαχωρισμός των κεφαλών και των ουρών, η επιμονή στη δεύτερη απόσταξη και η υπομονή της διαδικασίας είναι στοιχεία που διαμορφώνουν το τελικό αποτέλεσμα: καθαρή γεύση, ισορροπία και διαύγεια.

Και κάπως έτσι, το Τσίπουρο Οικογένειας Αποστολάκη, που ξεκίνησε ως ανάγκη μιας οικογένειας να κρατήσει ζωντανή την τέχνη της, φτάνει σήμερα στο τραπέζι μας. Σε δύο εκδοχές, καθεμία με τη δική της προσωπικότητα: με γλυκάνισο για όσους αγαπούν το αρωματικό, πιο γλυκό προφίλ, χωρίς γλυκάνισο

για εκείνους που θέλουν να δοκιμάζουν την καθαρότητα της πρώτης ύλης στην πιο αυθεντική μορφή της. Και στις δύο περιπτώσεις, η υπογραφή είναι ίδια, σταθερή, αξιόπιστη, αποτέλεσμα δεκαετιών αφοσίωσης.

Όμως η ιστορία δεν τελειώνει στο προϊόν. Η Οικογένεια Αποστολάκη φροντίζει να μοιράζεται το πάθος της, ανοίγοντας τις πόρτες του αποσταγματοποιείου μέσα από γευσιγνωσίες, εκπαιδευτικές παρουσιάσεις και εμπειρίες που

φέρνουν τον κόσμο πιο κοντά στην ελληνική απόσταξη. Γιατί η παράδοση δεν διατηρείται με μυστικά, αλλά όταν τη ζεις και τη μοιράζεσαι.

Κι έτσι, το τσίπουρο αυτό φτάνει σε εμάς όχι μόνο ως γεύση, αλλά ως κομμάτι μιας ιστορίας σχεδόν ενός αιώνα. Μια ιστορία που συνεχίζει να εξελίσσεται κάθε φορά που η παρέα τσουγκρίζει τα γεμάτα ποτήρια γύρω από το τραπέζι, και κάπως έτσι αποκτά αξία όλο το ταξίδι που προηγήθηκε.

Η αρχή γράφεται το 1922. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες που έφτασαν στη Νέα Ιωνία έφεραν μαζί τους έναν ολόκληρο κόσμο από συνήθειες, γεύσεις και κυρίως τη γνώση της απόσταξης.

Τώρα, είναι γεγονός ότι η λογοτεχνία έχει μπολιάσει το θέατρο με αξιέπιστα κείμενα. Δεν ξέρω να σας πω πώς δραματοποιείται ένα λογοτεχνικό έργο και πώς μεταφέρεται στη σκηνή. Θα έλεγα, καλύτερα, ότι υπάρχουν άπειροι τρόποι για να το πετύχει κανένας αυτό. Ο Θεοτόκης, ωστόσο, διαθέτει έντονα, πλούσια θεατρικά στοιχεία. Και όχι μόνον στους διαλόγους. Είναι σχεδόν αφοπλιστικός. Επομένως, το να καταπιαστούμε αυτή τη φορά αποκλειστικά με το «Αγάπη παράνομη» ήρθε ως φυσική συνέχεια θα έλεγα.

— **Γιατί στη δική σας διασκευή επιλέξατε να μεταχειριστείτε το έργο ως μονόλογο, με κεντρική ηρωίδα τη Διαμάντω;**

Πίσω από τους άντρες ήρωες του Θεοτόκη υπάρχει πάντα κάποια γυναίκα. Να μην ξεχνάμε ότι σε μια πατριαρχική, ανδροκρατούμενη κοινωνία, κατά κανόνα, το πρόσωπο που δρα είναι ο άντρας, όμως τις συνέπειες και τα αποτελέσματα των πράξεών του τα υφίσταται κυρίως η γυναίκα, η οποία μάλιστα εκ των υστέρων καλείται να τα διαχειριστεί. Στην περίπτωση μας, η Διαμάντω καλείται να σηκώσει ένα βάρος δυσβάσταχτο για τους ώμους της. Η παράστασή μας εστιάζει ακριβώς σ' αυτό. Στη συντριβή της, αλλά και στη δύναμη και την αποφασιστικότητά της να διαχειριστεί το βάρος. Από πού αντλεί όλη αυτή τη δύναμη; Μεταφέραμε τη δράση χρόνια αργότερα, παίρνοντας απόσταση από τα γεγονότα, όμως οι συνέπειες παραμένουν το ίδιο οδυνηρές και δυσβάσταχτες. Τόσο η μονολογική μορφή όσο και η απόσταση από τα γεγονότα μάς βοηθούν να αντιμετωπίσουμε όχι απλώς την όλη ιστορία, αλλά κυρίως τις συνέπειες.

— **Μιλήστε μου για την κεντρική σας ηρωίδα, τη Διαμάντω, που έχει καταλάβει τον κρυφό πόθο του συζύγου της για τη Χρυσαιγή. Πώς το διαχειρίζεται εντός της οικογένειάς της αλλά και απέναντι στην κλειστή κοινωνία;**

Κατ' αρχάς, φέρνει ένα σωρό δικαιολογίες, προσπαθώντας να αποτρέψει τον γάμο. Όμως δεν εισακούεται. Ύστερα, απ' τη στιγμή που η Χρυσαιγή έρχεται νύφη στο σπίτι της, αρχίζει να επιτηρεί στενά τον άντρα της. Το να μη βρίσκει, ωστόσο, πouxία μέσα στο ίδιο της το σπίτι είναι μια πρώτη σοβαρή παρενέργεια. Είναι αυτό που λέμε «έχει ραγίσει το γυαλί». Κατανοεί ότι ο άντρας της βασανίζεται (κι εδώ είναι το μεγαλείο του Θεοτόκη, το πώς τεκμηριώνει δηλαδή το προσωπικό δράμα του ήρωα). Όμως εκείνο που ενδιαφέρει πρωτίστως τη Διαμάντω είναι να προστατέψει το σπίτι της, την οικογένεια, έναν μικρόκοσμο που διέπεται από κανόνες και συμβάσεις. Γιατί ενώ αναγνωρίζει ότι ο «παράνομος» πόθος του άντρα της για τη Χρυσαιγή είναι ανήθικος, ξέρει καλά ότι η κοινωνία δεν χαρίζεται. Η αδηφάγα κοινωνία караδοкеί.

Η σύγκρουση, επομένως, της Διαμάντως, είναι πρώτα και πάνω απ' όλα με τον ίδιο της τον εαυτό, είναι δηλαδή εσωτερική. Το ενδιαφέρον είναι στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζεται όλο αυτό το βάρος. Γι' αυτό, όταν αποκαλύπτεται ότι το «έγκλημα» —όπως το λέει η ίδια— έχει συντελεστεί, νιώθει ότι δεν έχει άλλον τρόπο παρά να το «σκεπάσει». Παρόλο

Πέτρος Αυγερινός

Είναι σημαντικό να συναντάς κάποιον θεατή στον δρόμο και να συζητάτε για την παράσταση. Εκεί δεν μπορείς ούτε να του κρυφτείς ούτε και να του κρύψεις, αλλά ούτε και να τον «θαμπώσεις».

που έχει τύψεις και ενοχές. Κι αυτό είναι που, πιστεύω, καθιστά την ηρωίδα του Θεοτόκη τραγικό πρόσωπο.

— **Μεταφερόμαστε στην Κέρκυρα του 1906. Πώς ήταν η θέση της γυναίκας στην πρωτεύουσα των Επτανήσων, πάνω από έναν αιώνα πριν, και τι συσχετισμούς βλέπετε σε σχέση με το σήμερα;**

Να διευκρινίσουμε ότι την εποχή εκείνη ήταν άλλο πράγμα η ζωή στην πόλη της Κέρκυρας —πιο εξευρωπαϊσμένη και με μια πρώιμη βιομηχανική ανάπτυξη— κι άλλο της απέναντης αγροτικής ενδοχώρας, της σχεδόν αποκομμένης από την πρωτεύουσα. Σ' αυτές τις κλειστές αγροτικές κοινωνίες εστιάζει ο Θεοτόκης στα διηγήματά του, στρέφοντας ένα βλέμμα αγάπης και συμπόνιας από τον «πύργο» των Καρουσάδων όπου διέμενε. Έβλεπε τη γυναίκα ως οσιομάρτυρα, σχεδόν ερωτική. Η γυναίκα «έσερνε το κάρο» όπως θα λέγαμε, φροντίζοντας ακάματα την οικογένειά και το σπίτι της, αλλά και τα χωράφια, τα ζώα και τα υποστατικά. Οι άντρες τότε είχαν και τη διέξοδο του «αργαστηριού», του καφενείου. Από τότε βέβαια η θέση της γυναίκας έχει αλλάξει. Σήμερα κατά κανόνα εργάζεται, έχει δικό της πορτοφόλι, έτσι έχει πάρει να είναι εξαρτημένη από τον άντρα. Έχει αλλάξει όμως ταυτόχρονα και η δομή της ελληνικής οικογένειας; Και αν ναι, πόσο; Αυτό είναι ένα προς διερεύνηση ζήτημα, πιστεύω.

— **Η Χρυσαιγή είναι μια πολύ όμορφη κοπέλα. Είναι η ομορφιά έγκλημα και πώς ανατρέπει τις ισορροπίες της οικογένειας;**

Η Χρυσαιγή δεν είναι απλώς όμορφη, είναι ταυτόχρονα και μια σεμνή, μετρημένη κοπέλα, που, όταν αντιλαμβάνεται το ερωτικό πάθος του πεθερού της, το αρνιέται σθεναρά. Όχι μόνον δεν προκαλεί και δεν υποκύπτει, αλλά στο τέλος καταλήγει «αντικείμενο» βιασμού. Έτσι την περιγράφει ο Θεοτόκης. Προσωπικά, μου είναι αποκρουστική η ιδέα της ενοχοποίησης του θύματος ενός βιασμού. Πιστεύω ακράδαντα ότι η ομορφιά είναι ένας καθρέφτης. Που πάνω του, θέλει δεν θέλει, ζυγίζεται ο καθένας μας. Πάντα έτσι συνέβαινε.

— **Το θέμα του ερωτικού τριγώνου είναι ένα μοτίβο που επανέρχεται πάντα στη λογοτεχνία και στο θέατρο, για να μην πούμε και στη ζωή την ίδια. Πώς το διαχειρίζεται ο Θεοτόκης και ποια ήταν τα στοιχεία που σας ενέπνευσαν για την παράσταση;** Το θέμα του ερωτικού τριγώνου επανέρχεται τόσο στη λογοτεχνία όσο και στο θέατρο, αλλά και γενικότερα στις τέχνες, επειδή ακριβώς συμβαίνει και στην ίδια τη ζωή. Κυρίως βέβαια όταν το πάθος καταλύει τις συμβάσεις. Υπάρχουν περιπτώσεις που ο έρωτας από δύναμη δημιουργίας γίνεται δύναμη διάλυσης και καταστροφής.

Έχουν ειπωθεί πολλά πάνω σ' αυτό, έχουν γραφτεί ακόμη περισσότερα. Ο Θεοτόκης αντιμετωπίζει το φαινόμενο στην κοινωνική του διάσταση. Όταν συμβαίνει να υπάρχει τέτοιο πάθος στον μικρόκοσμο μιας οικογένειας, τότε καταλύονται οι σχέσεις κι οι συμβάσεις, και η οικογένεια διαλύεται. Αλλά και η κοινωνία με τις αυστηρές δομές της αυτοδιαψεύεται. Ανίσχυρη είναι όμως και η θρησκεία, η οποία,

παρά τους αυστηρούς της κανόνες, είναι αναγκασμένη να «σπκώσει τα χέρια ψηλά».

Ωστόσο, πέρα κι απ' αυτά, ο τρόπος που ο Θεοτόκης μάς μεταφέρει αυτούσιο το βίωμα είναι εκπληκτικός. Θέλω να πω, η φλογερή ματιά και η αλήθεια του μας συγκινούν, μας συναρπάζουν. Καταφέρνει επίσης να μετατρέψει μια «απλή καθημερινή ιστορία» (επιτρέψτε μου τα εισαγωγικά) σε ουσιαστικό ανθρώπινο δράμα, φωτίζοντας κάπως τα σκοτάδια της ανθρώπινης περιπέτειας... Το βίωμα βεβαίως μεταλλάσσεται ή, για την ακρίβεια, προσαρμόζεται στις καταστάσεις και τα νέα δεδομένα. Όμως τα γεγονότα είναι γεγονότα, και η αλήθεια τους είναι διαχρονική και πανανθρώπινη. Με βάση πάντα κάποιου είδους ηθική τεκμηρίωση.

— **Πώς ορίζετε εσείς το «ηθικό» και πόσο αυτό αλλάζει με την εποχή;**

Κοιτάξτε, το «ηθικό» καθορίζεται με βάση τις αρχές και τις αξίες με τις οποίες πορεύεται η κάθε κοινωνία. Υπάρχουν τα κανονιστικά συστήματα — το κράτος, η Εκκλησία, η θρησκεία. Υπάρχει, ωστόσο, και το εθιμικό δίκαιο, οι άγραφοι νόμοι που ρυθμίζουν τις συμπεριφορές μας και τις προσωπικές μας σχέσεις, αλλά κι αυτά δεν είναι στατικά, γιατί μπαίνει στη μέση και το «προχώρεμα», η εξέλιξη. Για εμάς τους Έλληνες, το «ηθικό» καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την περηνότητα και τον αλτρουισμό μας, που τα 'χουμε αναγάγει σε αρετή.

— **Η παράσταση έχει παρουσιαστεί στα Ιόνια νησιά. Μετά την Αθήνα, θα συνεχίσει το ταξίδι της; Νομίζω ότι το κοινό τ' αποφασίζει αυτά. Για την ακρίβεια, η αγάπη του κοινού.**

— **Δεδομένου ότι το κέντρο της ελληνικής σκηνής είναι η Αθήνα, ποια ελευθερία αλλά και ποιες δυσκολίες έχει για έναν καλλιτέχνη η ζωή στην επαρχία;**

Μεγάλο θέμα! Σαφώς υπάρχει μια άλλου είδους ελευθερία στην επαρχία. Ο καθарός αέρας, η καθημερινή επαφή με τους ανθρώπους, η ενέργεια που παίρνεις απ' τη φύση είναι πράγματα που δεν τα βρίσκεις στις μεγάλες πόλεις. Είναι σημαντικό να συναντάς κάποιον θεατή στον δρόμο και να συζητάτε για την παράσταση. Εκεί δεν μπορείς ούτε να του κρυφτείς ούτε και να του κρύψεις, αλλά ούτε και να τον «θαμπώσεις». Έτσι, με τον καιρό δημιουργούνται σχέσεις άρρηκτες με το κοινό μας. Ωστόσο, από την άλλη, οι δυσκολίες είναι σχεδόν ανυπέρβλητες. Γιατί υπάρχει η Αθήνα, το κέντρο της ελληνικής σκηνής, όπως αναφέρετε, και υπάρχει και η άλλη, η αφανής Ελλάδα, που ολοένα και εγκαταλείπεται. Όπου σχεδόν δεν υπάρχουμε. Κι αυτό ίσως γιατί, δικαίως ή αδικώς, τα βλέμματα όλα είναι στραμμένα στην πρωτεύουσα.

Όσο για τα Ιόνια νησιά, είναι, όπως το είπατε παραπάνω, μακριά το ένα από το άλλο. Και μάλιστα μέρα με τη μέρα απομακρύνονται ολοένα και περισσότερο. Τόσο μεταξύ τους όσο κι από τον ίδιο τους τον εαυτό. ■

INFO

Θέατρο Radar, έως 25 Νοεμβρίου

Τι συμβαίνει με την εργασία σήμερα; —

Οι αριθμοί λένε ότι η ανεργία πέφτει. Οι νέοι λένε ότι δεν βρίσκουν δουλειά. Κι οι εργοδότες ότι δεν βρίσκουν προσωπικό – όχι μόνο εξειδικευμένο, αλλά ούτε για βασικές θέσεις. Το παράδοξο αναπαράγεται διεθνώς: η Gen Z στην Αμερική ακούει ότι «δεν την προσλαμβάνουν» επειδή δεν έχει τα σωστά soft skills ή επειδή δεν αντέχει τα... meetings.

Το εργασιακό τοπίο έχει γίνει ένα περίεργο μείγμα: τηλεργασία που ήρθε για να μείνει, μισθοί που δεν φτάνουν, αυξημένες απαιτήσεις, burnout και μια γενιά που δεν δέχεται πια το μοντέλο «δουλειά-σπίτι-ύπνος-επανάληψη». Από την άλλη, οι επιχειρήσεις αναζητούν σταθερότητα, εργαζόμενους με αντοχές, προσαρμοστικότητα και κυρίως διαθεσιμότητα. Είναι φανερό ότι έχουμε μπει σε μια εντελώς νέα φάση, όπου οι παλιές εργασιακές συνταγές απλώς δεν λειτουργούν πια. Τελικά, τι ζητάνε οι νέοι από την εργασία; Τι προσφέρουν οι εταιρείες; Πώς συνδέονται η τεχνολογία, η τηλεργασία, οι νέες εργασιακές αξίες, η αύξηση του κόστους ζωής και η ψυχολογική εξουθένωση; Μήπως η αγορά εργασίας δεν είναι «σε κρίση», αλλά σε μια μεταβατική περίοδο που απαιτεί νέο λεξιλόγιο και νέες συνθήκες;

Η ATHENS VOICE ανοίγει τον φάκελο «Work Ethics» και ψάχνει απαντήσεις

• Πώς δουλεύουμε σήμερα; • Γιατί αλλάζουν οι προσδοκίες μας; • Τι σημαίνει «καλή δουλειά» το 2025; • Και πού βρίσκεται τελικά η Gen Z μέσα σε αυτό το χάος;

Αν η εργασία είναι το μεγαλύτερο κομμάτι της ζωής μας, ίσως ήρθε η ώρα να δούμε γιατί μοιάζει να μη δουλεύει.

Τέσσερις γενιές στο ίδιο γραφείο Boomers, Gen X, Millennials και

ο Πώς συνυπάρχουν Gen Z

Του **Λουκά Βελιδάκη**

Σήμερα, στους χώρους εργασίας συναντά κανείς κάτι που δεν έχει ξανασυμβεί σε τέτοιο βαθμό: τέσσερις διαφορετικές γενιές, καθεμία με τις δικές της αξίες, εμπειρίες και προσδοκίες, να συνεργάζονται, να συγκρούονται και να συνδιαμορφώνουν το εργασιακό τοπίο.

Από τους Baby Boomers, που έχτισαν την καριέρα τους με αφοσίωση και υπομονή, μέχρι την Gen Z, που μπαίνει τώρα στην εργασία με απαιτήσεις για ευελιξία, σκοπό και ισορροπία ζωής-δουλειάς, η συνύπαρξη αυτή δημιουργεί δυναμικές αλλά και εντάσεις.

Baby Boomers: Οι θεμελιωτές της εργασιακής σταθερότητας

Οι Baby Boomers, γεννημένοι από το 1946 έως τα μέσα της δεκαετίας του '60, μεγάλωσαν σε μια περίοδο ανοικοδόμησης, οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής αισιοδοξίας. Για αυτούς, η εργασία είναι ταυτότητα. Η έννοια του «καλού εργοδότη» σημαίνει σταθερότητα, προοπτική καριέρας και συνταξιοδότηση από την ίδια εταιρεία. Στην Ελλάδα, η γενιά αυτή έζησε το μεταπολεμικό δόγμα για το «στύψιμο της πέτρας», αλλά και τη δεκαετία του '80, όταν η ασφάλεια της μόνιμης θέσης στο Δημόσιο ή σε μεγάλους οργανισμούς ήταν υπέρτατο ζητούμενο. Η κουλτούρα τους δίνει έμφαση στην αφοσίωση και την ιεραρχία. Συχνά θεωρούν ότι οι νεότεροι «δεν έχουν υπομονή». Από την άλλη, κουβαλούν εμπειρία και θεσμική μνήμη, στοιχεία που παραμένουν πολύτιμα.

© DAVID PALMA, UNSPLASH

Generation X: Η γενιά της ανεξαρτησίας —

Η Gen X, που γεννήθηκε μεταξύ 1965 και 1980, μεγάλωσε σε περιόδους αβεβαιότητας. Στην Ελλάδα, αυτή η γενιά βίωσε τη μεταιχμιακή δεκαετία του '80, τον εκσυγχρονισμό της δεκαετίας του '90 και αργότερα την είσοδο στη νέα χιλιετία, με προσδοκίες αλλά και σκεπτικισμό. Είναι η γενιά που εισήλθε στην αγορά εργασίας λίγο πριν ή μαζί με την πρώτη «έκρηξη» της τεχνολογίας. Προσαρμόστηκαν από τα χειρόγραφα και τα fax στο email και στο ίντερνετ, κάτι που τους προίκισε με ευελιξία. Ωστόσο, κρατούν έντονα την ανάγκη ισορροπίας μεταξύ προσωπικής ζωής και δουλειάς, συχνά αντιδρώντας στο μοντέλο των γονιών τους που «ζούσαν για να δουλεύουν».

Στις επιχειρήσεις θεωρούνται οι «πρακτικοί» της υπόθεσης. Δεν εντυπωσιάζονται εύκολα, είναι ρεαλιστές και έχουν μάθει να τα βγάζουν πέρα μόνοι τους. Αυτό τους κάνει και συχνά δύσπιστους απέναντι στις μεγάλες κουβέντες για «νόημα» και «σκοπό», που φέρνουν οι νεότεροι.

Millennials: Οι φορείς του «νόηματος» —

Οι Millennials ή Generation Y, γεννημένοι μεταξύ 1981 και 1996, ήταν οι πρώτοι digital natives. Μεγάλωσαν με το διαδίκτυο, τα social media και τη διαρκή συνδεσιμότητα. Στην Ελλάδα, η ενηλικίωσή τους συνέπεσε με την ευφορία του ευρώ και των Ολυμπιακών Αγώνων, για να βρεθούν στη συνέχεια αντιμέτωποι με την οικονομική κρίση του 2008 και τη δεκαετία οικονομικής κρί-

σης που ακολούθησε. Αυτές οι αντιφατικές εμπειρίες τούς έκαναν ταυτόχρονα απαιτητικούς και προσαρμοστικούς. Θέλουν δουλειά με προοπτική, αλλά και με αξίες. Αναζητούν εργοδότες που να έχουν κοινωνικό αποτύπωμα, που να δίνουν ευκαιρίες εξέλιξης και συνεχή εκπαίδευση. Δεν αρκούνται στον μισθό, επιδιώκουν καριέρα με διαρκή κινητικότητα και μάθηση.

Στην Ελλάδα, πολλοί Millennials βρέθηκαν να φεύγουν στο εξωτερικό τα χρόνια της κρίσης («brain drain»), ενώ άλλοι επέμειναν στο επιχειρείν σε δύσκολες συνθήκες. Σήμερα είναι η «ραχοκοκαλιά» των περισσότερων εταιρειών, με κρίσιμες θέσεις ευθύνης.

Generation Z: Η γενιά της άμεσης αλήθειας —

Η Gen Z, γεννημένη από το 1997 και μετά, είναι μια γενιά ψηφιακή. Για αυτούς, το κινητό είναι προέκταση του εαυτού τους. Ενημερώνονται από το TikTok, δουλεύουν σε παράλληλα project, είναι εξοικειωμένοι με το freelancing και την gig economy. Έχουν μεγαλώσει σε περιβάλλον συνεχών κρίσεων: οικονομική αστάθεια, πανδημία, κλιματική αλλαγή, πόλεμοι. Αυτή η εμπειρία τούς κάνει πιο ανήσυχους αλλά και πιο συνειδητοποιημένους. Ζητούν ευελιξία, όχι μόνο τηλεργασία, αλλά και ποικιλία εργασιακών εμπειριών. Δεν τους αρκεί να «δουλεύουν», θέλουν να ανήκουν σε οργανισμούς που προσφέρουν σκοπό, ισότητα, διαφάνεια. Η ψυχική υγεία και το wellbeing είναι γι' αυτούς αδιαπραγμάτευτα.

Στην Ελλάδα, η Gen Z μπαίνει στην αγορά με μεγαλύτερη άνεση στην τεχνολογία από κάθε

άλλη γενιά, αλλά και με δυσπιστία απέναντι στο παλιό μοντέλο: χαμηλοί μισθοί, ελαστικές σχέσεις, λίγες ευκαιρίες εξέλιξης. Αυτό το χάσμα δημιουργεί προκλήσεις για τις επιχειρήσεις που θέλουν να τους προσελκύσουν.

Η πολυγενεακή συνύπαρξη —

Το πιο ενδιαφέρον φαινόμενο σήμερα είναι η πολυγενεακή συνύπαρξη. Σε μία εταιρεία μπορεί να συναντήσει κανείς τον Baby Boomer που πλησιάζει στη σύνταξη, τον Gen X που κρατά την ομάδα εν κινήσει, τον Millennial manager που επιδιώκει να δώσει «νόημα» και τον Gen Z που φέρνει φρεσκάδα και τεχνολογική ευχέρεια.

Αυτή η μείξη δημιουργεί εντάσεις: για παράδειγμα, οι μεγαλύτεροι μπορεί να θεωρούν τους νεότερους «ανυπόμονους» ή «απαιτητικούς», ενώ οι νεότεροι βλέπουν τους μεγαλύτερους ως «παρωχημένους». Το μεγάλο ζητούμενο είναι πώς θα συνδυαστούν η εμπειρία των Baby Boomers, η ανεξαρτησία της Gen X, το νόημα που φέρνουν οι Millennials και η φρεσκάδα των Gen Z. Η τεχνητή νοημοσύνη και οι νέες μορφές απασχόλησης ήδη πιέζουν την αγορά να αλλάξει. ●

“

Το ζητούμενο είναι πώς θα συνδυαστούν η εμπειρία των Baby Boomers, η ανεξαρτησία της Gen X, το νόημα που φέρνουν οι Millennials και η φρεσκάδα των Gen Z

”

168 χρόνια

δίνουμε την
ενέργειά μας
για να προχωράει
μπροστά κάθε γενιά

Το 1857 ανάψαμε τα πρώτα φώτα της χώρας και από τότε δεν σταματήσαμε ποτέ να δίνουμε ενέργεια σε όλα όσα καθορίζουν την ιστορία μας και διαμορφώνουν το μέλλον. Με Ρεύμα και Φυσικό Αέριο καλύπτουμε καθημερινά τις ανάγκες του σπιτιού και της επιχείρησής, με σταθερότητα και εμπιστοσύνη. Για εμάς, στο Φυσικό Αέριο Ελληνική Εταιρεία Ενέργειας, το φως, η ζεστασιά και η φροντίδα που μοιραζόμαστε είναι πάνω από όλα. 168 χρόνια δίνουμε την ενέργειά μας για εσάς.

«Αν νιώσω ότι δεν με σέβονται, πάω παρακάτω» Τρεις εκπρόσωποι της Gen Z ανοίγουν τα χαρτιά τους

Του Μπάμπε Καλογιάννη

Κατερίνα Μ.

Ψάχνω για δουλειές που έχουν να κάνουν με HR ή οργανωτική ψυχολογία. Τι σημαίνει αυτό; Θέσεις τύπου recruitment, εκπαίδευση εργαζομένων, wellbeing ή γενικά οτιδήποτε μου δίνει την ευκαιρία να δουλεύω με ανθρώπους και να τους βοηθώ να εξελίσσονται. Επιπλέον, στέλνω βιογραφικό μονάχα αν βλέπω ότι η δουλειά μου ταιριάζει και αν η εταιρεία φαίνεται ότι νοιάζεται για τους ανθρώπους της. Δηλαδή, αν υπάρχει ξεκάθαρος ρόλος, δυνατότητα να μάθεις και να προοδεύσεις, γενικότερα μια καλή κουλτούρα.

Η διατήρηση της ψυχικής υγείας παίζει πολύ μεγάλο ρόλο σε μια εργασία! Αν μια δουλειά σε τρελαίνει με άγχος ή σε «καίει», δεν αξίζει. Προτιμώ δουλειές που σέβονται την ισορροπία ζωής-δουλειάς. Για την αναζήτηση εργασίας προτιμώ το LinkedIn, γιατί βλέπεις και τις ευκαιρίες αλλά και τους ανθρώπους της εταιρείας. Συνήθως προτιμώ να δουλεύω στο γραφείο, αλλά και στο σπίτι είναι ωραία – αποκτάς μεγαλύτερη ευελιξία. Στο γραφείο συγκεντρώνομαι καλύτερα και βλέπω ανθρώπους, ενώ στο σπίτι μπορώ να οργανώσω τον χρόνο μου πιο άνετα. Οι ψηφιακοί νομάδες μου φαίνονται super cool. Δουλεύουν από παντού, ταξιδεύουν, αλλά σίγουρα δεν είναι κάτι που μπορούν όλοι να κάνουν. Εξαρτάται πλήρως από τη θέση εργασίας. Δεν θα έλεγα ότι οι influencers με επηρεάζουν πολύ. Μπορεί να μου δώσουν ιδέες ή έμπνευση, αλλά τελικά εγώ αποφασίζω αν θα αγοράσω κάτι ή αν θα κάνω κάτι. Τέλος, σε μια εταιρεία μένεις αν υπάρχει εξέλιξη. Αν δεν υπάρχει, αν με τρελαίνουν με άγχος, αν η κουλτούρα δεν μου ταιριάζει, αν το εργασιακό περιβάλλον είναι τοξικό ή αν δεν νιώθω εκτίμηση, φεύγω. Αν νιώσω ότι δεν με σέβονται ή δεν μπορώ να μάθω πράγματα ή αισθανθώ ότι μένω στάσιμη, πάω παρακάτω.

“

Η διατήρηση της ψυχικής υγείας παίζει πολύ μεγάλο ρόλο σε μια εργασία

”

Χάρης Μπ.

Η θέση εργασίας που αναζητώ αυτό το διάστημα, πριν τη στράτευση, είναι λίγο σαν «δουλειά του ποδαριού», αλλά, αφού τελειώσει η θητεία μου, θα ήθελα μια δουλειά στο επάγγελμά μου, να δουλέψω ως αρχαιολόγος. Είτε σε ιδιωτικό είτε σε δημόσιο φορέα. Στα job openings θα ήθελα να αναφέρονται οι συνθήκες εργασίας, ο τρόπος πληρωμής («μαύρα», «καθαρά») και εννοείται η αμοιβή. Σαν έξτρα πληροφορίες θα ήθελα μια άποψη των ήδη εργαζομένων, ώστε να δω αν αξίζει ή αν το περιβάλλον είναι εχθρικό και καταπιεστικό.

Η ψυχική υγεία εννοείται πως παίζει ρόλο. Τι να τα κάνω τα χρήματα αν θα μου φεύγει όλος ο μισθός σε τρόπους για να καταπολεμή καθημερινά ψυχολογικά χτυπήματα από τη δουλειά μέσω του αλκοόλ, με τη βοήθεια ψυχολόγου ή φαρμακευτικών μεθόδων; Στόχος, μέσω της εργασίας, είναι να παράξεις έργο για την κοινότητα και κεφάλαιο, ως αμοιβή για τον κόπο σου. Η εργασία δεν είναι κάτεργο, που οι συνθήκες του προκαλούν ψυχολογικά προβλήματα σ' αυτόν που δουλεύει σ' αυτό. Ο εργαζόμενος δεν γίνεται να είναι δέκτης ταπείνωσης και ψυχολογικού πολέμου.

Σε γενικές γραμμές, ακόμα κι αν έχω μια συγκεκριμένη ιδεολογία, παραμένω πρακτικός στην πραγματικότητα του σήμερα. Στόχος μου είναι να μπορώ να συνδέσω τον πρωταθλητισμό (σ.σ. πολεμικές τέχνες) με την εργασία μου. Επιπλέον, δεν φοβάμαι να εργαστώ σε κάτι πέραν του αντικειμένου μου, αν υπάρχει ανάγκη.

“

Στόχος, μέσω της εργασίας, είναι να παράξεις έργο για την κοινότητα και κεφάλαιο, ως αμοιβή για τον κόπο σου

”

Ευθυμία

Πλέον αναζητώ μόνο remote θέσεις εργασίας και αυτά που θεωρώ απαραίτητα είναι ο ικανοποιητικός μισθός, η ιδανική απόσταση, το ωράριο, το αντικείμενο καθαυτό και φυσικά, η προοπτική. Η πλατφόρμα όπου αναζητώ εργασία είναι κυρίως το LinkedIn. Παράλληλα ανήκω κι εγώ στους ψηφιακούς νομάδες. Οι influencers με επηρεάζουν πολύ εύκολα, αλλά αυτό συμβαίνει αν όντως με ενδιαφέρει το αντικείμενο με το οποίο ασχολούνται. Από μια εργασία θα αποχωρούσα σε περίπτωση που δεν τα πήγαινα καλά με τους ανωτέρους και τους συναδέλφους, καθώς επίσης αν δεν έμενα ικανοποιημένη από το ωράριο και τον μισθό. ●

“

Οι influencers με επηρεάζουν πολύ εύκολα, αλλά αυτό συμβαίνει αν όντως με ενδιαφέρει το αντικείμενο με το οποίο ασχολούνται

”

Piraeus

Υφαίνουμε μία ουσιαστική
σχέση με την κοινωνία,
με συνέπεια και στρατηγική
προσήλωση.

Η Πειραιώς αναδείχθηκε
Καλύτερη Τράπεζα στην Ευρώπη
για την Εταιρική Υπευθυνότητα,
στο πλαίσιο των **Euromoney Awards**
for Excellence 2025.

Η διάκριση αυτή δεν αποτελεί απλώς
μία επιβράβευση, αλλά μία σαφή αναγνώριση
της σταθερής δέσμευσης της Πειραιώς
να επιστρέφει στην κοινωνία μέρος της αξίας
που δημιουργεί.

Μία δέσμευση που υλοποιείται μέσα από έναν
μακροπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό,
που έχει στον πυρήνα του το πρόγραμμα **EQUALL**.

**Για μια κοινωνία ίσων ευκαιριών
και ισότιμων ανθρώπων.**

piraeusbank.gr

Νίκος Μηλαπίδης Σήμερα είναι πιο δύσκολο να βρεις εργαζόμενο παρά δουλειά —

Ο γενικός γραμματέας Εργασιακών Σχέσεων, **Νίκος Μηλαπίδης**, μιλά στην **ATHENS VOICE** για το νέο νομοσχέδιο που επιχειρεί να εκσυγχρονίσει το πλαίσιο της απασχόλησης στην Ελλάδα, προσαρμόζοντάς το στις ανάγκες μιας αγοράς που αλλάζει ραγδαία.

Του **Λουκά Βελιδάκη**

«Το βασικό σκηνικό στην ελληνική αγορά εργασίας αλλάζει θετικά. Η ανεργία μειώνεται, οι επιχειρήσεις αναζητούν προσωπικό, και σήμερα είναι πιο δύσκολο να βρεθεί εργαζόμενος παρά δουλειά»: Η φράση του Νίκου Μηλαπίδη ενδεχομένως συμπυκνώνει μια νέα πραγματικότητα της ελληνικής αγοράς εργασίας.

Ο γενικός γραμματέας Εργασιακών Σχέσεων αναλύει το νέο εργασιακό νομοσχέδιο, που, όπως λέει, επιχειρεί να εκσυγχρονίσει το πλαίσιο απασχόλησης, εισάγοντας μεγαλύτερη ευελιξία, ψηφιακά εργαλεία και ισχυρότερες δικλίδες προστασίας για τους εργαζόμε-

νους. «Χρειάζεται η εργασιακή νομοθεσία να εκσυγχρονιστεί, ώστε να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες».

Σημειώνει ότι το νομοσχέδιο στηρίζεται σε δύο βασικούς άξονες: ευελιξία και ασφάλεια για τους εργαζομένους από τη μία, και μείωση γραφειοκρατίας για τις επιχειρήσεις από την άλλη. «Θέλουμε εργαζομένους ικανοποιημένους, που παίρνουν δίκαιο μερίδιο από την επιτυχία των επιχειρήσεων. Θέλουμε καλύτερες συνθήκες εργασίας, αυξησεις μισθών και ένα πλαίσιο που προωθεί την επιχειρηματικότητα, χωρίς να θίγει τα εργασιακά δικαιώματα».

Νέες ρυθμίσεις για τους εργαζόμενους —

Εξηγεί ότι το νομοσχέδιο παρέχει περισσότερες δυνατότητες διευθέτησης του χρόνου εργασίας, από εβδομαδιαία έως ετήσια βάση, με συμφωνία εργοδότη και εργαζομένου. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η δυνατότητα εργασίας τεσσάρων ημερών την εβδομάδα, με δέκα ώρες ημερησίως. «Αυτό δίνει στους εργαζομένους τη δυνατότητα να προσαρμόζουν το πρόγραμμά τους στις οικογενειακές και προσωπικές τους ανάγκες».

Παράλληλα, επισημαίνεται ότι προβλέπεται μεγαλύτερη ευελιξία στις άδειες, όπως η δυνατότητα ο εργαζόμενος να «σπάσει» την άδεια αναψυχής του σε επιμέρους περιόδους, ώστε να προσαρμόζεται σε διαφορετικές οικογενειακές συνθήκες.

Ιδιαίτερη αναφορά κάνει στην ψηφιακή κάρτα εργασίας, που καταγράφει με ακρίβεια τον πραγματικό χρόνο απασχόλησης: «Αν μια επιχείρηση μειώσει μονομερώς τον μισθό μετά την ένταξη στον μηχανισμό της ψηφιακής κάρτας, αυτό θεωρείται βλαπτική μεταβολή. Θέλουμε ο μισθός να καθορίζεται με βάση την παραγωγικότητα και οι υπερωρίες να αμείβονται πραγματικά».

Μείωση γραφειοκρατίας για τις επιχειρήσεις —

Για τις επιχειρήσεις, το νομοσχέδιο εισάγει ψηφιακές διαδικασίες προσλήψεων και δηλώσεων: «Από τα τέσσερα έγγραφα που χρειάζονται σήμερα για πρόσληψη, πηγαίνουμε στο ένα, κι αυτό ψηφιακό. Εισάγουμε fast track διαδικασία μέσω εφαρμογής, όπου εργοδότης και εργαζόμενος θα μπορούν να συμφωνούν ηλεκτρονικά, μέσω του κινητού. Έτσι μειώνεται η αδήλωτη εργασία και τελειώνει η γραφειοκρατία των εγγράφων, των σφραγίδων και των υπογραφών». Επιπλέον, όλα τα έγχαρτα βιβλία προσωπικού, αδειών και ωραρίων καταργούνται και μεταφέρονται στο πληροφοριακό σύστημα Εργάνη, στο οποίο θα έχει πρόσβαση και η Επιθεώρηση Εργασίας.

Ιδιαίτερο βάρος δίνεται στα μέτρα υγείας και ασφάλειας. «Είχε να αναθεωρηθεί ο κώδικας 25 χρόνια. Τώρα οι συστάσεις των γιατρών εργασίας και τεχνικών ασφαλείας θα είναι γραπτές και θα ανεβαίνουν σε ηλεκτρονική πλατφόρμα, προσβάσιμη στην Επιθεώρηση Εργασίας», αναφέρει ο κ. Μηλαπιδής.

Στα εργοτάξια εισάγεται συντονιστής ασφαλείας για την αποφυγή ατυχημάτων. «Κανένας επιχειρηματίας δεν θέλει ατυχήματα. Οι νέες ρυθμίσεις ενισχύουν την πρόληψη και την ευθύνη».

Το ζήτημα των 13 ωρών —

«Δεν υποχρεώνουμε κανέναν να δουλέψει 13 ώρες — είναι μια δυνατότητα, όχι επιβολή», ξεκαθαρίζει ο κ. Μηλαπιδής, απαντώντας στην πιο συζητημένη διάταξη του νέου νομοσχεδίου. «Μέχρι σήμερα, στη χώρα μας υπήρχε η δυνατότητα περιοδικής απασχόλησης κατ' εξαίρεση μέχρι τις τρεις ώρες. Τώρα προστίθεται μία ακόμη, υπό συγκεκριμένες συνθήκες. Δηλαδή, από τη δέκατη μέχρι τη δέκατη τρίτη ώρα μπορεί να υπάρξει απασχόληση, μόνο εφόσον υπάρχει συμφωνία εργοδότη και εργαζόμενου και πάντα με προσαύξηση 40% στην αμοιβή. Και αυτό δεν μπορεί να γίνεται σε καθημερινή βάση».

Ο κ. Μηλαπιδής εξηγεί ότι το μέτρο αφορά περιπτώσεις προσωρινής ανάγκης, ό-

πως μια απογραφή σε κάποιο κατάστημα ή μια εργασία που πρέπει να ολοκληρωθεί σε σύντομο χρόνο, και επισημαίνει πως «οι ώρες αυτές συμπληφίζονται μέσα στην εβδομάδα, άρα αν κάποιος δουλέψει 13 ώρες τη μία μέρα, θα δουλέψει λιγότερες ή θα πάρει ρεπό τις υπόλοιπες».

«Το όριο του 11ώρου ανάπαυσης είναι απαραίσιμο — το επιβάλλει τόσο η ευρωπαϊκή οδηγία όσο και το διεθνές εργατικό δίκαιο. Δεν υπάρχει περίπτωση να καταργηθεί. Και φυσικά, η άρνηση υπερωρίας δεν μπορεί να επιφέρει απόλυση. Προστατεύεται με ειδική νομοθεσία και, αν ποτέ γίνει απόλυση, το βάρος της απόδειξης πέφτει στον εργοδότη». Άλλωστε, όπως τονίζει, «η 13η ώρα δεν είναι καινούργια στην πράξη — ήδη εφαρμόζεται όταν ένας εργαζόμενος έχει δύο εργοδότες, με πλήρη απασχόληση στον έναν και μερική στον άλλον. Η μόνη διαφορά είναι ότι τώρα η υπερωρία αυτή γίνεται με αυξημένη αμοιβή, δηλωμένη και ελεγχόμενη μέσω της ψηφιακής κάρτας. Η πραγματική τομή είναι η διαφάνεια. Πλέον όλες οι υπερωρίες καταγράφονται αυτόματα, δεν μπορούν να κρυφτούν πίσω από την κουρτίνα, και ο εργαζόμενος πληρώνεται με βάση τον πραγματικό χρόνο απασχόλησης. Αυτό είναι πρόοδος, όχι οπισθοδρόμηση».

Τηλεργασία και 24ωρη διαθεσιμότητα —

«Η αποσύνδεση είναι δικαίωμα, όχι πολυτέλεια», λέει ο Νίκος Μηλαπιδής, εξηγώντας ότι το νομοσχέδιο για την ψηφιακή εργασία καθιερώνει για πρώτη φορά, με σαφή τρόπο, τη δυνατότητα του εργαζόμενου να απενεργοποιείται πλήρως εκτός ωραρίου. «Όταν τελειώνει η εργασία, τελειώνει. Δεν υπάρχει καμία υποχρέωση να απαντάς σε e-mails, να συμμετέχεις σε τηλεδιασκέψεις ή να είσαι διαθέσιμος στο κινητό σου. Αυτό κατοχυρώνεται θεσμικά», αναφέρει.

«Το δικαίωμα αποσύνδεσης είναι κρίσιμο για την ψυχική υγεία, για την ισορροπία προσωπικής και επαγγελματικής ζωής και για την προστασία από τη λεγόμενη “αόρατη υπερωρία”, που έγινε μάλιστα στην τηλεργασία». Ο ίδιος εξηγεί ότι πλέον ο εργοδότης υποχρεούται να ενημερώνει γραπτώς τον εργαζόμενο για τα όρια της διαθεσιμότητας, ενώ κάθε παραβίαση θα καταγράφεται και θα επιφέρει κυρώσεις.

«Δεν θέλουμε εργαζόμενους που ζουν σε ένα διαρκές “πάντα on”, θέλουμε ανθρώπους που να μπορούν να ξεκουραστούν, να ζήσουν τη ζωή τους και να επιστρέψουν στη δουλειά τους παραγωγικοί. Η αποσύνδεση δεν είναι χαλάρωση, είναι επένδυση στην ανθρώπινη αντοχή. Η ψηφιακή κάρτα, που θα λειτουργεί και ως μηχανισμός καταγραφής της έναρξης και λήξης εργασίας, εξασφαλίζει ότι ο χρόνος εργασίας τηρείται απαρέγκλιτα. Αν ο εργαζόμενος κληθεί να εργαστεί εκτός ωραρίου, αυτό θα φαίνεται, θα πληρώνεται και θα ελέγχεται. Δεν θα υπάρχει πια γκριζά ζώνη».

Επαγγελματική και προσωπική ζωή —

Περιγράφοντας τη φιλοσοφία του νέου νομοσχεδίου, ο κ. Μηλαπιδής τονίζει ότι «Η ευελιξία δεν σημαίνει 24ωρη διαθεσιμότητα. Ο στόχος δεν είναι να δουλεύουμε περισσότερο, αλλά καλύτερα. Να μπορούμε να συνδυάζουμε την επαγγελματική και την προσωπική ζωή, χωρίς να θυσιάζουμε τη μία για την άλλη».

Η ισορροπία αυτή επιτυγχάνεται μέσα από ρυθμίσεις που δίνουν στον εργαζόμενο περισσότερη αυτονομία και στον εργοδότη περισσότερη σαφήνεια. «Για παράδειγμα, η δυνατότητα διευθέτησης του χρόνου εργασίας σε ατομικό επίπεδο — να επιλέξει κάποιος να δουλεύει τέσσερις ημέρες την εβδομάδα, δέκα ώρες τη μέρα, για να έχει την Παρασκευή ελεύθερη — είναι ακριβώς αυτό: μια ευκαιρία να ζεις πιο ανθρώπινα, χωρίς να χάνεις το εισόδημά σου. Ο κανόνας των 40 ωρών, το πενθήμερο και τα ανώτατα όρια υπερωριών δεν αλλάζουν — παραμένουν τα ίδια. Ό,τι γίνεται, γίνεται με συμφωνία και με πλήρη διαφάνεια».

Και η ψηφιακή κάρτα λειτουργεί ως εγγύηση: «Καταγράφει τον πραγματικό χρόνο απασχόλησης, προστατεύει και τον εργαζόμενο και τον εργοδότη, και διασφαλίζει ότι οι υπερωρίες πληρώνονται. Δεν ζούμε σε αγελαϊκά πλασμένη κοινωνία, αλλά όσο πιο καθαροί είναι οι κανόνες, τόσο περισσότερο κερδίζουν και οι δύο πλευρές». Στον φόντο της χαμηλής ανεργίας και της αυξανόμενης ζήτησης προσωπικού, ο κ. Μηλαπιδής εκτιμά ότι «η διαπραγματευτική δύναμη των εργαζομένων ενισχύεται συνεχώς. Οι επιχειρήσεις που προσφέρουν καλύτερες συνθήκες, σταθερότητα και σεβασμό στον χρόνο των ανθρώπων τους, κερδίζουν και σε φήμη και σε αποτελεσματικότητα. Το μοντέλο της “γαλέρας” δεν έχει θέση στη νέα αγορά εργασίας — και το νομοσχέδιο έρχεται για να το σφραγίσει αυτό θεσμικά».

Επισημαίνει επίσης ότι «το δημογραφικό είναι η μεγαλύτερη πρόκληση της χώρας. Αν δεν έχουμε εργατικό δυναμικό, δεν μπορούμε να κρατήσουμε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Είναι απαραίτητο να μουν στην αγορά εργασίας ομάδες που υποεκπροσωπούνται — κυρίως γυναίκες οι οποίες εγκλωβίζονται ανάμεσα στην ανατροφή των παιδιών και τη φροντίδα ηλικιωμένων. Γι' αυτό χρειάζεται ισχυρότερο σύστημα παιδικής φροντίδας και υποστήριξη για την τρίτη ηλικία. Οι κοινωνικοί φροντιστές θα είναι ένα από τα επαγγέλματα του μέλλοντος».

Ο κ. Μηλαπιδής καταλήγει ότι «Οφείλουμε να εξασφαλίσουμε διαφανείς εργασιακές σχέσεις και καλές συνθήκες για κάθε εργαζόμενο. Μόνο έτσι η ευελιξία θα μετατραπεί σε πραγματική πρόοδος, όχι σε ανασφάλεια».

Οφείλουμε να εξασφαλίσουμε διαφανείς εργασιακές σχέσεις και καλές συνθήκες για κάθε εργαζόμενο. Μόνο έτσι η ευελιξία θα μετατραπεί σε πραγματική πρόοδος.

Βασίλης Βασδέκης Το μέλλον ανήκει στα συνδυαστικά πτυχία

Ο πρύτανης του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, **Βασίλης Βασδέκης**, μιλά για τις πραγματικές ανάγκες της αγοράς εργασίας, τον ρόλο του πανεπιστημίου στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης και τα όρια της προσαρμογής ενός δημόσιου ιδρύματος στις ταχύτητες ενός κόσμου που αλλάζει.

Του **Λουκά Βελιδάκη**

Το γραφείο του είναι σχετικά ευρύχωρο κι αποπνέει κύρος. Ο πρύτανης του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΟΠΑ) είναι ένας ευπροσέγγιστος άνθρωπος. Πέραν αυτών, θα μπορούσες να τον χαρακτηρίσεις και «προϊόν» του brain gain της χώρας. Παρά τον τίτλο του, οι απαντήσεις αναδίδουν μία αίσθηση σεμνότητας – είναι κατά βάση συζητητής, δεν προσπαθεί να επιβάλλει την αυθεντία του ρόλου. Ανοίξαμε τη βεντάλια της εργασίας υπό το πρίσμα του πανεπιστημίου. Κάπου προς το τέλος της κουβέντας, τον ρωτάω: «Ποια είναι τα επαγγέλματα του μέλλοντος;». Τι θα απαντούσε σε έναν φοιτητή που τον ρωτά τι να σπουδάσει ώστε να βρει δουλειά; «Τα επαγγέλματα που σχετίζονται με την τεχνολογία θα έχουν μεγάλη ζήτηση – είτε μιλάμε για την ενέργεια, είτε για το software, είτε για την τεχνητή νοημοσύνη. Όμως, το πραγματικό μέλλον βρίσκεται στα συνδυαστικά πτυχία. Άνθρωποι με εξειδίκευση που συνδέει διαφορετικά πεδία – ο φιλόλογος που γνωρίζει στατιστική, ο αρχαιολόγος που δουλεύει με big data, ο οικονομολόγος με γνώσεις πληροφορικής. Το μέλλον είναι νέα πτυχία που ενώνουν επιστήμες».

Η εικόνα του πανεπιστημίου έχει αλλάξει αισθητά την τελευταία δεκαετία. «Αν κάναμε αυτή τη συζήτηση πριν από δέκα χρόνια, θα μιλούσαμε για επεισόδια. Σήμερα μιλάμε για το μέλλον. Αυτό δείχνει πόσο διαφορετικά είναι τα πράγματα. Ένας οργανισμός αναπτύσσεται μόνο σε συνθήκες ηρεμίας και σταθερότητας. Τέτοιες συνθήκες υπάρχουν πλέον σε μεγάλο βαθμό. Τα επεισόδια και οι ακραίες συμπεριφορές είναι λιγότερα. Δεν βλέπετε πια τίτλους που να αφορούν τέτοιες ειδήσεις για το ΟΠΑ στις εφημερίδες. Οι κοινωνικές συνθήκες αλλάζουν, όπως και οι φοιτητές».

Η εποχή των δεξιοτήτων

Οι απόφοιτοι των ελληνικών πανεπιστημίων δεν στερούνται γνώσεων, αλλά χαρακτηριστικών που σχετίζονται με την επικοινωνία, τη συνεργασία και τη διαχείριση ανθρώπων καταστάσεων, τα «soft skills». Όπως εξηγεί ο πρύτανης, «τα ακαδημαϊκά προσόντα των φοιτητών μας είναι επαρκή, πολύ επαρκή. Ίσως αυτό που λείπει είναι τα ανθρώπινα χαρακτηριστικά – η ικανότητα επικοινωνίας, η προσαρμοστικότητα, τα soft skills». Το Πανεπιστήμιο, όπως λέει, προσπαθεί να ενι-

σχύσει τέτοιου είδους δεξιότητες, αν και αναγνωρίζει ότι αυτά αποκτώνται με την εμπειρία.

Τα soft skills ενισχύονται μέσα από εξατομικευμένες εργασίες και παρουσιάσεις, αλλά η χρήση των εργαλείων AI έχει δημιουργήσει νέες προκλήσεις. «Υπάρχει πρόβλημα αντικειμενικότητας. Οι φοιτητές χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης κι αυτό καθιστά πιο δύσκολη την αξιολόγηση των πραγματικών τους ικανοτήτων».

Η αγορά μεταβάλλεται διαρκώς, οι τεχνολογικές εξελίξεις και η τεχνητή νοημοσύνη αλλάζουν την «αρχιτεκτονική των πραγμάτων». Η αλλαγή είναι γρήγορη, όμως σύμφωνα με τον κ. Βασδέκη, «στην πραγματικότητα τη βιώνουμε σιγά σιγά, ενώ εκείνη συμβαίνει ραγδαία».

Για το πώς το Οικονομικό Πανεπιστήμιο προσαρμόζεται στις νέες ανάγκες, ο πρύτανης εξηγεί ότι δεν υπάρχει ενιαίος τρόπος ενσωμάτωσης των τεχνολογικών και κοινωνικών αλλαγών: «Δεν είναι ομοιόμορφος ο τρόπος με τον οποίο αυτά αποτυπώνονται στα προγράμματα σπουδών. Άλλα τμήματα είναι πιο προσανατολισμένα στην τεχνολογία, άλλα λιγότερο. Το βασικό μας εργαλείο είναι οι εξωτερικές συμβουλευτικές επιτροπές. Για κάθε πρόγραμμα σπουδών υπάρχουν ομάδες από την αγορά που μας δίνουν εικόνα για το τι χρειάζονται οι επιχειρήσεις».

Στα τμήματα με τεχνολογικό προσανατολισμό, οι αλλαγές είναι πιο άμεσες. «Η έρευνα πολλών συναδέλφων έχει σχέση με την AI. Στην Πληροφορική ή στη Διοικητική Επιστήμη και Τεχνολογία η ενσωμάτωση είναι πιο έντονη. Άλλα τμήματα, όπως η Οργάνωση και Διοίκηση Επιχειρήσεων, ακολουθούν πιο αργά, γιατί δεν έχουν την ίδια επαφή με την τεχνολογία». Τα προγράμματα σπουδών, λέει, ανανεώνονται διαρκώς: «Οι αλλαγές ενσωματώνονται μέσα από τις επιτροπές και τη συνεχή επαφή με την αγορά, αλλά δεν μπορούν να γίνουν με ρυθμό τεχνολογικής αναβάθμισης. Δεν μπορούν να ενσωματωθούν άμεσα οι εξελίξεις της έρευνας στην εκπαίδευση – ειδικά στα προπτυχιακά προγράμματα, όπου η εκπαίδευση είναι πιο βασική».

Παρ' όλα αυτά, στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο υπάρχουν ήδη μαθήματα τεχνητής νοημοσύνης, τόσο στα προπτυχιακά όσο και στα μεταπτυχιακά προγράμματα. Ένα από τα πιο καινοτόμα προγράμματα, όπως

σημειώνει ο κ. Βασδέκης, είναι το μεταπτυχιακό στις «Ψηφιακές Μεθόδους στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες». «Φέρνει big data, μεγάλα γλωσσικά μοντέλα και τεχνητή νοημοσύνη στις ανθρωπιστικές επιστήμες – επιγραφές, αρχαία κείμενα, ανακαλύψεις. Είναι από τα λίγα προγράμματα όπου διδάσκονται μεγάλα γλωσσικά μοντέλα, όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στη χρήση». Και το σημαντικότερο: δίνει δουλειά σε ανθρώπους που διαφορετικά δεν θα είχαν αυτή τη δυνατότητα στο πεδίο της τεχνολογίας: αρχαιολόγους, φιλόλογους, αποφοίτους ξένων γλωσσών.

Η αγορά εργασίας και η AI

Στο ερώτημα πώς το ΟΠΑ αξιοποιεί τα δεδομένα της αγοράς για να αναθεωρεί τα προγράμματά του, ο κ. Βασδέκης επιστρέφει στις επιτροπές: «Από εκεί αντλούμε τις πληροφορίες. Η AI είναι ένα μόνο κομμάτι. Αυτό που μας ενδιαφέρει πιο πολύ είναι να φτιάχνουμε προγράμματα που βοηθούν τους φοιτητές να βρουν δουλειά. Η τεχνητή νοημοσύνη συζητείται πολύ, αλλά ακόμη δεν έχει μετασχηματίσει την αγορά. Είμαστε στη φάση της απλής χρήσης, όχι των βαριών εφαρμογών – δεν έχει μπει ακόμα στην αγορά με τρόπο που να αλλάζει τη ζωή των ανθρώπων».

Αναφέρει χαρακτηριστικά ένα παράδειγμα: «Φανταστείτε ένα σύστημα όπου τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα μιας γειτονιάς ανταλλάσσουν ενέργεια μεταξύ τους τη νύχτα μέσω AI. Αυτή θα είναι μια εφαρμογή με πραγματικό κοινωνικό αντίκτυπο, αλλά ακόμη δεν υπάρχει. Βρισκόμαστε σε μεταβατική φάση».

«Οι εταιρείες θα ήθελαν εξειδικευμένους ανθρώπους πάνω στην AI, αλλά αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν πολλοί. Η χρήση είναι απλή. Αυτό όμως θα αλλάξει στα επόμενα χρόνια και εκεί είναι ο ρόλος μας: να βοηθήσουμε να γίνει η μετάβαση ομαλά».

Brain drain και χρηματοδότηση

Για τη διαρροή επιστημόνων στο εξωτερικό, ο πρύτανης είναι ρεαλιστής:

«Η ελληνική έρευνα και τα πανεπιστήμια θα μπορούσαν να είναι ισχυρό κίνητρο επιστροφής, αλλά δεν υπάρχουν τα εργαλεία. Το βασικό εργαλείο είναι τα χρήματα. Για να επιστρέψει κάποιος χρειάζεται αξιοπρεπείς αποδοχές και συνθήκες εργασίας. Αυτή είναι η μεγαλύτερη δομική αδυναμία του ελληνικού πανεπιστημίου».

Το ίδιο το σύστημα, όπως εξηγεί, λειτουργεί με βαριές δομές: «Είμαστε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, άρα υπαγόμαστε στο δημόσιο λογιστικό». Οι διαδικασίες είναι γραφειοκρατικές, χρειάζονται άνθρωποι για να ξεδιαλύνουν ένα κουβάρι νόμων. Επιπλέον, η στελέχωση παραμένει ένα μεγάλο πρόβλημα: «Ακόμη κι αν υπάρχει πολιτική αντικατάστασης όσων αποχωρούν, χρειάζονται τουλάχιστον δύο χρόνια για να καλυφθεί μια θέση. Κι αυτό, τη στιγμή που οι φοιτητές αυξάνονται και οι ανάγκες μεγαλώνουν». Είναι ένα σύστημα που δεν μπορεί να τρέξει με τους ρυθμούς της αγοράς.

Για το ίδιο το Οικονομικό Πανεπιστήμιο, ο πρύτανης αναγνωρίζει δύο βασικές προκλήσεις: «Υποδομές και χρηματοδότηση».

Το σχέδιο της επόμενης δεκαετίας περιλαμβάνει νέα κτίρια. «Βρισκόμαστε στο κέντρο της Αθήνας και οι χώροι είναι περιορισμένοι. Έχουμε σχέδιο για νέα, σύγχρονα κτίρια και υποστήριξη από το κράτος. Παράλληλα, κινούμαστε δυναμικά με την εταιρεία αξιοποίησης περιουσίας και το Κέντρο Διά Βίου Μάθησης. Προχωρούμε σε διεθνοποιημένα executive courses. Θέλουμε να φέρουμε κόσμο από το εξωτερικό για να εκπαιδευτεί στην Αθήνα. Το κλίμα, η πόλη, η ενέργεια, όλα βοηθούν σ' αυτό». Μπορεί έτσι να δοθεί ώθηση στο brain gain; «Η ελληνική έρευνα θα μπορούσε να αποτελέσει εργαλείο επιστροφής, αλλά δεν έχει τα μέσα. Οι άνθρωποι, για να γυρίσουν, χρειάζονται κίνητρα – εργασιακές συνθήκες και μισθό».

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η ενέργεια είναι στην καρδιά των πάντων, γι' αυτό και η ΔΕΠΑ είναι σήμερα παντού. Από το Φυσικό Αέριο μέχρι όλη την αλυσίδα της ενέργειας και από τα μεγάλα έργα και τις στρατηγικές υποδομές, μέχρι την επιχείρηση και το σπίτι. Με εξωστρέφεια και διεθνείς συνεργασίες, εγγυάται την ενεργειακή ασφάλεια της χώρας. Συμμετέχοντας σε νέες, σύγχρονες μονάδες παραγωγής ενέργειας, διασφαλίζει τη σταθερότητα του συστήματος και ενισχύει τον ανταγωνισμό. Με επενδύσεις στην καθαρή ενέργεια, τα ανανεώσιμα καύσιμα και τις νέες τεχνολογίες, δημιουργεί ένα βιώσιμο μέλλον για όλους. Και επειδή στην καρδιά της βιώσιμης στρατηγικής είναι ο άνθρωπος, η ΔΕΠΑ είναι πάντα δίπλα στον καταναλωτή, στους εργαζόμενούς της και στις τοπικές κοινωνίες.

choose

ΟΜΙΛΟΣ

ΔΕΠΑ Εμπορίας Μ.Α.Ε.

ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Η νέα κουλτούρα της εργασίας Από την επιβίωση στην ευημερία —

Η Έλενα Μακρή και ο Νίκος Φόρος από το Kariera μιλούν για την ψυχική ανθεκτικότητα, την ευελιξία και τη νέα σχέση των γενεών με τη δουλειά

Του Λουκά Βελιδάκη

Έλενα Μακρή Αν έχεις ψυχικά υγιείς ανθρώπους, έχεις κι έναν υγιή οργανισμό —

Η Έλενα Μακρή ανήκει στη γενιά που γνώρισε την εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού από την εποχή των Blackberry και των εκπαιδευτικών budgets μέχρι τη μεταπανδημική κουλτούρα του wellness. Τώρα, από τη θέση της διευθύντριας Ανθρώπινου Δυναμικού στο kariera.gr, μας μιλά για τη μετάβαση των επιχειρήσεων, τις νέες ισορροπίες μεταξύ παραγωγικότητας και ψυχικής υγείας, και τη σχέση των γενεών στον χώρο εργασίας.

Όταν ξεκινούσε την πορεία της στο HR, λίγο πριν από το 2000, τα πράγματα έμοιαζαν πιο ευνοϊκά. Υπήρχε διάθεση, budget, χώρος για πρωτοβουλίες. «Μπορούσαμε να υλοποιούμε ανθρωποκεντρικές δράσεις σε

όλο το φάσμα του HR, με στόχο τη συνεχή εκπαίδευση και ανάπτυξη των ανθρώπων μας. Τα “soft skills” είχαν τη θέση τους στην εργασιακή καθημερινότητα». Η εποχή το επέτρεπε. Οι οργανισμοί μεγάλωναν, τα τμήματα ανθρώπινου δυναμικού είχαν ενεργό ρόλο στη διαμόρφωση της κουλτούρας και οι εργαζόμενοι ένιωθαν ότι συμμετέχουν σε κάτι που αναπτύσσεται.

Ύστερα ήρθε η κρίση. Και μαζί της, μια ολόκληρη αλλαγή νοοτροπίας. «Τότε λειτουργούσαμε με το σκεπτικό ότι πρέπει να είμαστε ευγνώμονες που έχουμε μια δουλειά. Δεν βάζαμε όρια. Ούτε εμείς, ούτε οι εταιρείες. Σκεφτόμασταν πιο πολύ την ανάγκη του οργανισμού παρά τη δική μας». Οι εργαζόμενοι εκείνης της εποχής δύσκολα άλλαζαν δουλειά. «Τότε υπήρχε δέσμευση. Αν ήσουν σε έναν καλό οργανισμό, έλεγες “εδώ μπορώ να μείνω για χρόνια”».

Παράλληλα, η τεχνολογία έμπαινε σιγά σιγά στο γραφείο. «Θυμάμαι όταν ήρθε το Blackberry – ήταν προνόμιο. Κι όμως, μαζί του ήρθε και η προσδοκία να είσαι διαθέσιμος 24/7. Η δουλειά δεν τελείωνε όταν έβγαινες από το γραφείο». Το HR, τότε, έγινε πιο «λειτουργικό». «Μετά το 2012, το δημιουργικό κομμάτι περιορίστηκε. Η εκπαίδευση, η ανάπτυξη, τα προγράμματα για τους ανθρώπους άρχισαν να θεωρούνται πολυτέλεια».

Η ανάκαμψη δεν πρόλαβε να ολοκληρωθεί. «Πάνω που άρχισε να ομαλοποιείται η κατάσταση, ήρθε η πανδημία του COVID-19». Και με αυτή, ήρθε και μια νέα πραγματικότητα. «Ξαφνικά βρεθήκαμε να πρέπει να εμπιστευτούμε ανθρώπους που δεν βλέπαμε. Έπρεπε να εστιάσουμε στο αποτέλεσμα, όχι στη φυσική παρουσία. Ήταν πρόκληση, αλλά και μάθημα». Το remote και η ευελιξία μπήκαν για πρώτη φορά στον πυρήνα της εργασίας. «Κανείς δεν περίμενε ότι θα λειτουργήσει τόσο αποτελεσματικά. Αλλά λειτουργήσε. Έτσι αναδείχθηκε η αξία της εμπιστοσύνης στον εργασιακό χώρο».

Μετά την πανδημία, το τοπίο άλλαξε οριστικά. «Για πρώτη φορά μπήκαν στο επίκεντρο της συζήτησης η ευεξία και η ψυχική υγεία. Αυτός που κάποτε λέγαμε work-life balance περιοριζόταν στο ωράριο. Τώρα μιλάμε για κάτι πιο βαθύ: πώς νιώθει ο εργαζόμενος συνολικά, τόσο στον προσωπικό όσο και στον επαγγελ-

ματικό τομέα». Οι νεότερες γενιές το έφεραν αυτό στην ατζέντα. «Για την Gen Z, η ευημερία δεν είναι πολυτέλεια. Είναι προϋπόθεση. Ρωτούν από την πρώτη συνέντευξη: ποια είναι η εταιρική κουλτούρα, ποιο το εργασιακό κλίμα, πώς λειτουργεί η ομάδα».

Η Έλενα Μακρή δεν το θεωρεί υπερβολή αυτό. «Πιστεύω ότι αυτά τα παιδιά έχουν δίκιο. Δεν χρειάζεται να ζήσουν τις δυσκολίες που ζήσαμε εμείς. Η ευημερία δεν είναι αδυναμία· είναι προϋπόθεση για την απόδοση. Αν ένας οργανισμός δεν αγκαλιάσει τις ανάγκες των εργαζομένων του, δεν μπορεί να ελπίζει σε βιώσιμη παραγωγικότητα».

Αυτό εξάλλου, είναι και το μεγάλο στοίχημα. «Ως χώρα, είμαστε κάτω από τον μέσο όρο της Ευρώπης στην παραγωγικότητα ανά ώρα εργασίας. Και ταυτόχρονα έχουμε πολύ υψηλά επίπεδα άγχους και burnout. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας υπολογίζει τεράστιες απώλειες στην παγκόσμια οικονομία, λόγω στρες και κατάθλιψης. Κι όμως, αν επενδύσουμε ένα ευρώ στην ψυχική υγεία, παίρνουμε πίσω τέσσερα». Το wellness, όπως το βλέπει η ίδια, δεν είναι πρόγραμμα, είναι κουλτούρα.

«Δεν είναι αρκετό να έχεις ψυχολόγο ή γυμναστήριο στο γραφείο και να κάνεις “check the box”. Απαιτείται μια ολιστική στρατηγική προσέγγιση, με δράσεις που αφορούν την ευημερία των εργαζομένων, που να υλοποιούνται συστηματικά και με συνέπεια. Αν δεν γίνουν δομικές αλλαγές στις εργασιακές συνθήκες, υπάρχει πάντα το ρίσκο οι όποιες αποσπασματικές δράσεις να μην έχουν το επιθυμητό αποτέλεσμα».

Η κ. Μακρή αναφέρει και τα δεδομένα που δείχνουν το μέγεθος του προβλήματος: «Στην Ελλάδα, το 55% των εργαζομένων δηλώνει burnout, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα της Hellas EAP. Το 88% ζητά οι προϊστάμενοι να εκπαιδευτούν ώστε να αναγνωρίζουν τα ζητήματα ψυχικής υγείας. Και ενώ οι εργοδότες πιστεύουν ότι παρέχουν υποστήριξη, οι εργαζόμενοι λένε ότι δεν τη λαμβάνουν».

Η ευημερία, λοιπόν, έχει τουλάχιστον

“Δεν αρκεί να λες ότι σε νοιάζει ο άνθρωπος. Πρέπει να το εννοείς. Η καλή υγεία των εργαζομένων είναι η καλή υγεία της επιχείρησης.”

τέσσερις διαστάσεις: ψυχική, σωματική, επαγγελματική και κοινωνική. «Κάθε άνθρωπος δεν είναι μόνο εργαζόμενος. Κουβαλάει τις προσωπικές του προκλήσεις, τις ανησυχίες του, τις ανάγκες του. Και η αλλαγή έχει ήδη ξεκινήσει. Σήμερα μιλάμε πιο ανοικτά για την ψυχική υγεία. Οι άνθρωποι, και ιδιαίτερα οι νεότερες γενιές, δεν φοβούνται πια να μοιραστούν ό,τι τους απασχολεί. Παλιά αυτά ήταν ταμπού. Τώρα όχι».

Τι γίνεται όμως με τις παλαιότερες γενιές; «Κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός. Κάποιοι προσαρμόζονται πιο εύκολα, ωστόσο άλλοι δυσκολεύονται. Όμως, όσο αλλάζει η συλλογική κουλτούρα, αλλάζει και η συμπεριφορά. Όπως σταμάτησε κάποτε το κάπνισμα στα γραφεία, έτσι σήμερα αλλάζει η νοοτροπία για την ψυχική υγεία».

Η λύση, λέει, είναι η εκπαίδευση. «Το 2022, ο WHO εξέδωσε κατευθυντήριες οδηγίες για τη ψυχική υγεία στην εργασία: προτείνει οργανωτικές παρεμβάσεις, εκπαίδευση εργοδοτών και εργαζομένων, υποστήριξη επανόδου στην εργασία, καθώς και αντιμετώπιση των εργασιακών συνθηκών που δημιουργούν ψυχοκοινωνικούς κινδύνους. Αν επενδύσεις στην ανθεκτικότητα των ανθρώπων σου, επενδύεις στη δική σου ανθεκτικότητα ως οργανισμός».

Στο τέλος, όλα επιστρέφουν στην αυθεντικότητα. «Δεν αρκεί να λες ότι σε νοιάζει ο άνθρωπος. Πρέπει να το εννοείς. Η καλή υγεία των εργαζομένων είναι η καλή υγεία της επιχείρησης».

Νίκος Φόρος Η νέα αγορά εργασίας δεν έχει manual

Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα αλλάζει με ρυθμό που δεν έχει προηγούμενο. Τεχνική νοημοσύνη, τηλεργασία, τέσσερις διαφορετικές γενιές στον ίδιο επαγγελματικό χώρο, ριζικά νέα πρότυπα ευ-

ελιξίας και προσδοκιών. Ο Νίκος Φόρος, Talent Intelligence Manager στο kariera.gr, παρακολουθεί τις μεταβολές μέσα από τα δεδομένα, αλλά και πίσω από αυτά. Πώς σκέφτονται οι άνθρωποι, τι ζητούν και γιατί φεύγουν.

Εξηγεί πού βρίσκεται σήμερα η ελληνική αγορά εργασίας, τι σημαίνει πραγματικά «ικανοποιημένος εργαζόμενος» και γιατί η αυθεντικότητα είναι το ισχυρότερο brand. «Ζούμε σε μια εποχή που η αγορά εργασίας έχει γίνει πιο απαιτητική, όχι πιο δύσκολη», λέει. «Οι απαιτήσεις είναι διαφορετικές. Δεν αρκεί να ξέρεις το αντικείμενό σου, χρειάζεται να έχεις αντοχή στην αλλαγή, προσαρμοστικότητα και τα λεγόμενα soft skills».

Η επικοινωνία, όπως τονίζει, είναι η δεξιότητα που καθορίζει σχεδόν τα πάντα. «Το θέμα δεν είναι απλώς να στείλεις ένα σωστό email ή να μιλήσεις ωραία. Είναι να καταλάβεις πραγματικά τον συνομιλητή σου, να ακούσεις ενεργά, να δώσεις λύση. Οι νεότερες γενιές δυσκολεύονται συχνά σ' αυτό, κυρίως γιατί έχουν μάθει να επικοινωνούν ψηφιακά».

Κριτική σκέψη, επίλυση προβλημάτων, δημιουργικότητα – όλα αυτά, σημειώνει, είναι το νέο νόμισμα στην αγορά εργασίας. «Δεν είναι προαιρετικά. Είναι ο λόγος που κάποιος θα μείνει, θα εξελιχθεί ή θα χαθεί στον επαγγελματικό ανταγωνισμό».

Η πιο πρόσφατη έρευνα του kariera με το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών αποτυπώνει μια σαφή μετατόπιση. «Ναι, ο μισθός είναι πάντα ο πρώτος λόγος για να παραμείνει κάποιος σε μια δουλειά. Αλλά δεν αρκεί για να είναι ικανοποιημένος. Έξι στους δέκα εργαζομένους δηλώνουν ότι θέλουν πάνω απ' όλα σεβασμό, αξιοκρατία και υποστήριξη. Αν δεν τα νιώθουν αυτά, ούτε ο καλύτερος μισθός δεν τους κρατάει. Θέλουν καθαρή επικοινωνία με τη διοίκηση, ένα περιβάλλον όπου η φωνή τους μετράει».

Σύμφωνα με τον ίδιο, το εργασιακό περιβάλλον έχει ξεπεράσει τη μισθολογική παράμετρο. «Το βλέπουμε και στους εργοδότες: όταν ρωτάμε γιατί οι άνθρωποι τους μένουν, οι απαντήσεις αφορούν την κουλτούρα, τις σχέσεις, το νόημα της δουλειάς, όχι μόνο το εισόδημα».

Ο Νίκος Φόρος θεωρεί την ευελιξία το πιο καθαρό μήνυμα της νέας εποχής. «Δεν μιλάμε για το αν κάποιος ξεκινάει στις 9 ή στις 9:30. Μιλάμε για την ελευθερία να μπορείς να ρυθμίσεις τη ζωή σου. Αν έχω μια υποχρέωση το πρωί, να μπορώ να ξεκινήσω αργότερα τη δουλειά, χωρίς να πρέπει να απολογηθώ».

Το μοντέλο της υβριδικής εργασίας (τρεις μέρες στο γραφείο, δύο στο σπίτι) εμφανίζεται όλο και περισσότερο. «Στην πράξη, είναι αυτό που λειτουργεί καλύτερα. Οι άνθρωποι διατηρούν τη σύνδεση με τους συναδέλφους τους, αλλά έχουν και χώρο για συγκέντρωση, ηρεμία και προσωπικές υποχρεώσεις. Η παραγωγικότητα δεν εξαρτάται από το πού είσαι, αλλά από το αν έχεις τα εργαλεία και την εμπιστοσύνη να κάνεις τη δουλειά σου».

Όπως σημειώνει, «Πολλές εταιρείες πειραματίζονται ακόμη πιο θαρραλέα: τετραήμερη εργασία το καλοκαίρι, ευέλικτα ωράρια, εσω-

τερικά προγράμματα ευεξίας. Δεν είναι πια “παροχές”, είναι ανάγκη».

Η Gen Z και το job hopping

Οι νέοι εργαζόμενοι, όπως επισημαίνει ο κ. Φόρος, έχουν εντελώς διαφορετική σχέση με τη δουλειά. «Οι Gen Z δεν αντιλαμβάνονται την εργασία ως υποχρέωση. Θέλουν να έχει νόημα, να τους εκφράζει. Αν δεν το βρίσκουν αυτό, αλλάζουν δουλειά – και μάλιστα γρήγορα». Το job hopping είναι χαρακτηριστικό παράδειγμα: «Η δική μου γενιά έμενε για χρόνια στην ίδια εταιρεία. Σήμερα, κάποιος μπορεί να αλλάζει δουλειά κάθε έξι μήνες και να το θεωρεί φυσιολογικό. Δεν πρόκειται μόνο για ανυπομονησία. Είναι αναζήτηση εμπειριών, εξέλιξης, αναγνώρισης».

Σε πολλές περιπτώσεις η αλλαγή σημαίνει αύξηση: «Στην Ελλάδα ειδικά, ο ευκολότερος τρόπος για να πάρεις καλύτερο μισθό είναι να αλλάξεις εταιρεία. Οι νέοι το ξέρουν αυτό και το χρησιμοποιούν».

«Η gig economy έχει παγιωθεί και στην Ελλάδα. Από το freelancing μέχρι τις ψηφιακές πλατφόρμες, από τα μαθήματα και το graphic design μέχρι τους δημιουργούς περιεχομένου, η έννοια της εργασίας έχει γίνει πιο ρευστή. Η πανδημία πολλαπλασίασε το φαινόμενο. Ο κόσμος αναζήτησε εισόδημα από το σπίτι, και πολλοί ήταν αυτοί που το κράτησαν. Είναι πια στάση ζωής».

«Οι νεότεροι εργαζόμενοι», προσθέτει, «αντιμετωπίζουν το περιεχόμενο, τα social media και την εξωστρέφεια ως επαγγελματικό κεφάλαιο. Μπορεί για κάποιους να είναι παράλληλη δραστηριότητα, αλλά για πολλούς γίνεται κύρια πηγή εισοδήματος».

Η αυθεντικότητα ως νέα αξία των εργοδοτών

Η εικόνα των εταιρειών αλλάζει ριζικά. «Το employer branding δεν είναι πια θέμα PR. Είναι θέμα αλήθειας. Οι άνθρωποι μέσα στην εταιρεία μιλούν δημόσια για την εμπειρία τους. Αν υπάρχει χάσμα ανάμεσα στην επικοινωνία και την πραγματικότητα, φαίνεται αμέσως», επισημαίνει ο κ. Φόρος.

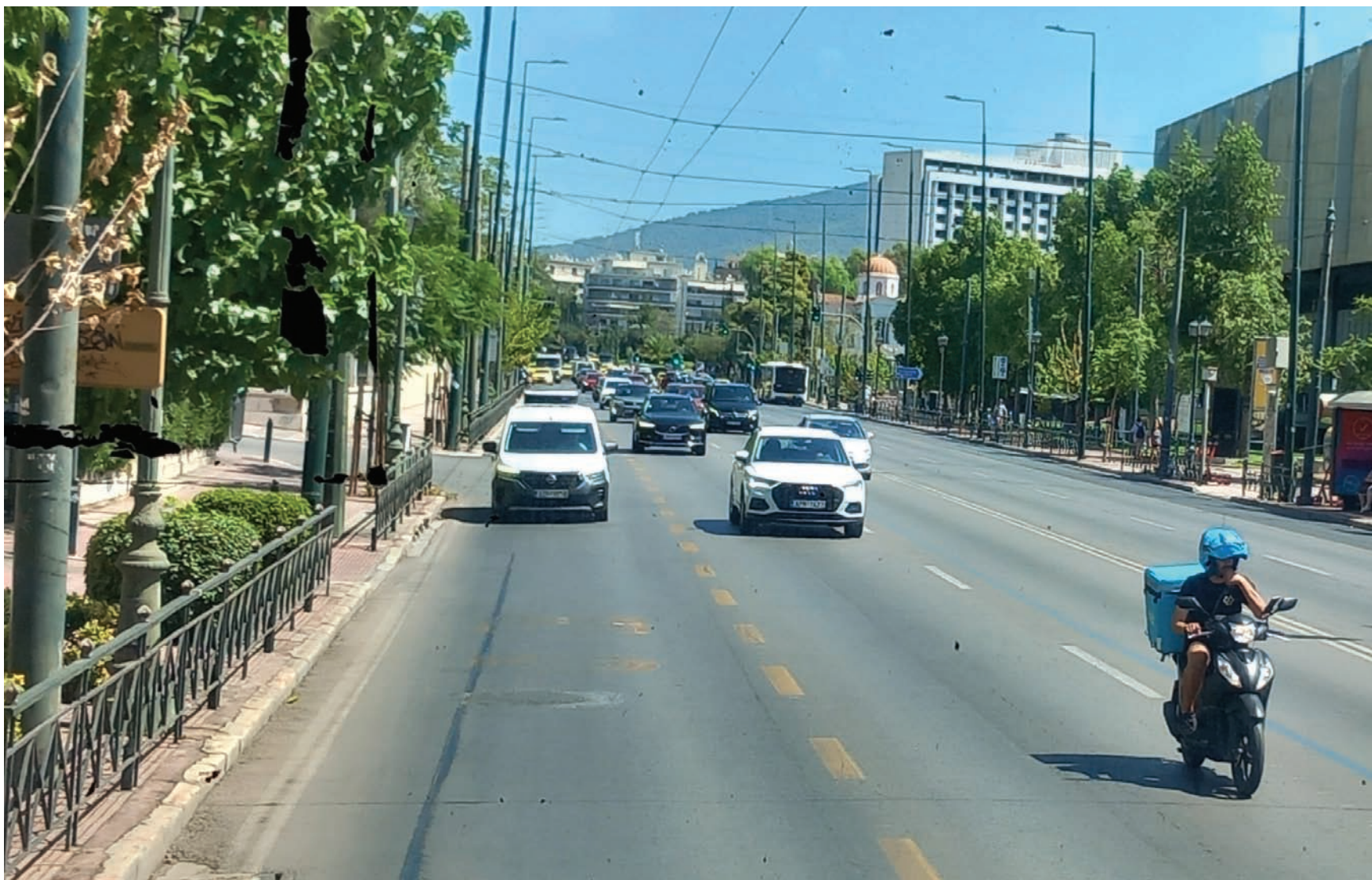
Όπως λέει, η αυθεντικότητα έχει τέσσερις αρχές: Διαφορετικότητα: «Τι σε κάνει μοναδικό εργοδότη». Αλήθεια: «Αυτό που λες, να ισχύει στην πράξη». Ελκυστικότητα: «Να δίνεις λόγο ώστε να σε επιλέξουν». Σαφήνεια: «Να περιγράφεις καθαρά τι προσφέρεις και τι περιμένεις». Τονίζει ότι οι εργαζόμενοι που νιώθουν καλά είναι οι καλύτεροι πρεσβευτές μιας εταιρείας. «Μπορεί να ξοδέψεις μια περιουσία σε καμπάνιες, αλλά αν μέσα υπάρχει δυσανεμία, θα φανεί σε ένα story ή σε ένα σχόλιο στο LinkedIn».

«Δεν υπάρχει πια “σωστός” τρόπος εργασίας. Υπάρχει ο τρόπος που ταιριάζει στον καθένα. Η αγορά έχει γίνει πολυκεντρική, ευέλικτη, απρόβλεπτη. Το manual έχει καεί. Αυτό που μετρά είναι η αυθεντικότητα, η προσαρμοστικότητα και η ειλικρίνεια – και από τις δύο πλευρές», καταλήγει.

“

Έξι στους δέκα εργαζόμενους δηλώνουν ότι θέλουν πάνω απ' όλα σεβασμό, αξιοκρατία και υποστήριξη. Αν δεν τα νιώθουν, ούτε ο καλύτερος μισθός δεν τους κρατάει.

”

Κώστας Ν. Ο διανομέας δεν είναι παιδί για τα θελήματα – είναι οδηγός, κάνει μια από τις πιο επικίνδυνες δουλειές της πόλης —

Δεκαεπτά χρόνια πάνω σε ένα μηχανάκι, στους δρόμους της Αθήνας. Ο **Κώστας Ν.** μιλά για την πραγματικότητα πίσω από τις πλατφόρμες, τον αλγόριθμο που καθορίζει τον μισθό, την εξάντληση και τη σιωπηλή επικινδυνότητα ενός επαγγέλματος χωρίς πλαίσιο προστασίας.

Του **Λουκά Βελιδάκη**

Ο Κώστας Ν. γνωρίζει τη δουλειά του διανομέα από μέσα – από τα χρόνια των μικρών καταστημάτων μέχρι τη νέα εποχή των πλατφορμών και της λεγόμενης «gig economy».

«Η δουλειά στη φύση της είναι ίδια. Δεν μπορεί να αλλάξει, γιατί έχει να κάνει με ένα πολύ συγκεκριμένο αντικείμενο: την οδήγηση. Και αυτό πρέπει πρώτα να το καταλάβουν οι ίδιοι οι διανομείς. Από εκεί και πέρα, το μόνο που έδειχνε να αλλάζει με τις πλατφόρμες ήταν πως θα πληρωνόμασταν κανονικά, θα είχαμε ασφάλιση, μια στοιχειώδη προστασία», σημειώνει με το που αρχίζει η κουβέντα μας.

Στην αρχή, οι πλατφόρμες δημιούργησαν την ψευδαίσθηση ότι προσφέρουν ευελιξία και ανεξαρτησία. «Δεν είναι αλήθεια. Υπάρχει ένας πυρήνας ανθρώπων που δουλεύει σταθερά και γύρω του γυρίζει ένας διαρκώς ανανε-

ούμενος κύκλος. Οι καινούργιοι δεν μένουν. Οι πλατφόρμες αντλούν πια μεγάλο μέρος του εργατικού δυναμικού από μετανάστες, που δεν γνωρίζουν την πόλη, τους δρόμους, την οδική συμπεριφορά. Έτσι συμβαίνουν πολλά ατυχήματα». Κάποιοι, προσθέτει, οδηγούν απερίσκεπτα – όχι επειδή είναι απρόσεκτοι, αλλά γιατί ο τρόπος πληρωμής τους ωθεί εκεί: «Όσο περισσότερες παραγγελίες παραδώσεις, τόσο περισσότερα παίρνεις. Αν δουλεύεις με το κομμάτι, πρέπει να τρέξεις».

Όπως εξηγεί, αρχικά υπήρχαν διαφορές μεταξύ των εταιρειών: «Η μία δούλευε με κανονικές προσλήψεις, η άλλη με το γνωστό κόλπο του μπλοκακιού. Όμως το νομικό πλαίσιο γύρω από τη δουλειά μας δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει ούτε καν σήμερα». Κι εξηγεί: «Όταν δούλευες ως μισθωτός στην πλατφόρμα είχες κάποια μέσα προστασίας που σου δίνανε,

είχες την ασφάλισή σου. Εγώ ήμουν μισθωτός γιατί η πλατφόρμα δήλωνε ότι χρειαζόταν στόλος, διανομείς. Σε έπαιρναν τηλέφωνο, περνούσες μια συνέντευξη. Σου έκαναν κανονική πρόσληψη».

«Σε αντίθεση με την πλειονότητα που δούλευε σε τοπικά μαγαζιά, ήσουν διανομέας πολυτελείας πλέον. Είχες δομημένο ωράριο, ασφάλεια, μέσα ατομικής προστασίας. Μπορεί να ήταν ελλιπή στην αρχή, αλλά βελτιώθηκαν με τον χρόνο. Βέβαια, το μεγαλύτερο αγκάθι είναι ότι στη δουλειά μας δεν υπάρχει νομικό πλαίσιο. Και η ιδιαιτερότητα στο επάγγελμά μας είναι ότι δεν είμαστε απλοί υπάλληλοι. Είμαστε ταχυμεταφορείς, οδηγοί. Δεν είμαστε ούτε παιδιά, ούτε “delivery”, ούτε πακετάδες. Είμαστε οδηγοί, με ό,τι αυτό σημαίνει. Κάνουμε ένα από τα πιο επικίνδυνα επαγγέλματα μέσα στον αστικό ιστό. Αλλά αυτό δεν πληρώνεται».

Ο Κώστας υπογραμμίζει την επικινδυνότητα: «Ετησίως έχουμε αρκετά θύματα. Εκτός δηλαδή από τα ατυχήματα, έχουμε δυστυχήματα κάθε χρόνο. Θέλω να μου πει οποιοσδήποτε ένα επάγγελμα το οποίο έχει επικινδυνότητα και δεν πληρώνεται παραπάνω. Έστω με ένα επίδομα επικινδυνότητας, με ένα βαρύ ένσημο. Δεν γίνεται να παίρνει ο κομμωτής και να μην παίρνει ο διανομέας, ο οποίος κυριολεκτικά διακινδυνεύει τη ζωή του σε κάθε στενό. Αντιμετωπίζουμε όλοι μυοσκελετικά προβλήματα. Εγώ έχω βγάλει αυχενικό σύνδρομο, με ζάλη. Και είμαστε κυριολεκτικά πίσω από μια εξάτμιση κάθε μέρα, για ώρες. Αν αυτό το επάγγελμα δεν θεωρείται επικίνδυνο και ανθυγιεινό, δεν ξέρω τι άλλο χρειάζεται να κάνουμε. Ίσως παρκούρ από κτίριο σε κτίριο για να πηγαίνουμε τις παραγγελίες;».

Ο αλγόριθμος —

Ο Κώστας περιγράφει ένα σύστημα που μοιάζει περισσότερο με χρηματιστήριο παρά με αγορά εργασίας. «Η πλειονότητα, ένα 99%, δουλεύει με μπλοκάκι. Πληρώνεται με το κομμάτι, αλλά η τιμή δεν κρίνεται από τον διανομέα. Την καθορίζει ένας αλγόριθμος που λειτουργεί πάντα υπέρ της εταιρείας. Ουσιαστικά πλειστηριάζει κάθε παραγγελία. Αν την απορρίψει ο πρώτος, πάει στον επόμενο με λίγο μεγαλύτερη τιμή. Όμως το αποτέλεσμα είναι πάντα προς τα κάτω».

Η βασική παραγγελία, εξηγεί, έχει πέσει στα 1,10-1,20 ευρώ, συν τη χιλιομετρική αποζη-

μίωση. «Και το χειρότερο; Η τιμή εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των διανομέων εκείνη τη στιγμή. Αν είμαστε πολλοί, πέφτει. Αν είμαστε λίγοι, ανεβαίνει. Το σύστημα το μετράει σε πραγματικό χρόνο».

Στην πράξη, οι αποδοχές διαφέρουν από πλατφόρμα σε πλατφόρμα. «Στη μία μπορεί να πάρεις 1,5 ευρώ, στην άλλη 2,10 ή 2,30. Ίσως και λιγότερα».

Χιλιόμετρα και κόπωση —

Η δουλειά έχει αλλάξει και ως προς το αντικείμενο: «Δεν μεταφέρουμε μόνο φαγητό. Κουβαλάμε φάρμακα, ψώνια, προϊόντα κάθε είδους. Πας σε φαρμακείο, παραλαμβάνεις και το πας στον πελάτη. Η πλατφόρμα έχει τη συμφωνία με το φαρμακείο. Ο διανομέας είναι απλώς ο ενδιάμεσος».

Το πιο μακρινό δρομολόγιο που έχει κάνει ήταν δέκα χιλιόμετρα, από Κηφισιά μέχρι Μεταξουργείο. Η μέρα του, άλλωστε, μετριέται σε χιλιόμετρα. «Σε ένα οκτάωρο βγαίνουν 70-95 χιλιόμετρα, καμιά φορά 60 αν σου κάτσει καλά ο αλγόριθμος. Κατά μέσο όρο 17-24 παραγγελίες. Παραπάνω δεν γίνεται. Η ζωή παράδοσης έχει μεγαλώσει, έχεις φανάρια, κίνηση, καιρό».

Συγκρίνει το παρόν με το παρελθόν, όταν εργάζονταν σε συγκεκριμένα μαγαζιά: «Εκεί η ακτίνα ήταν μικρή, αλλά η δουλειά ανασφάλιστη. Μαύρη εργασία. Ελάχιστα καταστήμα-

τα έδιναν μέσα προστασίας ή αποζημίωση για το όχημα – το 15% του μισθού για φθορές. Πολύ λά ούτε αυτό. Μεσαίωνα».

Σήμερα, για τους μισθωτούς στις πλατφόρμες, τα πράγματα είναι κάπως καλύτερα: «Έχουν ωράριο, ασφάλεια. Αλλά για τους ελεύθερους επαγγελματίες, είναι πολύ χειρότερα. Για να βγάλεις ό,τι έβγαζες πριν τέσσερα χρόνια, πρέπει να δουλεύεις 10-12 ώρες. Τότε η ελάχιστη παραγγελία ήταν 3,5-4 ευρώ».

Η κούραση δεν είναι μόνο σωματική. «Πριν τέσσερα χρόνια έβγαζες 70-80 ευρώ σε πέντε ή έξι ώρες. Τώρα χρειάζεται να δουλεύεις δέκα με δώδεκα ώρες. Είναι ζωή αυτή πάνω σε μηχανάκι; Και να τρέχεις γιατί πληρώνεσαι με το κομμάτι; Να αντιμετωπίζεις τα καιρικά φαινόμενα, την κίνηση, το στρες;».

Θυμάται τα χρόνια που ήταν οργανωμένοι: «Είχαμε σωματείο. Το λέγαμε τότε: μην τρέχετε να γίνετε freelancer, είναι παραμύθι. Η τουλάχιστον, οργανωθείτε για να αντισταθείτε στις μειώσεις. Το παραμύθι το είχαμε δει να παίζεται».

Η νέα πραγματικότητα, λέει, είναι ακόμη πιο θολή. «Οι εγγεγραμμένοι διανομείς στη μία πλατφόρμα είναι γύρω στους 5-6 χιλιάδες, άλλοι τόσοι είναι στην άλλη. Αλλά οι ενεργοί είναι πολύ λιγότεροι. Και τώρα υπάρχουν οι εργολάβοι, οι έμμεσοι εργοδότες. Έρχεσαι και δουλεύεις για μένα, αλλά στην πραγματικότητα εργοδότης είναι η πλατφόρμα. Στους εργολάβους, οι περισσότεροι δουλεύουν ανασφάλιστοι. Πολλοί είναι μετανάστες αλλά και Έλληνες. Μιλάμε για κατάμαυρη εργασία. Μπορεί να τους δηλώνουν δύο ώρες και να δουλεύουν δέκα. Άλλοι δεν έχουν καν δίπλωμα οδήγησης ή χαρτιά».

Το κύκλωμα, όπως το περιγράφει, είναι αόρατο: «Οι εργολάβοι –οι “στολάρχες” όπως τους λέμε– έχουν τα ID της εφαρμογής. Η εταιρεία τα δίνει σ’ αυτούς, κι αυτοί στους διανομείς. Αν η Επιθεώρηση Εργασίας ψάξει έναν εργολάβο, το ΑΦΜ του μπορεί να είναι ανενεργό ή να βρίσκεται στο Πακιστάν, στην Ινδία. Είναι “αυτοφοράκηδες”. Μέχρι να κλείσει το ένα ΑΦΜ, έχει ανοίξει άλλο. Το σπιράλ δεν τελειώνει. Χιλιάδες ευρώ φεύγουν από την οικονομία, μαύρα, χωρίς κανέναν έλεγχο».

Ο Κώστας μιλά χωρίς θυμό, αλλά με σταθερότητα. «Δεν λέω να έχουμε προνόμια που δεν έχουν άλλοι. Αλλά δεν γίνεται να κάνουμε ένα τόσο επικίνδυνο επάγγελμα και να μην υπάρχει ούτε ένα στοιχειώδες πλαίσιο προστασίας. Ο διανομέας δεν είναι “παιδί για τα θελήματα”. Είναι οδηγός, επαγγελματίας, και κάθε μέρα κινδυνεύει. Αξίζει σεβασμό».

“

Έχουμε αρκετά θύματα. Εκτός δηλαδή από τα ατυχήματα, έχουμε δυστυχήματα κάθε χρόνο. Θέλω να μου πει οποιοσδήποτε ένα επάγγελμα το οποίο έχει επικινδυνότητα και δεν πληρώνεται παραπάνω.

”

12

«Lidl - Γιατί αξίζει» Μια υπόσχεση προς την κοινωνία

Η **Νικολέττα Κολομπούρδα**, Chief People Officer & Member of the Board, Lidl Ελλάς, μιλάει για τη νέα διεθνή καμπάνια της Lidl

Της ΧΑΡΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

«Η υπόσχεση “Γιατί αξίζει” αποκτά ουσία όταν τη ζεις καθημερινά μέσα στην ομάδα», σημειώνει η **Νικολέττα Κολομπούρδα**, Chief People Officer & Member of the Board, Lidl Ελλάς, αναφερόμενη στη νέα, διεθνή καμπάνια της Lidl. Κι όπως λέει: «Το μεγαλύτερο στοίχημα της Lidl για την ελληνική αγορά είναι να επικοινωνηθεί αυτή η φιλοσοφία με αυθεντικότητα».

Στη Lidl Ελλάς έχουμε δημιουργήσει ένα περιβάλλον που στηρίζεται στη συμπερίληψη, τον σεβασμό και την εξέλιξη. Θέλουμε κάθε άνθρωπός μας να νιώθει ότι η φωνή του μετράει, ότι οι ιδέες του έχουν αξία και ότι μπορεί να ορίζει ο ίδιος την επαγγελματική του πορεία.

— Η Lidl εγκαινιάζει για πρώτη φορά μια διεθνή καμπάνια με το μήνυμα «Lidl. Γιατί αξίζει». Τι σημαίνει έχει για εσάς προσωπικά αυτό το μήνυμα και ποιο είναι το μεγαλύτερο στοιχείο αυτής της καμπάνιας για την ελληνική αγορά;

Το μήνυμα «Lidl – Γιατί αξίζει» είναι μια υπόσχεση προς τον πελάτη, την ομάδα μας, τους συνεργάτες, αλλά και την κοινωνία. Δεν πρόκειται απλώς για μια διεθνή καμπάνια που εφαρμόζεται ενιαία παντού· είναι μια ιδέα που αποκτά διαφορετικό χρώμα και δυναμική σε κάθε χώρα, ανάλογα με την κουλτούρα, τις ανάγκες και τις αξίες των ανθρώπων της. Για μένα, προσωπικά, το «Γιατί αξίζει» σημαίνει να βλέπεις αξία σε ό,τι κάνεις. Όχι μόνο στο αποτέλεσμα, αλλά στη διαδικασία, στις σχέσεις, στις επιλογές που καθορίζουν την πορεία σου. Είναι ένας τρόπος να συνδέεσαι με έναν σκοπό που ξεπερνά το εμπορικό κομμάτι και αγγίζει το ανθρώπινο. Το μεγαλύτερο στοιχείο για την ελληνική αγορά είναι να επικοινωνήσουμε αυτήν τη φιλοσοφία με αυθεντικότητα. Ως καταναλωτές έχουμε ευαισθησία και βαθιά αίσθηση αξιοπιστίας. Θέλουμε να βλέπουμε πίσω από τις λέξεις ουσία, συνέπεια και σεβασμό. Έτσι, αν το «Γιατί αξίζει» γίνει μια πραγματική εμπειρία για τον πελάτη, αν το νιώσει στην εξυπηρέτηση, στην ποιότητα, στην προσφορά και στον τρόπο που στεκόμαστε απέναντί του, τότε η καμπάνια θα έχει πετύχει τον στόχο της. Και αν το ίδιο μήνυμα το βιώσει και η ομάδα μας, τότε θα έχουμε πετύχει κάτι ακόμη σημαντικότερο: να είμαστε ένας οργανισμός που εμπνέει και εξελίσσει όσους και όσες ανήκουν σε αυτόν.

— Πώς μεταφράζεται στην πράξη η υπόσχεση «Γιατί αξίζει» για τους εργαζομένους της Lidl Ελλάς; Ως Chief People Officer, ποιο θεωρείτε το σημαντικότερο στοιχείο που κάνει τη Lidl έναν εργοδότη «που αξίζει»;

Η υπόσχεση «Γιατί αξίζει» αποκτά ουσία όταν τη ζεις καθημερινά μέσα στην ομάδα. Για εμάς, η αξία είναι βαθιά συνδεδεμένη με τον τρόπο που φροντίζουμε, εκπαιδεύουμε και ενδυναμώνουμε τους ανθρώπους μας. Επενδύουμε στην επαγγελματική τους ανά-

πτυξη, υποστηρίζουμε τις προσωπικές τους φιλοδοξίες και προσθέτουμε ουσιαστική αξία στη ζωή τους και στις οικογένειές τους. Δεν είναι τυχαίο ότι η Lidl Ελλάς έχει αναγνωριστεί ως **κορυφαίος εργοδότης για 9η συνεχόμενη χρονιά**. Αυτή η βράβευση είναι η επιβεβαίωση μιας κουλτούρας που τοποθετεί τον άνθρωπο στο επίκεντρο. Προσφέρουμε σταθερότητα, ασφάλεια και ένα περιβάλλον όπου η εξέλιξη είναι δεδομένη. Οι αξίες μας –σεβασμός, ρεαλισμός, εμπιστοσύνη, αποδοτικότητα και ομαδικότητα– εκφράζονται έμπρακτα μέσα από ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο παροχών που αγγίζει όλες τις πλευρές της ζωής των ανθρώπων μας: από τον ανταγωνιστικό μισθό και τις πρόσθετες παροχές, μέχρι την ιδιωτική ασφάλιση για όλους και όλες από την πρώτη μέρα, τα προγράμματα ευεξίας, τις συνεχείς εκπαιδεύσεις και επενδύσεις στο μέλλον της ομάδας μας.

Το σημαντικότερο στοιχείο, όμως, είναι η κουλτούρα εμπιστοσύνης. Οι άνθρωποι της Lidl ξέρουν ότι έχουν χώρο για να εκφραστούν, να προτείνουν, να κάνουν λάθη και να μάθουν. Αυτό το αίσθημα ασφάλειας και αναγνώρισης είναι που κάνει τη Lidl έναν εργοδότη που πραγματικά «αξίζει».

— Πώς διαμορφώνετε ένα περιβάλλον στο οποίο κάθε εργαζόμενος μπορεί να «ανθίσει» επαγγελματικά αλλά και προσωπικά;

Στη Lidl Ελλάς έχουμε δημιουργήσει ένα περιβάλλον που στηρίζεται στη συμπερίληψη, τον σεβασμό και την εξέλιξη. Θέλουμε κάθε άνθρωπός μας να νιώθει ότι η φωνή του μετράει, ότι οι ιδέες του έχουν αξία και ότι μπορεί να ορίζει ο ίδιος την επαγγελματική του πορεία. Επενδύουμε συστηματικά στη νέα γενιά, μέσα από προγράμματα όπως το **Lidl UP**, τα οποία δίνουν την ευκαιρία σε νέους επαγγελματίες να αναλάβουν ευθύνες από νωρίς και να χτίσουν μια ολοκληρωμένη καριέρα στο λιανεμπόριο. Παράλληλα, μέσα από στοχευμένα προγράμματα εκπαίδευσης, mentoring και coaching, υποστηρίζουμε τη συνεχή ανάπτυξη δεξιοτήτων και τη δημιουργία ξεκάθαρων διαδρομών εξέλιξης για όλους και όλες.

Η δέσμευσή μας στη διαφορετικότητα, την ισότητα και τη συμπερίληψη έχει αναγνωριστεί έμπρακτα, καθώς η Lidl Ελλάς έχει βραβευθεί **δύο συνεχόμενες χρονιές ως «DEI Team of the Year»**, ενώ φέτος αναδείχθηκε και **«HR Team of the Year»**, κάτι που επιβεβαιώνει ότι η φροντίδα για τους ανθρώπους μας είναι ουσιαστική και διαχρονική, με δράσεις που ξεχωρίζουν στην ελληνική αγορά.

Ταυτόχρονα, δίνουμε ιδιαίτερη σημασία στην ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Ενισχύουμε την ευελιξία, προωθούμε την ψυχική υγεία μέσα από ειδικά προγράμματα υποστήριξης, πρωτοπορούμε σε θέματα γονεϊκών παροχών και φροντίζουμε να αναγνωρίζουμε και να επιβραβεύουμε την προσπάθεια.

Όταν ένας οργανισμός δημιουργεί συνθήκες όπου ο άνθρωπος μπορεί να είναι ο εαυτός του, να εξελίσσεται με ρυθμό που τον εκφράζει και να αισθάνεται ότι η εταιρεία του στέκεται δίπλα του σε κάθε στάδιο της ζωής του, τότε μιλάμε για ένα περιβάλλον όπου πραγματικά αξίζει να «ανθίσεις».

— Αν έπρεπε να περιγράψετε με τρεις λέξεις τη «νοοτροπία Lidl», ποιες θα επιλέγατε;

Είναι ομαδική υπόθεση. Όλη η νοοτροπία μας χτίζεται γύρω από τον άνθρωπο. Από την ομάδα εξαρτάται κάθε μας βήμα προς τα μπροστά. Ό,τι έχουμε καταφέρει, το έχουμε καταφέρει χάρη στην ομάδα μας και στη διαφορετικότητά της. Αυτή είναι η δύναμή μας. Όλα ξεκινούν από το #μαζί.

— Πιστεύετε ότι οι εταιρείες σήμερα πρέπει να λειτουργούν ως «πολίτες με συνείδηση» και όχι μόνο ως επιχειρήσεις;

Απόλυτα. Στον κόσμο που ζούμε, μια εταιρεία δεν μπορεί να είναι απλώς ένας οικονομικός οργανισμός. Έχει ρόλο, επιρροή και ευθύνη. Οφείλει να λειτουργεί ως «πολίτης με συνείδηση», να συνεισφέρει θετικά στην κοινωνία και να αποτελεί πρότυπο συμπεριφοράς.

Στη Lidl Ελλάς απασχολούμε πάνω από 6.700 ανθρώπους που έχουν πάνω από 5.000 παιδιά. Οι αποφάσεις μας επηρεάζουν άμεσα τις οικογένειες αυτές. Το πιο σημαντικό, όμως, είναι ότι αυτή η κουλτούρα δεν επιβάλλεται «από πάνω». Είναι κομμάτι της καθημερινότητας των ανθρώπων μας. Από τον τρόπο που σχεδιάζουμε τα προϊόντα και τις υποδομές μας, μέχρι τον τρόπο που συνεργαζόμαστε μεταξύ μας, επιδιώκουμε να αφήνουμε πίσω μας θετικό αποτύπωμα και να αποτελούμε παράδειγμα προς μίμηση για την υπόλοιπη αγορά.

— Πώς φαντάζεστε τη Lidl Ελλάς του μέλλοντος;

Θέλω η Lidl Ελλάς του μέλλοντος να είναι ένας οργανισμός που θα παραμένει σημείο αναφοράς στην αγορά, όχι μόνο για τις τιμές ή τα προϊόντα της, αλλά για τον τρόπο που στέκεται απέναντι στους ανθρώπους της και στην κοινωνία. Να συνεχίσει να προσφέρει ευκαιρίες εξέλιξης, να καλλιεργεί κουλτούρα συνεργασίας και να εμπνέει μέσα από το παράδειγμά της και το ανθρωπινό της πρόσωπο. Με λίγα λόγια, τη **φαντάζομαι να συνεχίζει –κάθε μέρα– να αποδεικνύει γιατί αξίζει**.

Για μένα προσωπικά, το «Γιατί αξίζει» σημαίνει να βλέπεις αξία σε ό,τι κάνεις. Όχι μόνο στο αποτέλεσμα, αλλά στη διαδικασία, στις σχέσεις, στις επιλογές που καθορίζουν την πορεία σου. Είναι ένας τρόπος να συνδέεσαι με έναν σκοπό που ξεπερνά το εμπορικό κομμάτι και αγγίζει το ανθρώπινο.

Οι Αξίες μίας εταιρείας δεν είναι για τους τοίχους, είναι για τις πράξεις

Της **Δήμητρας Δασκαλάκη**, Γενικής Διευθύντριας Οργανωσιακής Ανάπτυξης & Επικοινωνίας της METRO (My market και METRO Cash & Carry)

➤ Όπως σε κάθε εταιρεία, έτσι και στη METRO έχουμε αξίες. Αξίες που εκφράζουν το DNA μας, τα πιστεύω μας, τον τρόπο που συνεργαζόμαστε, εξελισσόμαστε, αναπτυσσόμαστε και λειτουργούμε μέσα στην κοινωνία και στο επιχειρηματικό γίγνεσθαι.

Όπως σε κάθε εταιρεία, έχουμε «στολίσει» τις αξίες στους τοίχους μας, στο site μας, στα επικοινωνιακά μας εργαλεία εξωτερικά και εσωτερικά στον οργανισμό. Αυτό μας εξασφαλίζει ότι λειτουργούμε με επιχειρηματική ηθική;

Σε μία εταιρεία όπως η METRO, που λειτουργεί σε όλη την Ελλάδα και απασχολεί πάνω από 11.000 εργαζόμενους –οι περισσότεροι στο φυσικό κατάστημα–, πόσο εύκολο και εφικτό είναι τελικά να εφαρμόζουμε τις αξίες μας στην πράξη; Εκεί όπου δεν υπάρχουν κάμερες, δελτία τύπου και βραβεία, αλλά στο πεδίο; Στα δύσκολα. Εκεί που μετράει μόνο το πώς συμπεριφέρεσαι, πόσο σέβεσαι και πώς υποστηρίζεις ουσιαστικά τους ανθρώπους σου.

Οι αξίες έχουν «αξία» μόνο όταν μεταφράζονται σε πράξεις. Όταν γίνονται οδηγός για το πώς διοικούμε, πώς επιλέγουμε, πώς φερόμαστε. Το ήθος μιας εταιρείας αποδεικνύεται μόνο στην πράξη. Τη στιγμή που ένας εργαζόμενος νιώθει

πως ακούγεται, πως προστατεύεται, πως αντιμετωπίζεται δίκαια και με αξιοκρατία. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη ικανοποίηση από το να επισκεπτόμαστε τα My market, τα METRO Cash & Carry και τα κέντρα διανομής και να βλέπουμε βλέμματα ήρεμα, ανθρώπους που δεν αισθάνονται φόβο στη δουλειά τους. Η καθημερινότητά μας δεν είναι εύκολη, είναι απαιτητική, επίπονη, κουραστική, και γι' αυτό η επιχειρηματική ηθική αποκτά ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα. Γιατί έχει βαθμό δυσκολίας στην εφαρμογή της κάθε στιγμή.

- Ήθος είναι όταν ένας προϊστάμενος ακούει τον συνάδελφό του, μπαίνει στη θέση του, τον καθοδηγεί.
- Όταν μια γυναίκα στο ταμείο έχει τις ίδιες ευκαιρίες να εξελιχθεί με έναν άνδρα στην αποθήκη, χωρίς στερεοτυπικές αντιλήψεις.
- Όταν στο σύστημα αξιολόγησης όλοι κρίνονται με διαφάνεια και δικαιοσύνη, και μοναδικό κριτήριο την ποιότητα και το αποτέλεσμα της εργασίας τους.
- Ήθος είναι να δίνεις δεύτερες ευκαιρίες, να δείχνεις εμπιστοσύνη, να μην αφήνεις τη φωνή του πιο αδύναμου να χάνεται.
- Ήθος είναι να σέβεσαι και να μη βάζεις «ταμπέλες», να μην κατηγοριοποιείς, αλλά να εκπαιδεύεις και να παρακινείς όλους τους συνα-

δέλφους, σε όλα τα επίπεδα της ιεραρχίας, να κάνουν το ίδιο.

• Ήθος είναι να ρωτάς τον συνάδελφο «πώς είσαι σήμερα» και να το εννοείς. Να μη φοβάται να σου απαντήσει ότι «σήμερα δεν είμαι καλά. Δεν ξέρω εάν θα τα καταφέρω».

Δεν χρειάζεται πολλή φιλοσοφία για να καταλάβεις πότε μια εταιρεία έχει ήθος. Το καταλαβαίνεις από το βλέμμα των ανθρώπων της. Από το πώς μιλούν όταν δεν είναι μπροστά οι «από πάνω». Από το αν πάνε με χαρά στη δουλειά τους ή με βάρος και το κεφάλι κατεβασμένο.

Και φυσικά δεν υπάρχει «εταιρική ηθική» χωρίς συμπερίληψη. Και συμπερίληψη δεν σημαίνει απλώς να έχεις γυναίκες στη διοίκηση. Σημαίνει να έχεις ίσες ευκαιρίες και ίσες προσβάσεις παντού: στην εξέλιξη, στις αμοιβές, στην εκπαίδευση, στην αξιολόγηση.

Σημαίνει να σέβεσαι τη διαφορετικότητα σε όλες τις μορφές της. Να επιτρέπεις στους ανθρώπους να είναι ο εαυτός τους. Να μη χρειάζεται να «χωρέσουν» σε πρότυπα που δεν τους ταιριάζουν.

Όταν οι αξίες «λειτουργούν» μέσα στην καθημερινότητα, δεν χρειάζεται να τις φωνάξεις. Οι άνθρωποι τις μεταδίδουν από μόνοι τους. Και αυτό είναι το πιο ισχυρό employer branding: να μιλούν για σένα οι δικοί σου άνθρωποι με περηφάνια.

Φέτος, η METRO απέσπασε για πρώτη φορά τη διεθνή πιστοποίηση Top Employer και είμαστε πραγματικά περήφανοι γι' αυτό, γιατί αντικατοπτρίζει το ποιοι είμαστε μέσα μας, πώς λειτουργούμε με τους ανθρώπους μας και τι αποφάσεις παίρνουμε «όταν κανείς δεν μας βλέπει».

Στη METRO επικεντρώνουμε όλες μας τις προσπάθειες ώστε, όταν μιλάμε για ήθος, να εννοούμε διαφάνεια στις διαδικασίες και αξιοκρατία στις προαγωγές. Όταν μιλάμε για τόλμη, να εννοούμε το δικαίωμα να δοκιμάζεις χωρίς φόβο και κάθε μέρα να δίνεις τον καλύτερό σου εαυτό για να πετύχεις. Όταν μιλάμε για φροντίδα, να εννοούμε την ουσιαστική υποστήριξη δίπλα στον εργαζόμενο της πρώτης γραμμής, σε όλη την Ελλάδα. Και όταν μιλάμε για ενότητα, να εννοούμε αυτήν που χτίζεται με σεβασμό, συνεργασία και αληθινό ενδιαφέρον. Πιστεύω ότι το μέλλον της εργασίας δεν θα καθοριστεί μόνο από την τεχνολογία και το AI, αλλά και από την επιχειρηματική ηθική της και από τις αξίες που θα επιλέξει κάθε επιχείρηση και οργανισμός για να πορευθεί. Γιατί, για να επιτυγχάνουμε τους επιχειρηματικούς μας στόχους, οφείλουμε πρώτα να δίνουμε νόημα, να δημιουργούμε υπερηφάνεια και να αφήνουμε ένα θετικό αποτύπωμα στους ανθρώπους μας – και στον κόσμο γύρω μας.

Συμπερίληψη δεν σημαίνει απλώς να έχεις γυναίκες στη διοίκηση. Σημαίνει να έχεις ίσες ευκαιρίες και ίσες προσβάσεις παντού: στην εξέλιξη, στις αμοιβές, στην εκπαίδευση, στην αξιολόγηση.

#teammetro

11.000
εργαζόμενοι
1 εταιρεία
1 κορυφαία
διάκριση

top
EMPLOYER

Ελλάδα
Greece
2025

FOR A BETTER WORLD OF WORK

METRO

My market ✓

METRO
CASH & CARRY

Kaizen Gaming

Σταθερά στους top εργοδότες στην Ελλάδα

Με περισσότερους από 2.800 εργαζόμενους σε 19 χώρες, η ιστορία της ανάπτυξης της εταιρείας είναι κυρίως ιστορία ανθρώπων

«Πρώτα οι άνθρωποι μας» – αυτή είναι η καρδιά της φιλοσοφίας της Kaizen Gaming, η οποία για τρίτη συνεχόμενη χρονιά συγκαταλέγεται ανάμεσα στη λίστα των Best Work places in Tech στην Ελλάδα, από τον οργανισμό Great Place to Work. Πρόκειται για μια λίστα με εταιρείες τεχνολογίας που ξεχωρίζουν ως top εργοδότες στη χώρα, με την αναγνώριση αυτή να βασίζεται στις ανώνυμες απαντήσεις των ίδιων των εργαζομένων στο ερωτηματολόγιο του οργανισμού. Παράλληλα, η Kaizen Gaming έλαβε την ομώνυμη πιστοποίηση και στην Πορτογαλία, την Τσεχία, τη Βραζιλία, την Αργεντινή και την Κολομβία, χώρες στις οποίες έχει αναπτύξει ισχυρή παρουσία και δραστηριότητα. Να, λοιπόν, πώς το καταφέρνει.

Τεχνολογική πρωτοπορία με επίκεντρο τον άνθρωπο

Στην Kaizen Gaming, την ελληνική εταιρεία Game Tech που είναι μία από τις μεγαλύτερες και ταχύτερα αναπτυσσόμενες παγκοσμίως, οι άνθρωποι αποτελούν τη σημαντικότερη επένδυση. Με περισσότερους από 2.800 εργαζόμενους σε 19 χώρες, η ιστορία της ανάπτυξης της είναι κυρίως ιστορία ανθρώπων. Για αυτό η εμπειρία των εργαζομένων βρίσκεται στον πυρήνα της στρατηγικής της.

Εδώ, το «Employee Experience» δεν είναι αποσπασματικό, αλλά μια ολιστική στρατηγική. Από την πρώτη επαφή με την προσέλευση ταλέντων μέχρι την ανάπτυξη και την εξέλιξη, η εμπειρία είναι ενιαία, συνεκτική και στρατηγικά συνδεδεμένη με τους επιχειρησιακούς στόχους.

Η εμπειρία ξεκινά πριν από την ένταξη. Η Kaizen Gaming έχει χτίσει ισχυρό employer brand, με περισσότερους από 120 χιλιάδες ακολούθους στο LinkedIn και συμμετοχή σε πάνω από 32 careerfairs ετησίως. Ωστόσο, οι καλύτεροι πρεσβευτές της είναι οι ίδιοι οι «Kaizeners», καθώς περίπου το 25% των νέων προσλήψεων προέρ-

χεται από το πρόγραμμα referrals.

Η διαδικασία συνεχίζεται με ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα ένταξης (onboarding), ενώ στη συνέχεια η έμφαση στρέφεται στη συνεχή ανάπτυξη. Το πρόγραμμα «Rise» υποστηρίζει ταλέντα υψηλής απόδοσης και δημιουργεί διαδρομές για κρίσιμους ρόλους, ενώ όλοι έχουν πρόσβαση σε εξατομικευμένα μονοπάτια καριέρας. Για όσους έχουν συμπληρώσει δύο χρόνια, παρέχονται υποτροφίες μεταπτυχιακών σπουδών, ενισχύοντας την επαγγελματική και ακαδημαϊκή τους πορεία.

Όλα τα παραπάνω εντάσσονται σε ένα ενοποιημένο οικοσύστημα μάθησης και απόδοσης, όπου οι στόχοι, η ανατροφοδότηση και η ανάπτυξη είναι αλληλένδετα. Μέσα από το Leadership Academy, περισσότερα από 600 στελέχη εκπαιδεύονται, ώστε να λειτουργούν ως καταλύτες απόδοσης και φορείς κουλτούρας.

Φροντίδα των ευημεριών των «Kaizeners»

Πέρα από την εργασιακή ενδυνάμωση, η ευημερία των εργαζομένων της αποτελεί ένα εξίσου σημαντικό κομμάτι της φιλοσοφίας της Kaizen Gaming. Έτσι, έχει δημιουργηθεί το πρόγραμμα «Better You», το οποίο μεριμνά για τη συμπερίληψη, την ασφάλεια και τη σωματική και ψυχική υγεία. Παράλληλα, μέρος αυτής της φιλοσοφίας αποτελούν και τα γραφεία της εταιρείας στην Αθήνα, το Kaizen Campus, το οποίο περιλαμβάνει ζώνες ευεξίας, quiet rooms, playroom και πλήρως διασυνδεδεμένα meeting hubs, που εξυπηρετούν το υβριδικό μοντέλο εργασίας.

Η πορεία της Kaizen Gaming αποδεικνύει πως η ανάπτυξη δεν εξαρτάται μόνο από την καινοτομία των προϊόντων ή την παρουσία σε νέες αγορές, αλλά πρωτίστως από την επένδυση στους ανθρώπους. Μέσα από πρωτοποριακές πρακτικές, επενδύσεις στην εκπαίδευση και στην ευημερία, η εταιρεία συνεχίζει να διαμορφώνει το μέλλον της εργασίας.

Τι λένε οι ίδιοι οι «Kaizeners»

«Είναι ο χώρος όπου νιώθω ο εαυτός μου, όπου μπορώ να μιλήσω με ειλικρίνεια σε οποιονδήποτε,

γνωρίζοντας ότι θα ακουστώ με σεβασμό. Υπάρχει εμπιστοσύνη, ανθρώπινη προσέγγιση και η αίσθηση ότι όλοι προχωράμε μαζί, με κοινό σκοπό».

- **Θοδωρής Κατσιμάνης**
Technology Manager

«Δουλεύουμε με πάθος και διάθεση να βελτιωνόμαστε καθημερινά και να ανεβάζουμε

συνεχώς τον πήχη ο ένας για τον άλλον. Αυτό δημιουργεί ένα περιβάλλον γεμάτο κίνητρο και έμπνευση. Εδώ και 7 χρόνια έχω βρει μια εταιρεία που με εμπνέει καθημερινά να φέρνω το καλύτερο version του εαυτού μου».

- **Γκρέτα Μέγα**
Product Manager

«Η κουλτούρα της Kaizen Gaming ενθαρρύνει τη μάθηση, την καινοτομία και την ενεργή ανταλλαγή

γνώσης, κι αυτό μας κρατά πάντα μπροστά. Εδώ αντιμετωπίζουμε ενδιαφέροντα προβλήματα που αξίζει να λυθούν, χρησιμοποιώντας state-of-the-art τεχνολογίες με το πάθος να μένουμε πάντα μπροστά στις εξελίξεις».

- **Χρήστος Χατζίδης**
Senior Technology Manager

PRO EXCELLENCE PRO GREEN INVESTMENTS PRODEA INVESTMENTS

Η μεγαλύτερη εταιρεία επενδύσεων
σε ακίνητη περιουσία στην Ελλάδα.

ΜΕ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΙΑ.
ΜΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ.

prodea.gr

PRODEA
INVESTMENTS

EFA Group, ένα παράδειγμα εργοδότη επιλογής

Μια επιχειρηματική ιστορία επιτυχίας που βασίζεται στη φιλοσοφία «οι άνθρωποί μας, η δύναμή μας»

Εκείνη τη μέρα όλα έμοιαζαν να δουλεύουν ρολόι. Στην ατμόσφαιρα κυριαρχούσε μια αίσθηση ηρεμίας αλλά και εγρήγορης μαζί. Σε μια αίθουσα κάποιοι συσκέπτονταν, στα γραφεία κάποιοι εργαζόμενοι, μπροστά στους υπολογιστές τους, έδειχναν να γνωρίζουν πολύ καλά αυτό που κάνουν. Μάλιστα, τα κτίρια κοσμούνται από συλλογή έργων τέχνης, εκ των οποίων πολλά είναι customized. Βρισκόμουν στο Ψυχικό, στα γραφεία του ελληνικού ομίλου εταιρειών EFA Group, ο οποίος αποτελείται από εταιρείες με σταθερή παρουσία διεθνώς στους τομείς της Αεροδιαστημικής, της Ασφάλειας, της Άμυνας και των Βιομηχανικών Συνεργασιών. Απασχολεί περισσότερα από 260 άτομα, κυρίως μηχανικούς και επιστήμονες εξειδικευμένους στον τομέα τους, με τον όμιλο να έχει γραφεία, εκτός από την Ελλάδα, και σε ΗΠΑ, Ελβετία και Σιγκαπούρη, προκειμένου να εξυπηρετεί τους πελάτες του σε 40 χώρες παγκοσμίως. Αναμφίβολα, είναι μια επιχειρηματική ιστορία επιτυχίας, κάτι που, όπως λένε οι άνθρωποι του ομίλου, σε πολύ μεγάλο βαθμό οφείλεται στη σχέση με τους εργαζόμενους του, καθώς η φιλοσοφία περικλείεται στο μότο «οι άνθρωποί μας, η δύναμή μας». Το EFA Group, άλλωστε, έχοντας διακριθεί στα Great Place to Work κι έχοντας λάβει 7 HR Awards τα τελευταία τρία χρόνια, έχει επιτύχει να αποτελεί κορυφαίο εργοδότη επιλογής.

Διαρκής εκπαίδευση

Κάθομαι σε ένα γραφείο που πολύ θα ήθελα να εργάζομαι – είχε κι ένα μεγάλο παράθυρο, από το οποίο ταξίδευε το βλέμμα σου. Μαθαίνω πως πρωταρχικός στόχος είναι η ενδυνάμωση των εργαζομένων με νέες δεξιότητες και η βελτίωση των υπαρχουσών μέσω στοχευμένων εκπαιδευτικών και πολιτιστικών πρωτοβουλιών. Και, παράλληλα, η προώθηση πολιτιστικής ευαισθητοποίησης και δημιουργία περιβάλλοντος ένταξης με δράσεις που ενισχύουν την κατανόηση διαφορετικών κουλтурών. Τα παραπάνω επιτυγχάνονται μέσα από την οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και πολιτιστικών δράσεων. Στο πλαίσιο της συνεχούς εκπαίδευσης, έχει ενσωματωθεί mentoring για την ανάπτυξη των soft skills και για επαγγελματική καθοδήγηση, με τη συμμετοχή κορυφαίων μηχανικών στη διδασκαλία και βιωματικά σεμινάρια. Είναι χαρακτηριστικό ότι κάθε εργαζόμενος λαμβάνει εκπαίδευση σε τεχνικά θέματα και σε θέματα softskills, ενώ σημαντικό ρόλο παίζει η ολιστική επανεκπαίδευση με έμφαση στην ιστορία και τις τέχνες, η οποία περιλαμβάνει τη δυνατότητα σε μηνιαία βάση παρακολούθησης θεατρικών παραστάσεων, επισκέψεις σε μουσεία και πολιτιστικές εκδηλώσεις. «Πρόκειται για μαθήματα ιστορίας και πολιτισμού έτσι ώστε να γνωρίσουμε τις συνήθειες και την κουλτούρα των χωρών με τις οποίες συνεργαζόμαστε», μου λέει η Ιωάννα Βελαώρα, μέλος ΔΣ EFA Group. Ενδεικτικό, άλλωστε, της εξωστρέφειας του Ομίλου είναι και η παροχή εκπαίδευσης ξένων γλωσσών στους εργαζόμενους, με κυριότερες γλώσσες τα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά, ελληνικά και αραβικά.

Δράσεις για την κοινωνία

Τα τελευταία χρόνια, οι εταιρείες του Ομίλου πραγματοποιούν πολλαπλές δράσεις Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης, με συμμετοχή των εργαζομένων σε δράσεις όπως καθαρισμός παραλιών, δενδροφυτεύσεις, κοινωνικό μαγείρεμα σε ευάλωτες κοινωνικά ομάδες, στήριξη κοινωνικών οργανισμών κ.λπ. «Είμαστε υπερήφανοι που οι εργαζόμενοί μας έχουν αυτή την κουλτούρα και με χαρά συμμετέχουν σε τέτοιου είδους δράσεις. Η ενεργή συμμετοχή τους αποδεικνύει ότι η κουλτούρα προσφοράς είναι βαθιά ριζωμένη στον Όμιλό μας», σημειώνει η κα. Βελαώρα.

Η ευζωία των ανθρώπων στο επίκεντρο και οι δράσεις

Παράλληλα, καθώς ο Όμιλος EFA Group πιστεύει ότι ο κάθε εργαζόμενος είναι ένας ολοκληρωμένος άνθρωπος με ανάγκες και θέλω που δεν περιορίζονται μόνο στον χώρο εργασίας, έχει υιοθετήσει και υλοποιεί ένα πρόγραμμα wellbeing, το πρόγραμμα #Group Wellness με εντυπωσιακά μετρήσιμα αποτελέσματα και θετικές ανατροφοδοτήσεις για την υγεία και υποστηρικτική εργασιακή κουλτούρα του.

Ενδεικτικές δράσεις

- Το πρόγραμμα #Group Parenting, που έρχεται να καλύψει ανάγκες του γονέα και του απαιτητικού του ρόλου στη σύγχρονη κοινωνία, περιλαμβάνοντας δράσεις όπως ψηφιακή εκπαίδευση γονέων, αλλά και παροχές σε γονείς και παιδιά.
- Το πρόγραμμα #Healthy Lunch Days, όπου μοιράζονται υγιεινά γεύματα και smoothies, προάγοντας την ισορροπημένη διατροφή και ενισχύοντας την ευεξία των εργαζομένων.
- Η γραμμή ψυχολογικής υποστήριξης 24.07 έχει αποδειχθεί ζωτικής σημασίας, μειώνοντας τα περιστατικά στρες και άγχους και παρέχοντας ψυχική ανακούφιση στους εργαζόμενους.
- Τα μαθήματα yoga, τα οποία προσφέρονται δύο φορές την εβδομάδα, έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα επιτυχημένα.
- Οι αθλητικές διοργανώσεις, με πάνω από 30 συμμετοχές σε μπάσκετ και ποδόσφαιρο, περιλαμβάνουν και τη συμμετοχή σε τουρνουά με άλλες εταιρείες, ενισχύοντας την ομαδικότητα και τη συνεργασία μεταξύ των εργαζομένων.
- Το Band Concert πραγματοποιείται κάθε χρόνο, με την Efa Band να απαρτίζεται αποκλειστικά από εργαζόμενους μουσικούς, δράση που έχει βραβευθεί στα HR Awards.

«Όλα τα παραπάνω», σημειώνει η Ιωάννα Βελαώρα, «σε συνδυασμό με ένα δίκαιο και ανταγωνιστικό σύστημα αποδοχών, μας επιτρέπουν να εξασφαλίζουμε την παραμονή ικανών στελεχών, να προσελκύουμε νέα talenta και να συνεχίζουμε την προσπάθεια επιστροφής και άλλων λαμπρών επισημών και επαγγελματιών από το εξωτερικό».

Η καινοτομία αποτυπωμένη σε ένα κόμικ, το EFA COMIX

Θέλοντας οι άνθρωποι του ομίλου να δώσουν σε εργαζομένους, συνεργάτες και πελάτες την ευκαιρία να αποκτήσουν μια πλήρη εικόνα γύρω από αυτόν, αποφάσισαν κάτι πρωτοποριακό: να δημιουργήσουν ένα κόμικ! Έτσι, με δημιουργούς τον Αλέκο Παπαδάτο και την Anie Di Donna, εκδόθηκε τον Μάρτιο του 2024 το 45 σελίδων EFA Comix στα ελληνικά και τα αγγλικά, το οποίο μοιράστηκε σε όλους τους εργαζόμενους του EFA Group που το περίμεναν ήδη με ανυπομονησία. Το κόμικ χωρίζεται σε δύο ενότητες, στην αρχαία Ελλάδα όπου παρουσιάζονται τα επιτεύγματα των προγόνων μας στη μηχανική, από τους προϊστορικούς χρόνους των Μινωιτών και των Μικενναίων, έως την ακμή της Ελληνιστικής περιόδου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η δεύτερη ενότητα συνδέει αυτήν την ιστορική αναδρομή με το σήμερα, όπου αφηγείται το πώς η παράδοση των Ελλήνων συνεχίζεται δυναμικά μέσα από τη δραστηριότητα στο EFA Group και τα επιτεύγματα των σύγχρονων Ελλήνων και Ελληνίδων μηχανικών. Το κόμικ έχει βραβευθεί στα HR Awards. ●

Το EFA Group, έχοντας διακριθεί και στα Great Place to Work, έχει επιτύχει να αποτελεί κορυφαίο εργοδότη επιλογής

Ο Όμιλος EFA GROUP περιλαμβάνει τις εταιρείες EFA VENTURES (Βιομηχανικές Συνεργασίες), SCYTALYS (Σχεδίαση & Ανάπτυξη Αμυντικού Λογισμικού), ES SYSTEMS (Σχεδιασμός Αισθητήρων και IoT), EPICOS (Παγκόσμια B2B Πλατφόρμα Πληροφοριών Άμυνας), UCANDRONE (Μη Στελεχωμένα Συστήματα), AETHER AERONAUTICS (Εναέριοι Στόχοι), STHENOS AI (Λύσεις Νοημοσύνης), THYREOS CYBER.

INFO

- περίπου 4.000 εργαζόμενοι
- πάνω από 380 προσλήψεις κάθε χρόνο
- πάνω από 125.000 ώρες εκπαίδευσης

Motor Oil: Οι άνθρωποι αποτελούν τη δική μας ενέργεια

Η κουλτούρα συνεργασίας και ανάπτυξης στην καρδιά της φιλοσοφίας των εταιρειών του Ομίλου

Τις πέντε δεκαετίες ξεπερνά η ιστορία του Ομίλου Motor Oil, ο οποίος δεν πρωταγωνιστεί μόνο στον ενεργειακό τομέα, αλλά και στη διαμόρφωση των ηγετών του μέλλοντος. Άλλωστε, στην καρδιά της φιλοσοφίας των εταιρειών του Ομίλου βρίσκεται η πεποίθηση ότι οι άνθρωποι αποτελούν την πραγματική ενέργεια που κινεί τον οργανισμό.

Κουλτούρα συνεργασίας και ανάπτυξης και εξέλιξη από μέσα

Βασική δέσμευση στη Motor Oil είναι η δημιουργία μιας κουλτούρας συνεργασίας και προσωπικής ανάπτυξης, Growth Mindset, όπου ο καθένας και η κάθε μία να έχουν τη δυνατότητα να ξεκινήσουν το δικό τους ταξίδι. Παράλληλα, η ενθάρρυνση της καινοτομίας αποτελεί βασικό στοιχείο της κουλτούρας της εταιρείας. Στο πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην εσωτερική κινητικότητα και στις ευκαιρίες καριέρας. Μέσω της πολιτικής «**Internal Career Opportunities**» και της πλατφόρμας «**My Career**», οι εργαζόμενοι ενθαρρύνονται να εξελίσσονται εντός του Ομίλου, να αναλαμβάνουν νέους ρόλους σε διαφορετικές λειτουργίες του οργανισμού, σε άλλες εταιρείες του Ομίλου, ακόμη και να τολμούν αλλαγή αντικειμένου. Το μήνυμά είναι σαφές: «Εδώ έχεις την καριέρα που ονειρεύεσαι» – και ο Όμιλος ενδυναμώνει τους ανθρώπους του παρέχοντας τους πόρους, την υποστήριξη και τις ευκαιρίες που χρειάζονται για να εξελιχθούν.

Εκπαίδευση και ηγεσία

Η Motor Oil επενδύει συστηματικά σε προγράμματα εκπαίδευσης και ανάπτυξης, με στόχο την ενδυνάμωση δεξιοτήτων σε όλα τα επίπεδα.

- Το πρόγραμμα **Mentoring** φέρνει σε επαφή νέους εργαζομένους με έμπειρους μέντορες.
- Το **Leadership in Action** αναπτύσσει τις ηγετικές ικανότητες των managers.
- Το **First Time Managers Leadership Program** προετοιμάζει όσους αναλαμβάνουν για πρώτη φορά ηγετικό ρόλο.
- Το **Talent Assessment & Selection** προσφέρει στους hiring managers εργαλεία για στοχευμένη αξιολόγηση και επιλογή ταλέντων.
- Το **AI Adoption Program** στοχεύει στην εξοικείωση των εργαζομένων με τις εφαρμογές της τεχνητής νοημοσύνης, ώστε να αξιοποιούν εργαλεία που ενισχύουν την παραγωγικότητα και την καινοτομία.
- Η πρωτοβουλία **Core Skills for the Future** για ανάπτυξη των δεξιοτήτων του αύριο, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι άνθρωποι του Ομίλου είναι έτοιμοι για τις προκλήσεις της νέας εποχής.

Παράλληλα, οι εργαζόμενοι έχουν πρόσβαση σε χιλιάδες μαθήματα μέσω διεθνών **πλατφορμών e-learning**.

Φροντίδα και ευημερία

Πέρα από την επαγγελματική εξέλιξη, η Motor Oil επενδύει και στην ευημερία των ανθρώπων της. Το πρόγραμμα «**Φροντίζουμε Εμάς**» προω-

Βασική δέσμευση στη Motor Oil είναι η δημιουργία μιας κουλτούρας συνεργασίας και προσωπικής ανάπτυξης, ώστε ο καθένας και η κάθε μία να έχουν τη δυνατότητα να ξεκινήσουν το δικό τους ταξίδι

θεί δράσεις για την υγεία και την ευεξία, αγκαλιάζοντας κάθε εργαζόμενο σε όλες τις χώρες δραστηριοποίησης του Ομίλου.

Η νέα γενιά ταλέντων

Η στρατηγική προσέλκυσης ταλέντων δίνει προτεραιότητα στην προσωπικότητα και στη διάθεση για μάθηση, με μότο «**Hire for attitude, train for skills**». Έτσι, αναζητούνται άνθρωποι με πάθος, αξίες και την ευελιξία να μαθαίνουν γρήγορα και να προσαρμόζονται σε νέες συνθήκες. Με αυτόν τον τρόπο, η Motor Oil αποδεικνύει ότι η ενέργεια του μέλλοντος δεν βρίσκεται μόνο στις υποδομές και τις τεχνολογίες, αλλά πρωτίστως στους ανθρώπους της – στους αυριανούς ηγέτες που χτίζουν το βιώσιμο μέλλον της εταιρείας και του κλάδου.

**Οι άνθρωποί μας
Η ενέργειά μας**
Μαζί οδηγούμε το μέλλον

AVIN Coral Coral Gas LPC nrg more energy verd Thalys Helector

Deloitte: Ο άνθρωπος στο κέντρο, η εξέλιξη στο επίκεντρο

Ένα εργασιακό περιβάλλον που επενδύει στη γνώση, στηρίζει την ευεξία και προάγει την ισότητα

Σε μια εποχή όπου η αγορά εργασίας μετασχηματίζεται ραγδαία και οι απαιτήσεις της κοινωνίας για ίσες ευκαιρίες, υγιή εργασιακά περιβάλλοντα και πραγματική συμπερίληψη αυξάνονται, η Deloitte αναδεικνύεται ως ένας οργανισμός που επενδύει συστηματικά στους ανθρώπους του. Με πρωτοβουλίες που προάγουν την επαγγελματική εξέλιξη, την ψυχική και σωματική ευεξία, τη βιωσιμότητα και την ισότητα των φύλων, χτίζει ένα εργασιακό οικοσύστημα που θέτει τον άνθρωπο στο κέντρο και προσφέρει πραγματικές ευκαιρίες ανάπτυξης.

Επένδυση στη γνώση και την εξέλιξη

Η επαγγελματική πορεία στην Deloitte ξεκινά με το **Ever-Growing**, μια εκπαιδευτική εμπειρία σχεδιασμένη για να συνοδεύει τον εργαζόμενο σε όλο το εργασιακό του ταξίδι. Η εταιρεία παρέχει ένα ευρύ φάσμα εκπαιδεύσεων, από τεχνικές δεξιότητες και νέα εργαλεία, μέχρι **soft skills** όπως επικοινωνία και **people management skills**, ειδικά για πολυγενεακές ομάδες, μια και μεγάλο μέρος του δυναμικού της εταιρείας (39%) ανήκουν στην **Gen Z**. Πάνω από 50.000 ψηφιακές πηγές – κυρίως **AI-learning**, **workshops** και επαγγελματικές πιστοποιήσεις διαμορφώνουν ένα πλέγμα συνεχούς ανάπτυξης, που ενισχύεται από **Career Coaching** και **mentoring** από εσωτερικούς **coaches**.

Η ευεξία στο επίκεντρο

Η Deloitte έχει αναπτύξει ένα ολιστικό πλαίσιο φροντίδας των ανθρώπων της. Από 24ωρη γραμμή ψυ-

χολογικής υποστήριξης και δράσεις ενημέρωσης γύρω από την ψυχική υγεία, μέχρι **days off**, ώστε να εξυπηρετούνται όλες οι ανάγκες των εργαζομένων, χώρους χαλάρωσης και θεματικές εβδομάδες ευεξίας, η εταιρεία δημιουργεί ένα ασφαλές εργασιακό περιβάλλον που αναγνωρίζει τις προκλήσεις της σύγχρονης ζωής. Στο κομμάτι της φυσικής ευεξίας, διαθέτει γυμναστήριο στις εγκαταστάσεις της Αθήνας –ενώ σύντομα θα έχει και στη Θεσσαλονίκη–, προσφέρει υγιεινά γεύματα, σεμινάρια διατροφής και οργανώνει **sports clubs**, που ενισχύουν την άσκηση αλλά και το ομαδικό πνεύμα. Η οικονομική ευημερία των εργαζομένων ενισχύεται με ανταγωνιστικά πακέτα αποδοχών, σημαντικές παροχές και εκπτώσεις που στηρίζουν την καθημερινότητα.

Διαφορετικότητα, ισότητα και συμπερίληψη: από τη θεωρία στην πράξη

Αναγνωρίζοντας ότι κανένα σύγχρονο εργασιακό περιβάλλον δεν μπορεί να εξελιχθεί χωρίς ισότητα, η εταιρεία υλοποιεί στρατηγικές πρωτοβουλίες για να αντιμετωπίσει στερεότυπα, συστημικά εμπόδια και ασυνείδητες προκαταλήψεις. Μια από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της Deloitte είναι η στρατηγική **«EmPowerful Women by Deloitte»**, η οποία περιλαμβάνει στοχευμένα προγράμματα για ενίσχυση της παρουσίας των γυναικών σε θέσεις ευθύνης. Σήμερα, το 50% των εργαζομένων της εταιρείας στην Αθήνα και το 43% πανελλαδικά είναι γυναίκες, ενώ ο στόχος είναι να φτάσει το 50% σε όλα τα γραφεία της. Ταυτόχρο-

να, έχει δημιουργήσει το **Globe Community**, για την προώθηση της ισότητας και της συμπερίληψης, τόσο εντός της Deloitte όσο και στην κοινωνία ευρύτερα, αλλά και τα **Parents & Momsync communities**, για την υποστήριξη των γονέων.

Ανοιχτές δράσεις για την κοινωνία

Η Deloitte δεν περιορίζεται στο εσωτερικό της. Με την πρωτοβουλία **Her.Net** στηρίζει την αναβάθμιση των δεξιοτήτων των γυναικών εκτός οργανισμού, ιδίως στον τομέα της τεχνολογίας, όπου οι γυναίκες εξακολουθούν να υποεκπροσωπούνται, ενώ πρόσφατα πραγματοποίησε την πανελλαδική έρευνα **HerWork.HerVoice**, για να εντοπίσει τις προκλήσεις των Ελληνίδων στον χώρο εργασίας και να συμβάλει στον διάλογο για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τους. **Workshops, mentoring, event upskilling** και **συνεργασίες με ΜΚΟ** ενισχύουν επίσης ένα δίκτυο γυναικείας ενδυνάμωσης που επεκτείνεται στην ευρύτερη κοινωνία.

Βιωσιμότητα και κοινωνικό αποτύπωμα

Με το παγκόσμιο πρόγραμμα **WorldClimate**, η Deloitte δεσμεύεται σε **net zero** εκπομπές έως το 2030 και ενισχύει την κλιματική συνείδηση των εργαζομένων και συνεργατών της. Παράλληλα, μέσω του **Deloitte Foundation** και του **WorldClass**, στηρίζει εκπαιδευτικές, πολιτιστικές και κοινωνικές πρωτοβουλίες με στόχο έναν δικαιότερο και πιο βιώσιμο κόσμο.

Μάθηση, wellbeing, ηγεσία, συμπερίληψη: η Deloitte δεν υπόσχεται απλώς ανάπτυξη – τη χτίζει μέσα από συγκεκριμένες δράσεις που αγγίζουν την καθημερινότητα και τις προοπτικές κάθε εργαζομένου

**DIVERSE
PERSPECTIVES,
ONE TEAM.
TOGETHER, WE BUILD
SOMETHING REAL.**

#DeloitteForReal

**THIS
IS
DELOITTE
FOR
REAL**

Yodeck: Ένα πρότυπο εργασιακό περιβάλλον

Πώς ένας σύγχρονος χώρος εργασίας δημιούργησε μια κουλτούρα ανάπτυξης, ένταξης και αυθεντικής ανθρώπινης σύνδεσης

➤ Στον σημερινό, ταχύτατα εξελισσόμενο κόσμο της τεχνολογίας, η δημιουργία ενός εργασιακού περιβάλλοντος όπου οι άνθρωποι νιώθουν πραγματικά ότι εκτιμώνται δεν είναι ζήτημα τύχης· είναι αποτέλεσμα συνειδητών επιλογών και μιας κουλτούρας που χτίζεται με φροντίδα και συνέπεια. Η Yodeck, μία από τις πιο επιτυχημένες και ταχύτερα αναπτυσσόμενες scale-ups εταιρείες στην Ελλάδα, διαμορφώνει αυτή τη φιλοσοφία σε κάθε πτυχή της εμπειρίας των εργαζομένων. Το αποτέλεσμα υπερβαίνει την κλασική «εταιρική κουλτούρα». Πρόκειται για μια κοινότητα χτισμένη πάνω στην ενσυναίσθηση, την ανάπτυξη, τη διαφάνεια, την ισότητα, τη δέσμευση και την ομαδικότητα, τις βασικές αξίες της Yodeck που ζωντανεύουν στην πράξη.

Διαφάνεια και αίσθημα του ανήκειν από την πρώτη κιόλας στιγμή

Από το πρώτο κιόλας βήμα ενός νέου εργαζόμενου, η Yodeck δίνει προτεραιότητα στο αίσθημα του ανήκειν και στη σαφή και ολοκληρωμένη ενημέρωση. Το on boarding κάθε νέου μέλους είναι δομημένο έτσι ώστε να κατανοεί την εταιρεία, τον ρόλο της και τις δυνατότητες εξέλιξης. Τα εβδομαδιαία meetings και τα τακτικά all-hands, ανά 6 εβδομάδες, ενισχύουν τη διαφάνεια, διατηρώντας ανοιχτούς διαύλους επικοινωνίας σε όλα τα επίπεδα. Σαφείς, μετρήσιμοι στόχοι και καθορισμένες επαγγελματικές διαδρομές προσφέρουν στους εργαζόμενους έναν πραγματικό χάρτη εξέλιξης, ενώ ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο συνεχούς μάθησης ενθαρρύνει την ανάπτυξη ανεξαρτήτως αφετηρίας.

Εκεί όπου η ανάπτυξη αποδεικνύεται στην πράξη

Η δέσμευση της Yodeck στην ανάπτυξη δεν είναι θεωρητική. Κάθε εργαζόμενος λαμβάνει ετήσιο επίδομα προσωπικής ανάπτυξης ύψους 1.000€ για επιπλέον κατάρτιση, πιστοποιήσεις, συνέδρια ή οποιαδήποτε άλλη μορφή επαγγελματικής εξέλιξης. Το 11% της ομάδας είναι ενεργοί φοιτητές και το σύστημα εκπαιδευτικής υποστήριξης της εταιρείας διασφαλίζει ότι μπορούν να ισορροπήσουν σπουδές και εργασία. Συμπληρωματικά, η Yodeck προσφέρει coaching διατροφής και φυσικής κατάστασης – μία υπενθύμιση ότι ο άνθρωπος πίσω από τον επαγγελματία χρειάζεται εξίσου φροντίδα.

Ευελιξία που λειτουργεί και οικογενειακή στήριξη που κάνει διαφορά

Η ισορροπία προσωπικής και επαγγελματικής ζωής αποτελεί επίσης προτεραιότητα για την εταιρεία. Το υβριδικό μοντέλο εργασίας της Yodeck έχει σχεδιαστεί σε συνεργασία με τους εργαζόμενους, αποδεικνύοντας ότι η ευελιξία λειτουργεί καλύτερα όταν διαμορφώνεται από αυτούς που τη βιώνουν. Οι πολιτικές γονεϊκής υποστήριξης είναι από τις πλέον διευρυμένες στον ελληνικό τεχνολογικό κλάδο:

- έως 16 εβδομάδες πλήρως αμειβόμενη άδεια μητρότητας
- 4 εβδομάδες άδειας για δευτερεύοντες φροντιστές
- ευέλικτες επιλογές επιστροφής για το πρώτο τρίμηνο
- επίδομα γέννας 2.500€ συν 1.000€ για βρεφικό εξοπλισμό
- οι οικογένειες λαμβάνουν 300€ μηνιαίως για παιδική φροντίδα, για παιδιά έως 5 ετών

- 300€ ετησίως για σχολικά είδη
- για τον οικογενειακό προγραμματισμό, η Yodeck καλύπτει έως 3.000€ για έξοδα γονιμότητας, υιοθεσίας ή παρόνθετης μητρότητας.

Επιπλέον, η εταιρεία ανταποκρίνεται και σε έκτακτες ανάγκες: οι εργαζόμενοι δικαιούνται έξι πλήρως αμειβόμενες ημέρες οικογενειακής έκτακτης ανάγκης, ενώ η εξ αποστάσεως εργασία είναι διαθέσιμη όποτε χρειαστεί. Αυτές οι πολιτικές αντικατοπτρίζουν μια εταιρεία που κατανοεί τις πραγματικότητες της καθημερινότητας και ακούει πραγματικά τις ανάγκες των ανθρώπων της.

Εξέλιξη που ξεκινά από τον άνθρωπο

Η ακρόαση των αναγκών των ανθρώπων της, μάλιστα, έχει διαμορφώσει τον πυρήνα της κουλτούρας της Yodeck. Οι παροχές και οι πολιτικές της εξελίσσονται συνεχώς μέσω της ανατροφοδότησης της διεθνούς ομάδας των 170 εργαζομένων, δημιουργώντας ένα περιβάλλον όπου κάθε φωνή έχει θέση. Η Yodeck επενδύει ουσιαστικά στη σύνδεση των ανθρώπων: υπαίθριες δραστηριότητες, events στο γραφείο και offsites οργανώνονται τόσο από την People & Culture Team, όσο και από τους ίδιους τους εργαζόμενους.

Σημαντικό ορόσημο, όπως η επίτευξη των 100 εργαζομένων ή το πρώτο €1.000.000 έσοδα, γιορτάζονται συλλογικά, ενισχύοντας την αίσθηση κοινής πορείας.

Διακρίσεις διεθνούς επιπέδου και σαφείς επιδόσεις

Οι πρακτικές της Yodeck έχουν αναγνωριστεί διεθνώς.

H Yodeck:

- έχει πιστοποιηθεί ως Great Place to Work και έχει βραβευθεί σε Ελλάδα και Ευρώπη ως Best Work Place τα τρία τελευταία συνεχόμενα χρόνια
- διαθέτει βαθμολογία 4,9/5 στο Glassdoor
- έχει συμπεριληφθεί στις λίστες Inc. 5000 και Deloitte Technology Fast 500.

Με ανάπτυξη 307% τα τρία τελευταία χρόνια, περισσότερους από 55.000 πελάτες και πάνω από 250.000 εγκατεστημένες οθόνες σε 135+ χώρες, η κουλτούρα της έχει εξελιχθεί σε στρατηγικό πλεονέκτημα. Και το σημαντικότερο; Η ικανοποίηση των εργαζομένων αγγίζει το εντυπωσιακό 95%.

Ένα περιβάλλον που ενδυναμώνει και εξελίσσει τους ανθρώπους του

Τελικά, η Yodeck αποδεικνύει ότι ένα κορυφαίο εργασιακό περιβάλλον χτίζεται όχι μόνο με παροχές, αλλά με πολιτικές βασισμένες στην ενσυναίσθηση και μια ειλικρινή επιθυμία να ανθίσουν οι άνθρωποι. Είναι ένας χώρος όπου κάθε μέλος της ομάδας ακούγεται, στηρίζεται και ενδυναμώνεται για να εξελιχθεί. Μαζί και από κοινού.

<https://www.yodeck.com/careers/>

Από το πρώτο κιόλας βήμα ενός νέου εργαζόμενου, η Yodeck δίνει προτεραιότητα στο αίσθημα του ανήκειν και στη σαφή και ολοκληρωμένη ενημέρωση

Στο DNA της ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ η επιχειρησιακή ηθική

Κουλτούρα ευθύνης, διαφάνεια, διαφορετικότητα,
προσφορά στην κοινωνία

➤ **Η επιχειρησιακή ηθική αποτελεί θεμελιώδη αξία για τον Όμιλο ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ, διαμορφώνοντας το πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνεται το σύνολο των επιχειρηματικών αποφάσεων και υλοποιείται κάθε είδους δραστηριότητα.**

Σε κάθε πτυχή της λειτουργίας του, ο Οργανισμός δεσμεύεται να ενεργεί με ακεραιότητα και διαφάνεια, ενσωματώνοντας τις ηθικές αρχές που διέπουν την εταιρική του ταυτότητα σε όλες τις επιχειρηματικές του αποφάσεις και δραστηριότητες. Μέσω σαφών κανόνων συμπεριφοράς, πολιτικών και μηχανισμών συμμόρφωσης, διαμορφώνεται ένα περιβάλλον εμπιστοσύνης και σεβασμού προς όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Παράλληλα, ο Όμιλος επενδύει συστηματικά στην εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση των εργαζομένων, διασφαλίζοντας ότι κάθε ενέργεια ευθυγραμμίζεται με τις αξίες που προσβέυει.

Με γνώμονα τη δημιουργία μακροχρόνιων σχέσεων εμπιστοσύνης, η λειτουργία του Ομίλου ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ στηρίζεται σε ένα συγκεκριμένο αξιακό σύστημα, το οποίο εδράζεται στους εξής πυλώνες:

Κουλτούρα ευθύνης. Οι πράξεις υπερτερούν των λόγων και η επιχειρηματική ηθική αποτελεί καθημερινή δέσμευση. Ο Όμιλος ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ

δημιουργεί υποδομές ζωής που αντανakλούν την ακεραιότητά του, το modus operandi, τον τρόπο συνεργασίας του, τη φροντίδα για τους ανθρώπους του και το θετικό αποτύπωμα που επιδιώκει να αφήνει στις τοπικές κοινωνίες.

Διαφάνεια. Η διαφάνεια, η εντιμότητα και η ανοικτή πληροφόρηση διέπουν κάθε επίπεδο λειτουργίας της ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ – από τη λήψη κρίσιμων αποφάσεων, από το management έως τη λειτουργία των εργοταξίων και την καθημερινή συνεργασία με εταίρους, πελάτες, προμηθευτές και συνεργάτες. Έτσι, σε περιπτώσεις συναλλαγών του Ομίλου ή των θυγατρικών του με μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, διευθυντικά στελέχη, σημαντικούς μετόχους ή/και συνεργάτες τους, εφαρμόζονται αυστηρές εσωτερικές διαδικασίες που διασφαλίζουν τη διαφάνεια, τη λογοδοσία και την ακεραιότητα.

Διαφορετικότητα. Με την «καρδιά» της λειτουργίας του Ομίλου να χτυπά στα εργοτάξια και σε έργα σε όλη την επικράτεια και το εξωτερικό, η ποικιλομορφία αποτελεί βασικό συστατικό του modus operandi. Οι διαφορετικές εμπειρίες, ηλικίες, φύλα και οπτικές συνθέτουν μια ισχυρή ομάδα, στοχοπροσηλωμένη και αφοσιωμένη στην επίτευξη μετρήσιμων αποτελεσμάτων.

Μεταφορά γνώσης. Συγκριτικό πλεονέκτημα της ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ είναι η πολυγενεακή της σύνθεση, με εργαζομένους τεσσάρων γενε-

ών – Boomers, Gen X, Millennials και Gen Z. Οι παλαιότεροι, με μέσο χρόνο παραμονής άνω των 25 ετών, λειτουργούν ως φορείς εμπειρίας, τεχνογνωσίας και εταιρικής κουλτούρας. Έτσι, οι νεότεροι μπορούν να διαχειρίζονται καλύτερα τις αλλαγές και τις μεγάλες προκλήσεις. Προς αυτή την κατεύθυνση, ο Όμιλος και η Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού αναπτύσσουν εξειδικευμένα προγράμματα ένταξης και προσαρμογής, ιδίως για την Generation Z, τα οποία επιτρέπουν την ανάπτυξη soft και hard skills και σέβονται τις διαφορετικές ανάγκες και φιλοδοξίες τους.

Ίσες ευκαιρίες. Η πολιτική ίσων ευκαιριών, ισότιμης μεταχείρισης και συμπερίληψης διαπερνά κάθε ρόλο και επίπεδο ευθύνης. Με διαδικασίες μηδενικής ανοχής απέναντι σε διακρίσεις, η ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ διασφαλίζει ότι κάθε εργαζόμενος διαθέτει τον απαιτούμενο χώρο για να εκφραστεί, να ακουστεί και να εξελιχθεί. Ο Όμιλος καλλιεργεί εργασιακό περιβάλλον χωρίς αποκλεισμούς, που ενδυναμώνει την αίσθηση του ανήκειν, εστιάζει στην ευημερία των ανθρώπων και διασφαλίζει τον ρόλο και την προοπτική του κάθε ατόμου.

Καλλιέργεια δεξιοτήτων. Η επένδυση στη γνώση αποτελεί στρατηγική επιλογή, με τη Διεύθυνση Ανθρώπινου Δυναμικού να εφαρμόζει προγράμματα ανάπτυξης τεχνικών, διοικητικών και ηγετικών δεξιοτήτων, ενθαρρύνοντας την απόκτηση πιστοποιήσεων, τη συμμετοχή σε σεμινάρια, το mentoring και την εσωτερική κινητικότητα. Παράλληλα, στηρίζει μεταπτυχιακές σπουδές και εξειδικευμένες εκπαιδεύσεις που ενισχύουν την προσωπική και επαγγελματική ανέλιξη.

Προσφορά στην κοινωνία. Το πρόγραμμα Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με τη δραστηριότητα του Ομίλου. Το 2024 η ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ επένδυσε 4 εκατ. ευρώ – ποσό που αναμένεται να ανέλθει σε 6 εκατ. ευρώ για το σύνολο της χρονιάς – σε στοχευμένες δράσεις και πρωτοβουλίες που βελτιώνουν την καθημερινότητα των τοπικών κοινωνιών, στηρίζουν τη νέα γενιά, ενισχύουν κοινωνικά ευάλωτες ομάδες και δυναμώνουν την τοπική οικονομία και επιχειρηματικότητα. Παράλληλα, ο Όμιλος είναι πάντα «παρών» στην αντιμετώπιση κρίσεων και έκτακτων αναγκών.

Κώδικας Ηθικής και Δεοντολογίας

Όλες οι παραπάνω αρχές συμπεριλαμβάνονται στον Κώδικα Ηθικής και Δεοντολογίας του Ομίλου, ο οποίος αποτελεί το βασικό σημείο αναφοράς για όλους τους εργαζόμενους και συνεργάτες (προμηθευτές, υπεργολάβους κ.ά.). Ο Κώδικας αποτυπώνει τις θεμελιώδεις αρχές, τις πεποιθήσεις, την εταιρική κουλτούρα και την επιχειρησιακή ηθική που χαρακτηρίζουν τη ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ, με την καταπολέμηση της διαφθοράς να αποτελεί κεντρικό άξονα. Η εφαρμογή του εκτείνεται σε όλες τις εταιρείες και θυγατρικές του Ομίλου, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, και λαμβάνεται υπόψη στις συμπράξεις και στις κοινοπραξίες στις οποίες συμμετέχει. Σημειώνεται πως ο Όμιλος ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ συνεισφέρει με 2,5% – δηλαδή με 5,9 δισ. ευρώ – στο ΑΕΠ, σύμφωνα με την πλέον πρόσφατη μελέτη «Εκτίμηση Κοινωνικού - Οικονομικού Αποτυπώματος (SEIA)» για το έτος 2024.

Συγκριτικό πλεονέκτημα της ΓΕΚ ΤΕΡΝΑ είναι η πολυγενεακή της σύνθεση, με εργαζομένους τεσσάρων γενεών – Boomers, Gen X, Millennials και Gen Z

Η ΕΥΔΑΠ εστιάζει στη δίχως διακρίσεις πρόσληψη και ανέλιξη των υπαλλήλων που πραγματικά διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα και γνώσεις, δίνοντας προτεραιότητα στην αξία των ατόμων και την ισότητα των ευκαιριών χωρίς διακρίσεις και προκαταλήψεις

Work ethics και αξιακοί πυλώνες της ΕΥΔΑΠ

Με σεβασμό στις αρχές της ΕΚΕ, η εταιρεία διασφαλίζει τις αξίες της ισότητας, της προσβασιμότητας και της συμπερίληψης

➤ Η επιχειρηματική ηθική (ή **work ethics**) είναι ένα σύνολο θεμελιωδών ηθικών και δεοντολογικών αξιών που διατηρεί μια επιχείρηση ως προς τους υπαλλήλους, τους πελάτες και τους μετόχους της, αλλά και την τοπική κοινωνία κατ' επέκταση. Στο πλαίσιο της επιχειρηματικής ηθικής, η ΕΥΔΑΠ θέτει την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (ΕΚΕ) και υπευθυνότητα και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε μέγιστη προτεραιότητα, τόσο εντός του εργασιακού χώρου της όσο και σε κάθε φάση των λειτουργιών και της αξιακής αλυσίδας της. Λειτουργώντας πάντα με γνώμονα τους τρεις πυλώνες των ESG αξιών – Περιβάλλον, Κοινωνία, Διακυβέρνηση – και αποσκοπώντας στην επίτευξη ουσιαστικής ισότητας, η ΕΥΔΑΠ εφαρμόζει μια σειρά σχετικών πολιτικών.

Αναπόσπαστες από την εταιρική στρατηγική της είναι, μεταξύ άλλων, η Πολιτική Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ο Κώδικας Δεοντολογίας & Επαγγελματικής Συμπεριφοράς, η Πολιτική Πολυμορφίας και η Πολιτική Βιώσιμης Ανάπτυξης: πολιτικές θεσπισμένες για τη δέσμευση της εταιρείας στη συντέλεση των επιχειρηματικών δράσεών της με υπευθυνότητα απέναντι στο περιβάλλον και την κοινωνία.

Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι άρρηκτα εναρμονισμένη και με την ίδια την εταιρική κουλτούρα της ΕΥΔΑΠ, αφού αντικατο-

πτύζει τη βασική αποστολή της: την παροχή ασφαλούς, καθαρού και ισότιμου νερού για όλους τους πολίτες.

Εξάλλου, όπως το νερό που παρέχουμε δεν κάνει διακρίσεις, έτσι και η ίδια η ΕΥΔΑΠ φροντίζει να διατηρεί μια αντίστοιχη στάση, προσπιζόμενη πάντα την ισότητα ανάμεσα σε όλους τους υπαλλήλους της αλλά και σε κάθε πολίτη, ενώ δεν αμελεί να προστατεύσει ενεργά και έμπρακτα τις πιο ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Με σεβασμό στις αρχές της ΕΚΕ, η ΕΥΔΑΠ διασφαλίζει, επιπλέον, τις αξίες της ισότητας, προσβασιμότητας και συμπερίληψης, γεγονός που συμβάλλει σημαντικά στην εξ ολοκλήρου ανάπτυξη της εταιρείας, αλλά και στην ενδυνάμωση του εργατικού δυναμικού της. Πιο συγκεκριμένα, η ΕΥΔΑΠ εστιάζει στη δίχως διακρίσεις πρόσληψη και ανέλιξη των υπαλλήλων που πραγματικά διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα και γνώσεις, δίνοντας προτεραιότητα στην αξία των ατόμων και την ισότητα των ευκαιριών χωρίς διακρίσεις και προκαταλήψεις στο πλαίσιο ανάπτυξης (ή διαμόρφωσης) μιας ευέλικτης, δημιουργικής και αποτελεσματικής ομάδας. Δημιουργώντας ένα ασφαλές, ισότιμο, ηθικά αθέρατο και διαφανές εργασιακό περιβάλλον, η ΕΥΔΑΠ εξασφαλίζει την εργασιακή και κοινωνική ευημερία, δίνοντας έμφαση στη βιώσιμη επιχειρηματική εξέλιξη και, τελικά, στην αλληλεπίδραση (ηθικής) επιχειρηματικότητας και κοινωνίας.

Οι ηθικοί άξονες της ΕΥΔΑΠ γίνονται εμφανείς και μέσω των διάφορων ημερίδων και δράσεων που ανά διαστήματα διοργανώνει ή συμμετέχει η εταιρεία για την προάσπιση των εργασιακών και κοινωνικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Επιπρόσθετα, την έμπρακτη στήριξη (αλλά και επιρροή) της ευθυγράμμισης της εταιρείας με την επιχειρηματική ηθική, τα κριτήρια ESG και την ΕΚΕ, καταδεικνύει και η συχνή διεξαγωγή σεμιναρίων ενημέρωσης, εξοικείωσης και εκπαίδευσης των υπαλλήλων σε ζητήματα εταιρικής ηθικής και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σχετικά, για παράδειγμα, με τον σεβασμό στο περιβάλλον, την καταπολέμηση διακρίσεων στον χώρο εργασίας, τη μισθολογική και εργασιακή έμφυλη ισότητα, την ευαισθητοποίηση στην ορατή και αόρατη αναπηρία, την προσβασιμότητα στις κτιριακές εγκαταστάσεις και υπηρεσίες και πολλά άλλα.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η θεμελίωση και προάσπιση σταθερών επιχειρηματικών ηθικών αξιών χτίζει με τη σειρά της και μια ισχυρή σχέση εμπιστοσύνης ανάμεσα στην εταιρεία και όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη της.

Η εμπιστοσύνη αυτή είναι και η κινητήριος δύναμη που ωθεί την ΕΥΔΑΠ να συνεχίζει ακριβώς αέναα την αποστολή της: την προστασία και παροχή του πιο πολύτιμου και ανιδιοτελούς αγαθού, του νερού.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ

ΜΑΤΣΙ ♥ ΜΑΤΣΙ

MY FAVOURITE ACS LOCKER

Ποιο locker σου ταιριάζει καλύτερα;

Διάλεξε το αγαπημένο σου και κέρδισε ένα
iPhone 17 Pro 256GB

Σκάνανε εδώ ή μπες στο ACS Mobile App
ή στο acscourier.gr και δήλωσε στην **ACiStant**
το **My favourite ACS Locker** σου για να λάβεις μέρος στην κλήρωση!

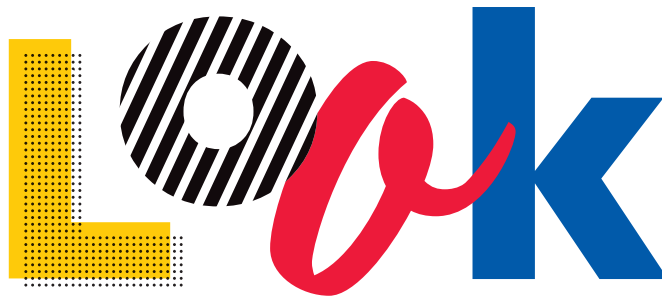
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΕΩΣ 30/11/2025.

Έδρα: ΠΕΤΡΟΥ ΡΑΛΛΗ 36 - 38, 122 41 ΑΙΓΑΛΕΩ,
τηλ.: 210 8190000, fax: 210 8190311, www.acscourier.gr

ACS
Τα πάντα, παντού.

Επιμέλεια
ΜΑΡΙΑ ΙΩΑΝΝΑ
ΣΙΓΑΛΟΥ

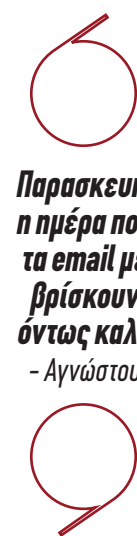
STRADIVARIUS
Πάρκα με δερμάτινη όψη €59,99

SWATCH
Ρολόι Greenshift Glow €205

KALOGIROU
Τσάντα Hadlee DKNY €119

*Παρασκευή,
η ημέρα που
τα email με
βρίσκουν
όντως καλά
- Αγνώστου*

ASPESI
Μάλλινο polo Shetland €280

KIKOMILANO
Ρουζ Lumiverse Glowmelt
Blush, σε μορφή στικ €15,99

BY DAVID BECKHAM
Γυαλιά μυωπίας

ADIDAS
Παπούτσια Samba OG €130

TRUSSARDI
Δερμάτινα γάντια

25° ΔΙΕΘΝΕΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΠΑΖΑΡΙ ΦΙΛΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΜΕ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΠΡΕΣΒΕΙΩΝ

ΣΑΒΒΑΤΟ 06 & ΚΥΡΙΑΚΗ 07 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ
ΠΑΛΙΟ ΑΜΑΞΟΣΤΑΣΙΟ ΟΣΥ ΠΕΙΡΑΙΩΣ & ΕΡΜΟΥ, ΑΘΗΝΑ

10 Π.Μ. - 8 Μ.Μ.
ΕΙΣΟΔΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗ

ΥΠΟ ΤΗ ΑΙΓΙΔΑ ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ
ΜΑΖΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΑΙΔΙ

ΤΑ ΕΣΟΔΑ ΤΟΥ ΒΑΖΑΡ ΟΑ ΔΙΑΤΕΘΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟ ΜΑΣ ΕΡΓΟ!

Χορηγοί: Alpha Star, Alpha Central, Scotwork, PREMIER ESTATE, Υποστηρικτές: BARFLIES, FORGNOMI, VIBES, Χορηγοί Επικοινωνίας: ATHENS!

Οι φίλοι του παιδιού Friends of the Child

MINAS DESIGNS
Σκουλαρίκια The Cobra €760

BLACK SHEEP
T-shirt €25,90

BOBBI BROWN
Σκιά μακράς διάρκειας σε στικ, αποχρ. Golden Pink

CLINEA
Daily Melt-Off Balm
καθαρισμού
προσώπου 150ml

G-STAR
Τζιν Flare σε σκούρο μπλε

CONVERSE
Πάνινα παπούτσια Converse
Chuck Taylor All Star Lift

Ένας σύγχρονος Οιδίποδας στη Στέγη

Ο Ρόμπερτ Άικ διασκεύαζει
το έργο του Σοφοκλή
μεταφέροντάς το στο σήμερα

Ο Βρετανός σκηνοθέτης Ρόμπερτ Άικ έρχεται στη Στέγη Ιδρύματος Ωνάση για να παρουσιάσει ένα έργο εμπνευσμένο από τη σοφόκλεια τραγωδία. Ο «Οιδίπους» του Άικ ξεκίνησε το ταξίδι του στο Γουέστ Εντ του Λονδίνου, όπου σημείωσε μεγάλη επιτυχία. Η παράσταση ανεβαίνει για πρώτη φορά με ελληνικό θίασο, με τον Νίκο Κουρή στον ρόλο του Οιδίποδα. Πλάι του η Καριοφυλλιά Καραμπέτη ως Ιοκάστη.

Στη διασκευή αυτή ο μύθος μετατρέπεται σε ένα αγωνιώδες πολιτικό-οικογενειακό θρίλερ. Βρισκόμαστε στη νύχτα των εκλογών. Κι ενώ η αντίστροφη μέτρηση για τα αποτελέσματα έχει αρχίσει, ένας ανερχόμενος ηγέτης βλέπει ζωή του να καταρρέει καθώς αποκαλύπτονται κρυμμένες αλήθειες. Η παράσταση εξερευνά την ταυτότητα, την εξουσία και τα όρια της ανθρώπινης ευθύνης. – Νίκη-Μαρία Κοσκινά

Στέγη Ιδρύματος Ωνάση, 20 Νοεμβρίου έως 28 Δεκεμβρίου

Θέατρο,
μουσική,
εκθέσεις,
προβολές.
Πολιτιστικές
προτάσεις
που μας
ιντριγκάρουν
αυτό το
επτάημερο.

© KIMIKO YOSHIDA

Από τη σειρά
Painting, «Medusa by
Caravaggio»

© HIBBARD NASH PHOTOGRAPHY

1 Η Martha Graham Company στο Μέγαρο

Η σπουδαιότερη ομάδα σύγχρονου χορού της Αμερικής γιορτάζει τα εκατό χρόνια από τη γέννηση της Μάρθας Γκράχαμ και έρχεται στην Ελλάδα, για έξι παραστάσεις, με την επετειακή παραγωγή «The First and The Future». Το πρόγραμμα συνδυάζει κλασικά έργα όπως τα «Chronicle» και «Errand into the Maze» με νέες δημιουργίες όπως το «Cave», αποτίοντας φόρο τιμής στην τεχνική και την κληρονομιά της «χορεύτριας του αιώνα». **Μέγαρο Μουσικής Αθηνών, 20 έως 23 Νοεμβρίου**

4 MIR Festival 2025

Το MIR festival «Περιπέτειες σκηνης/εικόνας» επιστρέφει στην Αθήνα παρουσιάζοντας δεκαέξι έργα σύγχρονου θεάτρου, χορού και performance, τα περισσότερα σε παγκόσμια πρεμιέρα. Σε επιμέλεια της **Χριστιάνας Γαλανοπούλου**, το φεστιβάλ διερευνά τη σιωπή που ακολουθεί το χτύπημα, το αόρατο και ό,τι μένει αναπάντητο ή μη ειπωμένο. **21 έως 30 Νοεμβρίου, σε διάφορους χώρους της πόλης**

1 Η Κιμικό Γιοσίντα για πρώτη φορά στην Ελλάδα

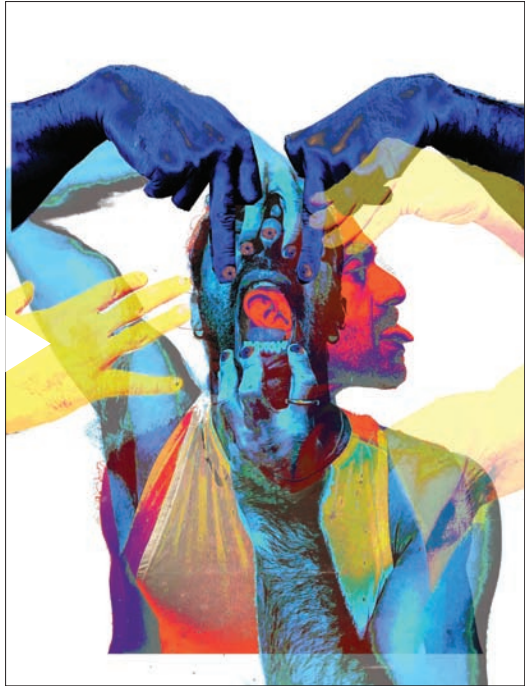
Η διάσημη φωτογράφος παρουσιάζει την έκθεση «Mythologies», σε επιμέλεια **Ελένης Βαροπούλου**. Με καταγωγή από την Ιαπωνία, η Γιοσίντα –που ζει και εργάζεται ανάμεσα στη Γαλλία και τη Βενετία– πριν από κάθε της φωτογράφιση μπαίνει σε έναν ρόλο, ενώ μακιγιάρεται ως γκέισα. Από την Εκάτη και την Αρτεμη ως τη Μέδουσα και τη θεά Αθηνά, η καλλιτέχ尼δα μεταμορφώνεται και αναγεννάται μέσα από τα έργα της. Η τέχνη για εκείνη είναι επουλωτική και απελευθερωτική. **Kourid Gallery, έως 17 Ιανουαρίου 2026**

© ΠΑΡΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥΠΟΥΛΟΣ

2 Μια παράσταση για τον Γιαννούλη Χαλεπά

Η παράσταση «Κοιμώμενος Χαλεπάς, ο Σαλός Άγιος» του **Άγγελου Ανδρεόπουλου** θα παρουσιαστεί για μία μέρα στα Οινόφυτα. Το έργο, σε σκηνοθεσία **Αλέξανδρου Λιακόπουλου**, με τον **Γιώργη Κοντοπόδη** στον πρωταγωνιστικό ρόλο, φωτίζει την ψυχολογική πορεία του Γιαννούλη Χαλεπά, από τον εγκλεισμό στο ψυχιατρείο έως τη δημιουργική του ανάσταση, αναδεικνύοντας την ιδιοφυΐα και τον αγώνα ενός καλλιτέχνη που απέδειξε πως... ποτέ δεν είναι αργά. **Θεατρική Σκηνή Οινόφυτων «Μέγαρο Δημοσθένη Λιάπη», 24 Νοεμβρίου**

«Outliers»
Arisandmartha

Για να καταχωριστείτε στους οδηγούς της Α.Υ., στείλτε δελτία Τύπου 2 εβδομάδες πριν από την προγραμματισμένη ημερομηνία. Ταχυδρομικώς στη διεύθυνση Χαρ. Τρικούπη 22, 10679 Αθήνα ή στο fax 210 3617310 ή στο **avguide@athensvoice.gr**

© ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΑΝΙΔΗΣ

5 Ο εφιάλτης της μιας βραδιάς

Η «Μπαρτσελόνα» της Μπες Βολ έρχεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα σε σκηνοθεσία **Θάνου Τοκάκη**. Όλα δείχνουν πως πρόκειται για μια απλή συνάντηση της μιας βραδιάς. Η Ιρέν (**Ηλιάνα Μαυρομάτη**) και ο Μανουέλ (**Μιχάλης Λεβεντογιάννης**) γνωρίζονται σ' ένα μπαρ και καταλήγουν στο σπίτι του πρώτου. Εκείνος είναι ένας γοητευτικός Ισπανός κι εκείνη μια Αμερικανίδα τουρίστρια. Καθώς ξεκινούν να μιλούν, η κατάσταση μεταξύ τους αρχίζει να αλλάζει, ειδικά όταν η συζήτηση πηγαίνει προς τις πολιτικές τους απόψεις.

Πτι Παλαί, από 22 Νοεμβρίου

© ΜΑΡΙΗ ΛΕΟΝΑΡΔΟΥ

7 Το ποιητικό σύμπαν του Περесиάνη στην Αθήνα για 4 παραστάσεις

Ο «Μαγεμένος βοσκός» του Σπυρίδωνος Περσιάνη έκανε πανελλήνια πρεμιέρα στην Κρήτη το καλοκαίρι στο πλαίσιο του «Όλη η Ελλάδα ένας πολιτισμός». Έρχεται στην Αθήνα για 4 παραστάσεις. Η παράσταση, σε σκηνοθεσία του **Γιάννη Σκουρλέτη**, προσεγγίζει το δραματικό ειδύλλιο μέσα από μια σύγχρονη, λυρική οπτική που συνομιλεί με τη μνήμη και τη λαϊκή παράδοση. Με στοιχεία μουσικής, μεταμόρφωσης και λαϊκών μοτίβων, η παράσταση υμνεί τη δύναμη του έρωτα και την ανάγκη επαναπροσδιορισμού της σύγχρονης συναισθηματικής ταυτότητας. *Hood Art Space, 26 Νοεμβρίου έως 17 Δεκεμβρίου*

© JOHANNA WEBER

6 Η «Νόρα» επιστρέφει στο Άτις

Το θέατρο Άτις γιορτάζει τα 40 του χρόνια με μια εμβληματική παράσταση, που ξεχώρισε τόσο στην Ελλάδα όσο και στη διεθνή της περιοδεία στο εξωτερικό. Η «Νόρα», η προσέγγιση του **Θεόδωρου Τερζόπουλου** στο «Κουκλόσπιτο» του Ίψεν, με τη **Σοφία Χιλλ** στον κεντρικό ρόλο, παρουσιάζει μια ηρωίδα εγκλωβισμένη ανάμεσα σε δυο άντρες (**Τάσος Δήμας, Νίκος Ντάσης**), σε μια προσπάθεια να απελευθερωθεί από τις συμβάσεις και να ακολουθήσει τα θέλω της.

Άτις, από 22 Νοεμβρίου

© ΔΟΜΝΙΚΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΟΥ

10 Με έμπνευση από τον Ίψεν

Το νέο έργο που συνυπογράφουν ο **Γιώργος Παλούμης** και ο **Αντώνης Τσιτσιόπουλος** αποτελεί μια σύγχρονη εκδοχή της «Έντα Γκάμπλερ». Μεταφερόμαστε στο 2032, στο σπίτι του πρωθυπουργού, που είναι βαθιά άρρωστος. Η Έντα, η κόρη του και σύζυγος του επικρατέστερου διαδόχου του, παλεύει ανάμεσα στον πόνο για τον επερχόμενο χαμό του και τον αγώνα να διατηρηθεί η πολιτική σταθερότητα.

Θέατρο Τζένι Καρέζη, από 21 Νοεμβρίου

9 «Spirits and Spaces»: Η νέα εποχή του Ρότζερ Μπάλεν

Η έκθεση «Spirits and Spaces», που τρέχει παράλληλα με τη μεγάλη αναδρομική στον Ρότζερ Μπάλεν στο μουσείο Μπενάκη, παρουσιάζει για πρώτη φορά την έγχρωμη δουλειά του διάσημου φωτογράφου, παράλληλα με τη σειρά αρνητικών φωτογραφιών «Hungry Ghosts». Στα έργα της έκθεσης η ανθρωπινή παρουσία περιγράφεται σε σκιές, ενώ ο καλλιτέχνης διερευνά το παράλογο στην τέχνη και στον κόσμο. *Γκαλερί CAN, έως 24 Ιανουαρίου*

© ROGER BALEN

11 Το ταξίδι της Άννας

Η **Γεωργία Λαλέ**, γνωστή για το ακτιβιστικό της έργο, μας καλεί να ακολουθήσουμε την Άννα, ηρωίδα από το Αλφαβητάριον (1955), σε ένα ταξίδι από την αρχαιότητα έως σήμερα, βιώνοντας τον πόνο της βίας, της απώλειας και του σεξισμού. Τα έργα από σεντόνια, δωρεά γυναικών στην Ελλάδα, τιμούν τη μνήμη και την αλληλεγγύη. Η Άννα μάς κοιτά κατάματα και φωνάζει με δύναμη: «Εν τούτω νίκα», όπως μαρτυρά και ο τίτλος της έκθεσης. *Γκαλερί Αντιανοπούλου, έως 29 Νοεμβρίου*

12 Η ταινία «Mauthausen» στην Ταινιοθήκη

Με αφορμή το «Αφιερωματικό Έτος Μίκη Θεοδωράκη» για τα 100 χρόνια από τη γέννησή του, η Ταινιοθήκη της Ελλάδος προβάλλει το βραβευμένο κινηματογραφικό έργο σε μουσική Μίκη Θεοδωράκη και ποίηση Ιάκωβου Καμπανέλλη, γυρισμένο στο πρώην στρατόπεδο συγκέντρωσης της Αυστρίας. Σε σκηνοθεσία **Παναγιώτη Κουντουρά** και **Αρίσταρχου Παπαδανιήλ**, με ερμηνεία από τον Αρίσταρχο Παπαδανιήλ (φωνή) και τον **Άρη Ζέρβα** (βιολοντσέλο), η ταινία βασίζεται σε αδημοσίευτο κείμενο του επιζώντα από το Μαουτχάουζεν Ιάκωβου Καμπανέλλη. Το φιλμ θα προβληθεί στη συνέχεια σε επιλεγμένους κινηματογράφους. *Ταινιοθήκη, 22 & 23 Νοεμβρίου*

Philip Glass Ένα σπίτι στην περιοχή της Πανόρμου μόλις έγινε ωραίο wine bar

Της ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΚΑΜΠΟΣΟΥ

Η Πανόρμου είναι διάσημη πιάτσα στην αθηναϊκή νυχτερινή ζωή, με πολλά στέκια που γέμιζουν τις «μικρές» ώρες από πεινασμένους οι οποίοι φτάνουν μέχρι εδώ για να βρουν κάτι να χορτάσουν την πείνα τους. Της έλειπε όμως ένας χώρος ήρεμος, εκλεπτυσμένος, πιο προσωπικός. Ένα μέρος όπου το κρασί, η γεύση και η εμπειρία να συναντούν την απλότητα. Αυτό το κενό φιλοδοξεί να καλύψει το Philip Glass, το νέο wine bar που μόλις άνοιξε ο Φίλιππος Κουρούδης, ένας άνθρωπος που πέρασε χρόνια στις μπάρες της Αθήνας πριν αποφασίσει, στα 32 του, να φτιάξει κάτι αποκλειστικά δικό του.

Το μαγαζί στεγάζεται στο δικό του παλιό σπίτι, το οποίο μεταμορφώθηκε σε έναν φωτεινό, μίνιμαλ χώρο με βιομηχανικές πινελιές, ανοιχτόχρωμο ξύλο και μια άνετη μπάρα μήκους έξι μέτρων. Ο αρχιτέκτονας Μάνος Μπαμπούνης και το γραφείο Trail Practice (δικά τους έργα και τα Nolan, Sweet Nolan, Proveleggios κ.ά.) σχεδίασαν έναν χώρο λιτό μεν αλλά και με ισχυρή ταυτότητα, απόλυτα ταιριαστό με τη φιλοσοφία του Φίλιππου. Το όνομα «Philip Glass» λειτουργεί πολύ έξυπνα και παιχνιδιάρικα σαν λογοπαίγνιο (Philip + glass) αλλά και σαν ξεκάθαρη αναφορά στον θρυλικό μουσικοσυνθέτη, με τον χώρο να κινείται μουσικά σε ρυθμούς jazz και rnb, φτιάχνοντας την τέλεια ατμόσφαιρα για χαλαρές απογευματινές και βραδινές στιγμές.

Στο κομμάτι του κρασιού, το Philip Glass στηρίζεται αποκλειστικά σε μικρούς Έλληνες παραγωγούς και σε ετικέτες με προσωπικότητα. Ξεχωρίζει το house wine, που προέκυψε από συνεργασία με το γνωστό οινοποιείο του Τιμπίδη στη Μονεμβασία, και είναι ένα πολύ ευχάριστο blend μαλαγουζιάς, ασύρτικου και κυδωνίτσας. Η ετικέτα του μάλιστα έχει το πορτρέτο του Φίλιππου –ένα σχέδιο που συναντά κανείς και στα σουβέρ–, λειτουργώντας κάπως και σαν μικρή «υπογραφή» του χώρου.

Το μενού ακολουθεί την ίδια φιλοσοφία «καθαρής γεύσης». Μπορείς να ξεκινήσεις

με ταραμοσαλάτα με ελιές ή με μια δροσερή σαλάτα με ντοματίνια και ξινοτύρι, ενώ για όσους αγαπούν πιο έντονους συνδυασμούς υπάρχει μια εκδοχή με ρόκα, παντζάρι και γκοργκοντζόλα. Οι μπρουσκέτες φτιάχνονται από ζυμωτό ψωμί με ρεβυθομαγιά κι έρχονται μαζί με καπνιστή πέστροφα ή με νούμπουλο Κέρκυρας, ενώ στις πιο χορταστικές επιλογές θα βρεις το μπέργκερ με τόνο και το μπέργκερ με καβουρμά. Αν, από την άλλη, θες να συνοδεύσεις το κρασί σου με πιο κλασικές γεύσεις, θα απολαύσεις πληθωρικό πλατό με παλαιωμένη γραβιέρα Σύρου, γραβιέρα Μυτιλήνης και Πάρου, αλλά και επιλογές αλλαντικών όπως σαλάμι και μακεδονικό προσούτο.

Όπως εξηγεί ο ίδιος ο Φίλιππος: «Στο Philip Glass πιστεύουμε στην απλότητα, στην καθαρή γεύση, στο καλό κρασί και στην τιμιότητα της πρώτης ύλης. Επιλέγουμε μικρούς Έλληνες παραγωγούς, ανθρώπους που δουλεύουν με αγάπη με τα χέρια τους και δημιουργούν τυριά, αλλαντικά και κρασιά με χαρακτήρα. Προϊόντα με ιστορία, με γεύσεις που έχουν ταυτότητα. Δεν ψάχνουμε την εντύπωση, αναζητάμε την ουσία. Κάθε πιάτο που φτιάχνουμε, κάθε ποτήρι που γεμίζουμε είναι μια πράξη αγάπης για ό,τι θεωρούμε αυθεντικό. Το φαγητό και το κρασί είναι για να μοιράζονται: ένα τραπέζι, φίλοι, αληθινές γεύσεις. Αυτό είναι για εμάς η πραγματική πολυτέλεια»

Μία ακόμη προσωπική πινελιά ολοκληρώνει το σκηνικό: όλα τα πιάτα και οι κούπες είναι χειροποίητα κεραμικά, σχεδιασμένα από τον πατέρα του Φίλιππου, τον πολύ γνωστό γραφίστα Πάννη Κουρούδη. Με ανθρώπινες φιγούρες, σώματα και άλλες καλλιτεχνικές λεπτομέρειες, τα σκεύη μοιάζουν περισσότερο με έργα τέχνης παρά με απλά χρηστικά αντικείμενα και δίνουν στον χώρο μια αίσθηση οικογενειακής ταυτότητας.

Το Philip Glass ανοίγει καθημερινά από τις 4 το απόγευμα έως τις 12 το βράδυ, προσφέροντας και καφέ ή τσάι για όσους θέλουν να το επισκεφτούν νωρίτερα, και είναι κλειστό τις Κυριακές.

Λουκά Μπέλλου 3, Πανόρμου

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΜΕ ΑΙΤΙΑ

«Στις παρυφές του γνωστού κόσμου» - Μια περιήγηση στις εσχατιές της Ιστορίας

ΤΟΥ ΑΡΗ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ

Δύο μέρες πριν ξεκινήσει το ταξίδι μου για τη χώρα της Μήδειας, τον τόπο απ' όπου υπάρπαξε ο Ιάσων το χρυσόμαλλο δέρα, την πατρίδα του Στάλιν, κοντολογίς τη Γεωργία, είδα ότι κυκλοφόρησε ένα βιβλίο με τίτλο «Οι παρυφές του γνωστού κόσμου», και έσπευσα να το πάρω και να το διαβάσω. Διότι, κάθε ταξιδιώτης που σέβεται τον εαυτό του, από τον Ηρόδοτο έως τον Μάρκο Πόλο και από τον Πυθέα τον Μασσαλιώτη έως τον Καζαντζάκη, αρέσκεται να προχωρά όσο πιο μακριά γίνεται.

Η σημερινή Γεωργία δεν βρίσκεται, βέβαια, στις παρυφές του κόσμου, όμως η Ολβία, μια αποικία των Ελλήνων στον Εύξεινο Πόντο, κάποτε ήταν. Περιτριγυρισμένη από τα βαρβαρικά φύλα των Σκυθών, συναγελάστηκε μαζί τους και άκμασε με τον τρόπο της εκείνα τα παλιά χρόνια. Τέκνο της υπήρξε ο φιλόσοφος Βίων αλλά και ο Σκύθης Ανάχαρις, που έφτασε ως την Αθήνα για να σπουδάσει φιλοσοφία

πλάι στους μεγάλους της εποχής. Πιο νότια, στην Αίγυπτο, υπήρξε η Ναύκρατις, λιμάνι ελληνικό στη Μεσόγειο, στο Δέλτα του Νείλου, που παρήκμασε όταν ο Μέγας Αλέξανδρος οικοδόμησε δίπλα της την Αλεξάνδρεια. Η Ναύκρατις στάθηκε φάρος του ελληνικού πολιτισμού στην καρδιά ενός άλλου πολιτισμού, του αιγυπτιακού, και από εκεί ξεκίνησε ο Ηρόδοτος το ταξίδι του στην ενδοχώρα της Αιγύπτου, και βέβαια ο Πλάτων, όπως και τόσοι άλλοι.

Έχει γίνει, φαντάζομαι, αντιληπτό ότι το βιβλίο του Άγγλου συγγραφέα αναφέρεται στις παρυφές του αρχαίου κόσμου. Από τα χρόνια των πρώτων φαράων έως την τελευταία των Πτολεμαίων, την καλλονή Κλεοπάτρα, και από τους καταρράκτες του Νείλου έως την Υπερβορέα του Αρκτικού Κύκλου. Από το τείχος του Αδριανού στη Βρετανία έως την αρχαιότερη πόλη του Βιετνάμ, την Κο Λόα. Ένα ολόκληρο κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στη Μασσαλία,

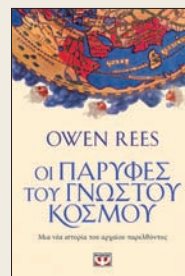
αποικία της Φώκαιας, με τον ξεχωριστό πολιτισμό της, που έφτανε ως το σημείο οι διοικούντες την πόλη να διατηρούν ένα απόθεμα δηλητηρίου για την περίπτωση που κάποιος πολίτης το ζητούσε για να αυτοκτονήσει! Υποβοηθούμενη ευθανασία υπό την αιγίδα του κράτους... Μάλιστα, να κάτι που δεν θα ευτυχίσω να βιώσω όσο ζω στον μάταιο τούτο κόσμο.

Τέκνο της Μασσαλίας υπήρξε ο Ξακουστός θαλασσοπόρος Πυθέας, που έκανε τον γύρο της Βρετανίας, προχώρησε βόρεια έως εκεί που ο ήλιος δύει μόνο δύο ώρες το βράδυ, για να επιστρέψει μέσω της Βαλτικής στη Μεσόγειο. Προς μεγάλο μου όνειδος και καταισχύνη, δεν έχω επισκεφτεί ακόμα τη Μασσαλία, αλλά θα σπεύσω να επανορθώ-

σω με την πρώτη προσφορά από τις αεροπορικές μας εταιρείες (κερδίζει αυτός που ξέρει να περιμένει, κατά το προσφιλές δόγμα των Κινέζων).

Αντιγράφω από το βιβλίο του Όουεν Ρις: «Αυτοί οι τόποι αποδεικνύουν την ευελιξία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού και της αρχαίας ελληνικής σκέψης. Μακριά από το συντηρητικό βλέμμα των κέντρων της Ελλάδας, αυτές οι πόλεις παραβίασαν τους κοινωνικούς κανόνες, αψήφησαν τις πολιτισμικές κοινοτοπίες και διέυρυναν τις ελληνικές αντιλήψεις για τον κόσμο... Ενώ στο δικό μας σύγχρονο βλέμμα ζούσαν στις παρυφές του χάρτη, από τη δική τους οπτική βρίσκονταν απλώς στην αρχή ενός νέου χάρτη που περίμενε να σχεδιαστεί».

Συνυπογράφω και φεύγω για το αεροδρόμιο.

Όουεν Ρις
Στις παρυφές
του γνωστού
κόσμου
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ

2^{ος} ΧΡΟΝΟΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ

ΘΕΑΤΡΟ
Άλμα

FESTEN

ΤΟΥ ΤΟΜΑΣ ΒΙΝΤΕΡΜΠΕΡΓΚ
ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΔΙΑΣΚΕΥΗ ΜΠΟ ΧΑΝΣΕΝ & ΜΟΓΚΕΝΣ ΡΟΥΚΟΦ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΑΛΕΟΣ

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ - ΔΡΑΜΑΤΟΥΡΓΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ
ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΠΑΠΑΣΠΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΙΟΒΑΣ, ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ ΑΛΕΙΦΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΩΤΑ ΦΕΣΤΑ, ΙΩΑΝΝΑ ΚΟΛΛΙΟΠΟΥΛΟΥ
ΙΩΑΝΝΑ ΤΖΙΚΑ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΠΕΛΕΡΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΜΗΛΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΑΦΟΛΑΓΙΑΝ, ΣΕΜΙΡΑΜΙΣ ΑΜΠΑΤΖΟΓΛΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΣ ΣΕΥΜΟΥΡ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΚΑΟΥΣΤΟΥ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ
PRIME
ENTERTAINMENT

ΕΙΣΙΤΗΡΙΑ
more.com

ΧΟΡΗΓΟΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ATHENS THEATRE **VOICE** THEATRE

critic's CHOICE

Όνειρα (DREAMS) ***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Νταγκ Γκόχαν Χάουγκερουντ ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Έλα Οβερμπάι, Άνε Νταλ Τορν, Άνε Μάριτ Γιόκομπσεν

Η 17χρονη μαθήτρια Γιοχάνε ερωτεύεται για πρώτη φορά. Όχι κάποιον συμμαθητή ή συμμαθήτριά της, αλλά τη νεαρή –και συνονόματη– καθηγήτριά της. Προκειμένου να μη χάσει ποτέ την αίσθηση και να μπορέσει να διατηρήσει ζωντανά τα συναισθήματα από τούτη την εμπειρία, η νεαρή Γιοχάνε αποφασίζει να καταγράψει όσα νιώθει. Μόλις ολοκληρώνει το κείμενό της, που έχει τη μορφή μυθιστορήματος, η Γιοχάνε το δίνει στην πολυαγαπημένη γιαγιά της ώστε να το διαβάσει, που, εκτός από ποιήτρια, είναι και «πιο ανοιχτόμυαλη» από τη μητέρα της.

Ακόμη ένας Νορβηγός που έχει μπει για τα καλά στον διεθνή κινηματογραφικό χάρτη είναι ο Νταγκ Γκόχαν Χάουγκερουντ, που ολοκληρώνει εμφατικά την τριλογία του για τις ερωτικές σχέσεις στον αρκετά δραστήριο ευρωπαϊκό Βορρά. Μετά τα φιλμ «Sex, όσα λένε οι άντρες μεταξύ τους» και «Αγάπη μόνο», η νέα περίτεχνη σεναριακά ταινία του αφορά την ιστορία τεσσάρων γυναικών. Ένα συνονθύλευμα συναισθημάτων και σκέψεων, ένα αμάλγαμα απ' όσα μας εμπνέουν και μας διαλύουν ταυτόχρονα όταν ερωτευόμαστε, αποτελεί το σκηνικό των «Όνειρων» που θριάμβευσαν στο Φεστιβάλ Βερολίνου κερδίζοντας τη Χρυσή Άρκτο. Ο έρωτας κινεί τα νήματα του δράματος και ο σκηνοθέτης φαίνεται να γνωρίζει καλά τη φύση του πρώτου νεανικού σκιρτήματος που φέρνει τα πάνω κάτω στη ζωή ενός εφήβου. Η αφήγηση του Χάουγκερουντ επιχειρεί να συλλάβει την περίεργη αίσθηση κενού που υπάρχει στην ψυχή της ηρωίδας στην προσπάθειά της να κατανοήσει τη φύση του πρωτόγνωρου συναισθήματος που την κυριεύει. Ταυτόχρονα το φιλμ μετατρέπεται σε ένα άφογα δομημένο θρίλερ χαρακτήρων, καθώς η Γιοχάνε προσπαθεί να μαντέψει τα σημάδια στη συμπεριφορά της αγαπημένης της που δηλώνουν ότι κι εκείνη αισθάνεται το ίδιο. Λίγες ταινίες έχουν πιάσει τόσο πετυχημένα την αμφίσημη πραγματικότητα μιας τέτοιας συνθήκης. Ο Χάουγκερουντ, βέβαια, δεν το κάνει για πρώτη φορά: και στα δύο πρώτα φιλμ της τριλογίας κινητοποιεί την αμφιβολία και το μαύρο χιούμορ ως μέτρο δραματοουργίας αλλά και αφύπνισης.

ΑΚΟΜΗ

►►► Το «*Sisu 2: Ο δρόμος της εκδίκησης*» (*Sisu: Road to Revenge*) (") αποτελεί τη στιλιζαρισμένη συνέχεια ενός φιλμ που βγήκε πριν από 3 χρόνια και περιέγραφε την αλά Ράμπο περιπέτεια επιβίωσης ενός μεσήλικα Φινλανδού, πρώην κομάντο, στα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. ►►► Στη «*Συμμορία των μάγων 3*» (*Now You See Me: Now You Don't*) (-) του Ρούμπεν Φλάισερ, με τους Τζέσι Αϊζενμπεργκ, Γούντι Χάρελσον, Ντέιβ Φράνκο, Άιλα Φίσερ και Ρόζαμουντ Πάικ, οι τέσσερις καβαλάρηδες της απάτης επιστρέφουν με πιο μαγικά κόλπα. ►►► Το γαλλο-καναδικό animation «*Γεια σου, Φρίντα*» (*Hola, Frida*) των Καρίν Βεζινά και Αντρέ Καντί μάς μεταφέρει εικόνες από την παιδική ηλικία της Φρίντα Κάλο. ►►► Το ντοκιμαντέρ «*Κύριλλος και Μεθόδιος - Οι φωτιστές των Σλάβων*» (-) της Μαρίας Χατζημικάλη-Παπαλιού αφηγείται την ιστορία των αδελφών από τη Θεσσαλονίκη, που έζησαν τον 9ο αιώνα και έδωσαν στους Σλάβους τη δυνατότητα να αναδείξουν την ταυτότητά τους.

MUST SEE

38ο ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ Από τις 20 έως τις 26 Νοεμβρίου, οι κινηματογράφοι Cinobo Opera 1, Nirvana Cinemax 2 και Studio Newstar φιλοξενούν το πρόγραμμα του φεστιβάλ, που επιμελείται ο κριτικός κινηματογράφου Νίνος Φένεκ Μικελίδης, με τη φετινή διοργάνωση να έχει μεγάλο ενδιαφέρον, όχι μόνο χάρη στο χορταστικό μενού, αλλά και στο ειδικό αφιέρωμα στη Δημοκρατία της Βαϊμάρης.

Η αγάπη που απομένει (THE LOVE THAT REMAINS) ***

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Χλίνουρ Πάλμασον ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Σάγκα Γκάρντασοντότιρ, Σβέριρ Γκούντνασον, Γκρίμουρ Χλίνσον

Η Άννα και ο Μάγκνους, παρότι έχουν αποφασίσει να χωρίσουν, εξακολουθούν να μένουν μαζί, με σκοπό να μεγαλώσουν τα παιδιά τους χωρίς να τους προκαλέσουν, ψυχολογικά κυρίως, προβλήματα. Γρήγορα βέβαια αντιλαμβάνονται τη δυσκολία του εγχειρήματος.

Πριν από μερικά χρόνια με τη «Χώρα του Θεού», την τρίτη ταινία του, μας αποκαλύφθηκε ο Ισλανδός Χλίνουρ Πάλμασον. Όπως σ' εκείνο το ανυπέρβλητο μυστικιστικό έργο, έτσι κι εδώ ο σκηνοθέτης μάς προσκαλεί σε μια ιδιαίτερη κινηματογραφική παραδοξότητα, όπου σουρεαλισμός, σάτιρα και κανονικότητα συνυπάρχουν. Το υποδόριο χιούμορ, η σκανδιναβική μυθολογία και οι καθημερινές σχέσεις συνθέτουν ένα ιδιαίτερο αφηγηματικό σχήμα που αποκτά χαρακτήρα σπάνιου ψυχογραφήματος όταν η ματιά του σκηνοθέτη θέτει ηθικά διλήμματα στους βασικούς ήρωές του. Όλα αυτά, ο Πάλμασον τα αποδίδει με διαύγεια και δεξιοτεχνία που γοητεύουν, αν και ο μέσος θεατής ίσως νιώσει λίγο άβολα με το φευγάτο ύφος του Ισλανδού.

Wicked: Μέρος δεύτερο (WICKED: FOR GOOD) **1/2

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Τζον Μ. Τσού ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Σίνθια Ερίβο, Αριάνα Γκράντε, Τζεφ Γκόλντμπλουμ, Μισέλ Γέο, Τζόναθαν Μπέιλι

Η Ελφάμπα ζει εξόριστη στο δάσος και αγωνίζεται για την ελευθερία των Σιωπηλών Ζώων που κρατά φυλακισμένα ο Μάγος του Οζ. Ενώ η Γκλίντα απολαμβάνει τη χλιδή του παλατιού της Σμαραγδένιας Πόλης.

Η συνέχεια του πρώτου «Wicked» είναι ένα ακόμη φαντασμαγορικό φιλμ. Το πρωταγωνιστικό δίδυμο Σίνθια Ερίβο-Αριάνας Γκράντε επιδεικνύει μεγάλη αυτοπεποίθηση όχι μόνο στις κωμικές μουσικοχορευτικές σκηνές, αλλά ακόμη κι όταν η ιστορία σκοτεινιάζει. Το σενάριο ποντάρει στο ερωτικό στοιχείο για να αποκτήσει τα δραματικά χαρακτηριστικά που συντελούν στον χωρισμό των δύο φίλων, αλλά η ταινία ξεχωρίζει όταν, στο περιθώριο της ιστορίας, εμφανίζονται η αληθινή... Ντόροθι και οι τρεις φίλοι της από τον κλασικό «Μάγο του Οζ»!

Νυχτερινή εφημερία (LATE SHIFT) **1/2

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Πέτρα Μπιόντινα Βόλπε ΠΡΩΤΑΓΩΝΙΣΤΟΥΝ: Λεόνι Μπένες, Σόνια Ρίξεν, Αλνιρέζα Μπαϊράμ, Μαργκερίτα Σοχ

Μια νεαρή νοσοκόμα παλεύει να τα βγάλει πέρα με όλες τις αναποδιές, ευθύνες, απρόοπτα περιστατικά και ατυχείς συνθήκες που διαδραματίζονται στη διάρκεια μιας νυχτερινής εφημερίας στο κεντρικό νοσοκομείο της Ελβετίας όπου εργάζεται.

Άκρως αγχωτικό αλλά και διεισδυτικό σε μεγάλο βαθμό, το φιλμ της Πέτρα Μπιόντινα Βόλπε βασίζεται στην υπέροχη ερμηνεία της Λεόνι Μπένες για να αποδώσει με όρους σκληρού ρεαλισμού τις δυσκολίες που έχουν να αντιμετωπίσουν οι εργαζόμενοι ενός νοσοκομείου σε ώρες αιχμής. Ακόμη κι αν η ηρωίδα συχνά έρχεται σε επαφή με τον παραλογισμό ή με απαιτήσεις που προσβάλλουν την αξιοπρέπεια και δοκιμάζουν την υπομονή της, καλείται να δείξει μια υποστηρικτική συμπεριφορά. Κάποιες από τις συνθήκες μοιάζουν τραβηγμένες και «κλωτσάνε» κάπως σε σχέση με το ρεαλιστικό υπόβαθρο που θέλει να αποδώσει η Ελβετίδα σκηνοθέτρια, αλλά είναι τέτοια η ένταση που προκαλεί η αφήγηση, ώστε στο τέλος είμαστε τόσο εξαντλημένοι, σαν να παίζαμε οι ίδιοι στο φιλμ.

«ΚΑΜΙΑ ΚΑΛΗ ΠΡΑΞΗ ΔΕΝ ΘΑ ΜΕΙΝΕΙ ΑΤΙΜΩΡΗΤΗ» (WICKED: ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ)

Το netflixification της τηλεόρασης

I ριν από πέντε χρόνια, το *New Yorker* δημοσίευσε το άρθρο «*Emily in Paris and the Rise of Ambient TV*» (Νοέμβριος του 2020). Σε μια περίοδο που η τηλεόραση έδειχνε ακόμα να κινείται στην ορμή της «χρυσής εποχής» των σειρών. Ο συντάκτης μιλούσε για την άνοδο της «ambient τηλεόρασης»: σειρές που λειτουργούσαν περισσότερο ως υπόκρουση παρά ως αφήγηση. Τότε αυτό έμοιαζε σαν μια εύστοχη παρατήρηση για ένα νέο trend. Σήμερα μοιάζει σχεδόν προφητεία. Γιατί αυτό που τότε παρουσιαζόταν ως τάση, έχει πλέον εξελιχθεί σε ένα πλήρες φαινόμενο με συγκεκριμένο όνομα: το netflixification. Ή αλλιώς, η νετφλιξοποίηση της σύγχρονης τηλεόρασης.

Τα τελευταία χρόνια, οι νέες σειρές μοιάζουν όλο και περισσότερο μεταξύ τους. Στον ρυθμό, στη δομή, στο πώς είναι κομμένες και ραμμένες, ακόμα και στη φωτογραφία. Δεν πρόκειται για συγκυρία. Είναι αποτέλεσμα ενός οικοσυστήματος όπου η αξία μιας σειράς κρίνεται κυρίως από το πόσο χρόνο κρατά τον θεατή μέσα στην πλατφόρμα. Ο *Guardian*, στο άρθρο «*Not second screen enough?*» (17/1/2025), φιλοξενεί δημιουργούς που αναφέρουν ότι το Netflix ζητά πιο απλοποιημένα σενάρια, προσαρμοσμένα σε θεατές που βλέπουν σειρές ενώ κάνουν scroll στο κινητό τους. Δεν πρόκειται για υπόνοιες αλλά για μαρτυρίες. Αρκεί να συγκρίνουμε σειρές όπως «*Mad Men*», «*Breaking Bad*» ή «*The Sopranos*» με το μεγαλύτερο μέρος της σημερινής παραγωγής. Εκείνη η εποχή εμπιστευόταν τον θεατή. Επέτρεπε στη σιωπή, στις παύσεις και στο αργό χτίσιμο να έχουν τον χώρο που χρειάζονται για να παραγάγουν τέχνη.

Η νετφλιξοποίηση έχει φέρει μια διαφορε-

τική λογική. Ο ρυθμός πρέπει να αντέχει το συνεχές πηγαινέλα της προσοχής. Το *LS:IN Global* (28/1/2025) αναλύει πώς οι πλατφόρμες παρακολουθούν τα σημεία όπου ο θεατής «πέφτει» και μεταφέρουν αυτές τις πληροφορίες στους δημιουργούς. Από εκεί και πέρα, η δομή, το μοντάζ, ακόμη και ο φωτισμός πρέπει να διαμορφωθούν με βάση αυτά τα δεδομένα.

Πολλοί σεναριογράφοι περιγράφουν πλέον το ίδιο μοτίβο υποδείξεων: να περιοριστούν οι υποπλοκές, να κοπούν οι «ήσυχες» σκηνές, να γίνει ο διάλογος πιο άμεσος, να αποφευχθούν σημεία που απαιτούν αυξημένη προσοχή. Το *34th Street Magazine* (14/4/2025) φιλοξενεί τέτοιες μαρτυρίες. Δεν πρόκειται για δημιουργικές επιλογές, αλλά για προσαρμογή σε έναν multitasking θεατή που παρακολουθεί με μισό βλέμμα.

Second screen viewing

Το κινητό έχει γίνει μόνιμη δεύτερη οθόνη. Οι πλατφόρμες το γνωρίζουν και προσαρμόζουν το περιεχόμενό τους σ' αυτό. Γι' αυτό βλέπουμε υπερφωτισμένα πλάνα, πιο καθαρή ηχητική μείξη και πρακτικά μηδενικές παύσεις. Όπως σημειώνεται στον *Guardian*, ακόμη και μια σιωπή πέντε δευτερολέπτων μπορεί να οδηγήσει σε πτώση θεαματικότητας. Λες και το να βλέπεις σειρά ή ταινία είναι σαν να βλέπεις βιντεάκια στο TikTok. Οι σειρές πρέπει να λειτουργούν ακόμη κι όταν δεν τις παρακολουθείς πραγματικά.

Η σύγκρουση ανάμεσα στο content και στην τέχνη

Το netflixification (η νετφλιξοποίηση) έχει θολώσει τη γραμμή ανάμεσα στο περιεχόμενο και στην τέχνη. Το content είναι σχεδιασμένο για εύκολη, συνεχόμενη κατανάλωση. Η τέχνη απαιτεί χώρο, χρόνο και προσοχή. Στο σημερινό περιβάλλον, όλα –από reality μέχρι και prime time σειρές–

κρίνονται από το πόσο σε κρατούν στην πλατφόρμα. Κι όχι από το πόσο καλλιτεχνικά άρτιο είναι το αποτέλεσμα. Και κάπως έτσι, η εμπειρία υποχωρεί μπροστά στην «προσοχή».

Η εμπειρία που χάνεται

Το binge εξαφάνισε την κοινή προσμονή του εβδομαδιαίου επεισοδίου. Ειδικά στην πλατφόρμα του Netflix. Δεν υπάρχει χρόνος για συζήτηση, για επεξεργασία, για anticipation. Ο *Guardian* το περιγράφει εύστοχα ως «αναίρεση της εμπειρίας». Το επόμενο επεισόδιο ξεκινά πριν συνειδητοποιήσεις τι ένιωσες στο προηγούμενο.

Το παράδοξο του streaming

Το streaming παρουσιάστηκε ως απελευθέρωση. Περισσότερες επιλογές, λιγότεροι περιορισμοί. Στην πράξη, το netflixification έχει δημιουργήσει ένα σύστημα όπου η ιστορία υπάρχει κυρίως για να κρατά τον χρήστη μέσα στην πλατφόρμα.

Αν οι σημερινές σειρές σου φαίνονται πιο εύπεπτες, πιο όμοιες και πιο επίπεδες, ή και πιο «χαζές», ε υπάρχει λόγος. Είναι αποτέλεσμα ενός μοντέλου αφήγησης που έχει πλέον καταγραφεί σε ρεπορτάζ, δηλώσεις δημιουργών και industry reports. Για τον αλγόριθμο, η ιδανική σειρά δεν είναι αυτή που θα θυμάσαι. Είναι αυτή που απλά... δεν θα πατήσεις pause. 🛑

Γιατί οι σειρές γίνονται πιο εύπεπτες, πιο ίδιες και τελικά πιο «χαζές»

Του ΓΙΑΝΝΗ ΔΑΒΒΕΤΑ

Τι θα δούμε αυτή την εβδομάδα;

Johnny@themovies

X

ATHENS VOICE

**2 Σειράρες
+ 1 Ταινιάρια**

NEW!

ο **johnny_dure**
(Γιάννης Δαββέτας)
στο **Instagram** και
στο **TikTok**
της **ATHENS VOICE**.

Κόλλησε με τις καλύτερες
ταινίες & σειρές!

@athensvoice @athensvoiceofficial

— Πώς μπλέχτηκες με το ραδιόφωνο; Ήταν τυχαίο ή το κυνήγησες; Μεγάλωσα στην ελληνική επαρχία της δεκαετίας του '90. Το ραδιόφωνο ήταν η σύνδεσή μου με τον κόσμο και ταυτόχρονα η φυγή μου. Του χρωστάω πολλά και μάλλον δεν θα ξεχρεώσω.

— Θυμάσαι την πρώτη φορά που άνοιξες μικρόφωνο; Θυμάμαι την πρώτη φορά που άνοιξε μικρόφωνο μπροστά μου. Μαθητής δημοτικού. Επίσκεψη σε τοπικό σταθμό. Ο ηχολήπτης ίσα που τσίμπησε τη φέτα και άναψε το κόκκινο φωτάκι. Με έπιασε αγωνία πως όσα λέγαμε ακούστηκαν στον αέρα. Δεν ακούστηκαν.

— Αν σου έλεγα να περιγράψεις τον εαυτό σου χωρίς να πεις τι δουλειά κάνεις, τι θα έλεγες; Μιλένιαλ. Μοιάζω μικρότερος απ' όσο είμαι, αλλά νιώθω μεγαλύτερος. Ζω σε δυάρι. Κάνω δύο δουλειές. Ακούω συνέχεια μουσική. Θα ήθελα να διαβάζω και να γυμνάζομαι περισσότερο. Έχω ισχυρές απόψεις για πράγματα που δεν έχουν καμία σημασία. Δεν μου μένουν λεφτά για ταξίδια.

— Τι τρέχει συνήθως στο μυαλό σου τα 3 δευτερόλεπτα πριν ανοίξεις το μικρόφωνο για να ξεκινήσει η εκπομπή; Απολύτως τίποτα. Και όταν ανοίγει το μικρόφωνο, μιλάω. Δεν ξέρω πώς γίνεται αυτό.

— Σου δίνουν ένα λευκό T-shirt. Τι στίχο θα έγραφες πάνω του για να σε αντιπροσωπεύει; «Things are going to slide, slide in all directions - Won't be nothing - Nothing you can measure anymore». Γράφτηκε πριν πολλά χρόνια, αλλά ακούγεται τρομερά επίκαιρο.

— Τι σε εμπνέει και σου δίνει ενέργεια πριν μπεις στο στούντιο; Όσα διάβασα, άκουσα, σκέφτηκα και ένιωσα. Όσα είδα σε έναν περίπατο. Όσα μοιράστηκα με φίλους και συναδέλφους την προηγούμενη μέρα. Όσα με διαμορφώνουν καθημερινά. Για την ενέργεια, ας μην κρύβομαι, το ίδιο το στούντιο είναι ντόπα.

— Είναι ο ραδιοφωνικός σου εαυτός ο ίδιος με τον εαυτό σου εκτός στούντιο; Όχι σε όλα. Και δεν χρειάζεται.

— Ποιο είναι το πιο απρόσμενο μήνυμα/αντίδραση ακροατή που έχεις λάβει; Η εξομολό-

γηση ενός ακροατή που ζει στο εξωτερικό, για το τι είναι το ραδιόφωνο για εκείνον και γιατί το προτιμά από μια λίστα φτιαγμένη από αλγόριθμο. Όμορφη, συμπαγής προσέγγιση. Και με συναισθημα.

— Ποιο είναι το πιο πρόσφατο μουσικό «κόλλημα» που έπαθες; Πώς το ανακάλυψες; Μια βελγική μπάντα από τα 80s, οι Allez Allez. Και μια βρετανική, της ίδιας περιόδου, οι Motion Pictures. Είναι φαντάσματα, δεν μπορώ να βρω τίποτα σχεδόν. Αν δεν υπήρχαν δύο discs τους στο Discogs θα πίστευα πως ήταν

ΔΕΥΤΕΡΑ-
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

08.00 - 10.00

* Ο Διονύσης Νοταράκης ζει και εργάζεται στην Αθήνα. Τον ακούμε κάθε πρωί, 08.00-10.00, μαζί με την Επιστήμη Μπινάλη, από τη συχνότητα του Voice 102.5. Insta: dionysis.notarakis

ΑΙ. Τέλος πάντων, όποιος ξέρει ας στείλει dm.

— Αν είχες μια χρονομηχανή, σε ποια μουσική δεκαετία θα πήγαινες να κάνεις εκπομπή; Στα μέσα της δεκαετίας του '60, στο κατάστρωμα του Radio Caroline. Ραδιόφωνο και θάλασσα, δεν μπορώ να σκεφτώ περισσότερη ελευθερία συμπεκνωμένη. Σας φαίνεται αντιφατικό;

— Αν μπορούσες να βάλεις ένα track που να παίζει παντού στην Αθήνα για 24 ώρες, ποιο θα ήταν; Κανένα. Θα ζητούσα απ' όλους τους παραγωγούς, όλων των ραδιοφώνων, να παίξουν ελεύθερα ό,τι θέλουν, χωρίς τον βραχνά του playlist. Νομίζω μια μέρα τον χρόνο πρέπει να καθιερωθεί ως η μέρα χωρίς playlist.

— Ποιον ραδιοφωνικό παραγωγό έχεις ζηλέψει για τις εκπομπές σου; Θα θαυμάσω όποιον ξέρει καλά το θέμα για το οποίο μιλάει, χωρίς βερμαλισμούς και χωρίς να πνίγει με τον ναρκισσισμό της φωνής του. Ζηλεύω τον Τζον Πιλ και την εποχή του.

— Η πιο αξέχαστη συναυλία της ζωής σου. Ντέιβιντ Μπερν, εδώ στην Αθήνα, το 2004. Ντάλα ήλιος, παρατεταμένο χειροκρότημα και μια χώρα σε ποδοσφαιρική παραζάλη.

— Είναι φθινόπωρο και τρέχεις με το αυτοκίνητο στην παραλιακή. Ποιο τραγούδι θα διάλεγες για τη διαδρομή; Το «Drive» των Cars. Ακούγεται όμως καλύτερα όταν δεν τρέχω. Συνιστώ να μην τρέχετε ούτε εσείς.

— Ποιος θα ήθελες να γράψει το soundtrack της Αθήνας; Το σάουντρακ της Αθήνας δεν χρειάζεται ανάθεση. Γράφεται από τον dj στο μπαρ της γειτονιάς, τον μουσικό στην παρακάτω γωνία, την μπάντα που τζαμάρει στο προβάδικο, τον μαθητή που μελετάει πάνω από το πιάνο, τον σταρ που γειώνει στο Ηρώδειο.

— Ποια λέξη δεν αντέχεις να ξανακούσεις ποτέ στον αέρα; Δεν αντέχω τον δεύτερο ενικό. «Είσαι συντονισμένος», «ακούς». Το ραδιόφωνο είναι μαζικό μέσο, όχι εξατομικευμένο προϊόν. Ας μην το υποβαθμίζεις εσύ ο ίδιος, φίλε παραγωγέ.

— Ποιος καλλιτέχνης θα ήθελες να σου χτυπήσει απρόσμενα την πόρτα στο στούντιο; Ο Κιθ Ρίτσαρντς.

— Μαζί με ποιον καλλιτέχνη θα ήθελες να κάνεις ραδιοφωνική εκπομπή; Ο Μπρους Σπρίνγκστιν φαίνεται ιδανικός συνομιλητής. Τον είχατε ακούσει στο podcast με τον Ομπάμα; Θα του ζήταγα να διαλέξει και μουσική όμως.

— Το ραδιόφωνο σε σώζει... Μπορείς να συμπληρώσεις τη φράση; Από τη δίνη της οθόνης.

— Τι θα έλεγες σε κάποιον που ακούει για πρώτη φορά τον σταθμό για να τον «κερδίσεις»; «Τι είπαμε πως κάνεις αύριο το πρωί 08.00-10.00, λοιπόν;» Εντάξει, πρέπει να το δουλέψω περισσότερο.

— Γιατί να ακούσω την εκπομπή σου στον Voice 102.5; Γιατί όχι; Α

Διονύσης Νοταράκης

Μια μέρα τον χρόνο πρέπει να καθιερωθεί ως η μέρα χωρίς playlist

Επιμέλεια: A.V. TEAM

Ανώτερη όλων το καλοκαίρι Η ποίηση του Θεόδωρου Κουρεντζή

Ο Θεόδωρος Κουρεντζής είναι ένας από τους πιο σημαντικούς μαέστρους της παγκόσμιας σκηνής. Τώρα δοκιμάζει τις δυνάμεις του και στην ποίηση, με τη συλλογή «Ανώτερη όλων το καλοκαίρι» (εκδόσεις Ίκαρος).

Δεν έχει υπάρξει ούτε μία εμφάνιση του Θεόδωρου Κουρεντζή στην Ελλάδα που να μην έχει γίνει sold out μέσα σε μερικές ώρες. Δεν έχει υπάρξει ούτε μία εμφάνισή του που να μην έχει καταχειροκροτηθεί. Και δίκαια: πρόκειται για έναν εξαιρετικό μαέστρο με πολύ μεγάλο βάθος σε κάθε του ανάγνωση. Επιπλέον, πρόκειται για έναν μαέστρο με ελληνική καταγωγή, που μάλιστα έχει ένα πολύ ιδιαίτερο στιλ – στοιχεία που μπορούν να φέρουν νέους ανθρώπους σε χώρους όπως το Ηρώδειο ή το Μέγαρο Μουσικής.

Οι φωνές κριτικής στον Κουρεντζή αφορούν κυρίως τη στάση του απέναντι στην εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, όπου δεν πήρε θέση. Όμως, οι κοινωνικοπολιτικές τοποθετήσεις, που έχουν –ενδεχομένως– πολύ μεγάλη σημασία ως προς την κρίση μας για ένα πρόσωπο, δεν έχουν καμία απολύτως σημασία ως προς την κρίση μας για το έργο του. Το έχω ξαναγράψει, και νομίζω ότι είναι το πιο ακραίο παράδειγμα: Θα αδικούσε πριν απ’ όλα εμάς τους ίδιους αν αρνούμασταν την αξία της ποίησης ενός Έζρα Πάουντ επειδή υποστήριξε θερμά τον Μουσολίνι και τον Χίτλερ. Η ανάγνωση της κλασικής, της λόγιας εν γένει, μουσικής που φέρνει μαζί του ο Κουρεντζής είναι πάντα τολμηρή, νεωτερική, σύγχρονη και ενδιαφέρουσα, ειδικά για το νεότερο κοινό. Ενδεχομένως, την ίδια στιγμή που φέρνει στην αίθουσα συναυλιών πιτσιρικάδες, κάποιες φορές απομακρύνει αρκετούς από τους παλαιότερους ακροατές, που έχουν συνηθίσει, και γι’ αυτό προτιμούν, «κλασικότερες» αναγνώσεις, της δεκαετίας του ’60, του ’70, του ’80. Αλλά όλα τα πράγματα, ειδικά τα πιο φρέσκα, έχουν το τίμημά τους.

Η νεωτερικότητα στην ερμηνεία είναι αυτή που διευρύνει τα όρια ακόμα και του ίδιου του έργου, αποτελεί δηλαδή απόλυτο ζητούμενο. Στον τομέα αυτόν ο Κουρεντζής διαπρέπει. Όμως, δεν θα μπορούσε να μην παρατηρήσει ένας όσο το δυνατόν πιο αντικειμενικός ακροατής ότι η δουλειά του με το σύνολο Musica Aeterna είναι σε αρκετά σημεία ανώτερη από τη δουλειά του με το σύνολο Utopia. Επιπλέον, στον τομέα του

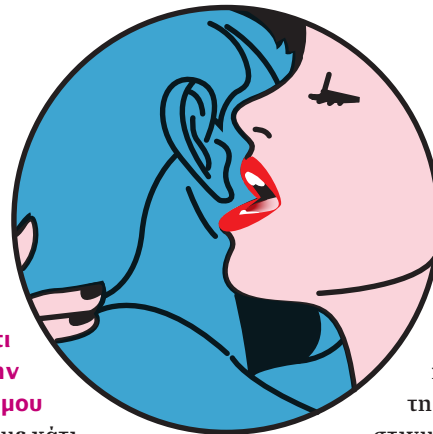
ρεπερτορίου, ενώ ο Πέρσελ ή ο Χέντελ του Κουρεντζή είναι αναμφισβήτητα άψογοι, στον Μπετόβεν ή στον Μάλερ του ενδέχεται να υπάρχουν (όπως και έχουν υπάρξει) ενστάσεις. Τέλος, δεν μπορεί παρά να αναγνωρίσει κανείς την απόλυτα εύστοχη ανάγνωσή του σε οτιδήποτε έχει γραφτεί στον 20ό και τον 21ο αιώνα, καθώς και στην παράδοση της Ρωσίας, που γνωρίζει καλά. Αναφέρω ως παράδειγμα την εκπληκτική του «Παθητική» του Τσαϊκόφσκι. Οτιδήποτε κι αν πούμε σήμερα πάνω σ’ αυτά τα ζητήματα, δεν μπορεί να είναι τελικό. Το έργο ενός μαέστρου κρίνεται στο πέρασμα του χρόνου, σε αρκετές περιπτώσεις μάλιστα και μετά τον θάνατό του, πράγμα που συμβαίνει πολύ συχνά στην κλασική μουσική. Μπορεί να περάσουν πολλά χρόνια μέχρι να εκτιμηθούν ψύχραιμα οι οπτικές ή οι ερμηνείες ενός μαέστρου. Να φανεί η παράδοση που αυτός δημιούργησε. Όπως ακριβώς συμβαίνει και στην ποίηση.

Η πρώτη συλλογή του Θεόδωρου Κουρεντζή, «Ανώτερη όλων το καλοκαίρι», διαβάζεται απνευστί. Κι αυτό γιατί, όπως η νεωτερικότητα της μουσικής του ανάγνωσης έρχεται να συνδεθεί με κλασικά έργα του παγκόσμιου ρεπερτορίου, έτσι και η νεωτερική του γραφή, διάστικτη από επιρροές του Πάουλ Τσέλαν, έρχεται να συνδεθεί με μια θρησκευτική, ορθόδοξη κατανομή του υλικού, μια δομή που παραπέμπει ταυτόχρονα στο κείμενο και στον ήχο.

Με έντονες σιωπές αλλά και συχνές αποσυνδέσεις του σημαίνοντος από το σημαϊνόμενο, της πηχτικής εικόνας, της λέξης δηλαδή από το νόημά της, ο Κουρεντζής καταφέρνει να αιχμαλωτίσει τον αναγνώστη του, με τον ίδιο ακαριαίο τρόπο που το πετυχαίνει και στις συναυ-

λίες του. «Αν είναι η αγάπη / το μαύρο σώμα που φορείς / Αν είναι η αγάπη / το άσπρο / Αν είναι η αγάπη / που φύσηξε το δάκρυ στον γκρεμό / Αν είναι η αγάπη / που έδω σου το κάλλος κι / εβουβάθη»...

Ο Ρολάν Μπαρτ θεωρούσε ότι μόλις το ποίημα συναντήσει τον αναγνώστη, ο ποιητής πεθαίνει κι ο αναγνώστης δίνει τη δική του αυθαίρετη ερμηνεία. Έτσι, «Ανώτερη όλων το καλοκαίρι» σημαίνει για μένα «Εποχή ανώτερη όλων, το καλοκαίρι». Το αν η ποίησή του Θεόδωρου Κουρεντζή, αλλά και οι αναγνώσεις που επιχειρεί στα έργα με τα οποία καταπιάνεται, θα αντέξουν στον χρόνο μόνο το μακρινό μέλλον μπορεί να μας το πει. Ως τότε, ο καθένας μας είναι ελεύθερος να τα εκτιμήσει όπως αγαπά...

1 Έχω να πω ότι έχω χάσει την εμπιστοσύνη μου

στους ανθρώπους με κάτι που έγινε πριν λίγες μέρες. Θα τα πάρω από την αρχή: Βγήκαμε ένα βράδυ για κρασιά εγώ και το παιδί που παίζει κατάσταση μεταξύ μας και ήρθε μαζί και η κολλητή μου. Πέρασαμε τέλεια και ήρθε η ώρα να φύγουμε. Ο φίλος μου προθυμοποιήθηκε να πάει την κολλητή μου σπίτι, γιατί μένουν πολύ κοντά στο Παγκράτι. Το πρωί την πήρα να μιλήσουμε και να σχολιάσουμε τα πάντα, κι από δίπλα τον άκουσα να της μιλάει και το έκλεισα απότομα από τα νεύρα μου. Δεν έχω επικοινωνήσει με κανέναν τους, ούτε αυτοί μαζί μου. Τι φάση;

Ένα απλό τηλεφώνημα που ξεκίνησε για κουτσομπολιό και κατέληξε στην απόλυτη αμνηχανία και μια φωνή από το βάθος, σαν spoiler που κανείς δεν ζήτησε. Εκείνοι δεν επικοινωνήσαν. Εσύ δεν επικοινωνήσες. Και κάπως έτσι, τρεις άνθρωποι που πέρασαν τέλεια ένα βράδυ πέρασαν ένα ολόκληρο πρωί... στη σιωπή. Ίσως λοιπόν η πραγματική ερώτηση δεν είναι: «Τι φάση;», αλλά «Γεια σας, θέλω να μάθω τι συμβαίνει». Μη μέινεις στη φαντασία του χειρότερου σεναρίου, αλλά ούτε και να το καταπιείς για να μη χαλάσεις τις ισορροπίες των άλλων. Μίλα. Όχι θυμωμένα. Όχι με κατηγορία. Με ειλικρίνεια. Καλύτερα μια δύσκολη αλήθεια σήμερα παρά μια εύκολη αυταπάτη που θα σε τρώει κάθε μέρα.

2 Τζένη μου, ο κόσμος έχει πολλά ψυχολογικά, πάρα πολλά! Βγαίνω ραντεβού με ένα παιδί που γνώρισα μέσω κοινών γνωστών. Υπήρχε μια σπιθαμή μεταξύ μας από την αρχή. Βγαίνουμε, λοιπόν, πρώτη φορά οι δυο μας, αυτός πολύ θερμός μαζί μου κι αφού φάγαμε, ήπιαμε, μου λέει: «Πάμε από το σπίτι της μητέρας μου, που θέλει να σε γνωρίσει;». Του λέω: «Κάτσε να γνωριστούμε

εμείς καλά καλά και θα πάμε κι από τη μητέρα σου κάποια στιγμή». Άρχισε να μου λέει εκνευρισμένος πως είναι

πολύ cool άτομο η μαμά του και πως θα κάναμε μια απλή επίσκεψη για 10 λεπτά, και γιατί δεν θέλω κ.λπ. Εγώ αρνήθηκα ευγενικά και, μετά από λίγα λεπτά, αφού χωριστήκαμε, πάω να του στείλω μήνυμα στο Insta για καλό βράδυ και με είχε μπλοκάρει! Πάμε καθόλου καλά;

Καλέ, για πότε το ραντεβού έγινε επιχείρηση «γνώρισε τη μαμά μου σε 10’»;! Μην προσπαθείς να εξηγήσεις ανθρώπους που δεν ξέρουν καν πώς να σεβαστούν ένα όχι. Και το πιο σημαντικό: Όταν κάποιος σε μπλοκάρει, μην το παίρνεις προσωπικά. Αυτό δεν είναι δικό σου πρόβλημα, είναι καθαρά δικό του. Κάποιες φορές, το καλύτερο πράγμα που μπορεί να σου συμβεί έπειτα από ένα ραντεβού είναι να μην υπάρξει επόμενο.

3 Βγαίνω με κάποιον εδώ και περίπου τρεις μήνες και πρέπει να παραδεχτώ ότι η χημεία μας είναι φοβερή. Κάθε φορά που είναι κοντά μου, νιώθω σαν να ξαναβρίσκω τη σπιθαμή που νόμιζα ότι είχα χάσει. Όμως, υπάρχει το εξής πρόβλημα. Όποτε προσπαθώ να ανοίξω μια συζήτηση σοβαρή για τη σχέση μας, εκείνος ξαφνικά εξαφανίζεται για μέρες. Κι εγώ μένω να κοιτάζω το κινητό μου. Και το χειρότερο; Όταν επιτέλους εμφανίζεται, όλα είναι φυσιολογικά, σαν να μη συνέβη τίποτα. Προσπαθώ να καταλάβω...

Τρεις μήνες και εξαφανίσεις για μέρες κάθε φορά που προσπαθείς να μιλήσεις σοβαρά και με ειλικρίνεια... Κι εσύ να μένεις εκεί, κοιτάζοντας το κινητό σου σαν να περιμένεις κάποιο θαύμα. Ο άνθρωπος που αξίζει να κρατήσεις θα μένει, ακόμη κι αν φοβάται. Δεν ωφελεί να κυνηγάς κάποιον που τρέχει μακριά.

Μίλα μου βρόμικα.
Μίλα μου αληθινά.
email: info@athensvoice.gr
instagram: @melitajenny

Κριός

20 Μαρτίου - 19 Απριλίου

Καλή εβδομάδα, Κριέ! Βουτιά στον κρυφό και έντονο κόσμο των συναισθημάτων σου έχει το μενού του επταήμερου. Πρέπει να το εκμεταλλευτείς και να αποκοπείς από οτιδήποτε σε επιβαρύνει ή δεν προωθεί την προσωπική σου εξέλιξη. Να ξέρεις πως με μικρά βήματα θα πας πολύ μπροστά. Παράλληλα, άσε τις αποκαλύψεις που θα γίνουν να σε πάνε ένα βήμα παρακάτω. Στα αισθηματικά, αν είσαι ελεύθερος, μη βιαστείς να δεθείς και να επενδύσεις συναισθηματικά, γιατί μπορεί ο απέναντι να φαίνεται ιδανικός, αλλά να μην είναι και τόσο σταθερός. Αν δεν είσαι ελεύθερος και παλιότερα τα trust issues ή κάποια οικονομικά θέματα μόλυναν τη σχέση σου, ίσως τώρα επανέλθουν μόνο και μόνο για να τα επιλύσετε.

Ταύρος

20 Απριλίου - 19 Μαΐου

Καλή εβδομάδα, Ταύρε! Κάποιες από τις διαπροσωπικές σου σχέσεις ή και συνεργασίες φτάνουν σε τέλμα. Τουλάχιστον όχι έτσι όπως είναι στην παρούσα φάση. Ξεχώρισε τι είναι μόνιμο και αληθινό και τι είναι κοντά σου απλώς για λίγο. Πάντως να ξέρεις πως οτιδήποτε παραμένει δίπλα σου τώρα θα είναι και αληθινό αλλά και σταθερό. Στα προσωπικά, αν είσαι αδέσμευτος, δεν αποκλείεται να εμφανιστεί κάποιο καινούργιο άτομο εντελώς από το πουθενά. Αυτό δεν σημαίνει πως πρέπει να βιαστείς να δεθείς, έτσι; Αν δεν είσαι αδέσμευτος, μη γίνεσαι αντιδραστικός και μη θέλεις να έχεις πάντα εσύ τον τελευταίο λόγο. Αντιθέτως, μπορείς να κάνεις μια όμορφη και ήρεμη συζήτηση.

Δίδυμοι

20 Μαΐου - 20 Ιουνίου

Καλή εβδομάδα, Διδυμάκι! Όρα να σηκώνεις τα μανίκια σου και να πέσεις στη δουλειά. Υπάρχουν πολλές εκκρεμότητες και υποχρεώσεις που σκάνε μύτη την τελευταία στιγμή. Όμως σε θέλω προσεκτικό στις λεπτομέρειες, γιατί δεν είναι άνευ σημασίας, έτσι; Δημιούργησε χώρο στο κεφάλι σου με το να ξεκαθαρίσεις τις σκέψεις σου για να μπορέσουν να ανθίσουν νέες ιδέες. Στα ερωτικά, αν είσαι single, ίσως κάνεις μια νέα και άκρως φλογερή γνωριμία μέσα από τη δουλειά ή τις καθημερινές σου δραστηριότητες. Είναι κάτι το σταθερό; Θα φανεί! Αν δεν είσαι single, πρόσεξε τις παρεξηγήσεις σχετικά με τις κοινές υποχρεώσεις ή το πρόγραμμα. Αν θες να το περάσετε κάτω από το χαλάκι, προτίμησε τις ήρεμες συζητήσεις.

Καρκίνος

21 Ιουνίου - 21 Ιουλίου

Καλή εβδομάδα, Καρκίνε! Αυτό το επταήμερο εστίασε στις επιθυμίες σου, σε ό,τι σε γεμίζει. Αν νιώσεις μια νοσταλγία παραπάνω, δεν έγινε και κάτι. Όμως θα ήθελα να σκεφτείς τι πρέπει να κόψεις και τι μπορεί να συνεχίσει να υπάρχει στη ζωή σου, καθώς δεν είναι όλοι/όλα για πάντα. Μην απογοητευτείς αν κάτι σε βγάλει από τον προγραμματισμό σου – θα είναι κάτι σαν «θείο δώρο». Στα γκομενικά, αν είσαι μόνος, ίσως κάνεις μια νέα γνωριμία ταυτόχρονα με την επανεμφάνιση κάποιου πρώην. Προτίμησε το πρώτο. Αν δεν είσαι single, μην προσπαθήσεις να επιβληθείς ή να περιορίσεις το ταίρι σου, καθώς νομίζω πως έχει δικαίωμα να έχει τη δική του άποψη. Τι λες;

Λέων

22 Ιουλίου - 22 Αυγούστου

Καλή εβδομάδα, Λιοντάρι! Η οικογένεια και το σπίτι είναι τα θέματα του επταήμερου. Ίσως κάνεις κάποια ανακαίνιση ή μετακόμιση, να ασχοληθείς με οικογενειακές υποχρεώσεις ή να επανεξετάσεις αποφάσεις σου. Όπως και να έχει, προτείνω να πας με τη ροή των πραγμάτων και να μην πιέσεις τις καταστάσεις. Ίσως στη δουλειά να σε φορτώσουν με περαιτέρω ευθύνες. Στα της καρδιάς, αν είσαι χωρίς σχέση, το ότι έχουμε ανάδρομο και επανεμφανίστηκε ο πρώην δεν είναι καλή δικαιολογία για να γυρίσεις ξανά σ' αυτόν. Αν είσαι ήδη με σχέση, μην τσακωθείς με το αμόρε για το ποιος δίνει περισσότερα. Επιπλέον μη γίνεσαι απότομος. Πήγαινε λίγο με τα νερά του.

Παρθένος

23 Αυγούστου - 21 Σεπτεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Παρθένη! Το καλύτερο που έχεις να κάνεις είναι έναν γερό απολογισμό. Τόσες ωραίες ιδέες είχες και τις άφησες στη μέση. Πατί; Να μιλήσω για τις επαφές που έκοψες ή τα μηνύματα που άφησες στο «διαβάστηκε»; Αν έχεις προγραμματισμένα ραντεβού ή πρέπει να εξετάσεις όρους συμφωνιών και δεν μπορείς να τα φρενάρεις μέχρι να περάσει ο ανάδρομος, τσέκαρε τις λεπτομέρειες. Στα του έρωτα, αν δεν έχεις ταίρι, δείξε το ενδιαφέρον σου εκεί που θέλεις εσύ μεν, δώσε περιθώριο και στην άλλη πλευρά να κάνει το ίδιο δε. Αν έχεις ήδη ταίρι, πρόσεξε τα νεύρα σας και απόφυγε τα βιαστικά συμπεράσματα, γιατί σίγουρα θα οδηγήσουν σε παρεξηγήσεις.

Ζυγός

22 Σεπτεμβρίου - 22 Οκτωβρίου

Να έχεις μια υπέροχη εβδομάδα, Ζυγέ! Το νέο επταήμερο πρέπει να εξετάσεις τα οικονομικά σου αλλά και κάποιους όρους συμφωνιών που ίσως χρειάζονται επαναδιατύπωση. Τώρα κάνε μόνο τον έλεγχο. Υπογραφές, deals, σημαντικές αγορές με το που ορθοδρομήσει ο Ερμής, έτσι; Δεν θα είναι λίγα τα απρόοπτα που ίσως συμβούν, αλλά κατά έναν περιεργό τρόπο θα σε οδηγήσουν σε κάτι ωφέλιμο. Στα θέματα καρδιάς, αν είσαι μπακούρι, ίσως γνωρίσεις ένα άτομο που θα σου δείξει εξαρκής τις προθέσεις του. Μην επενδύσεις λοιπόν. Αν, πάλι, δεν είσαι μπακούρι, η επικοινωνία είναι χαλαρή – αν εξαιρέσεις τις διαφορές σχετικά με τις κοινές σου ευθύνες –, κάτι που κάνει τη σύνδεσή σας ακόμα πιο ζεστή και δυνατή.

Σκορπιός

23 Οκτωβρίου - 21 Νοεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Σκορπιέ! Έντονο, επταήμερο, γιατί στα μέσα της εβδομάδας ο Ερμής θα περάσει ανάδρομος στο ζώδιό σου. Πάντως αυτό θα σε βοηθήσει να αναθεωρήσεις αποφάσεις. Δώσε χρόνο στον εαυτό σου και απόφυγε τις βιαστικές κινήσεις / αποφάσεις. Και Νέα Σελήνη στο ζώδιό σου (20/11), κάτι που μπορεί να φέρει αλλαγές σε μια ήδη υπάρχουσα σχέση ή και συνεργασία. Στα ερωτικά, αν είσαι μπακουρομπάκουρο, ή που θα γνωρίσεις νέο γκομενάκι ή που θα βρεθεί (ξανό) στο διάβα σου κάποιο άτομο που θα σε κάνει να αναθεωρήσεις πολλά. Αν δεν είσαι μπακουρομπάκουρο, μιλά ανοιχτά, γιατί η πορεία των συζητήσεων που κάνεις τώρα με το ταίρι σου ενδέχεται να είναι εντελώς απρόβλεπτη.

Τοξότης

22 Νοεμβρίου - 20 Δεκεμβρίου

Καλή εβδομάδα, Τοξότη! Τι θα έλεγες, τώρα που ο Ερμής θα σ' αφήσει ήσυχο, να βάλεις τις σκέψεις και τα συναισθήματά σου σε μια σωστή σειρά; Έτσι θα μπορέσεις να αντιμετωπίσεις δυναμικά οτιδήποτε σε βαραίνει. Ίσως προκύψει μια εντελώς ξαφνική ανατροπή. Τώρα, θα σχετίζεται με την καθημερινότητα; Με τη δουλειά και τις υποχρεώσεις σου; Πάντως σίγουρα θα κληθείς να αναπροσαρμόσεις τις κινήσεις σου. Στα ερωτικά, αν δεν έχεις μόνιμο δεσμό, μην αφήσεις τους πειρασμούς – π.χ. επαφές ή τυχαίες συναντήσεις με πρώην – να σε ωθήσουν σε ανούσια πισωγυρίσματα. Αν έχεις μόνιμο δεσμό, μην είσαι τόσο καχύποπτος. Αντιθέτως, προσπάθησε να κρατήσεις χαλαρή την επικοινωνία σας.

Αιγόκερως

21 Δεκεμβρίου - 19 Ιανουαρίου

Καλή εβδομάδα, Αιγόκερε! Μην ξαφνιαστείς από τις ατελείωτες παρεξηγήσεις που ίσως έρθουν. Εστίασε σε κάτι το ωφέλιμο, όπως είναι η αναθεώρηση κάποιας συνεργασίας που δεν ευδοκίμησε. Μη σκας, γιατί, αν κάτι αξίζει, θα φανεί στην πορεία. Αλλαγές σε σχέδια, στόχους ή ακόμα και σε σχέσεις με κοντινά πρόσωπα παίζουν πολύ. Όμως, ό,τι κι αν «στραβώσει», θα γίνει για καλό σου. Στα προσωπικά, αν είσαι ελεύθερο πουλί, δεν ψήνεσαι να κάνεις και πολύ παιχνίδι. Σίγουρα όμως θα σκεφτείς ξανά κάποιο φλερτ που πέρασε και δεν ακούμπησε. Αν δεν είσαι ελεύθερο πουλί, ίσως υπάρξουν καβγαδάκια σχετικά με τα κοινά σας. Καλύτερα να πάρεις τον χρόνο σου για να δεις πού στέκεσαι συναισθηματικά.

Υδροχόος

20 Ιανουαρίου - 17 Φεβρουαρίου

Καλή εβδομάδα, Υδροχόε! Επταήμερο με επίκεντρο τα επαγγελματικά και μόνο. Σίγουρα πάντως δεν είναι στιγμή για νέα ξεκινήματα. Αντιθέτως, μπορείς να κάνεις κάποιες βελτιώσεις για να είσαι έτοιμος να δράσεις αργότερα. Ίσως πάντως να σου κάνουν ανακινώσεις περί αλλαγών στο πρόγραμμα ή να συμβούν ανατροπές. Για να την παλέψεις, στηρίξου στους φίλους σου. Στα αισθηματικά, αν είσαι ελεύθερος, παίζει να έρθεις σε επαφή με κάποιο άτομο του παρελθόντος. Πρόσεξε τι θα πεις, γιατί έχεις τη φωνιά σου ολίγον τι x@σμένη. Αν δεν είσαι ελεύθερος, ίσως προκύψουν καβγαδάκια με το άλλο σου μισό. Από το να «κλειδώσεις» συναισθηματικά, γιατί δεν προσπαθείς να εξηγήσεις ήρεμα τις ανάγκες σου;

Ιχθύες

18 Φεβρουαρίου - 19 Μαρτίου

Καλή εβδομάδα, Ψαράκι! Με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον σε βρίσκει το επταήμερο. Αναθεωρείς στόχους, σχέδια και αποφάσεις. Μάλιστα μπορεί να σχετίζονται με σπουδές ή ταξίδια. Πάντως μην περάσεις τώρα στη δράση. Μείνε στη φάση του στοχασμού. Αν έρθει κάποια ξαφνική αλλαγή, να την καλοδεχτείς. Θα σου πρότεινα όμως να εστιάσεις και στα επαγγελματικά και στο πώς θα βελτιώσεις την εικόνα σου εκεί. Στα γκομενικά, αν είσαι ελεύθερος, ίσως κάνεις μια ευχάριστη αλλά άκρως confusing γνωριμία. Δώσε χρόνο να δεις πού θα σε πάει. Αν είσαι δεσμευμένος, μη φτιάχνεις σενάρια εισηθημονικής φαντασίας στο κεφάλι σου, γιατί αν το ταίρι σου το καταλάβει, δεν τη γλιτώνεις την γκρίνια.

Την καθημερινή αστρολογική σου προβλέψη στο athensvoice.gr/zodia

* Για πιο ολοκληρωμένη εικόνα των αστρολογικών σου τάσεων θα πρέπει να διαβάξεις και τον ωρακόπο σου

ΕΠΟΜΕΝΗ ΣΤΑΣΗ 102.5

ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

voice
voice
voice
102.5

Deluxe

Tea time.
Γιατί αξίζει.

Deluxe
Τσάι σε μορφή
άνθους
Κάθε συσκ. 6 τεμ.
1 τεμ. = 1,17€

6,99 €

Deluxe
Σοκολάτα σε ξυλάκι
για ρόφημα
Σοκολάτα υγείας
Καραμέλα
Λευκή
Speculoos
Κάθε συσκ. 60 g
1 Kg = 33,17€

1,99 €

Deluxe
Λουκούμια
με κουβερτούρα
υγείας
Σαράι
Πασσά
Κάθε συσκ. 300 g
1 Kg = 17,63€

5,29 €

Γιατί αξίζει.

ATHENS voice

ΚΑΘΕ
Τέρας
ΚΑΙ ΜΙΑ
ΕΚΡΗΞΗ!

ΟΙ COFFEE POPPING PEARLS ΑΠΟ JACOBS ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΚΑΦΕ.

Κάθε μικρή, κομψή πέρλα περικλείει την ένταση και το άρωμα του πραγματικού καφέ, προσφέροντας μια μοναδική αίσθηση έκρηξης γεύσης.

Μια καινοτομία, που μετατρέπει την καθημερινή απόλαυση σε πολυαισθητηριακή εμπειρία και εμπνέει δημιουργικές στιγμές – από τον πρωινό καφέ έως ένα εκλεπτυσμένο κοκτέιλ.

Διαθέσιμες αποκλειστικά μέσω του δικτύου συνεργατών JDE Professional.
Για περισσότερες πληροφορίες παρακαλώ επικοινωνήστε
www.jde-professional.com / 00800-72725331

SEIT 1895
JACOBS

ATHENS^{VOICE}

forum

Οι αρετές του 21ου αιώνα
Μια σειρά συζητήσεων της ATHENS VOICE

#2

ΑΝΘΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Η ικανότητα να επιστρέφεις πιο δυνατός

**ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 12 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2025
ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ**

ΕΡΧΕΤΑΙ...